

СВЕТОСТ – КУЛТУРА – ГЕОПОЛИТИКА

Сусрет који води ка Спасењу

Седми Дрински књижевни сусрети

Повеља

Зорану Милошевићу

За животно дјело

Зворник,
30.9.2023.

ASoglas д.о.о.

Dejan Spasojević
Директор
Дејан Спасојевић

Зоран Милошевић

СВЕТОСТ – КУЛТУРА – ГЕОПОЛИТИКА
Сустрет који води ка Спасењу

АСоглас

Зворник

2024.

Зоран Милошевић

СВЕТОСТ – КУЛТУРА – ГЕОПОЛИТИКА

Сусрет који води ка Спасењу

Предговор

мр Дајана Лазаревић

Рецензенти

проф. др Иван А. Чарота, академик

проф. др Кирил В. Шевченко, академик

др Момчило Суботић, научни саветник

Издавач

Дејан Спасојевић

Издавачка кућа

Асоглас

Зворник

Република Српска

Каталогизација у публикацији

Народна и универзитетска библиотека

Бања Лука

2024.

ISBN 978-99976-83-18-2

Садржај

Предговор

И РАЗУМ И ДУША У СЛУЖБИ НАУКЕ 7

ПРАВОСЛАВЉЕ И ГЕОПОЛИТИКА

УЛОГА СВЕТОСТИ И СВЕТАЦА У ФОРМИРАЊУ ИДЕНТИТЕТА
ПРАВОСЛАВНИХ НАРОДА 21

СВЕТИТЕЉИ – НЕБЕСКИ ЗАШТИТНИЦИ РУСКЕ ВОЈСКЕ СА
ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ НА ПРЕПОДОБНОГ СЕРАФИМА
САРОВСКОГ 41

„СТРАХ ОД СЛОБОДЕ” ЕРИХА ФРОМА У СВЕТЛУ
ПРАВОСЛАВНЕ АНТРОПОЛОГИЈЕ..... 65

КУЛТУРА И ГЕОПОЛИТИКА

ФИЛМОВИ И СЕРИЈЕ КАО ИНСТРУМЕНТ ГЕОПОЛИТИКЕ ...109

КУЛТУРА ПАМЋЕЊА ИЛИ КУЛТУРА СЕЋАЊА? 133

ИСТОРИЈСКО ПАМЋЕЊЕ И ПОЛИТИКА ПАМЋЕЊА У СРБИЈИ
.....139

ТАДЕУШ (ТАДЕЈ) ВОЛАНСКИ – ПОЉСКИ МИЛОШ С.
МИЛОЈЕВИЋ.....153

КЛЕТВЕ У „ПЕСМАМА И ОБИЧАЈИМА УКУПНОГ НАРОДА
СРБСКОГ” МИЛОША С. МИЛОЈЕВИЋА.....163

ГЕОПОЛИТИЧКЕ АНАЛИЗЕ И УПОЗОРЕЊА

ПУТИН – КОРАК ИСПРЕД ДРУГИХ.....171

„КОДЕКС АЛИМЕНТАРИУС”(CODEX ALIMENTARIUS),
АГЕНДА УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА 2030. И ХРАНА БУДУЋНОСТИ
.....177

БИТКА ДРЖАВА ЗА ДОМИНАЦИЈУ У ОБЛАСТИ ВЕШТАЧКЕ
ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ.....201

ДУНАВ, НАТО И СТРАТЕГИЈА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ ЗА ДУНАВ	217
СТО ГОДИНА ЕВРОАЗИЈСКЕ ИНТЕГРАЦИОНЕ ИДЕЈЕ	237
(НЕО)ТРОЦКИЗАМ И ЊЕГОВА ИСТОРИЈА КАО ИНСТРУМЕНТ САВРЕМЕНЕ ГЕОПОЛИТИКЕ	257
БИОГРАФИЈА АУТОРА	303

Предговор

И РАЗУМ И ДУША У СЛУЖБИ НАУКЕ

Непоновљива стваралачка личност др Зорана Милошевића

„Учинити први корак, изрећи прву реч –
тога се људи највише плаше.”

Фјодор Михаилович Достојевски
руски класик

Љубитељи писане речи често имају потребу да сазнају ко је њихов аутор, каква личност је у питању, чиме се бави, како живи и, наравно, како изгледа. Реакција је потпуно људска, природна, на крају – иза сваког дела налази се његов стваралац.

Иза научног дела такође се налази стваралац – научник који је дане, месеце, чак и године, посветио одређеном проблему и тражио решење. Он се за тај посао школовао, прочитао хиљаде страница стручне литературе, постао биће које живи од науке и за науку. Напор његовог ума и душе даје резултате који ће, авај, више користити другима, него њему самом. Али прави човек од науке не хаје за личну корист, већ за добробит човечанства.

Такав је, драги читаоци, аутор ове изузетне књиге, Човек који себе несебично даје Науци и Човечанству. Дозволите да вам представим особу иза изузетне геополитичке мисли која се налази пред Вама, у случају да се до сада са њиме нисте сусретали.

Лик и дело

Зоран Милошевић (1959) изгледа као стари добри професор из наших најлепших школских сећања. Фигура Оца и Учитеља. Према свима љубазан, увек спреман да помогне, омиљен у друштву због своје искрености и правдољубивости.

Али и даље радознао и наиван као дете, што је, изгледа, предуслов за изградњу „научењака”,¹ али и пун љубави према свом јединственом српском народу, Отаџбини, и уопште – према људима.

А колико је одувек волео своју земљу и народ сведочи чињеница да је дипломирао на Војној академији копнене војске у Београду (1983) и године провео као официр ЈНА, вођен идејом одбране своје земље. Међутим, како је у њему жеља за научним радом сазрела, настављао је своје високо образовање на магистарским и докторским студијама. Магистрирао је на Факултету политичких знаности у Загребу (1987), а докторирао на Филозофском факултету у Српском (Источном) Сарајеву (2000).

Своју Отаџбину је бранио и носећи униформу и носећи дневник по школским ходницима, једнако ревносно, искрено и часно. Чете његових војника, као и „чете” ђака и студената могу да посведоче о томе.

Призив науке је био најснажнији и упорнији од свих других. Тако је професор Милошевић интензивно истраживао, писао, кретао се међу колегама, путовао. Осим своје Отаџбине одушевљавала га је историја и култура братске Русије, у којој је боравио много пута и учествовао на десетинама научних конференција, трибина, округлих столова.

Данас се Зоран Милошевић може похвалити (мада се он никада не хвали, истичући своју хришћанску скромност пре свега) са преко 1.000 објављених библиографских референци, међу којима се налазе бројне научне монографије, научни чланци, преводи и зборници научних радова које је приређивао. Колико је објавио преведених публицистичких текстова са руског језика – не може се ни избројати, а можемо само да нагађамо да је то

---

¹ Михајло Пупин је говорио о свом пореклу и поносно га истицао, отуда и оно „Идворски” као алтернативно презиме. О радозналости у личности научника и њиховој љубави према своме роду видети: Са пашњака до научењака / Михајло Пупин. – Нови Сад : Матица српска, 1929; На сличну тему такође и: Моји изуми – аутобиографски списи / Никола Тесла. – Београд : Академска књига, 2018.

заиста позамашан број (углавном за различите сајтове). Уз то, годинама је писао за познати недељник „Печат”. Учествовао је у пројекту „Демократски и национални капацитети политичких институција Србије у процесу међународних интеграција” (179009), који је финансирало Министарство просвете и науке Републике Србије. Објављивао је радове у Србији, Русији, Белорусији, Словенији, Хрватској, БиХ, Казахстану, Канади, Ирану и Ираку.

Од 2001. године ради на Институту за политичке студије у Београду, у статусу научног саветника. Од почетка је био у самом руководилачком врху Института, као члан и председник Научног већа, члан Управног одбора, а потом и вршилац дужности директора (31. децембар 2022. – 30. мај 2023.), па заменик директора (од 1. јуна 2023.). Оснивач је Библиотеке Института за политичке студије (19. јануар 2023.) и дародавац свог Легата истој на Дан оснивања.

Да га научно-стваралачки жар не напушта, видимо по његовим научним монографијама чији је аутор и вредних зборника радова чији је приређивач у последње две године: „Терористи или жртве Запада – муслиманско питање у Европској унији”, на арапском језику, у Ирану²; „Геополитика – поглед са Балкана, 1. део” на руском језику у Петербургу и Москви³; зборник са конференције „Историја као инструмент геополитике”⁴; зборник са конференције „Европа и Дунав”⁵,

---

² Видети: اسم الكتاب: المسلمون إرهابيون أم ضحايا الغرب؟ المعضلة الإسلامية في الاتحاد الأوروبي ١٩٥٠ تأليف: د. زوران ميلوشيفيتش ترجمة: د. جعفر عبد المهدي صاحبة مؤسسة ابجد للترجمة والنشر 6-58-676-9922-978 التوزيع: ISBN

³ *Геополитика*. Взгляд с Балкан. Часть 1 / Зоран Милошевич ; составитель Даяна Лазаревич ; рецензии Кирилл Шевченко, Виктор Мищенко. – Санкт Петербург : Арт-Экспресс, ЛИТО Свежий взгляд (Санкт Петербург – Москва – Минск – Белград), 2023.–284 с. – ISBN 978-5-4391-0851-0.

⁴ *Историја као инструмент геополитике* : зборник радова са међународне научне конференције одржане у Београду 14–15. марта 2022. године / приредио Зоран Милошевић. – Београд : Институт за политичке студије, 2022.

⁵ *Европа и Дунав* : Дунав у геополитичким стратегијама европских држава : зборник радова са међународне научне конференције одржане 26 – 27. јуна

„Геополитика – поглед са Балкана, 2. део” на руском језику у Минску, коју је превео чувени слависта и србиста проф. др Иван Чарота са својим студентима на Филолошком факултету у Минску.⁶

Област у којој је, према нашем мишљењу, Милошевић дао значајан допринос је истраживање Уније тј. политике Римокатоличке цркве према православнима, којом се није мењао само идентитет поунијаћених.⁷ Ово питање је посебно важно, јер је Ватикан успевао да преко бројних унија отме значајан број православних верника и формира нове народе и државе (социјалним инжењерингом), по правилу србофобичне, русофобичне и православофобичне, а да ни једна православна држава до дана данашњег није урадила ни попис унија ни штете од њих. Насупрот, када је унија постале препозната као зло, Ватикан је преименовао ту политику у екуменизам.

2023. године у Београду / приредили Зоран Милошевић, Миша Стојадиновић. – Београд : Институт за политичке студије, 2023.

⁶ *Геополитика*. Взгляд с Балкан. Часть 2 / Зоран Милошевич ; Перевод с сербског Ивана А. Чароты и студентов-сербистов ; рецензии Кирилл Шевченко, Виктор Мищенко. – Минск : Белпринт, 2023.–208 с. – ISBN 978-985-459-635-8.

⁷ Овде је интересантна прича у вези са зборником „Рим не мирује – о старим и новим покушајима Римокатоличке цркве да потчини православне”, а који је приредио са протојерејем Момиром Васиљевићем, тада замеником митрополита Николаја (Дабробосанска митрополија). Књига се нашла у црквама митрополије, али прве недеље из Сарајева су дошли римокатолички богослови, који имају задатак да прате збивања у православним црквама. Купили су примерак и однели кардиналу (Винку Пуљићу). После тога су добили задатак да откупе све књиге, како не би дошле до читалаца. Поступак се поновио три пута (јер је књига доштампавана). После тога уследило је писмо кардинала митрополиту у коме се обрушио на његовог заменика... Милошевић после тога пише чланак о обавештајној служби Ватикана, који објављује и на руском језику. Види: О Разведывательной службе (Sodalitium rianum) Святого Престола / Зоран Милошевич // Государство, Церковь, право – Конституционно-правовые и богословские проблемы, Материалы VIII Международной конференции, посвященной 1000-летию русского монашества на Святой Горе Афон. – Москва : Международная славянская академия наук, 2016. – с. 230–237.

Такође, на основу уније у Ердељу (Трансилванији) формирана је румунска нација и држава, на тему које је Милошевић, такође, дао значајан допринос.⁸

Ипак, зборник радова пред вама је нешто другачији – по својим материјалима он обједињује и заокружује горенаведене књиге-претходнице. Чак је и наслов тако обједињујући: „Светост – Култура – Геополитика”, усудићемо се да кажемо – научно „свето тројство” код Зорана Милошевића, које „води ка Спасењу”. Покушаћемо да одгонетнемо ово „тројство” и какво је то Спасење и коме намењено, шта је то што нам аутор скривено поручује.

Светост

Појам „светости” је детерминишући када је у питању изградња српске културе и традиције, уопште – изградња српског националног идентитета. О идентитету не можемо говорити без Православља, мада то „савремени научници” често заборављају, те се из њихових научних радова може закључити да нас је свашта и свако обликовао, осим ове најважније ставке. Да узмемо у обзир и карактеристичан правац (да не кажемо – виши ниво) Православља, а то је Светосавље⁹, које је у великој мери дефинисало поглед на свет и живот православних Срба.

И тако смо дошли до неизоставног за Православље – појма светости, на којем инсистира и професор Милошевић, почевши од поменутог првог српског учитеља и просветитеља и

---

⁸ Види: Зоран Милошевич, Румынизм, Молдавия и Сербия, Румынский экспансионизм вчера и сегодня, Материалы Международной научно-практической конференции „100-летие аннексии Бессарабии Румынией”. – Тирасполь : Институт социально-политических исследований и регионального развития, 2018. – с. 41–50. Зоран Милошевић, Црквена унија у ердељском (трансилванијском) Београду 1700. године и изградња румунске државе и народа, Православље и идентитет православних народа, Институт за политичке студије, Београд, 2019. – стр. 227–254. Зоран Милошевич, Румыния и разделение южных и восточных славян, Исторические связи России и Себии, Институт политических исследований, Общественная организация „Славяносербия”, Белград, 2019. – с. 262–290.

⁹ Више о томе погледати: Светосавље као философија живота / Свети Јустин Поповић. – Ниш : Центар за црквене студије, 2021.

Архиепископа – Светог Саве (Растка Немањића).¹⁰ Светитељи су и Савин отац и наредних неколико генерација Немањића, који су подизали цркве, манастире, бранили Свету Гору и Манастир Хиландар од освајача и пљачкаша¹¹, али и радили на подизању писмености међу српским народом.

Светитељем је проглашен и кнез Лазар, чиме се наставља низ светих српских владара, а његова одлука у избору „Царства Небеског” пре него „Царства Земаљског” у највећој мери је утицала на поимање мученичке и светитељске државе Срба, коју ипак „Бог воли”. Отуда и изреке: „Бог чува Србе” и „Срби су народ Небески”.¹²

Вера у Бога и светитеље је водила српски народ кроз бројна искушења, ратне и окупацијске прилике, страдања (личног и колективног карактера), да би их довела ту, где јесу сада. Можда нисмо материјално богат народ, нити је наша земља велика, али ми смо – преживели, опстали, одржали се пред налетима много моћнијих од нас.

Ипак, треба рећи да је светост у интерпретацији Милошевића заправо преузета из традиционалног православног богословља и Предања. Наиме, логика Православља је заснована на филозофији исихазма – молитвеном тиховању, које води ка Господу и мења човека у правцу чињења добрих дела и подвига. Другим речима: ко усвоји Православље, тежи да током живота постане свети.

Примера је много, а у зборнику „Светост – култура – геополитика” професор Милошевић, између осталог, сагледава

¹⁰ О значају Светог Саве, али и других Немањића на развој српског националног идентитета видети: Оглед о српском идентитету : распознавање изворишта српског идентитета у древној историји / Сања Шуљагић. – Београд : Институт за политичке студије, 2020.

¹¹ У околини Манастира Хиландара до данашњег дана се налазе Кула краља Милутина и Кула цара Душана, које су биле упоришта тадашњих српских војника-најамника, који су бранили блага Хиландара, па и целе Свете Горе.

¹² Више о томе погледати: Царство небеско у православном предању / Артемије Радосављевић // Теолошки погледи : двомесечни верско научни часопис. – ISSN 0497-2597 (Год. 16, бр. 1/2, 1984, стр. 137-151).

појмове „Свете Русије” и „Небеске Србије” кроз истакнуте теолошке мислиоце. Иако се руском схватању „херојства” и „преживљавања” супротстављају српско „мучеништво” и „погибија за земљу и веру”, једна ствар им је заједничка – схватање своје Отаџбине као нечег узвишеног и светог, за које се једнако и живи и гине.¹³

Појму светости Милошевић је посветио велику пажњу у свом научном истраживању и стварању, што је изнедрило и тематски зборник на руском и српском језику: „Светост и идентитет”¹⁴ и „Светост и дух времена”, као и учешће на бројним конференцијама у Русији и Белорусији на исту тему.

Култура

Тако долазимо до следећег елемента Милошевићевог научног „светог тројства”, а то је култура. Нема народа без културе, његових обичаја, веровања, традиције и наслеђа. Народ који игнорише своју културну баштину, а прихвата туђу – нестаје, бива асимилован, утапа се у народ чију културу преузима на себе.

Нажалост, наш српски, отворени и дружељубиви народ то често заборавља. Пишемо латиницом, јер то је писмо које „свет разуме”. Издавачке куће штампају књиге на латиници, јер се оне „боље продају”, него на ћирилици. Убацујемо у свој речник енглеске речи, јер то је сада популарно. Гледамо холивудске филмове и серије који нам презентују разврат, инцест, порнографију, нарушавају моралне вредности на свим нивоима, оправдавају сатанизам и америчку агресију на Авганистан, Вијетнам, чак и – Југославију, а наш народ и нашу војску представљају као геноцидне, серијске силоватеље и умоболне манијаке.

---

¹³ О сличностима и разликама у поимању српског и руског јунаштва видети: Видици једног Белоруса – Белосрбина : есеји и студије / Иван А. Чарота ; [превела са белоруског Дајана Лазаревић]. – Београд : Институт за политичке студије, 2023.

¹⁴ Светост и идентитет : улога светаца и светости у формирању идентитета православних народа : тематски зборник / приредио Зоран Милошевић. – Београд : Институт за политичке студије, 2020.

Милошевић је посветио посебну пажњу српској култури кроз свој научни рад, а дотакао се и неправедности устаљеног појма „култура сећања” (наиме, не говоримо о индивидуалним сећањима, то је бесмислено), већ о много смисленијој „култури памћења”, јер она је колективна, трајнија и одређујућа за свест и идентитет једног народа. Горепоменућа слика нашег народа у западњачким филмовима резултат је бесомучне пропаганде, распривања мржње и оправдавање сопствених злодела. Отуда и зборник „Говор мржње и култура памћења”, чији је приређивач поново професор Милошевић.¹⁵

Да нагласимо да је Милошевић такође и члан Центра за културу памћења на Институту за политичке студије, што се логично надовезује на његова досадашња интересовања.¹⁶

Геополитика

За др Зорана Милошевића кажемо да је један од најпознатијих српских геополитичара, аутор великог броја научних радова на тему српске и светске геополитике. Аутор је и уџбеника „Геополитика”, који годинама користе студенти и проучаваоци политичких наука,¹⁷ а приређивач је још пар капиталних дела – зборника: „Небеска геополитика – Ватикан и међународни односи”¹⁸ и „Историја као инструмент геополитике”¹⁹ са међународне научне конференције одржане у

¹⁵ Говор мржње и култура памћења : тематски зборник / приредили Зоран Милошевић, Милош Кнежевић. – Београд : Институт за политичке студије, 2020.

¹⁶ Видети: Репозиторијум ИПС: <http://repozitorijumips.rs/view/subjects/C6.html> (20.08.2023.)

¹⁷ Geopolitika / Zoran Milošević. – Brčko : Evropski univerzitet Brčko distrikta, 2013.

¹⁸ Небеска геополитика : Ватикан и међународни односи. – Шабац : Центар академске речи ; Москва : Међународна словенска академија наука, образовања, уметности и културе, 2016.

¹⁹ Историја као инструмент геополитике : зборник радова са међународне научне конференције одржане у Београду 14–15. марта 2022. године / приредио Зоран Милошевић. – Београд : Институт за политичке студије, 2022.

Београду 14–15. марта 2022. године, коју је организовао приређивач.

Ту си и „Геополитика 1” (Москва 2023) и „Геополитика 2” (Минск 2023), коју смо раније помињали. Узимајући у обзир све наведене библиографске чињенице, није чудно што је посебан део ове књиге одвојен за геополитичка питања и уједно њен својеврсни закључак.

Милошевић је у својој геополитичкој мисли врло прорачунат и промишљен, а терминологија коју употребљава уопште није случајна. Дозволићете да укратко сагледамо неколико важних појмова за разумевање његове геополитичке мисли:

- Небеска геополитика – логично надовезивање на Царство Небеско и Царство Земаљско; однос добра и зла у свету; однос вера и народа;
- Нова Хазарија – у промишљању руско-украјинских односа.²⁰ Хазари као моћници из сенке којима одговара распарчавање Украјине и којима не смета да Русија узме Доњецк и Луганск, све док њима престаје југ Украјине и контрола над Црним морем. О томе сведоче и јавни наступи њихових представника;
- Путинизам – као посебан, унапређени правац руског конзервативизма-натурализма. Идеја реорганизације и стварања мултиполарног света, али и константна борба Истока и Запада и њихових савезника;
- Агенда 2030 или „велики ресет” – тежња УН да у потпуности покори становништво целог света увођењем ГМО семена и хране, изменом људског ДНК

---

²⁰ Русија, Украјина и Нова Хазарија – геополитички аспект / Зоран Милошевић // Политичка ревија, вол. 59, бр. 1 (2019). – Београд : Институт за политичке студије.

и потпуним потчињавањем. План треба да буде изведен до 2030. године.²¹

- Вештачка интелигенција – у целом свету растућа врста технологије. Машине које правимо са претпоставком да слободно размишљају, а да ипак руководимо њима. Парадокс је очигледан.
- Специјална војна операција Руске Федерације у Украјини, а не Руско-украјински рат, како поједини научни радници у Србији покушавају да је „прекрсте”. Специјална војна операција је посебно координисана, што се види у Путиновим јавно декларисаним ставовима. Циљеви су денацификација и демилитаризација Украјине; помоћ напаћеном народу Донбаса и њихово враћање у састав Русије; анулирање „совјетског поклона” територија Украјини, без икаквог разлога и промишљања; чишћење потомака украјинских и немачких нациста који су спас нашли у Западној Украјини, а данас чине покољ над руским становништвом Украјине. Такође, руски језик мора да се врати у украјинске школе и да се заустави насилна украјинизација руског народа.

Спасење

Коначно, дошли смо до питања Спасења. Православна вера нас учи да је Спасење највише духовно исцељење, које нас мири са Богом и враћа у Његову наклоност. На мисао Зорана Милошевића свакако утиче ово православно тумачење, али он, као човек од науке, Спасењу уз помоћ Вере додаје и Спасење уз помоћ Знања.

Није у питању измишљање новог точка или паљења ватре, већ просто – инсистирање на просвећености и свесности човека о томе шта је добро, а шта – зло; шта су истине, а шта заблуде; којим

---

²¹ Више о томе на: <https://helmcast.rs/politikon-danilo-tvrdisic/jeziva-un-agenda-monopol-nad-semenomhranom-i-vodom-do-2030prof-dr-zoran-milosevic/> (20.08.2023.)

путем треба да идемо и како да заштитимо себе од оних који желе да нас искористе, уназаде или униште на разне начине.

Једно од његових поглавља у овој књиги садржи „упозорења” и то није случајно написано. Аутор упозорава на опасности које прете човечанству, али, за разлику од других – даје и могућа решења, предлаже начине заштите, преиспитује добре и лоше стране свих варијаната развоја ситуације.

Како Зоран Милошевић види будућност? Из његових радова се виде два пута. Један који негује Веру и Знање, пут просвећености, који обезбеђује достојан живот човека и његово „место под сунцем”, а тај живот испуњен чистотом на свим нивоима – води Спасењу.

Постоји и други пут. То је пут у којем ћемо се служити краткорочним сећањима, уместо да негујемо културу памћења; слушаћемо наше непријатеље, а заборавити ко су наша браћа; бићемо необразовани, индоктринисани свакаким прљавштинама, духом и ментално слаби и болесни. И као такви – брзо ћемо нестати и пропасти, на радост оних којима то иде у корист.

Награде

Година 2023. је, очигледно, била година за награде професору Милошевићу. У фебруару је добио Медаљу Максима Богдановича (Минск, Белорусија), као и Повељу Пројекта Растко за залагање за културу (Београд). У августу му је додељена Златна значка Европске академије наука и уметности у Љубљани, под руководством Удружења српских стваралаца Словеније, за укупан допринос науци. Добитник је и Награде (Повеље) за животно дело у области науке издавачке куће АСоглас (Зворник, Република Српска), која се потписује и као издавач ове књиге. Крај године професору Милошевићу је донео Медаљу Игора Григорјева, песника и ратника, додељену у Санкт Петербургу (новембар 2023), за достигнућа у култури и науци, као и развијању српско-руских веза, као и Захвалницу часописа „Суштина поезике”, за несебичан допринос истом.

Свакако препоручујем на читање ову и друге књиге др Зорана Милошевића, које су писане приступачним језиком и за стручњаке и за читаоце који желе да се информишу на прави начин. А како време буде текло, не сумњам да ће геополитичка мисао др Милошевића бити још привлачнија и траженија међу читалачком публиком, те да ће издржати немилосрдни „испит времена”, који чека сваког ствараоца.

мср Дајана Лазаревић

I

ПРАВОСЛАВЉЕ И ГЕОПОЛИТИКА

УЛОГА СВЕТОСТИ И СВЕТАЦА У ФОРМИРАЊУ ИДЕНТИТЕТА ПРАВОСЛАВНИХ НАРОДА

Појава мржње према Русији и њеном народу почела је да се формира као систем приликом покушаја Русије да уђе у круг европских држава још у 16. веку. Мржња (у ма ком виду, па и у виду русофобије, србофобије и православофобије) према руским војним истраживачима **спада у врсту психисторијског оружја**.²² Прва русофобија дело је римокатолика, која је највише стизала у Русију из Пољске (у Србију из Аустро-Угарске, а по нестанку ове државе из римокатоличке Хрватске).

Одмах после раскола 1054. године римокатолици покрећу православофобију (која касније добија своје варијације у виду русофобије и србофобије, јер су управо ова два народа били најоданији православљу, оданији од Грка), користећи је као средство за асимилацију православних народа, пре свега на Балкану, Источној Европи и Блиском истоку.²³ Поред мржње, римокатолици (касније и протестанти) нису помагали православнима у борби против Османлија, нити у борби за

---

²²Опрос: Где больше всего проявлений русофобии, <https://topwar.ru/16003-opros-gde-bolshe-vsego-proyavleniy-rusofobii.html> (Военное обозрение)

²³Зоран Милошевић, „Асимилација словенских народа и њихово нестајање”, у Зборнику са VI међународне конференције *Култура, политика, разумевање* (Култура, нација, држава – проблеми идентитета у контексту савремене политике), Институт за политичке студије, Белгородский государственный национальный исследовательский университет, Београд, 2018, стр. 154-159. Упор: Зоран Милошевић, Русија, Украјина и Нова Хазарија: геополитички аспект, *Политичка ревија*, бр. 1, 2019, стр. 97-127.; 218. Зоран Милошевић, „Уния и православные славяне”, *Православие и современность*, VI Международные Свято-Михайловские Чтения, Сборник докладов. – Минск: Православное Братство в честь Святого Архи-стратига Михаила в г. Минске, 2013, с. 171-178.

њихово ослобођење.²⁴ Напротив, помагали су Турцима да задрже окупиране православне народе, а када су се ослободили, Ватикан је васпитао на хиљаде православофоба (русофоба и србофоба) који су своје наказно лице показали у два светска рата учешћем у геноциду над православнима. Православофобија се у том контексту дефинише као мржња неправославних (римокатолика, протестаната и припадника других религија) према православљу и православним верницима, при чему најновије тенденције теже да у ову антивредност уграде и мржњу неких православних народа према другим православним народима. На пример: да православни Украјинци мрзе православне Русе, односно православни Црногорци – Србе. При томе, важно је напоменути, **све нанете неправде и злочини извршени у прошлости против православља и православних, успешно су заборављене.**²⁵

Распад СССР-а и разбијање Југославије од стране Запада, уз отворено учешће Ватикана, није донео нестанак православофобије. Напротив! У западни свет (и НАТО) интегришу се православна Бугарска, Румунија, Македонија и Црна Гора. После овога православни свет постаје објектом још веће агресије и мржње,²⁶ при чему се Константинопољска патријаршија користи за изазивање нових раскола и реформисање православља у смеру **НАТО православља**, тј. избацивања из његовог система вредности слободољубља и љубави према Русима и Србима од стране других православних народа. Другим речима, тренутно се води отворени рат против

²⁴Игорь Мурадян, <https://inosmi.ru/world/20140905/222806463.html>

Православофобия,

²⁵Джеймс Джатрас, Православофобия, <https://newsland.com/user/kler16/content/pravoslavofobiiia/1366309>.

У контексту актуелне геополитике (долазак мигранта и ислама у Европу и САД, декаденцију и демографски колапс ових простора итд.) Џатрас изводи следећи закључак: „Но, Запад је дужан да размисли о последицама хипотетичког рушења православног Истока. Јер грло, које ти кољеш, може да се покаже као своје сопствено.”

²⁶О томе видети: *Православље и расколи, Како се снаћи?*, тематски зборник, приредио Зоран Милошевић, Примапром/Балканска геополитика, Бања Лука, 2020.

православља, при чему је православофобија (мржња) једно од главних средстава.²⁷

Има мишљења да су очеви савремене словенофобије (русофобије и србофобије) и расне дискриминације (према Словенима) заправо Маркс и Енгелс²⁸, чиме проблем истраживања мржње добија нову, хазарску димензију.²⁹

МРЖЊА КАО ПСИХОИСТОРИЈСКО ОРУЖЈЕ

Утицај мржње на изградњу идентитета предмет је проучавања савремене науке. Према различитим истраживањима највише мржње је усмерено на Русе, Србе и православље, при чему су „произвођачи” мржње мање-више исти, и за Русе и за Србе и за православље. Постоје различита истраживања о томе где се производи највише мржње према Русима, Србима и православљу. Према једном из 2019. године то су: Велика Британија, Украјина, Грузија, Пољска и три Прибалтичке државе, а према Србима у Хрватској.³⁰ Према другом, највише мржње се производи у САД, Немачкој и Аустрији (деле друго место), следе Грузија, Финска, Чешка, Пољска, Литванија, Украјина, Летонија и на десетом месту је Азербејџан.³¹ Према трећем истраживању,

---

²⁷Катарина Лане, „Идѣт открытая война против православия во всем мире”, http://www.stoletie.ru/slavyanskoe_pole/idot_otkrytaja_vojna_protiv_pravoslavija_vo_vsem_mire_736.htm

²⁸Види: Иван Миладиновић: „Тамна страна социјализма: Маркс и Енгелс заговарали расну дискриминацију”, *Вечерње Новости*, 22. септембар 2019.

²⁹Види: Зоран Милошевић, „Маркс и Енгелс о Словенима”, *Национални интерес*, бр. 3, 2019, стр. 215-229.; Упор.: Зоран Милошевич, „Россия, Украина и Новая Хазария: геополитический аспект”, *Россия и славянские народы в XIX-XXI вв.*, Международная научная конференция г. Новозыбков, Брянская область, 2 марта 2019 г. 1 часть, ФГБОУ ВО „Брянский государственный университет имени академика И. Г. Петровского” (БГУ), Брянск 2019, с. 168 - 178.

³⁰Самые русофобские страны (список + карта), https://zen.yandex.ru/media/volodia_from_russia/samye-rusofobskie-strany-spisok--karta-5d25bac1998ed600ad110858?utm_source=serp

³¹ТОП-10 стран с самым большим уровнем русофобии, <https://batop.ru/top-10-stran-s-samym-bolshim-urovнем-rusofobii>

највише русофобије има у Израелу,³² при чему то нису они који су у ову земљу дошли из СССР-а или постсовјетског простора него из Европе и САД.

Чарлс Х. Кули,³³ аутор теорије „Ја у огледалу”, истражујући мале групе (породицу, комшије, групе ђака, децју колективу итд.), а у оквиру којих се разгранављају основне социјалне везе и где млади упознавају себе кроз однос са другим људима, али и кроз поређење са њима, дошао је до закључка да друштво не може постојати без психолошких реакција, узајамних оцена човека од стране другог човека. Другим речима, преко међусобних контаката људи упознају социјалне вредности, стичу социјално искуство и навике понашања у друштву, али и формирају идентитет другог. Дакле, на идентитет и самопознање човека утичу тако што дајући своје мишљење или вредновање појединца он стиче представе о себи („ја у огледалу”, при чему су „огледала” – други људи). У оквиру проучавања, Кули је дошао до сазнања да ако се појединцима или групама (народима) понавља (преко медија или на друге начине) да су зли (геноцидни – што се користи у мржњи према Србима и Русима), покварени, склони криминалу и другим неморалним делатностима, пре или касније део припадника нападнутог народа жели да промени свој идентитет (да не би припадао стигматизованој заједници). Тако се изазива криза идентитета, што је претпоставка за прихватање новог, креираног уз помоћ социјалних технологија.³⁴

Много пре Кулија, руски физиолог и психолог Павлов је давне 1901. године спровео експеримент над псима којим је

³²Статистика говори, што самая русофобская страна в мире – Израиль, <https://newsland.com/community/7683/content/statistika-govorit-cto-samaia-rusofobskaia-strana-v-mire-izrail/6942169>

³³Види: Зоран Милошевић, *Увод у социологију*, Слобомир П Универзитет, Бијељина, 2009, стр. 37.

³⁴Види: Зоран Милошевић, „Улога идеологије у развоју личности”, *Политичка ревија*, бр. 1, Београд, 2009, стр. 55-66.; Зоран Милошевић, „Социјалне технологије и реализација принципа идеологије”, *Политичка ревија*, бр. 3, Београд, 2009, стр. 135 – 144.; Зоран Милошевић, „Религија и национални идентитет – од прозелитизма до модерних социјалних технологија”, *Српска политичка мисао*, бр. 4, Београд, 2011, стр. 355-375.

потврдио постојање условног физиолошког рефлекса. Наиме, утврђено је да пас реагује на храну на одређени начин. Заправо, утврдио је да се реакција на храну код пса може пресликати на нешто друго, уколико се то друго повеже са храном. И тако је, након доста труда, стално ударајући у звонце пре доношења хране успео да створи пожељно понашање код самог пса. У овом случају је то било оно понашање које омогућава да се пас понаша као да ће јести сваки пут када чује звонце. Дакле, пас је научио да је значење звука звонцета – храна. Године 1920. је Џон Вотсон извео врло контроверзан експеримент над деветомесечном бебом. Наиме, истражујући страхове детета, Вотсон је закључио да дете не реагује страхом на различите играчке које су заправо представљале реплике животиња. Дете је чак желело да се игра тим играчкама. Међутим, Вотсон је успео да научи дете страху. Наиме, када год би дете покушало да узме играчку, Вотсон је производио снажне звуке који су плашили дете. Тако је дете научило да се плаши истог тренутка када би приметило неку играчку, иако звук није присутан. Дете је, дакле, стекло емоционални рефлекс који се јавља сваки пут када се понови надражај који је изазвао страх. Овакав експеримент, само над далеко већим процентом становништва данас заправо представља маркетинг. Како створити потребу за нечим за чим не постоји потреба, како створити несигурност и страхове и како створити утисак да нам само тај производ који се рекламира отклања страх. Ова манипулација свешћу је у Србији добила неслућене размере, те смо ми данас заправо полигон за вршење експеримената.³⁵

Данас у западном свету већина људи прилично уплашено реагује на помен придева „српски”, „руски” и „православни”. То повезивање термина „српски”, „руски” и „православни” са свим негативним стварима које нам могу пасти на памет је узело толико маха да заправо ми реагујемо на исти начин на било какву назнаку спомињања овог термина. На пример, реакција на било шта написано ћирилицом је такође рефлексна. Наша прва

---

³⁵Милан Дамјанац, *Самопрзећи Срби, Српски идентитет у 21. веку*, Центар академске речи, Шабац, 2015, стр. 19.

предрасуда и рефлекс на некога ко пише ћирилицом је да је у питању неко заостао и ретроградан, националиста, патријархалан са нижим степеном образовања; док је прва асоцијација на латиницу прогресивност, толеранција, стил и високо образовање. Толико су нас дуго плашили, да смо стекли навику да се плашимо и сопствене сенке. Било шта, што носи чак и минималне назнаке националног обележја или националне културе изазива страх, као симбол страдања и несреће. Стога се свака тема која је део културног и националног идентитета мора приказати у анационалној или индиферентној визури како би могла да буде оправдана и затим прихваћена. Било каква вест о Српској православној цркви изазива бујицу негативних емоционалних реакција у самом човеку, а да не помињемо позивање на национални идентитет. То се може лако приметити уколико се прате не само српски и руски медији.

Готово сви спортски коментатори користе израз „наша репрезентација”, „играчи Србије”, „Србија је у поседу лопте” док за стране репрезентације користе изразе „италијанска репрезентација”, „Италијани су у поседу лопте” и томе слично. Такође, интересантно је да се израз „Србин” и „Српкиња” повезује са нечим анахроним и застрашујућим, за разлику од националне одреднице било које националне мањине.³⁶

Ово само показује колико је српски идентитет темељно разграђиван годинама путем медија и како смо од поносног народа дошли на ниво уплашене масе, која се боји да спомене и придев „српски”, „руски” и „православни” у реченици, ако то није нешто негативно.

Савремена ситуација сведочи да процес стварања нових идентитета није завршен. Као главно оружје, како смо већ приметили, користи се мржња. Нападнути народ постаје, захваљујући не само медијима, него често и издаји челних људи, мањина у сопственој земљи, што производи, како сведочи Елизабет Ноел Нојман – Ћутњу. Заправо „Спирала Ћутње” (немачки: *Schweigspirale*) је концепт политикологије и масовне

³⁶Исто.

комуникације који је предложила немачки политиколог Елизабет Ноел Нојман. Она тврди, да човек избегава да изнесе своје мишљење о одређеној теми, ако осећа да је у мањини, јер се боји одмазде или изолације. Елизабет Ноел Нојман сматра „спиралу ћутње” атрибутом манифестације јавног мишљења: „Све манифестације јавног мишљења су уједињене њиховим повезивањем са претњом изолације за појединца. Тамо где појединац не може слободно да говори или делује по сопственом нахођењу или мора да узме у обзир ставове своје околине, како не би био изолован, увек се бавимо манифестацијама јавног мишљења”.³⁷ Ћутање је манифестација прихватања новог идентитета, а потом наступају државне и друштвене институције и организације које утврђују јавно мишљење о овом питању. Држава нови идентитет промовише преко образовног система (учбеника и књига), (не)обележавањем одређених догађаја из историје народа (култура памћења или сећања), медија итд.

Управо ово је и суштина притисака на православне да прихвате неправославне реформе (источни папизам) и уграде их у своју веру и цркве – изолација од Латина.³⁸

ВАЖНОСТ ИДЕНТИТЕТА

Идентитет нам помаже да схватимо свет, јер одражава поглед на свет, који се разликује од схватања са стране других религиозних и социјалних заједница. У савременим друштвеним наукама преовладава став да су идентитети најважније одлике неког друштва. Истовремено, важно је напоменути, да је савремени свет постао трпељивији према различитим идентитетима, па и оним који су засновани на вери у зло.

---

³⁷Елизабет Ноел-Нойман, *Общественное мнение. Открытие спирали молчания*: Пер. с нем. / Общ. ред. и предисл. Мансурова Н. С., Прогресс-Академия, Весь Мир, Москва, 1996. – 352 с.

³⁸Види: Дмитриј Скворцов, „Ако се Москва не буде бавила Фанаром, фанар ће Москвом”, у зборнику *Православље и расколи, Како се снаћи?*, стр. 58-59.

Идентитети, супротно веровањима, нису трајна категорија, јер се догађа њихова метаморфоза³⁹ (не баш често), али се ипак догађа да нека друштва одбаце стари и прихвате нови идентитет. Православни Словени нису изузетак. Можемо, на пример, приметити да се од Руса формирају најмање два нова народа – украјински и белоруски, а док су од Срба и Руса социјалним инжењерингом створени Румуни⁴⁰, од самих Срба Хрвати, Македонци, Црногорци, Бошњаци, док у структури Грка, Албанаца и других доминирају српски гени.

„Тражећи идентитет у прабини коју је подигао ветар Новог доба, ми смо се, у ствари, поистовећивали, изједначавали и мешали са садржајима и моделима понашања који, не само да нису православни, него су и дубоко супротни свему што чини нашу сопствену духовну традицију. Желимо ли да променимо наметнуту нам парадигму, морамо најпре да променимо терминологију. Неадекватни изрази воде нас ка погрешном закључивању, а погрешни закључци никад нас неће довести до истине. Зато уместо израза идентитет предлажем израз сопство, израз који је дубљи и слојевитији, самим тим и погоднији за оно што хоћу да кажем”.⁴¹ Сопство за Рада Јанковића је одбрана наслеђеног, традиције и ово мишљење је сасвим у складу са православљем.

---

³⁹Раде Јанковић, *Доба разума, Псеудоморфоза православља у последњим временима*, Центар академске речи, Шабац, 2018.

⁴⁰Види: *Румунија и румунизација Срба*, приредио Зоран Милошевић, Центар академске речи, Шабац, 2018.

⁴¹Раде Јанковић, „Од идентитета ка сопству”, у зборнику *Православље и идентитет православних народа*, приредио Зоран Милошевић, Институт за политичке студије, Београд, 2019, стр. 18.

Колико је вера део националног идентитета? (одговори испитаника у процентима)

	Мало важан /неважан	Врло важан
▶ Јерменија	16	82
▶ Грузија	16	81
▶ Србија	21	78
▶ Грчка	23	76
▶ Румунија	25	74

Извор: Pew Research Centar

Извор: Политика, 17.02.2019.

Познати амерички геополитичар Френсис Фукујама закључује да се савремена политика креће једрима којима снагу даје идентитет,⁴² јер савремена политика није економија и није идеологија, већ идентитет. Наиме, људи са „левим” погледима на свет сматрају да је циљ политике треба да буде заштита мањина (етничких, миграната, жена, ЛГБТ популације итд.), а десни заштита националног идентитета, услед чега се добија подела друштва на заједнице које не могу да се договоре око заједничких циљева.

Идентитет чине вредности – национални идентитет је заједничка прошлост, заједничка религија, вредности и одговорност за будућа поколења. Другим речима, **за стабилни идентитет мора да се формира заједничка религија, заједнички поглед на прошлост, али и на савременост и на будућност.** Напад на идентитет се изводи (изнутра и/или споља) управо на ове сегменте идентитета: **фалсификовање историје** одређеног народа, **религиозни прозелитизам** који доводи до одбацивања вере (православља) и прихватање псеудовере (окултизама) или неке јереси, попут римокатолицизма (преко

⁴²Френсис Фукујама, *Идентичност, Стремление к признанию и политика неприятия*, Альпина, Москва, 2019, стр. 250.

уније или директно), **смутња око садашњости и спречавање изградње националног погледа на будућност.**⁴³

Савремена политика у сфери идентитета настоји да ову област истражује како би се стекла знања о томе како се одвија процес формирања и усвајања новог идентитета, односно шта треба да се ради како би се заштитио традиционални идентитет, какви идентитети доносе економски раст, а који га успоравају и какве последице доноси нови идентитет, како би се могао даље креирати и мењати.

Како, дакле, православна светост формира идентитет верника?

Према генералном директору Сверуског центра проучавања јавног мњења (ВЦИОМ) главни изазови националном идентитету Руса су очување територије, долазак радника из република Северног Кавказа, **губитак језика и вере**, слободно пресељавање у велике градове и пражњење исконски руских земаља.

Што се тиче религиозног аспекта руског идентитета, више од 80% Руса себе сматра православнима, при чему поштују Руску православну цркву као институцију и демонстрирани принцип симфоније (сарадња световних и црквених власти). Истовремено, православне забрињава упад различитих секти у Русију, прозелитизам римокатолика, неморал и корупција који захватају земљу, као и егоизам који се шири невероватном брзином.

Идеолошки аспект религиозности очигледније се показао приликом напада Запада (НАТО-а) на православне земље (СР Југославију, тј. Србију и Црну Гору), ширење ове милитаристичке организације ка Истоку, те подршке расколницима, не само у Украјини, већ и у другим државама.

Оно што посебно интересује истраживаче идентитета Руса јесте пут младих, тј. како они доживљавају православље као место потраге за идентитетом.

---

⁴³Добар пример трансформација идентитета младих је књига „Хари Потер” (касније и филмови), која је помогла да се део популације заинтересује за магију, вештичарство, сатанизам и кабалу (тачније окултизам), односно одбаци православље, а самим тим и традиционални идентитет.

Јасно је да постоји противречност и да млади формирају свој идентитет идући „уским” стазама, јер је то сложен процес у коме се сударају световни и црквени обрасци живота. На пример, у савременом свету богатство (повезано са егоистичким обрасцима понашања) и моћ (власт) су доминантне вредности које се сударају са црквеним: несебичност, понизност, трпљење. Истраживач С. В. Рижова тврди да „духовне потребе и лично искуство вере и исповести представљају свето језгро православног идентитета”. Наравно, да се православног идентитет код младих формира у породици, затим духовном праксом у цркви, искуством сарадње са црквеном заједницом и свештеником и традицијом коју црква предаје преко светитеља и њихових дела.

Социолошка истраживања показују да формирање православног идентитета, условно речено, има две фаза. Прва је када млади траже одговоре на своја духовна питања (лутање). Тада могу да одлазе и у неке секте и друге верске заједнице. Друга фаза је оцрквљење или религиозна социјализација.

Чињеница је, да живот човека почиње са његовом вером у Господа Исуса Христа, предајом своје душе, срца, ума... Господу Исусу Христу, а Он их постепено освештава, преображава, обожава. И кроз ово освештавање разливају се по њему благодатне силе које му дају сазнање личне бесмртности и личне вечности. Супротност овоме је смрт.⁴⁴

Хришћани су Христоносци и самим тим носиоци и имаоци вечног живота. И све то по мери вере и по мери светости, која долази од вере. Свети – то су најсавршенији хришћани, зато што су они у највећој мери осветили себе подвизима свете вере у васкрслог и вечно живог Господа Исуса

---

⁴⁴Савремени Руси такође имају неједнозначан православног идентитет. Наиме, према социолошким истраживањима преко 80% Руса се сматра православним, али само 3-5% практикује православног образац живота. Истовремено, то чини 19% Срба. Види: Јелена Чалија, „Вера са сумњом у Бога”, *Политика*, 17. фебруар 2019.

Христа. Они су јединствени, истински бесмртни у роду људском, те над њима смрт нема власт.

На основу 1. Петрове посланице јасно је да су хришћани род изабрани, народ свети који је позван да објављује *таς αρετάς, дела или врлине*, како стоји у српском преводу, Онога који нас дозва из таме, а са основним циљем да подсетим да је **светост коначна афирмација вечног постојања човека** као непоновљиве личности.⁴⁵

Светост се у хришћанском предању разумева као теоцентричан или, уже, као христоцентричан појам. Она не подразумева људско достигнуће, ма колико да је оно велико већ је искључиво дар Божији у степену личног односа са Личним Богом. У том односу једино што човек може да приложи је слободно отварање ка Богу и слободно прихватање воље Божије, без чега Бог не делује. Апостол Павле каже (у 2 Том 1,9): Бог који нас спасе и призва призивањем светим, не по делима нашим, него по својој вољи и благодати датој нам у Христу Исусу пре вечних времена.

Први корак, дакле, који треба да начинимо ка разумевању светости је Светост Божија. Семитску реч *кадош* Седамдесеторица преводe са *а́γιος* желећи да сачувају њено изворно значење раздвајања, изузимања. Бог је апсолутно различит, апсолутно Други у односу на све створено и чијем постојању се не може наћи паралела у створеном свету. Али, светост Божија није само својство Његове природе јер то онда не би много значило за нас. „Идентитет светости се не налази у супстанцији као таквој, него у Бићу које је слободно од граница сопства – у љубећој и екстатичној Личности”, коју ми препознајемо, не на основу Његове моћи и силе која нас потчињава већ на основу кенотичке љубави према човеку.

Хришћанско предање као врхунац ове љубави види установљење Цркве којој је глава сам оваплоћени и васкрсли Син Божији из кога и она црпи своју светост. Тај епитет срећемо у

⁴⁵Протојереј-ставрофор др Зоран Крстић, „Људска светост као објава светости Божије”, <http://www.eparhija-sumadijska.org.rs>

најстаријим крштењским исповедањима вере, да би у Никео-Цариградском символу њему следовали и епитети апостолска, саборна и једна.⁴⁶

Православље, дакле, сматра светост највишим нивоом духовног развоја човека.⁴⁷ Али ова категорија укључује два претходна корака: први, који се условно може назвати **спасењем** (човеку је за спасење потребна свест о својој духовној и моралној нечистоћи. Он може само да види и спозна своје гадости и да их интерно одбаци, покаје се, стекне стање спасења и прими спасење, као што видимо из новозаветног примера разбојника. То је први и најважнији корак у духовном развоју човека, који га води ка пуној светости, и други – **праведност** (људи који покушавају да живе по савести, који покушавају да не вређају и не тлаче никога. Сви ти људи који искрено желе да живе под добротом и да испуњавају златно правило људског живота: Све, дакле, што хоћете да чине вама људи, чините и ви њима: јер је то закон (Мт 7, 12). Другим речима, такви су људи – праведни.⁴⁸

Светац је само она особа која не само да не крши моралне стандарде живота (то јест, живи праведно), већ је **стекла и оно што се назива чистоћом срца**, што је плод правилног духовног живота.

Такав живот нужно **подразумева праведност**, али далеко је од тога да га само она дефинише. Духовни живот састоји се у борби са страстима, у сталној стражарењу над својим мислима, осећањима, жељама, расположењу, како бисмо очистили свој ум и срце од свега лошег. **Овај живот захтева пажљиво проучавање Светог Писма и дела Светих Отаца, углавном аскетског карактера, и укључује сталну молитву (већином Исусу: „Господе Исусе Христе, Сине Божији, помилуј ме**

---

⁴⁶Исто.

⁴⁷Дмитрий Ребров, „Что значит быть святым? „, <https://www.pravmir.ru/chtoznachit-byt-svyatym/>

⁴⁸Святость и святые, „О том, кто такие святые, чем святость отличается от праведности и зачем мы молимся святым. Источник: <https://www.pravmir.ru/svyatost-i-svyatyie/>

грешнога/грешну”, пост и апстиненцију од свих својих телесних и емоционалних тежњи.

Духовни живот такође захтева посебне спољне услове, које су трагаоци за духовним савршенством увек стварали себи: одбијање породичног живота, имовине (осим оног најпотребнијег), повезаности са световним активностима и световним људима – уопште од свега што разара ум, омета молитву и унутрашњу концентрацију. Такав живот су од давнина називали монашким. Управо су аскетски монаси постигли такву бестрасност, савршену понизност и Божју љубав, због чега су постали учесници Духа Божјег.

Црква канонизује и неке који нису постигли тако савршено стање. Али она то чини како би показала верницима пример за којим треба да иду, ако желе да се спасу од искушења и греха у овом свету. У последњем случају, наравно, увек је присутан велики опрез, како не би погрешили, не подлегли световним проценама живота човека, придајући необичан значај спољашности или друштвеној активности, заборављајући на духовне критеријуме. У овом случају, свештенство може да се претвори у пантеон у којем славни овог света постају „свечи”: краљеви, кнежеви, виша јерархија, политичари, генерали, писци, уметници, музичари..., а да немају православни духовни живот иза себе.⁴⁹

У једном интервјуу, у разговору са презвитером Оливером Суботићем, отац Игњатије Шестаков је о „**Светој Русији и Небеској Србији**” (што је за њега идентично) рекао следеће:

Може се рећи да појам „Света Русија” има два значења: То је Руска земља, Русија по данашњем схватању, коју је Бог изабрао

---

⁴⁹Руска православна црква је од свога оснивања **канонизовала преко 2.500 људи**. Види: Олег Јегоров, „Од следе сељанке до генерала који није знао за пораз: 7 највећих руских светитеља”, <https://rs.rbth.com/arts/87763-sedam-najvecih-ruskih-svetitelja>. Према овом виђењу највећи руски светитељи су: **Сергије Радоњешки** (представио се Господу 1392.), **Василије Блажени** (средина 15. – средина 16. века), **Ксенија Петербуршка** (1730. – почетак 19. века), **Фјодор Ушаков** (1745 – 1817), **Серафим Саровски** (1754 – 1833), **Јован Кронштатски** (1829 – 1908), **Матрона Московска** (1881 – 1952).

ради спасења и просвећења хришћанском вером. Односно, по овом схватању „Света Русија” има сасвим видљиве физичке границе. Други појам је метафизички простор, сабор православних хришћана и светаца. Света Русија није толико дефинисана географијом и етничком припадношћу или државношћу, колико управо Православном вером. Привремена и пролазна Русија као да се преображава и као да је позвана да постане вечна Русија, део Царства Небеског и Небески Јерусалим. Ово је врло слично као појам Небеске Србије. Чини ми се да су ови појмови умногоструко идентични по свом духовном садржају. Узгред речено, мислим да је управо због тога многим Србима тако блиска и схватљива Света Русија. Мислим, као ни једном другом православном народу осим самих Руса.

У којој мери је данас жива идеја Свете Русије и како се она уопште доживљава од стране руског народа?

Света Русија је, наравно, жива, зато што је бесмртна. Она у свом највишем смислу припада вечности. Нажалост, данас се тога ни из далека не сећају сви наши савременици, Руси.⁵⁰

Када се сагледа савремена ситуација у православном свету човека у први мах обузме страх да ће православље бити уништено. Наиме, расколи (Украјина, Македонија, Црна Гора...), формирање нових идентитета од православних народа (Украјинаца, Белоруса, Хрвата, Бошњака, Црногораца, Македонаца...) и губитак огромног броја људи који по правилу постају русофоби и србофоби, а део и православофоби, не може да не изазове песимизам у погледу будућности православља.

Међутим, Протојереј Василије Томић сматра да је то Божија воља и да они који остану православни не треба да се боје. „Не бој се, мало стадо, јер би воља Оца нашега да вам даде Царство.” (Лк. 12, 32) Ово: „мало стадо”, упечатљиво је. Господ наш, провидећи кроз вијекове, тачно нас ословљава оним што нам слиједи. Јер, како ствари стоје, и како се увјеравамо, ове вукове

---

⁵⁰Игњатије Шестаков: „Тајна Свете Русије открива се у сусрету са Светима”, <https://vidodan.org/tradicija/ignjatije-sestakov-tajna-svete-rusije-otkriva-se-u-susretu-sa-svetima/>

гледајући како стадо распућују, једну по једну овцу, слабашну малену јагњад, у своје јазбине одвлаче, видимо да је „стадо мало”, заиста; сваким даном све мање и тање. Тако нам постаје јасно зашто се Господ пита да ли ће, кад поново дође, „наћи вјеру на земљи”. (Лк. 18, 8) Не вели Господ, да ли ће наићи на храмове и катедрале, грандиозне људске творевине са насађеним крстовима на њима; Хоће ли бити попова којекаквих, него, да ли ће „наћи вјеру на земљи”!

И опомиње нас да ходимо уским и стрмим стазама, трновитим, и да се у Царство небеско улази кроз уска врата. „Јер су широка врата и широк пут што воде у пропаст, и много их има који њиме иду. Јер су уска врата и тијесан пут што воде у живот, и мало их је који га налазе.” (Мт. 7, 13-14)

На једној страни, Господ нас ословљава „малим стадом” а другој страни вели нам да је оних, других, „много”. Сав је свијет преплављен „многима”. Они имају сва могућа и немогућа средства на располагању.

Како нас Господ соколи да се не бојимо, тако нас апостол његов, снажећи, опомиње да стојимо приправни на бранику наше вјере. Јер, лако се може из малог стада изабраних оклизнути, широким путем, у предубоко море званих, а неодазваних. „Бдите, стојте у вјери, мушки се држите, снажите се.” (1. Кор. 16, 13) Подстиче нас апостол да се не саображавамо овоме вијеку, (Рим. 12, 2) јер „свијет сав у злу лежи.” (1. Јн. 5, 19) Да нас у пропаст не гурне наша тежња ка „савременошћу” и оно, „куд сви, ту и ја”. Једино, ако смо у „малом стаду” Христовом, ту и да останемо.

А „доћи ће Дан Господњи”, (2. Пт. 3, 10) када ће се свака ствар на своје мјесто поставити. „Ко претрпи до краја, тај ће се спасти.” (Мт. 24, 13).⁵¹

---

⁵¹Протојереј Василије Томић, „Не бој се, мало стадо”, <https://priateljboziji.com>

ЛИТЕРАТУРА

1. Дамјанац, Милан: *Самомрзећи Срби: српски идентитет у 21. веку*, Центар академске речи, Шабац, 2015.
2. Джеймс Джатрас, Православофобия, <https://newsland.com/user/kler16/content/pravoslavofobiia/1366309>.
3. Јанковић, Раде: *Доба разума, Пseudоморфоза православља у последњим временима*, Центар академске речи, Шабац, 2018.
4. Јанковић, Раде: „Од идентитета ка сопству”, у зборнику *Православље и идентитет православних народа*, приредио Зоран Милошевић, Институт за политичке студије, Београд, 2019.
5. Јегоров, Олег: „Од слепе сељанке до генерала који није знао за пораз: 7 највећих руских светаца”, <https://rs.rbth.com/arts/87763-sedam-najvecih-ruskih-svetitelja>.
6. Катарина Лане, „Идѣт открытая война против православия во всем мире”, http://www.stoletie.ru/slavyanskoe_pole/idot_otkrytaja_vojna_protiv_pravoslavija_vo_vsem_mire_736.htm
7. Крстић, Протојереј-ставрофор др Зоран: „Људска светост као објава светости Божије”, <http://www.eparhija-sumadijska.org.rs>
8. Милошевић, Зоран: *Увод у социологију*, Слобомир П Универзитет, Бијељина, 2009.
9. Милошевич, Зоран: „Уния и православные славяне”, *Православие и современность*, VI Международные Свято-Михайловские Чтения, Сборник докладов, Минск, Православное Братство в честь Святого Архи-стратига Михаила в г. Минске, 2013.
10. Милошевић, Зоран: „Асимилација словенских народа и њихово нестајање”, у Зборнику са VI међународне конференције *Култура, политика, разумевање* (Култура, нација, држава – проблеми идентитета у контексту савремене политике), Институт за политичке студије, Белгородский государственный национальный исследовательский университет, Београд, 2018.
11. Милошевић, Зоран: „Улога идеологије у развоју личности”, *Политичка ревија*, бр. 1, Београд, 2009.

12. Милошевић, Зоран: „Социјалне технологије и реализација принципа идеологије”, *Политичка ревија*, бр. 3, Београд, 2009.
13. Милошевић, Зоран: „Религија и национални идентитет – од прозелитизма до модерних социјалних технологија”, *Српска политичка мисао*, бр. 4, Београд, 2011.
14. Милошевић, Зоран: „Русија, Украјина и Нова Хазарија: геополитички аспект”, *Политичка ревија*, бр. 1, 2019.
15. Милошевић, Зоран: „Маркс и Енгелс о Словенима”, *Национални интерес*, бр. 3, 2019.
16. Милошевич, Зоран: „Россия, Украина и Новая Хазария: геополитический аспект”, *Россия и славянские народы в XIX-XXI вв.*, Международная научная конференция г. Новозыбков, Брянская область, 2 марта 2019 г. 1 часть, ФГБОУ ВО „Брянский государственный университет имени академика И. Г. Петровского” (БГУ), Брянск 2019.
17. Миладиновић, Иван: „Тамна страна социјализма: Маркс и Енгелс заговарали расну дискриминацију”, *Вечерње новости*, 22. септембар 2019.
18. Мурадян, Игорь: „Православофобия”, <https://inosmi.ru/world/20140905/222806463.html>
19. Ноэль-Нойман, Елизабет: *Общественное мнение*. Открытие спирали молчания: Пер. с нем. / Общ. ред. и предисл. Мансурова Н. С., Прогресс-Академия, Весь Мир, Москва, 1996.
20. Опрос: Где больше всего проявлений русофобии, <https://topwar.ru/16003-opros-gde-bolshe-vsego-proyavleniy-rusofobii.html> (Военное обозрение)
21. *Православље и расколи, Како се снаћи?*, тематски зборник, приредио Зоран Милошевић, Примапром/Балканска геополитика, Бања Лука, 2020.
22. *Румунија и румунизација Срба*, приредио Зоран Милошевић, Центар академске речи, Шабац, 2018.
23. Ребров, Дмитрий: „Что значит быть святым?”, <https://www.pravmir.ru/chto-znachit-byt-svyatym/>
24. Самые русофобские страны (список + карта), https://zen.yandex.ru/media/volodia_from_russia/samye-rusofobskie-strany-spisok--karta-5d25bac1998ed600ad110858?utm_source=serp

25. Статистика говори, што сама русофобска страна у миру – Израил, <https://newsland.com/community/7683/content/statistika-govorit-cto-samaia-rusofobskaia-strana-v-mire-izrail/6942169>
26. Скворцов, Дмитриј: „Ако се Москва не буде бавила Фанаром, фанар ће Москвом”, у зборнику *Православље и расколи, Како се снаћи?*, приредио Зоран Милошевић, Примапром/Бања Лука, 2020.
27. “Святост и святые, О том, кто такие святые, чем святость отличается от праведности и зачем мы молимся святым”. <https://www.pravmir.ru/svyatost-i-svyatyie/>
28. Томић Протојереј Василије: „Не бој се, мало стадо”, <https://priateljboziji.com>
29. “ТОП-10 стран с самым большим уровнем русофобии”, <https://bator.ru/top-10-stran-s-samym-bolshim-urovнем-rusofobii>
30. Фукуяма, Фрэнсис: *Идентичность, Стремление к признанию и политика неприятия*, Альпина, Москва, 2019.
31. Чалија, Јелена: „Вера са сумњом у Бога”, *Политика*, 17. фебруар 2019.
32. Шестаков, Игњатије: „Тажна Свете Русије открива се у сусрету са Светима”, <https://vidovdan.org/tradicija/ignjatije-sestakov-tajna-svete-rusije-otkriva-se-u-susretu-sa-svetima/>

СВЕТИТЕЉИ – НЕБЕСКИ ЗАШТИТНИЦИ РУСКЕ ВОЈСКЕ СА ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ НА ПРЕПОДОБНОГ СЕРАФИМА САРОВСКОГ

Светитељ (црквенословенски сватитељ; др.-грч. ἀρχιερέυς) — архијереј.⁵² Светитељи су бројни свеци из епископског ранга, које црква поштује као настојатеље појединих црквених заједница, који су својим светим животом и праведним пастирством извршили Божје провиђење за Цркву у њеном кретању ка Царству небеском.

Владика открива слику Божју својој Цркви, симболизујући Христа током евхаристијске службе и водећи заједницу у целом њеном духовном животу. Свети Игњатије Антиохијски (107. године) упоређује епископе са Христом, а старешине које му помажу у управљању црквом са апостолима. Истовремено, епископ сједињује у себи црквену заједницу, залаже се за њу пред Богом. Као што је писао свети Кипријан Картагински († 258), „епископ је у Цркви, а Црква у епископу”.⁵³

Светост настојатеља цркве (подвргнута беспрекорном животу и праведној смрти) је, пре свега, израз светости саме Цркве као Тела Христовог. Као заступници пред Богом за своје стадо током свог живота, епископи остају такви и након смрти. Епископи добијају дар учитељства (види Тит. 1: 9) и настављају своју апостолску службу. Апостолско прејемство је израз њихове непрекидне повезаности са апостолима – хиротонија се одвија од апостолских времена, када су апостоли именовали прве епископе.

---

⁵² Полный церковнославянский словарь (Протоиерей Г.Дьяченко), <https://commons.wikimedia.org/wiki/>

⁵³ В.М.Живов, СВЯТОСТЬ КРАТКИЙ СЛОВАРЬ АГИОГРАФИЧЕСКИЙ ТЕРМИНОВ, Москва, „Гнозис”, 1994, (Святость)

Сходно томе, поштовање светаца је у континуитету са поштовањем апостола.

Реч „светитељ” у значењу „архијереј” употребљава се у богослужбеним текстовима, а поред тога, у православној цркви је усвојен назив „свечи” за светитеље из епископског чина, које црква поштује као настојатеље појединих црквених заједница, који су својим светим животом и праведним пастирством извршавали Божји промисао за Цркву у свом кретању ка Царству небеском. Сећање на најважније светитеље прославља се на дан Света три јерарха (12. фебруара по новом календару).

У почетку је поштовање епископа било усредсређено у локалним црквама, свака месна заједница поштовала је и славила успомену на све своје настојатеље (епископе) од времена свог оснивања (осим, наравно, оних који су пали у јерес или се на други начин показали недостојнима). Имена епископа уносила су се у диптих и редовно су се спомињала током богослужења.

Созомен у својој црквеној историји (5. век) такође говори о годишњем обележавању сећања на свеце као устаљеној пракси, баш као и на мученике. Њихово сећање се славило у данима њиховог упокојења. Како се развијао општи црквени култ појединих светаца, поштовање светаца прерастало је оквира њихових епархија и практиковало се широм цркве. Ово је било олакшано формирањем јерархијске структуре, црквене јурисдикције (патријаршија, епископија, митрополија), те је настојатеље старијих цркава поштовало цело црквено подручје. Међу светима су, дакле, све римске папе првих векова хришћанства, готово сви цариградски патријарси, почев од Митрофана (315-325 година владавине), па све до Јевстатија (1019-1025 година владавине), изузев они који су пали у јерес, напустили проповедаоницу или водили недостојан живот...

Накнадно се појављује значајна селективност у канонизацији епископа, а то указује на извесну промену концепције јерархијске светости: акценат је померен са праведног пастирства на личну аскезу и његову улогу у уређењу црквеног живота. Ова промена у концепцији је, очигледно, била последица ширења општег поштовања светаца, када су се локално

поштовани епископи нашли међу светима које поштује цела црква (што подразумева селективност).

Особеност светитеља је што они иду путем „подвига служења људима”,⁵⁴ те се и тиме разликују од световних, нерелигиозних људи, посебно оних који су усвојили егоистичке и хедонистичке вредности или оних који иду за својом сујетом.⁵⁵

Небески заштитници

Хришћанска црква поштује свеце не као богове, већ као верне слуге, као свете и пријатеље Божје. Она хвали подвиге и дела извршена светим делима Божје благодати у славу Божију. И тако се сва част коју Црква даје светима односи на Свевишњег Великог Бога, који гледа на живот светаца на земљи. Црква памти светитеље годишњим празницима у њихов помен и друге празнике и славе, а такође гради храмове у њихову част. Тако треба схватити поштовање светитеља.⁵⁶

Светитеље Божје, које је Бог прославио на земљи – јер „свечи који су на земљи Његовој, удивљи Господа сва Своја хтења у њима” – света Црква Божја је поштовала од самог момента свог оснивања од Христа Спаситеља. Свака од заједница, основана на било ком делу универзума, сматрала је својом дужношћу, чашћу и славом да слави празнике у част светаца који су пострадали за Христа и били почаствовани мученичким венцима, како би њихова дела сачувао бесмртним за сва времена. Даном канонизације они су укључени у списак светих, оних који су угодили Богу и позвани у вечни живот.

---

⁵⁴ Митрополит Вениамин (Федченков), *Всемирный светильник – преподобный Серафим Саравски*, Белорусская православная Церковь, Минск, 2018, с. 90.

⁵⁵ За Серафима Саровског већ у његово време приметило се да се време мења и да живи у „духовно ослабљеном веку”. А свако време је ослабљено, ако људи не траже благодати Божије. Види: Митрополит Вениамин (Федченков), *Всемирный светильник – преподобный Серафим Саравски*, стр. 146 и 162.

⁵⁶ Исповедание Православной веры, отв. 52 и Послание Восточных Патриархов, отв. 3.

Мошти светих (мученика) биле су поштоване у хришћанским заједницама, те су чуване у светињама.

Поштовање светих последица је високих религиозних осећања, ревности за веру и искрене љубави према Богу. То је, такође, манифестација жеље за слављењем Бога који прославља Његову војнствујућу Цркву. Поштовање светих је израз љубави верних према њима према њиховој високој врлини и великим делима која су светитељи остварили да би стекли венац славе.

Поштовање светих знак је нашег поштовања према њима због њихове вољне жртве ради вере у Христа. Они су исповедали ову веру и потврдили је својим савршеним самоодрицањем и проливањем крви.

Поштовање светих је израз наше вечне захвалности борцима Христовим који су се борили против непријатељских обмана. Они су сачували своју чисту веру и предали су нам је у непорочности свето наслеђе – сву истину која им је откривена.

Поштовање светих је пројава идентичности наших осећања и мисли са осећањима и мислима светих подвижника наше вере.

Поштовање светих је исповедање наше усрдне и живахне вере у Васкрслог Христа, који је подвижницима давао снагу у њиховим подвизима и прославио их. **Поштовање светих је знак који испуњава наша срца божанском жељом да их опонашамо.**⁵⁷

Поштовање и празновање небеских заштитника установио је Лаодикијски сабор (Шести помесни сабор)⁵⁸ 21. новембра (8. новембра по старом календару).

⁵⁷ Святитель Нектарий Эгинский (Кефалас), О Святых Божиих Заступниках наших на небесах, https://azbyka.ru/otechnik/Nektarij_Eginskij/o-svjatykh-bozhiikh-zastupnikakh-nashikh-na-nebesakh/1

⁵⁸ То је био помесни скуп епископа и водећих свештеника из Мале Азије. Одржан је током 363. и 364. године, недуго након смрти римског цара Јулијана Одступника, којом је окончан последњи покушај да се у Римском царству обнови паганизам, али је и део царских територија пао под власт, према хришћанству непријатељски расположене сасанидске Персије. Сабор у Лаодикеји је донео низ канонских правила за Цркву и вернике, који се тичу литургијске праксе, понашања свештеника и верника, ограничења приликом Евхаристије и одређивања библијског Канона. Један од најважнијих канона је

Зашто је изабран овај новембарски дан? Учесници сабора полазили су од чињенице да је, према древном календару, новембар био девети месец, а овај број симболизује структуру анђеоске јерархије – **девет анђеоских чинов**. Избор осмог дана новембра такође није случајан, јер симболизује Јеванђељски „дан осми”, који означава крај старог света, Старог завета и други долазак Исуса Христа. Јеванђеље по Матеју каже да ће на овај дан „А кад дође Син човечији у слави својој и сви свети анђели с Њиме, онда ће сести на престолу славе своје” (Мт 25, 31).

Колики значај имају руски светитељи сведочи и једна „епизода” из живота преподобног Серафима Саровског, који је на молбе бројних Руса и Русиња да им дâ благослов да иду ради спасења душе на Свету Гору Атонску, на шта их је саветовао да се спасавају у Православној Русији.⁵⁹

Оно што још одликује светитеље јесте „одлучна борба са злом”.⁶⁰ Као носиоци добра и Божје Промисли за вернике су идеални саветници и помоћници на путу ка спасењу душе. У том смислу може се говорити да светитељи нису једнако (за живота) доприносили свим сферама људског живота, већ да су се одликовали одређеним посебностима, конкретном стручношћу. Због тога се за заштитнике узимају светитељи који су се већ доказали у заштити одређених вредности, идеја, институција, људи, царева, војски, манастира и цркава...⁶¹

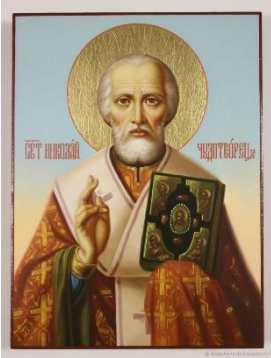

била забрана хришћанима да празнују јеврејски Сабат, односно да се одмарају искључиво на Дан Господњи, односно недељу. Сабор ограничава јавно читање у цркви само на канонске књиге Старог и Новог Завета. Наводи се списак књига Новог завета, који садржи 26 књига, све осим Књиге Откривења, и Стари завет, који садржи 22 књиге, плус књигу Баруха и Писмо Јеремије. Није познато колико је тачно епископа присуствовало овом сабору. Сабор је донео укупно шездесет канона.

⁵⁹ Митрополит Вениамин (Федченков), *Всемирный светильник – преподобный Серафим Саравски*, с. 227.

⁶⁰ Исто, стр. 285.

⁶¹ Опширније: Зоран Милошевић, Мржња, идентитет и православље, у зборнику: *Светост и идентитет, Улога светаца и светости у формирању идентитета православних народа*, приредио Зоран Милошевић, Институт за политичке студије, Београд, 2020, стр 350.

Свети Никола – ревнитељ и заштитник православља

Свети Никола, архиепископ Ликијски, је велики светитељ Божји и прослављени чудотворац, има искључиву наклоност целог хришћанског света, не само због велике светости и чистоте живота, већ и због његове посебне ватрене ревности у заштити и очувању чистоте Светог Православља.

Велики ревнитељ и бранилац православља, Николај је изузетан пример неуморног борца за општехришћански свет и јединство на основу богопреданог учења. Његова борба против смутивода овог света – јеретика – носила је узвишени хришћански карактер и водила се средствима, у складу са духом јеванђелског учења, то јест мачем вере и духовним оружјем речи.

У складу са општом древном црквеном традицијом, св. Николај је био активни учесник Првог васељенског сабора у Никеји 325. године. На сабору се борио, „ватреним устима против Арија”, ступио у личну борбу са свејеретиком и својом храбрим речи нанео самртни ударац аријанској доктрини. Света Црква се сећа ове његове велике заслуге, а у песмама и похвалама назива „правилом вере” (тропар), „великим стубом блаженства” (акатист, икос 2), „славном лепотом отаца”, „тврђавом, оком и благозвучјем цркве” (Откровење Светог Андреја Критског).⁶²

Како су векови одмицали, тако се умножавао број светитеља на небу, те се почело говорити и „о светим заступницима нашим пред Богом”.⁶³

⁶² Воронов Л., священник (Ленинград). Святитель Николай – ревнитель и защитник Православия // Журнал Московской Патриархии. М., 1961. №6. 65-75, №7. 66-74.

⁶³ Види: О святых Божьих заступниках наших на небесах / Святитель Нектарий Эгинский. – М. : Православ. Свято-Тихон. Богослов. ин-т : Рус. зеркало, 1999. – 62 с. – (Слово святителя).

Богородица – заштитница Русије

Хришћански народи имају своје небеске заштитнике. Русија има своје, Григорија Победоносца, Николаја Угодника и апостола Андреја. Међутим, највише су се уздали у Богородицу и сматрали су је заштитницом земље Руске.

Поред тога, историчари издвајају један догађај, захваљујући којем је Богородица од самог почетка заузимала посебно место у религиозној слици света Руса. Ромејске (византијске) хронике наводе следећу причу. Године 860. Руси су напали Константинопољ и скоро га заузели. Међутим, Ромеји су се молили Богородици, а затим су њен покров, који се чувао у Вчахернском храму, уронили у воде Босфора. На мору се потом подигла стравична олуја, а Руси нису успели да нападну град. То их је толико задивило да су многи од њих одлучили да не буду непријатељству са Ромејцима и да се преобрате у хришћанство. Тада је Асколд крштен – године његовог живота и историјска улога у словенским и грчким изворима веома се разликују. Прво упознавање хришћана са Богородицом показало ју је као праведну заступницу оних који је поштују.

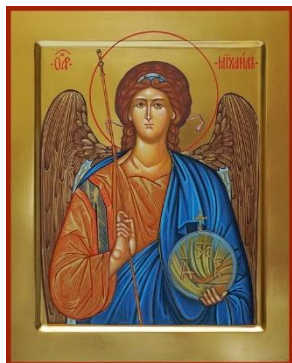
До 12. века култ Богородице коначно се формирао. С једне стране, била је поштована у народном хришћанству као Велика Мајка, с друге, кнежеви су јој се молили за војне победе. У Русији су јој биле посвећиване цркве и иконе. Прва популарна икона Богородице у Русији била је Богородица Оранта – икона стојеће Марије раширених руку у молитвеном заштитном гесту. Ова слика названа је „неуништиви зид” и у њој је Богородица представљена као заштитница у православо-константинопољском Влахернском храму, у којој је Богородица 860. године услишила молитве Ромејаца.

Године 1164, према Лаврентијевској хроници, принц Андрија је предузео поход против волошких Бугара, на обалама

Каме, при чему је понео икону Богородице. Поход је завршен тријумфалном победом. Да би овековечио овај догађај, Андреј Богољубски уводи нови празник – Покров Пресвете Богородице, који се празнује 1. октобра, и гради прелеп храм – Покров на Нерлу. Званично, Андреј је овај празник повезао са чудесним спасењем Ромејаца од стране Богородице 860. године. У стварности је све ово учињено у част његових победа над Бугарима. Ово је био последњи корак у обезбеђивању Богородице као заштитнице руских принчева, руских војника, као и руске државности.⁶⁴

Небески покровитељи руске војске

У православљу постоје светитељи који су заштитници војске. Ратници су под њиховом заштитом у свим временима. Постсовјетска армија вратила се традицији небеских заштитника утврђеној у царској Русији.

Покровитељ Оружаних снага Руске Федерације је Архангел Михаило, прославља се 21. новембра.

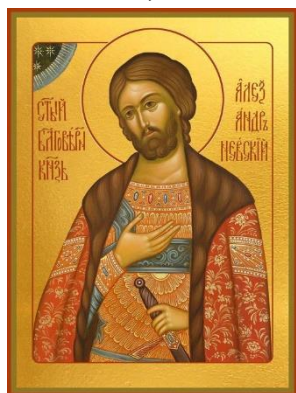
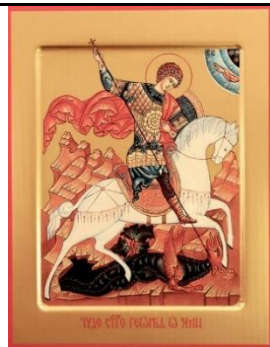
Архангел Михаило је приказан као главни заштитник људи од ђавола и безакоња. Он је „арханђео”, односно старији ратник, вођа. На многим војним барјацима у Русији приказан је као архангел Божје војске. Више од хиљаду година Архангел Михаил је покровитељ руске земље – људи му се обраћају са молитвама за исцељење.

⁶⁴ Почему Богородицу почитају как хранителъницу России, <https://zen.yandex.ru/media/cyrillitsa.ru/pochemu-bogorodicu-pochitaiut-kak-hranitelnicu-rossii-5c849fa135b95200b2c3dee5>

Великомученик Георгије Победоносац је покровитељ копнене војске Оружаних снага Руске Федерације. Прославља се 6. маја по новом календару.

Георгија Победоносца још од времена Дмитрија Донског сматрају светим заштитником Москве. Приказан је на грбу града у време победе над аждајом. Пробијањем аждаје копљем, свети Георгије је спасио цареву ћерку. После појаве светитеља, мештани су примили хришћанство.

Заштитник војске и морнаричке пешадије Војно-поморске флоте је свети благоверни књаз Александар Невски. Прославља се 12. септембра. (У руској морнарици као сложем роду војске има више заштитника)

Свети принц Александар је велики ратник-молитвеник који је предводио копнене трупе. Један од најчаснијих војсковођа у историји Русије. Његово име је постало познато када је руска војска победила крсташе у бици на Пејпском језеру. Верује се да је Невски пре своје смрти постао монах.

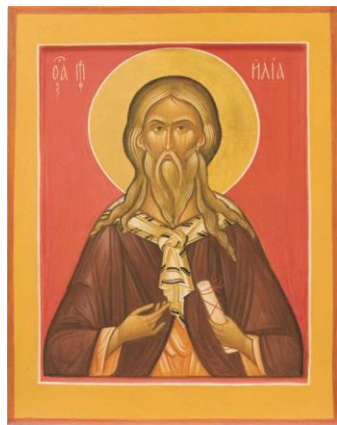
Од 2016. године Александар Невски, одлуком патријарха Кирила, сматра се светим заштитником Копнене војске и морске пешадије која је део војно-поморске флоте.⁶⁵

---

⁶⁵ Види: Протојереј Серафим Слободској, Чинови светих, Светост и идентитет, Улога светаца и светости у формирању идентитета православних народа, приредио Зоран Милошевић, Институт за политичке студије, Београд, 2020, стр 17.

Светац заштитник ваздухопловних и ваздушно-десантних снага је Свети пророк Божји Илија. Дан прослављања је 2. август.

Илија је подстакао цара и Израелце да верују у Бога да спаси народ од суше. Људи нису веровали, а затим је направио олтар – у исти час је пала ватра с неба. Видећи чудо, Израелци су поверовали у Бога. За овај чин пророк Илија је однесен жив на небо у огњеним кочијама.

2. августа 1930. године, на дан сећања на пророка Илију, догодило се прво слетање у близини Вороњежа. Истог дана потписана је уредба о стварању Ваздушно-десантних снага. Илија Пророк од самог почетка узео је падобранце под своју заштиту и све ове године био је невидљиво присутан у трупама. Сада се „Иљин-дан”, који славе сви верници, сматра даном ваздушно-десантних снага.

Заштитник морнарице је Свети апостол Андреја Првозвани. Слави се 13. децембра.

Свети апостол Андреј Првозвани био је Христов ученик и први који га је следио.

После Васкрсења Христовог, свети Андреј је путовао по свету и проповедао Реч Божју.

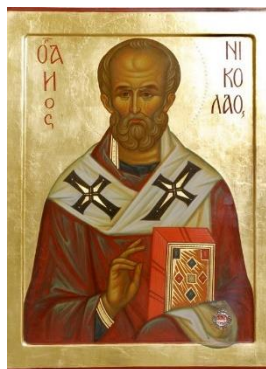
Пре свог позива, Андреје Првозвани био је једноставан рибар, стога се сматра заштитником рибара и људи који су повезани са морем.

Руска морнарица је увек била под покровитељством Светог Андреја Првозваног, а Андрејев крст је приказан на морнаричком војном барјаку. Пре одласка на море, морнари и њихова родбина

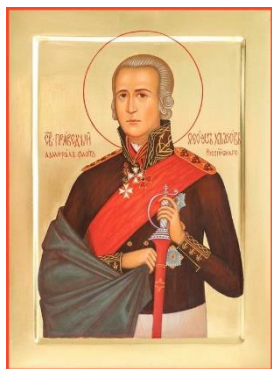
служе молебан за Андреја Првозваног, тако да им он који је покровитељ у њиховим походима, помаже да се врате кући.

Заштитник морнарице је Свети Николај, архиепископ Мирликијски у Ликији, чудотворац. Слави се 22. маја и 19. децембра.

Свети Николај је показао чудотворства одмах по рођења – после порођаја његова мајка је излечена од болести. Од раног детињства, светац је проучавао Свето писмо, молио се и проводио пуно времена у храму. У одраслом добу Никола је чинио тајну милостињу и чинио чуда. Светитељ је постао епископ, у његовој епархији владао је мир и благослов.

Свети Никола је од памтивека заштитник енергичних, независних и снажних људи. Ако је брод у невољи, Николај смирује олују. Човека кога подижу беживотног на палубу – молитвом Св. Николас се утопљеник враћа у живот. Бродар пада са високог јарбола – светац, одевен у скромну одећу, подиже молитву до неба, а несрећник оживљава.

Морнарица је посебна у руској војсци, јер има два заштитника. Други је Свети праведни ратник Теодор Ушаков. Слави се 5. августа и 15. октобра.

Теодор Ушаков – адмирал руске флоте. Велики поморски војсковођа победио је у 43 битке и није претрпео ни један пораз. Под његовим вођством сви бродови су остали нетакнути и ниједна особа није заробљена. Свети Теодор је био милостив, помагао је онима у невољи, у старим годинама постао је скоро пустињак.

Покровитељица стратешких ракетних снага је Света великомученица Варвара. Слави се 17. децембра.

На иконама је света Варвара често приказана са Светим путиром, са којим се користи приликом причешћивања умирућих, укључујући и војнике. Верује се да она може да се спаси од изненадне и насилне смрти на бојном пољу.

17. децембра 1959. године формиране су Стратешке ракетне снаге, па је овај дан постао професионални празник војника-ракеташа.

Поклапање дана славе свете Варваре и дана формирања Стратешких ракетних снага учинила ју је небеском заштитницом ракетних снага. У било којој ракетној дивизији на командном месту постоји икона великомученице.

Покровитељ инжињеријских јединица је Свети благоверни књаз Данило Московски. Слави се 17. марта.

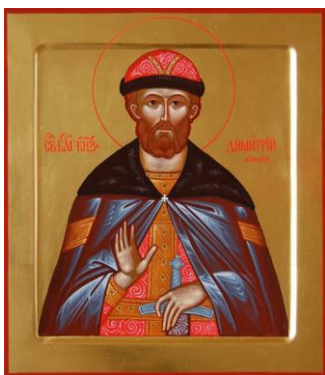
Свети кнез Данило Московски ојачао је и проширио Московску кнежевину. Према његовом наређењу утврђени су градски зидови, изграђени путеви и манастири. Године 1282. принц Данило је основао Даниловски манастир, који је у 16-17. веку бранио прилазе Москви са југа. Стратешки важан Велики пут Хорде, изграђен током владавине кнеза Данила, учинио је Москву једним од центара трговинских путева.

Ове и друге чињенице из кнежевог живота блаженог кнеза Данила Московског послужиле су као разлог да постане небески покровитељ инжињеријских јединица Русије, о чему сведочи и одговарајући указ патријарха московског и све Русије Алексија II.

Покровитељи железничких јединица су Свети мученици кнезови Борис и Глеб (у светом крштењу Роман и Давид). Славе се 6. августа.

Кнежеви Борис и Глеб постали су први светитељи које је Руска црква канонизовала. После смрти свог оца, кнеза Владимира, браћа су кренула да униште Свјатополка Проклетог. Борис је убијен док се молио у шатору на реци Алти. Присталице Свјатополка сустигле су Глеба и убиле га на Дњепру код Смоленска.

Русија 6. августа слави Дан железничких јединица – установљен председничким декретом 1996. године (потврђен деценију касније). Датум је заснован на „Правилнику о саставу управљања железницом Санкт Петербург-Москва” за његову заштиту по наредби цара Николаја I 1851. године. Ова формација постаће део инжињеријских трупа и биће прва у светској историји. Током година, железничке јединице ће више пута обезбедити победе руске (а потом и црвене) војске.

Заштитник Војне полиције је Свети благоверни велики кнез Димитрије Донски. Слави се 26. октобра

Пре похода за ослобађање од монголског јарма, кнез Димитрије је добио благослов од монаха Сергија Радоњешког. Под вођством кнеза војска је извојевала победу у Куликовској бици. Накнадно је св. Димитрије наредио да се у манастиру Свете Тројице служе многи парастоси за погинуле, а такође је одредио дан њиховог годишњег помена – „Дмитријевска субота”. Касније је овај дан постао дан сећања на преминуле претке – „Димитријевска родитељска субота”.

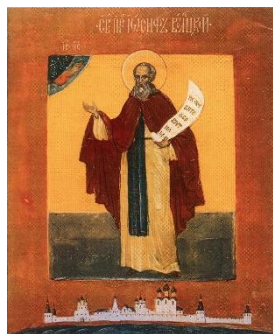
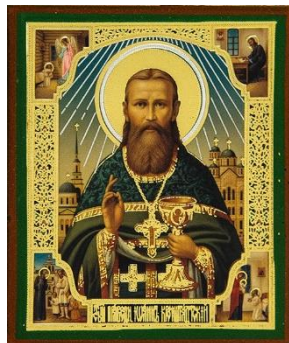
Неколико векова име Дмитрија Донског постало је симбол руске војне славе. Током Великог отаџбинског рата у његову част

именована је тенковска јединица, створена на иницијативу Московске патријаршије, а на основу донација верника – 1944. године преформирана је у армију. Године 2002. у знак сећања на Дмитрија Донског и преподобног монаха Сергија Радоњешког успостављен је Орден „За служење отаџбини”.

Покровитељ Финансијске и економске службе оружаних снага Руске Федерације је Свети праведни Јован Кронштадтски. Слави се 2. јануара.

Његов отац је од малих ногу усадио светом Јовану љубав према Богу. Јован је постао свештеник и свакодневно је служио Литургију. Усрдно се молио, помагао онима који су у невољи и учио их да живе на богоугодан начин.

Јован Кронштадтски био је познат не само као изванредан пастир и проповедник, већ и као јавна личност. У знак захвалности за духовну помоћ и подршку, поклоњени су му велики новчани износи које је донирао за изградњу и одржавање добротворних установа, школа, болница, манастира и храмова. То је утицало на одлуку да се Свети Јован изабере за небеског покровитеља војних финансијера.

Покровитељ логистичких трупа је Преподобни Јосиф Волоцки. Слави се 19. јула.

У младим годинама, Јосиф је послат на поучавање код старца Арсенија из Волосколамског манастира. Свети Јосиф је две године проучавао Свето писмо и постао читач у цркви. Потом је монах је основао манастир Успења Пресвете Богородице и тамо изградио монашки конач за васпитање

монаха-подвижника.

Јосиф Волоцки је учио да духовно долази кроз материјално. Његов манастир и његови сарадници схватили су да човека треба нахранити, напојити и угрејати. Логистичке јединице су главна

структура у Министарству одбране, која обезбеђује војницима све што им је потребно.

Покровитељ Службе за заштиту државних тајни оружаних снага Руске Федерације Слави је Свети Архангел Гаврило. Слави се 21. новембра.

Архангел Гаврило доноси радосну благу вест. Свештенику Захарији објављује рођење Јована Крститеља, Богородици у Назарету – рођење Спаситеља света. На сликама свети Гаврило у десној руци држи фењер са упаљеном свећом, а у левој камено огледало. Огледало је обасјано светлошћу истине, одражава добра и лоша дела, објављује тајне Божје икономије и спасења. Име светитеља значи „Тврђава Божја”.

Покровитељ грађевинског комплекса оружаних снага Руске Федерације је Преподобни Сергиј Радоњешки. Слави се 18. јула.

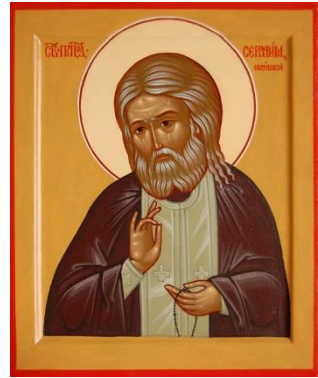
Сергије Радоњешки је монах, велики чудотворац и пустињак. Основао је пет манастира, укључујући и Тројицко-Сергијеву лавру. Сергије Радоњешки благословио је Дмитрија Донског пре битке на Куликовском пољу.

Његово име повезано је са рестаурацијом православних руских цркава након инвазије Монголо-Татара, стога се монах Сергије Радоњешки сматра заштитником градитеља и архитеката.⁶⁶

Преподобни Серафим Саровски је покровитељ 12. Главне управе Министарства одбране Руске Федерације. Слави се 1. августа.

⁶⁶ Небесные покровители русского воинства, <https://hram-mil.ru/temple/patrons/>

Још у младости свети Серафим Саровски решио је да свој живот посвети Богу. Вера свеца била је толико ватрена и снажна да је у 39. години донео одлуку да постане подвижник, да живи у пустој келији у дубокој шуми. Јео је мало, пуно се молио и потпуно одбио да се дружи са људима. Живећи тако 16 година, вратио се у манастир и повукао се на још 15 година. На крају пустињаштва почео је да прима људе и да им помаже.

У септембру 2007. године, на служби посвећеној 60. годишњици оснивања нуклеарног комплекса Русије, патријарх руски и целе Русије Кирил прогласио је Серафима Саровског „светим заштитником нуклеарних научника”. Нагласио је да је Провиђењем предвиђено да је „наша земља у манастиру монаха Серафима добила оно што називамо оружјем задржавања. У условима хладног рата управо је појава нуклеарног оружја спречила Трећи светски рат са његовим најстрашнијим и најразорнијим последицама” (Мисли се на наредбу да се 1946. године у граду Саров постави тајни војни објект КБ-11, где створена је атомска бомба).

Преподобни Серафим Саровски се разликује од других православних светитеља, а разликује се по томе што је за спасење грешног света, осим покајања препоручивао и „подвиг борбе” (неизбежни закон за све хришћане).⁶⁷ Исто тако расуђује и архиепископ Авросиј Верејски, који каже: „Борба у духовном животу није знак тога да смо претрпели неуспех и да је наш живот трагичан. Не. То је начин живота. То и јесте прави живот: борба, рад, напор, провера, и кроз све то се збива тајна светости. Тако и постајемо светима”.⁶⁸

⁶⁷ Митрополит Вениамин (Федченков), *Всемирный светильник – преподобный Серафим Саровски*, стр. 309.

⁶⁸ Архиепископ верејски Амвросије, *Тајна светости, у зборнику: Светост и идентитет, Улога светаца и светости у формирању идентитета*

Како реагује Запада на ову праксу православних Руса да узимају небеске заштитнике за све родове своје војске?

Реакција Запада

Да православна пракса узимања светитеља за заштитнике (покровитеље) смета западњацима постало је очигледно када су западне медији реаговали „са запрепашћењем” на снимке из новембра 2018. на којима свештеник благосиља С-400, који је послат у Крим да штити овај део руске територије од напада из ваздуха. Исте године руско Министарство одбране објавило је освештавање интерконтиненталне ракете „Јарс”, пре њеног спуштања у силос на борбено дежурство код Калуге на западу Русије. На руским телевизијама се такође могу видети кадрови када свештеници освећују светом водом ракете „Топољ”, које су довезене у Москву на Параду 9. маја поводом победе у Другом светском рату. На Далеком истоку свештеник Максим Самохвалов благосиљао је авионе Су-25, затим следе благосиљања „Искандера”, нуклеарних подморница итд. јер се све ово оружје посматра као средство заштите и спасења.

Познати руски свештеник (покојни) Всеволд Чаплин у интервјуу интернет-листу „Взгљад” нуклеарно оружје је назвао „анђелима спасиоцима” државе, јер „само нуклеарно оружје спасава Русију од сукоба са Западом”, што је изазвало лавину критике, пре свега у Израелу, Великој Британији и САД. Отуда се појављују крајње необичне анализе са још чуднијим насловима: „Иконе на стражи ’руског Лос Аламоса”” (амерички портал „Вор он д рокс”), „Свештеници јачају армију” („Економист”), „Руско нуклеарно православље” („Нешенел интерес” – што је заправо наслов књиге Дмитрија Адамског), „Верска ревност у руским оружаним снагама у порасту” („Економист”), „Хоће ли Руска православна црква престати да благосиља ракете?” („Тајмс”) итд.

Суштина текстова је да Западу смета веза армије и цркве, а благосиљање од стране руских свештеника оружја и војника је „вера у свету воду” (сматрају то примитивном предрасудом и погрешном вером). Међутим, када се пропаганда уклони, остаје и важно питање да ли вера може помоћи официрима да схвате своју одговорност?

Верска „зараза”

Према аутору књиге „Руско нуклеарно православље”, Серафим Саровски је не само покровитељ програма нуклеарног оружја већ и „одговорни” за зближавање РПЦ и нуклеарног комплекса. Дмитриј Адамски (професор који живи и ради у Израелу) тврди да се црква „убацила” у умове и срца руских политичара, као и у руководиоце и научнике водећих института нуклеарне физике, затим људи који су ангажовани у космичким снагама Руске Федерације, а тој „зарази” нису одолели ни официри и војници класичних родова армије”. Тако се, према мишљењу аутора поменуте књиге, појавила шанса да се измени политика Русије у области нуклеарног оружја.

У „Руском нуклеарном православљу” наводи се и да је улога цркве у руском друштву добијала на значају кроз три фазе. Прва фаза је од 1991. до 2000. године (деценија обнове), друга од 2000. до 2010 (деценија враћања у веру) и трећа фаза је од 2010. до 2020 (организациона деценија).

У првој фази у јавности се појавила тежња ка упознавању православља и обнови вере, при чему је војни комплекс склопио споразум са Руском црквом како би задовољила „духовну глад” (која код западних аналитичара има подругљив контекст). Пастирски рад ондашњег патријарха Алексеја и садашњег Кирила имао је важну улогу у томе да „нуклеарна елита” прихвати православље као свој духовни оријентир. У овој деценији су, дакле, све три гране нуклеарне тријаде добиле своје небеске заштитнике. За Адамског „деценија обраћања у веру” је важна, јер је то била државна политика, тј. управо у то време је Владимир Путин

покушавао да обнови значај Русије у међународној политици, а посебно наглашава да је и руски председник верујући човек, те да је веза Путина с патријарсима била кључна у овом процесу. Тада су у свим огранцима оружаних снага РФ почеле да се граде цркве и званично уводе свештеници у мисију међу припаднике руске армије. Указује се на „свете војнике”, подвиге верујућих војника, који организују војничка ходочашћа по манастирима, али се организују и „ваздушна ходочашћа стратешке авијације далеког домета”.

Тада нуклеарни арсенал Руске Федерације постаје најважнији инструмент националне безбедности, а православље заузима видно место у вредносном и идеолошком систему. У том контексту западни аналитичари су обратили пажњу на изјаву Владимира Путина из 2012. године о важности духовности за јединство руског народа и државе. Заправо у поменутој деценији ово је веома важна константа руске политике, јер су се Руси све чешће почели „одевати у православље” и под утицајем цркве преобраћати из „номиналних верника” у парохијане који редовно долазе на литургије. Упоредо с тим Руска православна црква постаје важан играч у међународној политици, посебно што се тиче Украјине и Сирије. Такође, армија добија војне свештенике који организују ходочашћа, а на бродовима и подморницама руске флоте појавила су се места за молитве. У том контексту важна је чињеница да је преподобни Серафим Саровски постао небески заштитник нуклеарних снага РФ. Западни аналитичари сматрају да је Руска црква створила мит о Саровском како би указала на „божанско порекло совјетског нуклеарног пројекта и одређивање места где ће се изградити први конструкциони нуклеарни биро, чији је симбол постао управо поменути светитељ”.

Преподобни Серафим се родио 1754. и био је пустињак и старац повезан с манастиром у Сарову. Године 1903, по препоруци руског цара Николаја II, канонизован је због аскетског начина живота и проповеди, али и због способности да лечи људе. Совјетска власт је покушавала да дискредитује Серафима Саровског и због тога су на месту манастира у коме је

деловао светац изградили конструкторски биро за нуклеарно оружје. Територију око бироа почели су да зову Арзамас-16. То је био затворени град који су прозвали руским Лос Аламосом. Биро је почео да игра важну улогу у стварању бројних модела совјетског нуклеарног оружја, па тако и хидрогенске бомбе РДС-220, коју су називали и цар-бомбом.

Деведесетих година прошлог века тадашњи патријарх Алексеј је неким чудом пронашао мошти Серафима Саровског и почео да указује на њега као пророка. Потом је црква почела да развија узајамне односе са Сверуским научноистраживачким институтом експерименталне физике, а ради јачања обе институције (време када руска држава није финансирала овај сектор услед кризе и недостатка новца). Патријарх Кирил (на челу РПЦ од 2009) сматра да црква има велике заслуге у очувању нуклеарног потенцијала, јер је у време нефинансирања програма и институција помогла да се одрже.

Године 2005. на чело корпорације „Росатом” долази Сергеј Кириенко, који је додатно ојачао однос нуклеарног сектора и цркве. Саровски манастир је обновљен и тада су се појавили чланци који су указивали да је преподобни Серафим прорекао појаву „нуклеарног штита” Русије и да је чак допринео његовом стварању. Другим речима, руско нуклеарно оружје се појавило као саставни део божје промисли да би се сачувао мир на Земљи, али и руски народ, затим уравнотежила америчка војна моћ и створио „баланс снага”.

Да је преподобни Серафим Саровски заиста срцем прихваћен од нуклеарних физичара говори и чињеница да су у Сверуском научноистраживачком институту експерименталне физике набавили 76 икона, поставили 66 паноа који сведоче о вези Серафима Саровског и Института, те купили 90 триптиха и 165 књига о овом светитељу, не само за потребе научника него и да се поклањају гостима.

Наравно, све ово није промакло русофобима, а један од њих Николас Гвоздев за амерички „Нешенел интерес” пише да руска војна елита има за циљ да нађе начин да мотивише потчињавање,

како би се сачувала држава, те уверила сваког становника Русије да се прихвати чувања државе. Овај циљ руске војне елите се на Западу извргава подсмеху (од аналитичара Дерека Реверона, Макубина Овенса и Гвоздева) – велика и оправдана брига за очување државе своди се на неосновану тврдњу да Руси у тој борби поступају по формули „умри-убиј-плаћај”. Дакле, ова формула се тумачи тако да Рус мора да одлучи за шта ће умрети, зато мора да убија и за то мора и да плати.

Све ово је неразумљиво Американцима, који не могу да дешифрују „нуклеарно православље”. Наиме, америчка војна елита у већини случајева уопште није упозната са православљем и историјом Словена, те и не разуме богословску и културну концепцију православне заједнице.

У западном свету императора Константина најчешће разматрају у негативним контекстима, као човека који је унаказио хришћанство, као циничног властољупца који је прихватио младу религију да би ојачао своју власт над Римском империјом. У православном свету Константин је канонизован због тога што је низом мера умањио јаз између земаљског и небеског царства. У православном свету и у Русији јаке лидере који су примали хришћанство често су називали „Новим Константином” или „наследником Константина”.

На тај начин заштита цркве и друштва оправдавала је мисију државе и посебно кораке које је предузимала на својој заштити. Од 4. века православни свет верује да је држава заштитница хришћана. Ову идеју су даље разрадили словенофили 19. века, посебно Алексеј Хомјаков – говорио је о улози „стражара” који остварују тешки задатак заштите верника од напада споља (не само у физичком него и у духовном, идентитетском смислу, што се сажима у појам сопство). И други аутори су разматрали ово питање, а када се појавила идеја о Москви као Трећем Риму, онда се појавила и обавеза руске државе да штити православне по целом свету.

Управо у том контексту западни аналитичари тумаче савремену руску политику. Како пише Николас Гвоздев, после распада СССР-а црква је створила нови наратив, према коме

нуклеарно оружје и оружане силе постоје и да заштите отаџбину, и да послуже другим великим циљевима. Дакле, нуклеарно оружје није тек оружје масовног уништавања него гарант мира („оружје мира“). Ово подразумева и то да су припадници оружаных снага Русије, као и научна заједница, у обавези да се изборе са злом, а уколико то не успеју, онда ће завладати зло.

Сарадња цркве и армије не допада се ни британским аналитичарима који долазе до закључка да се тиме прогоне верске мањине и крше верске слободе и људска права. То се према „Економисту“ догађа јер свештеници РПЦ све више заузимају место некадашњих совјетских комесара. Њихов задатак је да одрже политичко-морални дух војника, као и да спрече чак и мале показатеље другачијег мишљења, те сатру пламичке марксистичке мисли.

Августа 2018. у руској армији уведен је нови орган, Главна војнополитичка управа, са генералом у рангу заменика министра одбране на челу, што асоцира на управу која је јачала комунистички ентузијазам у Црвеној армији. Један од важнијих задатака овог органа биће усмеравање војника на православну традицију, због чега ће припремати војне свештенике и бавити се прикупљањем новца за изградњу храма оружаных снага, који следеће године треба да буде завршен у подмосковском парку „Патриот“. Храм ће моћи да прими 6.000 верника, а на спољашњим зидовима биће контуре ракета и оклопних возила. Унутар храма на иконама биће наравно приказани догађаји из Светог писма, док ће око цркве бити постављени споменици светим покровитељима оружаных снага. Тим поводом први начелник ове управе, генерал Андреј Картополов изјавио је да „савременог руског војника није могуће изградити без високе духовности“.

Западним аналитичарима, јасно је, смета када свештеници благосиљају нуклеарне подморнице, интерконтиненталне ракете и нуклеарне централе. Смета им и изградња православних храмова и присуство војних свештеника у војним јединицама руске армије. Смета им што су се држава и црква ујединиле и заузеле заједничку позицију у заштиту нуклеарног потенцијала,

као гаранта опстанка Руса и Русије. Управо због свега тога редакција британског листа „Економист” закључује „да се руководства Цркве и Кремља труде да ојачају борбени дух, а не мирољубивост и кроткост”. Наравно, да је обратно, не би имали примедбе.

ЛИТЕРАТУРА

1. Архиепископ верејски Амвросије, Тајна светости, у зборнику: Светост и идентитет, Улога светаца и светости у формирању идентитета православних народа, приредио Зоран Милошевић, Институт за политичке студије, Београд, 2020.
2. Воронов Л., священник (Ленинград). Святитель Николай – ревнитель и защитник Православия // *Журнал Московской Патриархии*. М., 1961. №6. 65-75, №7. 66-74.
3. Живов, В.М.: СВЯТОСТЬ КРАТКИЙ СЛОВАРЬ АГИОГРАФИЧЕСКИЙ ТЕРМИНОВ, Москва, „Гнозис”, 1994, (Святость)
4. Исповедание Православной веры, отв. 52 и Послание Восточных Патриархов, отв. 3
5. Митрополит Вениамин (Федченков), Всемирный светильник – преподобный Серафим Саравски, Белорусская православная Церковь, Минск, 2018.
6. Милошевић, Зоран: Мржња, идентитет и православље, у зборнику: Светост и идентитет, Улога светаца и светости у формирању идентитета православних народа, приредио Зоран Милошевић, Институт за политичке студије, Београд, 2020.
7. Небесные покровители русского воинства, <https://hrammil.ru/temple/patrons/>
8. О святых Божиих заступниках наших на небесах / Святитель Нектарий Эгинский. – М. : Православ. Свято-Тихон. Богослов. ин-т : Рус. зеркало, 1999. (Слово святителя).
9. Полный церковнославянский словарь (Протоиерей Г.Дьяченко), <https://commons.wikimedia.org/wiki/>
10. Почему Богородицу почитают как хранительницу России, <https://zen.yandex.ru/media/cyrillitsa.ru/pochemu-bogorodicu-pochitaiut-kak-hranitelnicu-rossii-5c849fa135b95200b2c3dee5>

11. Протојереј Серафим Слободској, Чинови светих, Светост и идентитет, Улога светаца и светости у формирању идентитета православних народа, приредио Зоран Милошевић, Институт за политичке студије, Београд, 2020.
12. Святитель Нектарий Эгинский (Кефалас), О Святых Божиих Заступниках наших на небесах, https://azbyka.ru/otechnik/Nektarij_Eginskij/o-svjatykh-bozhiikh-zastupnikakh-nashikh-na-nebesakh/1

„СТРАХ ОД СЛОБОДЕ” ЕРИХА ФРОМА У СВЕТЛУ ПРАВОСЛАВНЕ АНТРОПОЛОГИЈЕ

Ко је био Ерих Фром?

Када се истражује Ерих Фром и његово дело сусрећемо се са две биографије: за „обичан свет” и за познаваоце друштвених наука. У првим биографијама наилазимо на романтичарско-митолошке садржаје, да би, тек, када се дубље зађе у истраживања видимо да је био део хазарске (заправо екстремне секте „Хабад”) политике и идеологије које су уграђене у оно што је изнедрила „франкфуртска школа”.⁶⁹

Ипак, пођимо редом.

Ерих Фром (1900–1980) је био „амерички” психоаналитичар немачког порекла, познат по свом истраживању односа између људског ума и друштва у коме живимо. Његова главна идеја је била да ако применимо принципе психоанализе на друштвене проблеме, можемо на крају развити здраву културу која ће се градити на нашим снагама.

Ерих Фром је докторирао на Универзитету у Хајделбергу 1922. године, а затим је започео обуку из психоанализе на Универзитету у Минхену и на Берлинском психоаналитичком институту. **Студирао је директно код Сигмунда Фројда**, али је убрзо почео да се одваја од њега у неким кључним областима његове теорије.

---

⁶⁹О „Хабалу”, Ашкеназима (Хазарима) који се представљају као Јевреји препоручујемо: Зоран Милошевић, *Окултизам и политика*, Центар академске речи, Шабац, 2019, посебно део који говори о Украјини и стварању Нове Хазарије на њеном тлу, стр. 108 – 143. Затим, Татјана Грачова, *Света Русија против Хазарије*, Света Русија, Београд, 2009, затим саопштења бившег хабадовца Едуарда Ходоса, итд.

Док је за Фројда једино било важно разумевање биолошких импулса и њиховог утицаја на наш ум, Ерих Фром је веровао да друштвени фактори такође имају веома важну тежину, чак и да одређују развој наше личности. Године 1933. прешао је у Сједињене Државе, где је дошао у сукоб са тамошњим традиционалним психоаналитичким круговима.

У једној од његових биографија каже се да је Ерих Фром рођен 23. марта 1900. године у Франкфурту, у Немачкој у ортодоксној „јеврејској” породици. Како ће касније рећи у сопственим сведочењима, његови родитељи су били „изузетно неуротични” и због тога, али и због околности његових раних година, имао је тешко и несрећно детињство.

Ерих Фром

Када је био довољно стар, почео је да студира право на Универзитету у Франкфурту, али је након само два семестра одлучио да промени курс и дипломирао је на одсеку за социологију Универзитета у Хајделбергу. Године 1922. докторирао је код познатог психолога Алфреда Вебера. Неколико година касније, 1924. године, Ерих Фром је одлучио да настави студије и почео да студира психоанализу на Универзитету у Франкфурту. Убрзо након тога, преселио се у Берлин да заврши

студије на Институту за психоанализу у главном граду Немачке. У то време је још увек следио званичну доктрину дисциплине, иако је почео да се не слаже са неким од Фројдових идеја.

Две године касније, 1926, Фром се оженио **Фрейдом Рајхман**, женом која је била 10 година старија од њега и која је раније радила као његов терапеут. Брак није дуго потрајао, пошто су се развели четири године касније.

Након пресељења у Сједињене Државе, Фром је почео да предаје на разним универзитетима у земљи, укључујући Њујорк, Колумбију и Јејл. Међутим, његова критика Фројдових теорија убрзо му је донела непријатељство психоаналитичара у земљи, па му је 1944. Њујоршки психоаналитички институт забранио да настави да експериментише са студентима.

Исте године, Ерих Фром је успео да постане амерички држављанин, поново се ожени и пресели у Мексико како би покушао да побољша здравље своје супруге, која је такође имала одређене психофизичке здравствене проблеме. Тамо је почео да предаје на Аутономном универзитету Мексика, а након смрти супруге 1952. основао је Мексички институт за психоанализу, где је наставио да ради као директор до 1976. године.

Током наредних година наставио је да предаје и у Мексику и у Сједињеним Државама, бавећи се психоанализом и објављујући неколико радова на различите теме као што су слобода, љубав или утицај друштва на људски ум.

Ерих Фром се трајно преселио у Муралто у Швајцарској 1974. године. Ту је остао до своје смрти 1980. године.

Прво заиста значајно дело Ериха Фрома била је његова књига „Бекство (страх) од слободе” (1941). У њему се већ могао видети почетак онога што ће бити знаци његове каријере: истраживање односа друштва и психологије сваке особе, као и велика критика политике свог времена и тражење одговора о природи човека.

У ствари, овај рад се сматра једним од оних који су започели оно што ће касније бити препознато као **политичка психологија**. Његова следећа књига, „Етика и друштво” (1947), наставила је да проширује идеје ове књиге. У оба случаја јасно је видљива

Фромова теорија људске природе коју су за њега одредили и биологија и друштво.

Ерих Фром није само развио многе социолошке и психоаналитичке теорије, већ је био и значајан друштвени критичар и веома активна личност у области политике. **Био је познат као један од бранилаца критичке теорије „Франкфуртске школе”** и промовисао је идеје, веома необичне за то време.

Фром је имао репутацију **нереволуционара**, јер није био присталица насилне револуције. Пошто је Фром био психотерапеут није ни могао да јавно проповеда револуцију. Стога су радикални елементи Фромовог погледа на свет, такорећи, прикривени испод реформистичке одеће – више је био за перманентну револуцију малим корацима. Будући да је био Фројдиста (називају га различито: „неофројдиста”, „леви фројдиста”, „фројдомарксиста”⁷⁰), а једном је поменуо да је Маркс био много већи од Фројда, јер је Фројд био реформатор, а Маркс радикални револуционар, што говори шта је заправо мислио о томе.

Фромово дело је мало критиковано. Углавном се о њему крајње позитивно говорило, јер је придобио „ореол борца за људску слободу”. Критика Херберта Маркузеа Фромових идеја у „Еросу и цивилизацији” је заиста најпознатија.⁷¹ Међутим, с

---

⁷⁰**Фројдомарксизам** се развијао у оквиру франкфуртске школе неомарксизма, и представљао је синтезу учења Маркса и Фројда, односно синтезу неофројдизма и неомарксизма. **Оснивачи фројдомарксизма били су представници франкфуртске школе Ерик Фром и Херберт Маркузе.**

⁷¹**Херберт Маркузе** (1898–1979) критикује индустријску цивилизацију свог времена, напомињући да је заснована на технолошкој рационалности, која у људима формира лажне, стандардно, репресивне потребе, због којих човек и друштво постају једнодимензионални. „Лажне” су оне потребе које појединцу намећу посебни друштвени интереси у процесу његовог сузбијања: то су потребе које одржавају напоран рад, агресивност, сиромаштво и неправду... Већина преовлађујућих потреба (опустите се, забавите се), конзумирају и понашају се у складу са рекламним обрасцима, воле и мрзе оно што други воле и мрзе) спадају у ову категорију лажних потреба”.

обзиром да је и Маркузе припадник „Франкфуртске школе” и истоплеменик, да је радио за ЦИА и у Министарству спољних послова САД, та „критика” не може да буде поуздан ослонац, али све ово додатно отвара друга ништа мање важна и тешка питања.⁷²

Фром се, дакле, не може разумети без узимања у обзир утицаја екстремне „јеврејске” организације „Хабада” на његове ставове, који се могу дефинисати као **троцкизам у политичкој психологији**.⁷³

Човек је једнодимензионалан јер њиме манипулише систем заснован на принципу задовољства: „Контролисани појединац добија право задовољство једноставно зато што му је задовољство возити се чамцем, гурати моћну косилицу или возити аутомобил великом брзином. Људи не могу да одбију благодети ове цивилизације: сама идеја о могућем одбацивању ових погодности, о задовољавању лажних потреба, савременом човеку делује катастрофално. Лажне потребе везују човека за друштво, лишвају појединца основе на којој би могао да развије аутономију, способност да се одупре друштву. Као резултат утицаја лажних потреба, настаје модел једнодимензионалног мишљења и понашања који формира једнодимензионално, тоталитарно потрошачко друштво (термин је увео Маркузе). **Неототалитарни систем** постоји захваљујући хипнози масовних медија, који у свест сваког појединца уносе лажне потребе и култ потрошње. Технолошка рационалност, која формира лажне потребе, постаје главно средство доминације, јер ствара „потпуно тоталитарни универзум у којем се друштво и природа, тело и душа држе у стању сталне мобилизације за заштиту овог универзума”. Види: https://studopedia.su/13_118770_gerbert-markuze-igerih-fromm.html?ysclid=I21ybqylqd

⁷² Посебна пикантерија био је његов посао (од 1946. до 1951.) у Committee on World Communism (CWC), који је био подчињен Министарству спољних послова САД, а која се борила против комунизма. Управо за ову институцију Маркузе изучавао особености комунистичке пропаганде СССР-а. Такође је важно нагласити да је **под његовим руководством CWC разradio научну теорију супростављања СССР-у у области психолошког рата**. Види: Tim B. Müller: *Krieger und Gelehrte*. Herbert Marcuse und die Denksysteme im Kalten Krieg. Hamburger Edition, 2010, S. 146.

⁷³ Види: Зоран Милошевић, Ванда Божић, (Нео)троцкизам и његова историја као инструмент савремене геополитике, у зборнику: *Историја као инструмент геополитике*, Институт за политичке студије, Београд, 2022, стр. 89 – 139.

У „Јеврејској електронској енциклопедији”⁷⁴ наводи се да је Фром имао јеврејско презиме **Пинхас** (Erich Pinchas Fromm), те да је имао „имао добро јеврејско образовање”. Интересовање за јеврејство одредило је тему његове докторске дисертације „**Јеврејско право. Студија о социологији јеврејске дијаспоре**” (1925) и тему његовог првог објављеног чланка „Шабат” (1927). Тих истих година Фром је упознао Г. Шолема, који је Фрома назвао „**большевичким психоаналитичарем**”. **Према Фромовом сопственом извештају, хебрејска Библија и месијанска идеја (изабраност јеврејског народа) инспирисале су га више од било чега другог** (такође треба приметити да се и у „грађанству” школовао и стицао дипломе код истоплеменика.

Фромове идеје биле су сложена **мешавина марксизма и фројдизма**. Већ за време револуције у Немачкој 1918-19. заинтересовао се за идеје социјализма, а од 1926. почео је да проучава марксизам. **Од Маркса, Фром је позајмио главне друштвено-економске категорије (на пример теорију класа). Фројдистичко-марксистички концепт социјалне психологије је теоријска основа Фромових дела**. Низ његових радова посвећен је вредновању идеја двојице теоретичара, на пример: „Мисија Сигмунда Фројда” (1956), „Марксов концепт човека” (1961), „Изван ланца илузија. Моји сусрети са Марксом и Фројдом” (1962), „Криза психоанализе. Есеји о Фројду, Марксу и социјалној психологији” (1970), „Величина и ограниченост Фројдове мисли” (1980).

„Што је Ерих Фром био старији, то је чешће говорио о својим јеврејским прецима и учитељима, о њиховој посебној перцепцији живота, њиховој животној пракси.”⁷⁵ Јеврејска средина из које је Фром изашао и веза са којом је задржао до краја својих дана је пресудно утицала на његове ставове.

⁷⁴ Ерих Фромм, <https://eleven.co.il/jews-in-world/spiritual-life/14374/>

⁷⁵ Райнер ФУНК, Ерих Фромм: Страницы документальной биографии, http://ligis.ru/librari_5/130/1.htm? Ерих Фром никада није могао да опрости свом деди, др Зелигману Фрому, што је 1875. године напустио функцију рабина Ландграфвија Бад Хомбурга да би зарадио више као кућни учитељ и рабин, **барона Вилија Карла фон Ротшилда** у Франкфурту на Мајни.

Током свог живота, Фром се руководио животном праксом јеврејских познавалаца светих текстова, а за шта је његов деда био тако живописан пример.⁷⁶

Животно искуство показало је Фрому да се истински и стваралачки принцип може остварити само у *супротности са већином и у порицању околног и општеприхваћеног.*⁷⁷

За Фрома су Маркс и Фројд генијалци⁷⁸, али данас знамо да су то генијалци с оне стране добра, па у најмању руку „чуди” таква његова оцена.⁷⁹

Конзервативна јеврејска животна пракса Фромових предака и учитеља одбацивала је буржоаско, либерално, хришћанско друштво. Стога је ова пракса у даљем Фромовом развоју била његов путоказ: створила је тај потенцијал за искуство порицања праксе, остваривања аутентичног и стваралачког, што је Фрому омогућило да одлучи да крене својим путем и ослони се на марксизам и психоанализу, а потом поново се оградио од већине и дозволио да буде жигосан као „ревизиониста”.⁸⁰

Отац мајке Ериха Фрома је снабдевао Познањ цигаретама. Њен брат, Дајан Лудвиг Краузе, **ујак Ериха Фрома, био је познати талмудиста у Познању. Од њега је Ерих Фром редовно добијао упутства за проучавање Талмуда.** Са њим и његовим утицајем били су повезани **снови Ериха Фрома да постане талмудиста** и да се пресели у Познањ. О карактеру овог човека елоквентно сведочи следећа прича коју је испричао Ерих Фром: „Једном сам га питао, знајући да ме воли: „Ујаче, шта мислиш, шта ћу ја постати?” Надао сам се да ће рећи нешто лепо. Рекао је – „Стари Јеврејин!” А Ерих Фром додаје: „То је био врло типичан јеврејски одговор”.

---

⁷⁶ Исто.

⁷⁷ Исто.

⁷⁸ Исто.

⁷⁹ Зоран Милошевић, Маркс и Енглес о Словенима, *Национални интерес*, бр. 3, 2019, стр. 215 – 229.

⁸⁰ Райнер ФУНК, Ерих Фромм: Страницы документальной биографии, http://ligis.ru/librari_5/130/1.htm?

Однос Фромовог оца са његовим јединим сином Ерихом био је веома амбивалентан. Ерих Фром, када је имао 79 година, написао је о овоме: „Мој отац је био веома нервозан. Био је страшно плашљив у свему што је имало везе са мном. Није се плашио за себе, али кад сам ја био у питању једноставно је био неуротичан. Као јединац, био сам у лошој ситуацији. Размазио ме је и био сам веома недисциплинован. Највише је желео да увек останем дете од три године. Што сам био старији, он је имао мање искреног интересовања за мене. Истина, то не значи да ме је мање волео”.⁸¹

Претерана бојажљивост оца била је важан разлог зашто Ерих Фром није могао да оствари своју жељу да проучава Талмуд на Истоку. Други разлог има везе са мајком. „Одлазак у Литванију, тако далеку, није долазило у обзир... Да су ме студије на Талмуду оставиле у Франкфурту, не би имали ништа против. Ерих Фром се присећао дана када је полагао докторски испит у Хајделбергу: „Мој отац, који је своје комплексе инфериорности пренео на мене, дошао је у Хајделберг јер се плашио да не успем и да не извршим самоубиство”.⁸²

Једнако проблематичан је био и однос Ериха Фрома са мајком, за коју је све што је било повезано са њом и њеном породицом било свето и вредно. „Моја мајка је била веома везана за своју породицу и волела ме је у мери у којој сам био Краус – ово је њено девојачко презиме. **Све добро у мени за њу је било типично за Краусе, а све лоше за Фромове.**⁸³

---

⁸¹ Исто.

⁸² Исто.

⁸³ Исто.

Поставши продукт несвесне мржње између својих родитеља, Ерих Фром очигледно, о чему сведоче његове фотографије из детињства, није могао да одоли нарцисоидној склоности мајке, која је желела је да од њега направи пијанисту и сањала да ће он постати други **Падаревски** (Игнаци Јан Падаревски је у то време био познати пољски виртуоз пијаниста, композитор и политичар, који је 1919. године постао пољски премијер!).⁸⁴

На Фрома, како сам каже, велики утицај је оставио породични пријатељ, Јевреј из Галиције, **Оскар Зусман** као и франкфуртски рабин др Нохемии Антон Нобеле и учитељ Талмунда у Хајдербергу, др Залман Барух Рабинков.⁸⁵

Фром је, како каже аутор књиге о њему, Рајнер Функ,⁸⁶ у својим делима трагао за „хуманистичким јудаизмом”,⁸⁷ а инспирацију је налазио у текстовима Старог Завета, посебно код **непослушних**. Биле су му досадне приче о освајању Ханана од стране Јевреја, као и приче о Мордехају и Јестири или Песми над песмама. **Занимљивије су му биле приче о непослушности Адама и Еве, о Аврамовој заштити становника Содоме и Гоморе и о судбини Јоне и Ниниве.**⁸⁸

Пророци су надањивали Ериха Фрома током његовог живота. Током година, он је у њиховим предвиђањима проналазио све више обележја порицања животне праксе, коју је настојао да стекне својом религиозношћу. Педесет година касније, изразио је своје дивљење на следећи начин: „Бити пророк

---

⁸⁴ Исто.

⁸⁵ Исто.

⁸⁶ Функ, немачки психоаналитичар, је **правни носилац Фромовог наслеђа**, тј. ауторских права на његова дела. Докторирао је на теми „Етика Ериха Фрома”. От 1974, до 1980 г. је помоћник Ериха Фрома, а после неговe смрти постаје правни наследник његових дела. Види: Райнер Функ, https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B0%D0%B9%D0%BD%D0%B5%D1%80_%D0%A4%D1%83%D0%BD%D0%BA

⁸⁷ Райнер ФУНК, Эрих Фромм: Страницы документальной биографии, http://ligis.ru/librari_5/130/1.htm?

⁸⁸ Исто.

значи прокламовати идеје – не нужно нове – и истовремено их отелотворити у сопственом животу. **Пророци Старог Завета су управо то чинили: прокламовали су идеју да човек мора пронаћи одговор на проблеме свог постојања и да се тај одговор састоји у развоју његовог ума и његове љубави, а учили су и да су смирење и правда неодвојиви од љубави и разума. Живели су по ономе што су говорили. Нису тражили власт, већ су је напустили. Нису тражили ни ауторитет пророка. Моћ их није инспирисала, а они су више волели истину чак и када је за њих значила затвор, изгнанство и смрт.**⁸⁹

Ерих Фром никада није писао о утицају који је **Нобел** имао на њега, иако се и у дубокој старости није толико дивео неком другом као Нобелу, његовом дару проповедника и мистика. **Посебан шарм који је произашао из овог човека, он и његов круг отворили су Фрому специфичан духовни и интелектуални свет.** Нобел је био **прожет јеврејским мистицизмом** и оличавао конзервативну религиозну животну праксу, али је истовремено био и хуманиста, оријентисан на Гетеа и Канта, и просветитељ који се придружио идејама израженим у Коеновом касном делу *„Религија разума из јеврејских извора“*. **Управо ово дело је имало трајан утицај на Фрома.** Оно што је Фром касније највише ценио у религији јудаизма било је тумачење традиције јудаизма које је Коен формулисао у овом делу. Сам **Херман Коен** је персонификовао јудаизам који је Фрому постао водећи и коме се придружио захваљујући Нобелу. Коен је био професор филозофије у Марбургу од 1873. до 1912. године – у то време једини Јеврејин у Пруској – обичан професор. Иако није имао директне везе са јеврејском заједницом, **идентификовао се са „хуманим идејама религиозног јеврејства“.**

Упознавање са мишљењем и филозофијом Коена било је подстрек за иницијативу која је имала велики културни значај. Георг Салцбергер (1882–1975), либерални рабин у Франкфурту који се током рата суочио са „заиста страшним непознавањем

---

⁸⁹ Исто.

јеврејске религије и историје”, касније се присећао: „Консултовао сам свог младог пријатеља Ериха Фрома... који је, иако је припадао ортодоксној породици, делио моје ставове, као и ставове мојих истомишљеника. Након тога, заједнички смо основали, крајем 1919. године „Удружење”, или, како је касније названо, „Друштво за јеврејско јавно образовање у Франкфурту на Мајни”... Курс предавања је почео 22. фебруара 1920. год. **на коме је рабин Нобел прочитао поглавље из историје кабале.** „Свој задатак смо видели пре свега у ширењу знања Јевреја о Јеврејима и јудаизму, пре свега кроз месечне извештаје. „Не треба заборавити”, наглашава с тим у вези рабин Салцбергер, „да је то друштво позвало Франца Розенцвајга у Франкфурт у лето 1920. Ерих Фром се тачно сећао времена и места где нам је обома пала идеја о овом позиву, који смо поделили са нашим пријатељима. На позив Росенивејга, постало је могуће, уз Друштво за јеврејско јавно образовање, створити и Слободну јеврејску студијску кућу, основану 17. октобра 1920, чији је значај касније превазишао Франкфурт захваљујући истраживачима. У овој „подоби јеврејске основне школе”, замишљеној као „секуларизовани облик учења јеврејског Талмуда”, нису се срели само наставници „Друштва” – рабини Нобел, Ричард Кох, Георг Салцбергер, Ернст Симон, Едуард Штраус, али и Зигфрид Кракауер, Мартин Бубер (од 1922), Семјуел Јозеф Ањон, Рудолф Хало. Године 1923. Ерих Фром је предложио да се одржи семинар о караитима. Исте године организован је курс предавања током летњег распуста, на коме је Ернст Симон држао уводна предавања о Рашију (Шолем бен Исхак, 1040-1105), Ерих Фром опширнија предавања о Рашијевим коментарима на Егзодус, а Гершом Шолем је изложио Књигу Данила и Зохар (главно дело Кабале). Следеће зиме, Залман Барух Рабинков, који је предавао Фромов Талмуд у Хајделбергу, предавао је Фромов Талмуд у Хајделбергу, а Лео Бек је одржао предавање, на које је био посебно позван, о Божанској љубави и обожавању. У седмој години постојања школе (1925-1926), један

од њених наставника био је Лео Левентал, који је држао предавања о јеврејској историји.⁹⁰

Фром је добио приступ хасидизму захваљујући свом учитељу Рабинкову, који га је привукао управо својом скромношћу, док је Бубер, према речима Георга Задјцбергера, „патосом своје речи... не без намере да се прикаже пророком, што није посебно привукло Фрома.” Састанци са Гершомом Шолемом⁹¹ такође нису довели до пријатељства. Напротив, Шолем није веровао Фрому због његове склоности ка психоанализи и **ширио је мишљење да је Фром постао троцкиста.**⁹²

Чињенички, у Рабинковљевом чланку „Индивидуум и заједница у јудаизму” сусрећемо се на сваком кораку са овом хуманистичком интерпретацијом јеврејске традиције. Рабинков верује да идеја људске аутономије има дубоке корене у јудаизму.

На крају рада, Рабинков формулише своје **хуманистичко тумачење јудаизма**, цитирајући Хилела, који је и сам Фром волео да цитира, да би изразио суштину свог веровања: „Јер најдубље уверење Јевреја било ког правца је да је живот треба са се проживи, а свако је довољно добар да у потпуности попуни место које му је додељено у непрекинутом ланцу животног процеса. „Ако ја нисам за себе, ко је онда за мене? Али ако сам само за себе, ко сам онда?”⁹³

⁹⁰ Исто.

⁹¹ Гершом Шолем (нем. Gershom Scholem, рођен је 5. децембра 1897. у Берлину, а умро је 21. фебруара 1982. у Јерусалиму) — јеврејски философ, историчар религије и мистичар, са особеностима кабале. Шолемов рад на јеврејском мистицизму утицао је на **Борхеса** (којег је упознао у Јерусалиму), **Умберта Ека**, **Жака Дерида**, **Џорџа Штајнера** и **Харолда Блума**. Шолем се **противио смртној казни за Адолфа Ајхмана**, а **критички се односио према делу Хане Арент** (1963), видећи у њему недостатак солидарности са Јеврејством. Види: Dan J., *Gershom Scholem and the mystical dimension of Jewish history*. New York: New York UP, 1987.

⁹² Райнер ФУНК, Эрих Фромм: Страницы документальной биографии, http://ligis.ru/librari_5/130/1.htm?

⁹³ Исто.

Фром је, дакле, преузео ову идеју и пренео је на човека уопште у својим психоаналитичким и социјално-психолошким истраживања. Међутим, како тврди Рајнер Функ, „**све ове антрополошке црте припадају хуманистичкој интерпретацији јеврејства Рабинкова.**”⁹⁴ На основу тога постају јаснији циљеви које је Фром накнадно покушао да постигне својом доктрином о хуманистички оријентисаном карактеру. **Специфично јеврејски животни став превео је на језик антропологије и емпиризма и указао на одреднице верске животне праксе са становишта хуманистичких наука.**⁹⁵

Хуманистичка оријентација, која одређује укупност животне праксе, такође је за Фрома услов за развој стваралачких природних способности личности и усвајање хуманистичког избора у области филозофске антропологије. Он то не сматра „принципом сједињења са Богом” институционализованим у „Закону” јеврејске изоловане заједнице и који продире у све сфере живота, већ продуктивним, биофилним, „бивањем” оријентисаним карактером личности, који попут „духа религије”, одређује свеукупност животне праксе: економске, друштвене, културне, политичке, духовне и психичке структуре. Попут јеврејске изоловане заједнице, он се мора одвојити од непродуктивног, некрофилног, „поседовања” карактера капиталистичке животне праксе. И ту је такође јасно: само на основу негирајуће праксе могуће је искуство стваралачког и аутентичног. Фромове алтернативе: продуктивно – непродуктивно, биофилно – некрофилно, „имати” – „бити” одражавају искуство које су Рабинков и Фром стекли заједно у својој религиозној животној пракси. Они су се алтернативно

---

⁹⁴ Исто.

⁹⁵ Исто. Међутим, треба рећи и то да је Фром схватио колико је национализам култивисан у ционизму, што је противречило хуманистичком тумачењу јудаизма и месијанизму Коена и Рабинкова. Он је једном заувек раскинуо са ционизмом, а то се посебно манифестовало у томе што **Фром никада није изразио много симпатија према држави Израел**, страствено је говорио у одбрану права Арапа и указивао на Бегинову терористичку прошлост.

оградили од духа времена да би прогласили вредност „аутономне индивидуе” (Рабинков), значај развоја производних снага разума и љубави (Фром). Хуманизам такве праксе не треба доказе.⁹⁶

Такво „инстинктивно” схватање како је приступ радикалног револуционара свету глобалнија свест о свету и озбиљнији, дубљи приступ изазива поштовање. То што је Фром, будући да је и сам реформатор, јавно дао длан радикалном револуционарном приступу разумевању и промени света – односно, рекло би се, „**упуштао се у пропаганду против самог себе**”. Теорија „друштвеног карактера” је проширена на општу популацију, будући да се овим деловима намеће „друштвени карактер”. „Друштвени карактер” стварају образовни систем, вера, одобрене установе културе, а поред тога и васпитање у породици. Резултат је прилагођавања човека специфичној култури у којој живи, специфичном типу организације друштва. „Друштвени карактер” је такав заштитни механизам, механизам реаговања појединца на фрустрирајућу ситуацију, на ону друштвену средину која не дозвољава човеку да се развије као личност и да у потпуности испољи могућности које му природа даје. Први тип „непродуктивног” „друштвеног карактера” је рецептивна оријентација. Фром каже да особа са пријемчивом оријентацијом верује да је извор свих благодати у спољашњем свету, и верује да је једини начин да добијете оно што желите (без обзира шта – нешто материјално или љубавно, знање, задовољство...) је **да се то жељено добије споља**.⁹⁷

Ерих Фром је рођен 14 година пре почетка Првог светског рата и умро 11 година пре распада СССР-а. Као и неки од његових савременика, сматра се познаваоцем тоталитарне свести – Фром је почео да указује на чисто психолошко порекло многих кошмара које су се дешавале око њега, тј. да скреће пажњу на њих, да ли због каквог интереса, остаје да се истражи. *Покушао је да пронађе*

⁹⁶ Исто.

⁹⁷ Фромм как фрејдо-марксист и как критик западног мира., https://studopedia.ru/13_88654_razvertivanie-neofreydizma-k-horni-a-freyd-g-salliven.html?

корене – пре свега историјске – европске масовне опседнутости неслободом и дао је објашњење, према нашем мишљењу **нетачно**, шта се дешавало у главама Немаца од касних 1920-их до 1945. године. Наиме, **Амерички војни трибунал закључио је да би без активности IG Farben-а Други светски рат био немогућ**.⁹⁸ Хајнрих Бутефиш (менаџер ИГ Фарбена) и Хајнрих Гатенеу (званични представник ИГ Фарбена и СС официр у исто време) **финансирали су Хитлеров долазак на власт уз очекивање владине подршке фабрикама синтетичких горива**. Након тога, да би проширили научне пројекте, нацисти су створили експерименталну базу за компанију Фарбен – концентрациони логор Аушвиц.⁹⁹ Пошто су и власници ИГ Фарбена били Фромови истоплеменици (Хазари), као и сам Адолф Хитлер, не чуди што је узроке за појаву нацизма тражио на сасвим другој страни.¹⁰⁰

Ерих Фром је први европски социјални психолог који је покушао да објасни глобалне феномене друштвене и политичке историје у њиховој повезаности са одликама, трендовима и променама у индивидуалној људској психологији. Као један од оснивача модерне социјалне психологије, Фром се препоручује од одређених ауторитета чак и сада, 80 година након објављивања његове најупечатљивије књиге, „Страх од слободе” (код нас је преведена под насловом „Бекство од слободе”¹⁰¹). Монографија се појавила у условима либералне демократије у којој се **појављују и претећи расту гигантске тоталитарне империје као и сродне транснационалне корпорације које изазивају страх код**

---

⁹⁸Zoran Milošević, Vanda Božić, „Kodeks alimentarius” (Codex alimentarius), Agenda Ujedinjenih nacija 2030. i hrana budućnosti, u zborniku: *Sigurnost i kvalitet hrane*, Evropski univerzitet Brčko distrikta, Brčko, 20022, str. 67.

⁹⁹Фарбен геноцид. Концлагерь для человечества. История фармацевтического холокоста, доступно на: <https://medalternativa.info/entry/farben-genotsid/>, (приступљено 30.12.2022.)

¹⁰⁰В помошь Сергею Лаврову, мой ответ Берл Лазару, <https://blagin-anton.livejournal.com/1141754.html?ysclid=138yn77ufv> (приступљено 16. 5, 2002.); В помошь Лаврову: Адольф Гитлер по паспорту – действительно еврей., <https://inforuss.info/v-pomoshh-lavrovu-adolf-gitler-po-pasportu-dejstvitelno-evrej/>(приступљено 30.12.2022.)

¹⁰¹Erich Fromm, *Bekstvo od slobode*, „Naprijed”, Zagreb, Nolit, Beograd, 1986.

човека и траже објашњење: шта је нормално функционисање човека у савременом друштву?

Фром нуди једноставан и примамљив одговор: „Главни фактор овог нормалног функционисања је слобода”. Међутим, слобода је сложен концепт. Појмовно има (бар у Фромовом концепту) две стране, два значења, а ако се укључи хришћанска антропологија онда има и треће. Код Фрома једно је – **негативна слобода**, односно слобода од ограничења, од стега, од угњетавања – друштвене, економске, политичке, моралне и коначно, личне. Друга је **позитивна слобода**, односно слобода самоизражавања, саморазвоја, откривања стваралачког личног почетка појединца.

Дакле, према Фрому, **дошло је до повреде слободе**. Особа се разболела – уплашила. И Фром поставља своју дијагнозу, која је главна теза његове књиге „Страх (бекство) од слободе”. „Савремени човек”, каже Фром, „ослободио се окова преиндивидуалистичког друштва.¹⁰² Ослобођење је завршено до 17. века. Ово преиндивидуалистичко друштво га је ограничавало, али му је давало осећај самопоуздања и сигурности. Ослободивши се, савремени човек није остварио слободу у њеном позитивном смислу, односно у откривању својих личних, емоционалних, интелектуалних и вољних могућности. Слобода, иако му је донела независност и рационалност, истовремено га је учинила изолованим, а самим тим и поремећеним и немоћним. **Усамљеност** савременог човека је неподношљива, каже Фром.

Иако је, дакле, дијагноза Фрома тачна (формирање страха од слободе), оно што се даље нуди од истог аутора је, према нашем мишљењу, погрешно и не води ослобађању од страха.¹⁰³ **Лек за страх (и друге проблеме) је у литургијској заједници и**

¹⁰² Овде треба подсетити на погрешност везивања слободе за индивидуализованог човека и друштво. То би значило да у оним друштвима где влада колективни дух нема слободе, а има је.

¹⁰³ Види: Барейша А. Г., СОЦИАЛНЫЕ СТРАХИ В СТРУКТУРЕ СОЦИАЛЬНОГО САМОЧУВСТВИЯ, <https://research-journal.org/social/socialnye-straxi-v-strukture-socialnogo-samochuvstviya/>

црквеној саборности. У Христу човек не може бити нити усамљен нити уплашен, ни слободом ни смрћу.

Отуда и дилема за секуларизоване особе: или бацити терет слободе, бежати у ново потчињеност и ропство, у нову зависност – или тежити пуном остварењу слободе у њеном позитивном смислу, заснованом на посебности и посебности сваке људске личности. Ово је Фромова дијагноза. И, по његовом мишљењу, милиони Немаца су се почетком тридесетих свесно и несвесно одрекли слободе са истом енергијом којом су ту слободу тражили њихови преци. И испоставило се да је психолошки фактор овде, иако не једини, али одлучујући. „Човек не само да је постао историја, он такође ствара историју”, рекао је Фром. Фром не може прихватити концепт безличног историјског процеса. Уз све промене које човек доживљава у различитим историјским ситуацијама, постоје ствари које остају непромењене и незаменљиве: оне леже у самој природи људске психе. А пре свега, то је потреба да се задовоље физиолошки одређене потребе и жеља да се избегне изолација и морална усамљеност. Испоставило се да бисте били или постали појединац, морате платити. Ово се не даје бесплатно. Да, индивидуалност даје човеку снагу и самопоуздање. Али то такође повећава његову усамљеност. А ако је плата превисока за појединца или друштво, појединац или друштво почиње да тражи начине да побегне.

У овом бекству човек који се плаши слободе тежи да се стопи са спољним силама – земљом, партијом, војском, колективом, нацијом. При томе заборавља (а такав заборав улази, да тако кажемо, у механизам бекства) да је људско постојање савременог човека неодвојиво од слободе. Једном када је слобода била у човеку, у њему ће и остати. Главна снага нацизма, као и сваког тоталитарног режима, по Фрому, јесте способност да искористи усамљеност и несигурност просечног човека да га натера да „добровољно” побегне са слободе.

Од 1940-их, књиге Е. Фрома су објављиване једна за другом: „Бекство од слободе” (1941), „Психоанализа и етика” (1946), „Човек за себе” (1947), „Психоанализа и религија” (1949), „Мушкарац и жена” (1949), „Забрављени језик. Увод у науку разумевања снова, прича и митова” (1951), „Здраво друштво” (1955), „Уметност љубави. Студије о природи љубави” (1956), „Мисија Сигмунда Фројда. Анализа његове личности и утицаја” (1959), „Зен будизам и психоанализа” (1960), „Може ли човек превладати” (1961), „Марксово поимање човека” (1961), „Революционарни карактер” (1961), „Изван илузија које нас поробљавају. Како сам срео Маркса и Фројда” (1962), „Догма о Христу” (1963), „Душа човека, њена способност за добро и зло” (1964), „Социјалистички хуманизам” (1965), „Бићете као богови: радикално тумачење Старог завета и његове традиције” (1966), „Револуција наде. Ка хуманизованој технологији” (1968), „Природа човека” (1968), „Криза психоанализе” (1970), „Анатомија људске деструктивности” (1973), „Имати или бити?” (1976) и „Величина и ограниченост Фројдове теорије” (1979).¹⁰⁴

Фром, „Франкфуртска школа” и Хабад

Научник из Франкфуртске школе Мартин Џеј, писао је о „псеудо-стручњацима” који су **ширили иста „упадљива поједностављења” у медијима**: „... све болести модерне америчке културе, од феминизма, позитивне дискриминације, права хомосексуалаца до опадање традиционалног образовања, па чак и заштите животне средине, на крају се приписује

¹⁰⁴ К. б. н. С. В. Багоцкиј, Эрих Фромм: только революционера можно считать психически здоровым человеком, <https://www.rotfront.su/erih-fromm-tolko-revolutionsionera-mozhn/>

подмуклом утицају особља Института за друштвена истраживања које је дошло у Америку 1930-их”.¹⁰⁵

И сам назив „Франкфуртска школа”¹⁰⁶ је врло конвенционална ознака, јер. сами представници критичке теорије никада се нису ујединили под овим именом.¹⁰⁷ „Франкфуртска школа” је настала на бази Института за друштвена истраживања Универзитета у Франкфурту 1931. године, када је Институт водио Макс Хоркхајмер, а само годину и по касније Институт је угашен од стране нациста, али су запослени наставили са својим радом, пре свега у САД, где се већина преселила.

Треба рећи да је познати марксиста **Берђ Лукач** председавао првим састанком групе комунистички оријентисаних социолога, који је касније довео до стварања „Франкфуртске школе”. Овај институт је првобитно финансирао **Феликс Вајл** (1898-1975)¹⁰⁸, присталица марксизма и социјализма. Карл

---

¹⁰⁵ Фейки фашизоидной конспирологии Бьюкенена и Франкфуртская школа сионских мокрецов,
<https://lussien.livejournal.com/256237.html?ysclid=121yoku9il>

¹⁰⁶ Райнер ФУНК, Эрих Фромм: Страницы документальной биографии, http://ligis.ru/librari_5/130/1.htm? „Први контакти Ериха Фрома са Берлинским институтом, где је 1929-1930. завршио школовање као психоаналитичар, били су повезани са његовим рефератима. Године 1927. (18. јуна) урадио је студију на тему: „Лечење случаја плућне туберкулозе методом психоанализе”. Чињеница да је управо ова тема отворила његову научну каријеру психоаналитичара била је донекле значајна: четири године касније и сам се разболео (због проблема у браку са Фридом?) од плућне туберкулозе и био приморан да оде у Давос годину дана ради лечења. Фром је 13. марта 1928. поново био у Берлину са предавањем на тему – „Психоанализа малограђана” – први пут открива сопствено друштвено порекло. Извештај је изазвао живу дискусију. Према дописницима „Међународног часописа за психоанализу”, међу говорницима у дебати су: Хуго Штауб, Франц Александер, Феликс Бем, Барбара Лантос, Зигфрид Бернфелд, Шандор Радо, Ханс Сакс и Макс Ајтинген.”

¹⁰⁷ Фейки фашизоидной конспирологии Бьюкенена и Франкфуртская школа сионских мокрецов,
<https://lussien.livejournal.com/256237.html?ysclid=121yoku9il>

¹⁰⁸ **Феликс Хозе Вајл** (8. фебруар 1898 — 18. септембар 197.) био је јеврејски немачко-аргентински марксиста који је обезбедио средства за оснивање

Грунберг, директор Института од 1923-1929, био је признати марксиста, иако званично Институт није имао ниједан огранак Комунистичке партије. Али 1930. нови директор, Макс Хоркхајмер, отворено је прогласио да би Марксова теорија требало да буде основа истраживања Института. Доласком Хитлера на власт Институт је затворен, а његови чланови су на благовремено прешли у САД и тамо започели активан рад на водећим универзитетима – Колумбија, Калифорнија, Принстон, Брандајс, Беркли и други.

Школа је међу својим присташама имала такве познате јавне личности као што су „гуру нове левице 1960-их” Херберт Маркузе (чију доктрину промискуитета и пермисивности је осудио папа Павле VI), Макс Хоркхајмер, Теодор Адорно, **популарни писац Ерих Фром**, Лео Ловентхал и Јурген Хабермас – можда најутицајнији представник „Франкфуртске школе”. Њени идеолози су веровали да све док особа има веру – или чак наду вере – њен ум може решити проблеме са којима се друштво суочава. Сходно томе, друштво никада не може доћи до стања безнађа и отуђења које су сматрали апсолутно неопходним за спровођење социјалистичке револуције. Стога је задатак идеолога „Франкфуртске школе” био да **што пре поткопају утицај јудео-хришћанског наслеђа.**¹⁰⁹ Да би то учинили, позвали су на **најодлучнију и погрдну критику свих аспеката „традиционалног” живота и морала, што би требало да доведе до дестабилизације и промене постојећег „репресивног” поретка и „угњетавања”.** Да би се као вирус ширила планирана културна револуција (укључујући сексуалну, нарко-

---

Института за друштвена истраживања у Франкфурту на Мајни, Немачка. Види: https://wiki5.ru/wiki/Felix_Weil

¹⁰⁹ Према неким подацима 71% младих Американаца почетком 21. века не може да служи у америчкој војсци због менталне ретардираности, гојазности или због своје криминалне прошлости. Истовремено, истраживања понашања младих Американаца су показала да трећина тинајџера у протеклој години није прочитала ни једну књигу. Види. Зоран Милошевић, *Ритам америчке расистичке политике*, Удружење Милош Милојевић, Црна Бара, 2021, стр. 43.

психоделичну, музичку, итд.), требало је предузети следеће кораке:

1. Креирање и популаризација теме „расизма” и злочина по овој основи.
2. Прављење сталних промена које доводе до фрустрације и конфузије.
3. Подучавање деце и адолесцената сексуалног „просветљења” и хомосексуализма.
4. Смањење ауторитета наставника и слабљење општеобразовних школа.
5. Огромна имиграција за замагљивање националног идентитета.
6. Промовисање пијанства, наркоманије и других порока.
7. Слабљење ауторитета Цркве.
8. Непоуздан правни систем са предрасудама према жртвама злочина.
9. Зависност од државе и државних давања.
10. Контрола и манипулација медијима.
11. Подстицање урушавања институције породице и брака.¹¹⁰

Једна од главних идеја „Франкфуртске школе” била је **комбиновање марксизма са фројдизмом**, а они су усвојили теорију „пансексуализма” Сигмунда Фројда (са њеном доминацијом тражења задовољства и хедонизма) **како би уништили традиционални однос између мушкараца и жена, родитеља и деце**. Сви инстинкти (или грешне страсти, према хришћанској традицији) из области „несвесног” према фројдизму (аналог „пролетаријата” у марксизму), који су сада спутани јавним моралом (аналог „буржоазији” у марксизму) морају бити

---

¹¹⁰Франкфуртская Школа: идеологические истоки антисемейного, гей и нарко-лобби, <https://imhotype.livejournal.com/112897.html?ysclid=l21yzi2ssu> (Према материјалу из чланака Тимотија Метјуса „Франкфуртская школа: заговор с целью разложения общества”, **Тимоти Метјус** је главни уредник римокатоличких „Породичних новости: www.cfnews.org.uk. приредио Николај Петров)

развезани и ослобођени – да би се постигла појединачна и општа срећа човечанства. Да би постигли своје циљеве, идеолози Франкфуртске школе су предложили:

– Рушење ауторитета оца, негирање традиционалних породичних улога оца и мајке, одузимање права родитељима да буду главни и примарни васпитачи своје деце.

– Укидање разлика у васпитању дечака и девојчица.

– Укидање свих облика мушке доминације – и као резултат тога, присуство жена у војсци.

– Проглашавање жена „потлаченом класом”, а мушкараца „угњетавачима”.¹¹¹

„Бекство од слободе”

„Бекство од слободе” је књига немачког фројдомарксистичког социолога, филозофа и психоаналитичара Ериха Фрома, која је прво објављена у Сједињеним Државама од стране издавача „Farrar & Rinehart” 1941. године, а годину дана касније под насловом „Страх од слободе” у Британији. Издавач је био „Routledge & Kegan Paul”. Преведена је и на немачки и први пут објављена 1952. године, под насловом „Die Angst vor der Freiheit” („Страх од слободе”). У књизи, Фром истражује променљив однос човечанства према слободи, фокусирајући се на личне последице њеног одсуства. Његов посебан фокус је на психосоцијалним условима који су, наводно, допринели успону нацизма у Немачкој. Поред тога, наведене су главне одредбе Фромовог концепта, које су даље развијене у његовим каснијим радовима. Управо је „Бекство од слободе” донело широку славу аутору, који је касније, да поновимо, постао један од најпознатијих представника Франкфуртске школе.

У књизи „Бекство од слободе”, Фром истражује узроке и механизме који терају човека да се одрекне сопствене слободе,

¹¹¹Род Дреер, Ритам расистичке молитве, у: Зоран Милошевић, *Ритам америчке расистичке политике*, Удружење Милош Милојевић, Црна Бара, 2021, стр. 87 – 96.

што за њега постаје психолошки проблем. Разлог за то је осећај несигурности, анксиозности и отуђености, па се као резултат тога човек одриче своје индивидуалности, постаје део огромног механизма и доноси одлуке под притиском друштва. Према Фрому, у таквом друштву је доведен у питање сам развој човека у пуноправну личност. Аутор посебну пажњу посвећује историјском развоју улоге слободе у друштву, напомињући да се појам слободе као такве појавио тек у средњем веку, а да се убрзано развија током и након ренесансе.

Фром наводи следеће механизме бекства од слободе:

1. Ауторитарност
2. Деструктивност
3. Усклађеност робота

Обратимо пажњу на прва два механизма бекства од слободе.

Механизми „бекства од слободе” према Фрому

1. **Ауторитарност**, која се манифестује у два облика: **садизам и мазохизам**

Најчешћа манифестација мазохистичких склоности су **осећај инфериорности, беспомоћности, безначајности**. Анализа људи који доживљавају ова осећања показује да иако се свесно жале на то, желе да се отарасе ових осећања, у њиховој подсвести постоји нека моћ која их чини инфериорнима или безначајнима. Ова осећања нису само свест о својим стварним недостацима и слабостима (мада се њихова уобичајена рационализација управо у томе састоји); такви људи показују склоност да себе омаловажавају и ослабе, да одбијају прилике које се отварају пред њима.

Поред мазохистичких склоности, код истог типа карактера увек се уочавају супротне склоности – **садистичке**. Испољавају се јачи или слабији, мање-више су свесни, али се не дешава да уопште не постоје. Могу се навести три врсте садистичких тенденција, мање или више међусобно повезане. Први тип је жеља да друге људе учини зависним од себе и стекне потпуну и неограничену власт над њима, претвори их у своје оруђе, „ваја као

глину”. Други тип је жеља не само да имају апсолутну власт над другима, већ и да их експлоатишу, користе и краду, да тако кажемо, гутају све што је у њима јестиво. Ова жеља се може односити не само на материјалну имовину, већ и на моралне или интелектуалне квалитете које друга особа поседује. Трећи тип садистичких склоности је изазивање патње других људи или гледање како пате.

И мазохистичке и садистичке тежње помажу појединцу да се ослободи неподношљивог осећаја усамљености и немоћи.

2. Деструктивност. Фром, идентификује још један механизам „бекства од слободе” – деструктивност, која је усмерена на уништавање објекта.

Већ смо споменули да се садистичко-мазохистичке тежње морају разликовати од деструктивности, иако су оне углавном међусобно повезане. Деструктивност се већ одликује чињеницом да њен циљ није активна или пасивна симбиоза, већ уништење, елиминација објекта. Али има исте корене – немоћ и изолованост појединца.

Уништавање света је последњи, очајнички покушај да се овај свет спречи да ме уништи. Циљ садизма је апсорпција објекта, циљ деструктивности је његово елиминисање. Садизам настоји да оснажи усамљеног појединца кроз његову доминацију над другима, деструктивност кроз елиминацију сваке спољне претње.

Деструктивност је резултат непроживљеног живота. Индивидуални или друштвени услови који потискују живот изазивају страст за деструкцијом која испуњава својеврсни резервоар, из којег извиру свакакве деструктивне склоности – према другима и према себи.

Критика и алтернативна гледишта

Дело „Бекство од слободе” наишло је на различите реакције у друштву. С једне стране, могли би се уочити позитивне повратне

информације, на пример, од таквих личности као што су Маргарет Мид, Ешли Монтегју или Двајт Мекдоналд.

Истовремено, дело је критиковано од стране бројних психоаналитичара као што су Карл Менингер и Ото Фенихел.¹¹² Ево, на пример, цитата из Менингеровог критичког чланка: „Његова књига је написана као да он себе сматра психоаналитичаром”.¹¹³

„Фром је брбљивац који користи психолошке термине које је сам измислио да објасни претходне психолошке термине, који такође ништа не значе. Доживљавање феномена друге особе као свог – ова изјава са биолошке тачке гледишта је идиотска.”¹¹⁴

Између осталог, **Фромова теорија је критикована због тога што је формулисана са егзистенцијалистичке тачке гледишта, као и због потцењивања потребе појединаца да се прилагоде друштву и пре него што покушају да га трансформишу. И зато што је превише глобалан, ограничавајући могућности емпиријског проучавања.**

У овом бекству човек који се плаши слободе тежи да се стопи са спољним силама – земљом, партијом, војском, колективом, нацијом. При томе заборавља (а такав заборав улази, да тако кажемо, у механизам бекства) да је људско постојање савременог човека неодвојиво од слободе. Једном када је слобода била у човеку, у њему ће и остати. Главна снага нацизма, као и сваког тоталитарног режима, по Фрому, јесте способност да искористи усамљеност и несигурност просечног човека да га натера да „добровољно” побегне са слободе.

---

¹¹²Истовремено, Харолд Блум назвао је Фенихела „мрачним енциклопедистом фројдовске психодинамике”. Види: https://translated.turbopages.org/proxy_u/en-ru.ru.b86d0958-62656387-db6d3a2e-74722d776562/https/en.wikipedia.org/wiki/Otto_Fenichel

¹¹³ К. Menninger, „Loneliness in the modern world”, *The Nation*, 14 mart 1942

¹¹⁴ Д.б.н. Сергей Савелъев, Критика идей Э. Фромма и предложения., <http://www.lyubi.ru/psy32.98.php> (аутор цитираног мишљења је доктор биолошких наук, редовни професор универзитета.)

Други марксиста са којим је Фром комуницирао током берлинског периода био је **Зигфрид Бернфелд**, који је, попут Рајха и Фрома, покушао да комбинује психоанализу и марксизам. **Он је несумњиво утицао на Фромово размишљање ових година, иако се то тешко може доказати конкретним чињеницама.** Бернфелд је био социјалиста и сматрао је себе марксистичким теоретичаром.¹¹⁵

За Фромово прихватање Маркових идеја важну улогу имала је његова комуникација са Хоркхајмером, Левенталом и Маркузеом.¹¹⁶

Фром није био само психоаналитичар: он је такође студирао социологију и комбиновао ју је са психологијом, како индивидуалну, тако и друштвену, у независну аналитичку **друштвену (политичку и социјалну) психологију.** Његов позив социјалног психолога, у коме је у највећој мери остварио свој стваралачки потенцијал, **уско је повезан са Институтом за друштвена истраживања и са идејама Карла Маркса и Јохана Јакоба Бахофена.**

„Веза између института и Фрома била је изузетно плодна током франкфуртског периода, иако у почетку није био у особљу института и већину времена је био ван Франкфурта. Доласком Фрома, рад института добија правац који је постао одлучујући у наредним годинама. Рађена су друштвена истраживања, уз комбинацију марксизам и психоанализе. **Фромове сопствене идеје обogaћене су марксистичким ставовима радника института, пре свега Хоркхајмера и Маркузеа.** Очигледно, овде је заиста упознао Маркса; у исто време, размишљање Фромових колега било је подстакнуто његовим психоаналитичким идејама, пре свега у области социјалне психологије и по питању ауторитета. За Левентала је укључивање психоанализе у друштвену филозофију било неопходно у вези са сопственим студијама психоанализе, и био је уверен да је „Фром имао најперспективнији ум за такав задатак...”. Фромов научни

---

¹¹⁵ Исто.

¹¹⁶ Исто.

приступ отворио је перспективу за решавање многих проблема са којима се Институт суочава. **Већ 1929. Фром почиње да проучава навике, ставове и политичко понашање радника и запослених.**

Фром своју књигу „Бекство од слободе” започиње питањем: „Слобода – психолошки проблем?” и тврди да су „Начела економског либерализма, политичке демократије, религијске аутономије и индивидуализма у личном животу су изражавала ту чежњу за слободом, а уз то је изгледало и то приближавају човечанство њеном остварењу”.¹¹⁷ Међутим, када је „победа” била на видику појавили су се ауторитарни системи који су спречили остварење слободе појединца. Ту је мислио на појаву нацизма у Немачкој и Италији, које види као стање духа титуларних народа поменутих држава.

„Данас се речи више но икад злоупотребљавају за прикривање истине... а читаво становништво се сурово подјармљује у име националсоцијализма, и речи „демократија”, „слобода” и „индивидуализам” постају предмет ове злоупотребе. Постоји један начин за дефинисање стварног значења разлике између демократије и фашизма. **Демократија је систем који ствара економске, политичке и културне услове за пун развој појединца. Фашизам је систем који, без обзира под којим именом, подвргава појединца туђим циљевима и слаби развој истинске индивидуалности**”.¹¹⁸

Фром, на крају, закључује: „Само ако овлада друштвом и економску машину подреди циљевима људске среће, и само ако активно учествује у друштвеном процесу, човек ће моћи да савлада оно што га данас баца у очајање – своју усамљеност и осећање немоћи. Данас човек не пати толико од сиромаштва колико због тога што је постао зубац на точку велике машине, аутомат, што је његов живот постао празан и изгубио значење. Победа над сваким ауторитарним системом биће могућа само **ако демократија** не одступи, већ пређе у напад и приступи остварењу

---

¹¹⁷Erich Fromm, *Bekstvo od slobode*, „Naprijed”, „Nolit”, Zagreb, 1986, str. 9.

¹¹⁸ Исто, стр. 189– 190.

онога што су људи који су се током последњих векова борили за слободу сматрали њеним циљем. Она ће победити снаге нихилизма само ако може да испуни људе најснажнијом вером за коју је њихов дух кадар – вером у живот, у истину, и у слободу као активно и спонтано остваривање појединачног ја”.¹¹⁹

Окултна страна (јудаистичког) хуманизма

Сам појам хуманизам (од латинског *humanitas* – човечност) по себи не садржи негативну конотацију. Чак ни идеја о човеку као највишој вредности није у супротности са хришћанством – у зависности из којег угла посматрате. Христос је у Јеванђељу указао на љубав према ближњем као неопходан услов за искреност љубави према Богу.¹²⁰ Невоља је у томе што су људи који су у 20. веку узурпирали право да се називају хуманистима у основи атеисти и окултисти (више ови други). А пошто човека сматрају, додуше разумном, али ипак, животињом из реда примата, појам хуманизма данас је испуњен сасвим другачијим садржајем, при чему велику улогу у одређивању садржаја има и водећа личност ове идеологије, **Еразм Ротердамски** – „кнез хуманизма”.¹²¹

Хуманисти мењају људске вредности и веру преко декларација, манифеста и сличних докумената. Што се тиче православља и православних, важна су три међусобно повезана документа са једним заједничким насловом „**Хуманистички манифест**”. Први је датиран 1933. године, други – 1973, последњи – 2000. године, а они су основа за борбу против наводне „претње клерикализације”,¹²² иако у православљу не може бити

¹¹⁹ Исто, стр. 191.

¹²⁰ Темная сторона светского гуманизма, <https://ycnokoutellb.livejournal.com/408858.html?ysclid=l2gdr29jtl>

¹²¹ Дезидерий Эразм Роттердамский, <https://biographe.ru/uchenie/erazm-rotterdamskiy>

¹²² Ирина Медведева, Татьяна Шишова, Христианские ценности или „гуманизм” Содомы?, <https://pravoslavie.ru/814.html?>

клерикализма, јер се власт догматски дели на световну (царску) и духовну (патријарх).¹²³ Клерикализам је својствен римокатолицизму, те се оптужба о клерикализацији неосновано преноси и на православље, једноставно из политичких разлога да се оптужи ова религија за нешто што није њена особеност.

Са православног становишта, можда најозбиљније и најизбалансираније тумачење појма „хуманизма” даје доктор историјских наука С. В. Перевезецев.¹²⁴ Према Перевезецеву хуманизам је религиозна и филозофска доктрина човекобога, која је постала општи филозофско-методолошки принцип постојања модерне индустријско-технолошке цивилизације, која је постала општи филозофски и методолошки принцип постојања модерне индустријско-технолошке цивилизације, фигуративно назван „Запад”... Време рођења хуманизма приписује се крају XIII – почетку XIV века (ренесансна ера). Заједно са антропоцентризмом, теоцентризам је замењен пантеизмом – филозофском доктрином која препознаје стапање Бога са природом, када се Бог не доживљава као свемоћна личност, већ као нека врста натприродне силе која постоји у свим природним објектима. У ствари, мислиоци пантеисти су већ обоготворили саму природу.¹²⁵

Хуманисти су током ренесансе принципе и методе сазнања античке филозофије уздигли до апсолута, а научно знање почињу да изједначавају са религијом. Треба нагласити да, према хуманистима, **наука треба да постане основа нове религије**. У том циљу, хуманисти скрећу пажњу на мистерије, а **природне методе сазнања су магија и окултизам**, које су... сматрали највишим облицима научног сазнања.

---

¹²³ Види: Зоран Милошевић, *Зашто у Српској православној цркви нема клерикализма*, у зборнику: *Шта нам нуди православље данас?*, приредила Гордана Живковић, Градина, Ниш, 1993, стр. 77 – 84.

¹²⁴ *Антология философии Средних веков и Эпохи Возрождения / Сост., предисл., вст. статьи С. В. Перевезенцева*, Москва, „ОЛМА-ПРЕСС”, 2001, стр. 71.

¹²⁵ Исто, стр. 71.

У XIV веку, дела древних окултних мистика – **Хермеса Трисмегиста** (Трипут највећи), Зороастре и Орфеја – преведена су на латински и постала су изузетно популарна... **Неки хуманисти су такође показали значајно интересовање за источни окултизам, посебно за кабалу.** На пример, италијански филозоф Пико дела Мирандола (1463–1494) је посебно проучавао хебрејски језик да би научио мистерије Кабале. **Многи хуманистички мислиоци веровали су да је тајно знање откривено Хермесу Трисмегисту, Зороастри и Орфеју потом пренето на грчког филозофа Платона.** Стога у ренесанси настаје својеврсни култ Платона. Руководилац такозване Платонове академије Марсилио Фићино (1433–1499) сматрао је да је „неопходно развити јединствен верски и филозофски концепт, **спојити древни окултизам, филозофију Платона са Светим писмом**”. У складу са овом логиком, Фићино има концепт „**универзалне религије**”. И није узалуд да је и сам Фићино, римокатолички свештеник, обожавао бисту Платона као божанства и истовремено се бавио магијским истраживањима. Хуманистички поглед на свет који се ширио Европом у 14-16 веку огледао се и у стварању нових политичких и етичких учења (учења Никола Макијавелија, Еразма Ротердамског, Мишела де Монтења). Коначно, у делима Томаса Мора формулисан је друштвено-политички идеал хуманизма – чувена „Утопија” као слика „идеалне државе”.

Овај идеал се заснива не само на негирању приватне својине и признавању јавне својине, како се обично верује, већ и на извесној религији „обожавања божанске природе” са врховним богом Митром. Истовремено, у Утопији постоји много специфичних религија, а религиозна уверења „утописта” су комбинована са поштовањем према секуларној науци. Још више религиозног и мистичног садржаја у свој „Град сунца” унео је Томазо Кампанела, **аутор доктрине „природне магије”**.

Култура и филозофија хуманизма је, дакле, колико грандиозна толико и контрадикторна, а по много чему неприродна мешавина хришћанства, античке филозофије, касноантичке и источњачке магије и окултизма (у којој су, иначе, разврат и

содомија често добродошли). На основу мешања различитих верских, научних, књижевних и окултних традиција у ренесанси, рођена је будућа западноевропска култура.

Фром и „Бекство од слободе” у светлу православне антропологије

Православна антропологија (од грч. *ανθρωπος* – човек и *λογος* – реч) је учење о човеку откривено од Православне цркве, засновано на Светом писму и Светом Предању, потврђено духовним искуством православних подвижника.¹²⁶ Основни циљ хришћанске антропологије је да помогне човеку да се оствари као творевина Божија, да му открије смисао свог земаљског постојања, да га води путем духовног савршенства и повезаности са Творцем, по чијем је лику створен.

Према томе, православна антропологија нуди посебан поглед на сва питања о човеку, па и она која се тичу његове слободе. Према мишљењу Николаја Берђајева „Слобода није приватност душе, њено противстављање свакој другој души и целом свету. У стихији слободе, хришћанске слободе, индивидуално-јединствено је тајанствено повезано са универзално-свеопштим. Али слобода се никада не може зауставити или потиснути, не може се делегирати на другог и на друге, она може само бити просветљена.”¹²⁷

Интересантно је расуђивање о слободи архимандрита Рафаила Карелина. Наиме, он пише: „Они који говоре о слободи заборављају да је **за слободу потребна одређена култура**. Пре свега, умеће да се уважава човек, без кога је и немогуће волети га. Али да бисмо уважавали другу личност потребно је да постанемо свесни самих себе као личности, то јест да развијемо у себи морално начело. То није школски задатак који се може решити као научена лекција, то је непрекидна тешка борба са самим собом, са

---

¹²⁶ Антропологија православная, <https://azbyka.ru/antropologiya>

¹²⁷ Николай Бердяев, „Церковная смута и свобода совести”, *Путь*, №5 (1926), с. 570–579

нашим поремећеним стањем. **Слобода је тријумф победе у духовној борби...**¹²⁸ У либерализму, као и у Фромовој науци, сматра, Карелин, „под слободом се разуме оправдање страсти. Страсти не могу да задовоље човекову душу и зато, будући да су и саме изроди, настављају да се изрођују у патолошке форме. Ова патологија такође захтева слободу и због тога либерализам мора да дође до сведозвољености, и не само да је прогласи, него да је и оправда. Свако од нас је искусио на себи јарам страсти које, као ланци, окувају човека. Какви су напори потребни да би им човек одолео! Али, авај, не догађа се тако често да их победи!”¹²⁹

Због тога никаква психоанализа, а посебно не она прожета фројдомарксизмом, односно ниједна световна наука не води човека путем слободе. Човека путем слободе води хришћанство, јер нам показује у чему је слобода.¹³⁰ Она (слобода) је „у могућности човека да следи своје најважније призвање и да остварује потенцијал који је у њега уложен – образ и подобие Божије.”¹³¹

Архимандрит Рафаил Карелин сматра да је „У речима 'слуга Христов' почетак ослобођења. Роб греха постаје слуга Бога. Човеку који живи под утицајем страсти и греха, заповести се чине као ропство и јарам, али Господ је рекао: „Јарам је мој благ”. То ропство је откупљење из ропства, да би затим била дарована слобода, а после слободе – усиновљење.”¹³²

Према томе, „Слобода је ослобођење срца од свега туђег. Оно је створено за Бога и зато је слобода – у Богу. Слобода је

¹²⁸ Архимандрит Рафаил Карелин: СЛОБОДА, <https://istinoljublje.com/2019/03/27/%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D0%B4%D0%B0-%D0%B0%D1%80%D1%85%D0%B8%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%B8%D1%82-%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%B0%D0%B8%D0%BB-%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D0%BD-%D0%B2/>

¹²⁹ Исто.

¹³⁰ Исто.

¹³¹ Исто.

¹³² Исто.

светлост која се шири из вечности.¹³³ Отуда и честа расуђивања, посебно повезана са нападима западних центара моћи на православље да слободољубивост православних потиче из њихове вере. Док ти центри моћи себи потчинили и римокатолике и протестанте и део муслимана, православни им измичу. Отуда проглашавају Руску и Српску цркву кривом за одсуство „западних (европских) вредности” код верника и предлажу њихово уништење.¹³⁴

Познати амерички геополитичар Збигњев Бжежински (пољског порекла), али и Семјуел Хантингтон, често су говорили да православна цивилизација није прикладна Новом светском поретку, те треба да буде уништена.¹³⁵ Резолуција Европског парламента, али и не само она, о томе речито говоре. Православна антропологија, дакле, садржи учење о слободи које смета западним центрима моћи и то је разлог зашто покушавају да вернике заведу на странпутицу – да би им одузели жељу да се боре за слободу.

О слободи Фрома (и истомишљеника), Карелин каже: „О револуционарној слободи нећемо говорити. Сувише добро се памте крваве ране те слободе: насиља, изливи дивљачке

---

¹³³ Исто. Карлеин даље додаје: „Слобода је излазак из тварног, опредмећеног, несигурног, страшног стања и причешће је божанским савршенствима. Циници, стоици и будисти, који су тражили слободу, налазили су је у одрицању од самог постојања. Циници – кроз ругање, стоици – кроз гордо презирање, будисти – кроз урмтвљење свих жеља. То је била слобода смрти. Хришћанима она звучи као реквијем за слободу.”

¹³⁴ Evropski parlament usvojio rezoluciju u kojoj spominje SPC kao promoter Rusije u regionu, <https://europeanwesternbalkans.rs/evropski-parlament-usvojio-rezoluciju-u-kojoj-spominje-spc-kao-promoter-rusije-u-regionu/>; Европски парламент забринут због деловања СПЦ, <https://www.politika.rs/scc/clanak/501827/Evropski-parlament-zabrinut-zbog-delovanja-SPC>

¹³⁵ Види: Зоран Милошевић, *Зашто православље смета Новом светском поретку, у зборнику: Православље и расколи: Како се снаћи?*, приредио Зоран Милошевић, Примапром/Балканска геополитика, Бања Лука, 2020, стр. 159. Упореди: *Баук фанариотизма кружи православљем*, приредио Зоран Милошевић, Примапром/Балканска геополитика, Бања Лука, 2020, стр.

суровости и бесмислено уништавање најбољег дела народа. Революционарна слобода обично се претвара у деспотизам. Хтели бисмо да дотакнемо веома озбиљан проблем, мада је писање о њему исто тако одвратно и непријатно као што је додирнути гнојни чир. То је привидна слобода коју човек тражи у греху и у борби са моралним начелима, и пре свега, са оном унутрашњом задржавајућом силом која се назива савешћу.”¹³⁶ Зато Карелин сматра да је **„Једину слободу открило нам је хришћанство, то је слобода да се буде у хармонији са Богом, то је ослобођење душе од свега њој туђег** – од страсти као болесних наслага душе, од многобројних психичких комплекса, који као грчеви тела колебају и притискају ум.”¹³⁷

Потом Карелин указује на нешто што се по правилу избегава у тзв. револуционарним наукама: „Хришћанска слобода је заштита од демонских утицаја који, као радиоактивни зраци, разарају душу човека, а ниво ове сатанске радијације све време се стално повећава на земљи. Ту човека може да заштити благодат Божија и зато се душа сећа јављања благодати као излаза у највишу слободу. Ту је потчињавање двама колосалним чиниоцима – времену и смрти.”¹³⁸

Свети Николај Велимировић такође се бавио питањем слободе, наравно у светлу православне антропологије. Он каже да „У прастаро време није се говорило о слободи. Људи су сматрали слободу тако природном као и ваздух.”¹³⁹ Међутим, данас је слобода угрожена, те се о њој много расправља и говори. Зашто је то тако? Зато што се демократија претворила у власт олигархије

¹³⁶ Архимандрит Рафаил Карелин: СЛОБОДА, <https://istinoljublje.com>.

¹³⁷ Исто.

¹³⁸ Исто.

¹³⁹ Св. Николај Охридски и Жички, Слобода и још двоје, Из књиге, Земља недођија”. Циторано према: <https://mentalihigijenicar.com/2020/05/03/%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D0%B4%D0%B0-%D0%B8-%D1%98%D0%BE%D1%88-%D0%B4%D0%B2%D0%BE%D1%98%D0%B5-%D1%81%D0%B2-%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D1%98-%D0%BE%D1%85%D1%80%D0%B8%D0%B4%D1%81/>

(мале групе богатих, а негде и само једног човека). Свети Николај исправно сматра да је слобода пренета од многих на једнога, те је народ остао без слободе. И никакве политичке психологије, психоанализе и друге световне науке не могу да укажу на поновно враћање слободе народу, ако се не промени систем либералне демократије. Да подсетимо, још је у Аристотеловој типологији добре и лоше власти демократија сврстана у лошу власт.¹⁴⁰

Свети Николај о овоме пише: „Али ни у демократијама слобода свију није осигурана. Као ни столица на једној нози тако слобода не држи се на једној нози. Неопходно је још двоје. А то двоје јесу истина и милост (управо љубав, ако би смели употребити ову реч у времену у коме смо).”¹⁴¹

Расуђујући даље о проблему слободе свети Николај Велимировић каже: „Без вере у Бога нити се робовање може издржати нити слобода одржати. На капији сваке демократске земље требало би исписати крупним словима речи Христовог апостола: 'Ви сте, браћо, на слободу позвани. Само нека ваша слобода не буде на жељу телесну, него из љубави служите један другоме' (Галат. 5, 13). По основном хришћанском учењу дакле циљ слободе је драговољно служење Богу и својим ближњим; служење из љубави. И робовање је служење, али не драговољно него приморано, кулучно, без личног достојанства и одговорности.”¹⁴²

Савремени српски богослов, Драгомир Сандо, у једном свом чланку пише: „Живети у правој слободи, значи живети у 'божанственој Евхаристији светотајинског продужење Тајне

---

¹⁴⁰ Види. Зоран Милошевић, *Социологија*, Слобомир П Универзитет, Бијељина, 2009, стр. 15. „Добри облици владавине су, према томе, монархија, аристократија и политеја, а лоши су њихова изопачења у облику тираније, олигархије и демократије.”

¹⁴¹ Св. Николај Охридски и Жички, Слобода и још двоје, Из књиге, Земља недођија”. Циторано према: <https://mentalnihigijenicar.com>

¹⁴² Исто.

вечере'.”¹⁴³ Нешто даље (у истом чланку) констатује: „Свето Писмо, поред очигледног литургијског тумачења садржи другим делом појам слободе кроз васпитање и њен однос према држави и власти. Додуше, не налазимо целовите и експлицитне одговоре на политичке феномене као што су држава, власт, употреба силе у политици и слично. Новим Заветом установљава се један нови поглед на свет, једна нова аксиологија и тако даје својеврсно мерило за оцену и друштвеног живота. Без правилног схватања слободе, немогуће је размишљати на прави начин о друштвеном (овоземаљском) животу, држави, власти...”¹⁴⁴

Сандо даље појашњава механизам да се симфонијом Цркве и државе чува нарочити поредак живота: „Штитећи врлину и обуздавајући рушилачке страсти, истинска државна власт олакшава Цркви мисију на спасавању људских душа. Државна власт схватањем хришћанске слободе чини симфонију Цркве и државе и на тај начин чува нарочити поредак живота и без тог поретка живот у заједници не би био могућ. Власт коју има глава породице, власт коју има судија или власт коју има цар, према хришћанском схватању, јесте од Бога. Обавеза носилаца тих власти је да омогуће спокојан живот међу другима”.¹⁴⁵

Можемо, дакле, на крају закључити да слаткоречивост Ериха Фрома, не само по питањима слободе, представља обману, илузију, јер, како видимо његова расуђивања нису довела до ширења слободе, него до обнове нацизма. То је законитост, која се није могла избећи, јер се ишло путем без Бога, односно лажних богова – олигарха.

Украјина је живи пример, а тамошњи Хазари¹⁴⁶ који су 2014. државним ударом преузели власт, наравно уз подршку браће са Запада, желели су да униште православне у Украјини ради

¹⁴³ Драгомир Сандо, Слобода као појам у катихетско-литургијском и друштвеном поретку, *Саборност*, бр. 13, 2009, стр. 244.

¹⁴⁴ Исто, стр. 248.

¹⁴⁵ Исто, стр. 249.

¹⁴⁶ Види: Зоран Милошевић, Словенски етноцид, *Печат*, бр. 278, 2013, стр. 46 – 48.; Упор.: Зоран Милошевић, Архитекте кризе у Украјини, *Печат*, бр. 337, стр. 38 – 39.

стварања своје државе – Нове Хазарије, а као инструмент те политике служио је о неонацизам, кога су они представљали као своју слободу.¹⁴⁷

ЗАКЉУЧАК

Монографија „Бекство од слободе” Ериха Фрома заслепила је читаоце фразама, чиме су онемогућени за објективно сагледавање овог дела и његове намене. Као што је већ речено, Фром је на таласу „јеврејског хуманизма”, иначе прерађене идеологије и вредности екстремне верске организације „Хабад” успео да се наметне као борац против друштва страха, односно као борац за људску слободу. Међутим, с обзиром да је био део тима који је креирао идеологију „Франкфуртске школе”, онда видимо колико јавност може бити обманута. **Његово дело се, заправо, може оценити као грандиозни подухват скретања пажње са стварних узрока и стварних креатора нацизма.**

Поновимо став Карла Менингера: „Фром је брбљивац који користи психолошке термине које је сам измислио да објасни претходне психолошке термине, који такође ништа не значе. Доживљавање феномена друге особе као себе – ова изјава са биолошке тачке гледишта је идиотска.”

Овај став има оправдање и у православној антропологији. Наиме, слобода је продукт духовне борбе, а не политичке идеологије.

Све изложено је заправо покушај да се укаже на неке важне и реалне аспекте Фромовог дела, од тога одакле је црпео своје надахнуће до (политичких) последица слеђења његове науке. За детаљнију анализу Фромовог дела, свакако, су потребна много већа истраживања. Међутим, ако се икада нека научна

---

¹⁴⁷Јован Лакићевић, Украјина и освета Хазара Русима, <https://naukaikultura.com/ukrajina-i-osveta-hazara-rusima/>; Упор.: Зоран Милошевић, Непријатељ медија број два у Украјини: ко је олигарх Игор Коломојски?, *Печат*, бр. 326, 2014, стр. 41 – 43.

институција или појединци одлуче за такав подухват, верујемо да ће и (не)пријатних изненађења бити знатно више.

ЛИТЕРАТУРА

1. Антологија философије Средњих векова и Епохе Возрођења / Сост., предисл., вст. статје С. В. Перевезенцева, Москва, „ОЛМА-ПРЕСС“, 2001.
2. Антропологија православна, <https://azbyka.ru/antropologiya>
3. *Баук фанариотизма кружи православљем*, приредило Зоран Милошевић, Примапром/Балканска геополитика, Бања Лука, 2020.
4. Барейша А. Г., СОЦИАЛЬНЫЕ СТРАХИ В СТРУКТУРЕ СОЦИАЛЬНОГО САМОЧУВСТВИЯ, <https://research-journal.org/social/socialnye-straxi-v-strukture-socialnogo-samochuvstviya/>
5. Багоцкий, С. В.: Эрих Фромм: только революционера можно считать психически здоровым человеком, <https://www.rotfront.su/erih-fromm-tolko-revoljutsionera-mozhn/>
6. Бегство од слободы как феномен современной социальной реальности, <https://cyberleninka.ru/article/n/begstvo-ot-svobody-kak-fenomen-sovremennoy-sotsialnoy-realnosti/viewer>
7. Бердяев, Николай: „Церковная смута и свобода совести“, Путь, №5, 1926.
8. Грачова, Татјана: *Света Русија против Хазарије*, Света Русија, Београд, 2009.
9. Dan, J.: Gershom Scholem and the mystical dimension of Jewish history. New York: New York UP, 1987.
10. Дезидерий Эразм Роттердамский, <https://biographe.ru/uchenie/erazm-rotterdamskiy>
11. Дреер, Род: Ритам расистичке молитве, у: Зоран Милошевић, *Ритам америчке расистичке политике*, Удружење Милош Милојевић, Црна Бара, 2021.
12. Карелин, Архимандрит Рафаил: СЛОБОДА, <https://istinoljublje.com/2019/03/27/%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D0%B4%D0%B0-%D0%B0%D1%80%D1%85%D0%B8%D0%BC%D0%B0%D0%>

[BD%D0%B4%D1%80%D0%B8%D1%82-%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%B0%D0%B8%D0%BB-%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D0%BD-%D0%B2/](https://www.politika.rs/scc/clanak/501827/Evropski-parlament-zabrinut-zbog-delovanja-SPC)

13. Карелин, Архимандрит Рафаил: СЛОБОДА, <https://istinoljublje.com>.
14. Evropski parlament usvojio rezoluciju u kojoj spominje SPC kao promoter Rusije u regionu, <https://europeanwesternbalkans.rs/evropski-parlament-usvojio-rezoluciju-u-kojoj-spominje-spc-kao-promoter-rusije-u-regionu/>;
15. Европски парламент забринут због деловања СПЦ, <https://www.politika.rs/scc/clanak/501827/Evropski-parlament-zabrinut-zbog-delovanja-SPC>
16. Лакићевић, Јован: Украјина и освета Хазара Русима, <https://naukaikultura.com/ukrajina-i-osveta-hazara-rusima/>
17. Милошевић, Зоран: Зашто у Српској православној цркви нема клерикализма, у зборнику: *Шта нам нуди православље данас?*, приредила Гордана Живковић, Градина, Ниш, 1993
18. Милошевић, Зоран: *Социологија*, Слобомир П Универзитет, Бијељина, 2009.
19. Милошевић, Зоран, Словенски етноцид, *Печат*, бр. 278, 2013.
20. Милошевић, Зоран, Архитекте кризе у Украјини, *Печат*, бр. 337.
21. Милошевић, Зоран, Непријатељ медија број два у Украјини: ко је олигарх Игор Коломојски?, *Печат*, бр. 326, 2014.
22. Милошевић, Зоран: Маркс и Енглес о Словенима, *Национални интерес*, бр. 3, 2019.
23. Милошевић, Зоран: *Окултизам и политика*, Центар академскеречи, Шабац, 2019.
24. Милошевић, Зоран: Зашто православље смета Новом светском поретку, у зборнику: *Православље и расколи: Како се снаћи?*, приредио Зоран Милошевић, Примапром/Балканска геополитика, Бања Лука, 2020.
25. Милошевић, Зоран: *Ритам америчке расистичке политике*, Удружење Милош Милојевић, Црна Бара, 2021.
26. Милошевић, Зоран/ Божић, Ванда: (Нео)троцкизам и његова историја као инструмент савремене геополитике, у зборнику: *Историја као инструмент геополитике*, Институт за политичке студије, Београд, 2022.

27. Milošević, Zoran/ Božić, Vanda: „Kodeks alimentarius” (Codex alimentarius), Agenda Ujedinjenih nacija 2030. i hrana budućnosti, u zborniku: Sigurnost i kvalitet hrane, Evropski univerzitet Brčko distrikta, Brčko, 2022.
28. Müller, Tim B.: Krieger und Gelehrte. Herbert Marcuse und die Denksysteme im Kalten Krieg. Hamburger Edition, 2010.
29. Menninger, K.: „Loneliness in the modern world”, The Nation, 14 mart 1942
30. Медведева, Ирина/ Шишова, Татьяна: Христианские ценности или „гуманизм” Содома?,
31. <https://pravoslavie.ru/814.html>?
32. ПЯТИГОРСКИЙ, АЛЕКСАНДР: „СТРАХ СВОБОДЫ” ЭРИХА ФРОММА, Предварительный комментарий Кирилла Кобрина, <https://alexanderpiatigorsky.com/ru/teksty/knigi/vse-izdannye-knigi/svobodnyiy-filosof-pyatigorskiy-t-2/strah-svobody-erih-fromma/> (приступљено 28. 3. 2022.)
33. Св. Николај Охридски и Жички, Слобода и још двоје, Из књиге „Земља недођија”. Цитирано према:
34. <https://mentalnihigijenicar.com/2020/05/03/%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D0%B4%D0%B0-%D0%B8-%D1%98%D0%BE%D1%88-%D0%B4%D0%B2%D0%BE%D1%98%D0%B5-%D1%81%D0%B2-%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D1%98-%D0%BE%D1%85%D1%80%D0%B8%D0%B4%D1%81/>
35. Св. Николај Охридски и Жички, Слобода и још двоје, Из књиге „Земља недођија”. Цитирано према:
36. <https://mentalnihigijenicar.com>
37. Сандо, Драгомир: Слобода као појам у катихетско-литургијском и друштвеном поретку, Саборност, бр. 13, 2009.
38. Савельев, Сергей: Критика идей Э. Фромма и предложения., <http://www.lyubi.ru/psy32.98.php>
39. Фарбен геноцид. Концлагерь для человечества. История фармацевтического холокоста, доступно на: <https://medalternativa.info/entry/farben-genotsid/>, приступљено 30.12.2021.
40. Фромм, Эрих: Електронска Јеврејска енциклопедија, <https://eleven.co.il/jews-in-world/spiritual-life/14374/>?

41. Фромм как фрейд-марксист и как критик западного мира., https://studopedia.ru/13_88654_razvertivanie-neofreydizma-k-horni-a-freyd-g-salliven.html?
42. Fromm, Erich: Bekstvo od slobode, „Naprijed”, Zagreb, Nolit, Beograd, 1986.
43. Фейки фашизоидной конспирологии Бьюкенена и Франкфуртская школа сионских мокрецов, <https://lussien.livejournal.com/256237.html?ysclid=l21yoku9il>
44. Франкфуртская Школа: идеологические истоки антисемейного, гей и нарко-лобби, <https://imhotype.livejournal.com/112897.html?ysclid=l21yzi2ssu>
45. ФУНК, Райнер: Эрих Фромм – Страницы документальной биографии, http://ligis.ru/librari_5/130/1.htm?
46. Таня, https://translated.turbopages.org/proxy_u/en-ru.ru.52736da6-6252c420-965c60cb-74722d776562/https/en.wikipedia.org/wiki/Likkutei_Amarim
47. Темная сторона светского гуманизма, <https://ucnokoutellb.livejournal.com/408858.html?ysclid=l2gdr29jt1>
48. Что думают социологи об Эрихе Фромме и его работах?, https://translated.turbopages.org/proxy_u/en-ru.ru.16f526fe-62418907-c1e2b9f9-74722d776562/https/www.quora.com/What-do-social-scientist-think-of-Erich-Fromm-and-his-work

II

КУЛТУРА И ГЕОПОЛИТИКА

ФИЛМОВИ И СЕРИЈЕ КАО ИНСТРУМЕНТ ГЕОПОЛИТИКЕ

Давне 1901. године појавила се књига „О законима просторног раста држава”, Фридриха Рацела¹⁴⁸ у којој је издвојио седам закона експанзије. Први је, свакако, **култура**. („Величина државе расте сразмерно развоју њене културе”).¹⁴⁹ Његови закони експанзије постали су манифест, тј. примењују се у геополитичкој пракси Запада. Наравно, друге, незападне државе почеле су да примењују овај закон (Турска са својим серијама, обновом геополитике неоосманизма¹⁵⁰ и пантуркизма¹⁵¹). Ипак, можда је најочигледнији (иделтипски) пример Холивуд и САД, пошто је ова симбиоза била основа американизације (и у култури и у геополитици) после Другог светског рата. Инструментализација културе у геополитичке сврхе подводи се још и под појам „меке

---

¹⁴⁸ Дела овог аутора довела су до појаве „рацелизма”, особеног антропогеографског правца, не само у Немачкој него и дилем тадашње Европе. Види: Милорад Вукашиновић, Политичка географија Фридриха Рацела, Културни центар Новог Сада, <https://www.kcns.org.rs/agora/politicka-geografija-fridriha-racela/> (приступљено 23. 7. 20023). Иначе Рацел је објавио *25 књига и 518 чланака*. Био је доктор наука из области зоологије, геологије и упоредне анатомије, а постао је оснивач антропогеографије. Види: **Сергей Проць**, Фридрих Ратцел и его основные идеи, <https://yandex.ru/turbo/fb.ru/s/article/278668/fridrih-rattsel-i-ego-osnovnyie-idei> (Приступљено 23. 7. 2023)

¹⁴⁹ Александар Дугин, *Геополитика постмодерне*, Преводилачка радионица Росић, Никола Пашић, Београд, 2009, стр. 14 – 15.; Упор.: Aleksis Trud, *Geopolitika Srbije*, Službeni glasnik, Београд, 2007. Такође: Ф. Ратцел, <https://studme.org/393358/politologiya/rattsel> (приступљено 23. 7. 2023)

¹⁵⁰ Види: Зоран Милошевић, *Турска и неоосманизам*, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево, 2010.

¹⁵¹ Види: Зоран Милошевић, *Турска и пантуркизам*, Удружење „Милош Милојевић”, Црна Бара, 2021.; Зоран Милошевић, Рађање новог Турана, *Печат*, бр. 592, 1. новембар, 2019, стр. 37 – 39.

моћи” (*soft power*).¹⁵² Према америчком политикологу Џозефу Нају, који је увео овај термин, језик и култура земље су „мека моћ” која игра кључну улогу у међународним односима, директно или индиректно утичући на светску политику и пословне везе.¹⁵³

Управо у том контексту Жељко Ињац пише: „Холивудски филмови постају наша нова реалност а с јачим продором западне кинематографије, може се слободно рећи, западна култура је постала и јача и присутнија.

Наравно да није само западна кинематографија извршила културни продор на наше просторе. Ту је и позоришна, књижевна и музичка сцена. Управо у том периоду се појављују тврђи музички рок правци, као што су Хеви Метал, Хардкор, Скинс и слични. Ипак, кроз филмску уметност се најдиректније и најјасније пресликавала култура запада на исток. Оскудна соцреалистичка уметност, са постхришћанском традицијом источне Европе, није била довољно јака да се одупре том продору „супериорне” а заправо само добро осмишљене и богато финансиране западне културе.

Пре доласка НАТО трупа у Источну Европу, она је већ била под јаким утицајем културе Запада. Процес неоколонијализма у Источној Европи је сличан вековима раније, када су племенима у Америци и Африци прво долазили мисионари, па трговци и на крају војска и бирократија која је коначно формирала колоније. Културни продор је био заправо тек прва фаза неоколонијализма”.¹⁵⁴

За делотворност геополитике конкретне државе од изузетне је важности моћи да се допре до широке публике, како би се што

---

¹⁵² Термин „мека моћ” први је увео у науку професор са Харварда Џозеф Нај у књизи објављеној 1990. године *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*. Појам је, потом, развио у другој књизи објављеној 2004. године *Soft Power: The Means to Success in World Politics* и чланку „Мека моћ и америчко-европски односи”

¹⁵³ Види: Т. В. Андрианова, *Геополитика и култура*, РАН, Институт научной информации по общественным наукам, Москва, 2001.

¹⁵⁴ Жељко Ињац, Култура страха, <https://www.kcns.org.rs/agora/kultura-straha/> (приступљено 26. 7. 2023)

већем броју људи пренела конкретна порука. У том смислу, филмови и серије су веома ефикасан инструмент, јер имају велику гледаност и политички утицај, при чему у последње време друге државе покушавају да достигну Американце. Ипак, САД су лидери у свету по питању филмова и серија (због тога ћемо се и у ради највише освртати управо на ову кинематографију). Списак 10 највећих филмских студија то итекако доказује.¹⁵⁵ То су: Lionsgate, Miramax Films, DreamWorks, Sony Pictures, Paramount Pictures, 20th Century Fox, Columbia Pictures, Universal Pictures, Warner Bros и Walt Disney Company.

Такође, филмови који су снимили ови студији су изузетно гледани у свету. Њихов списак и рејтинг то, такође, доказују.

ГДЕ СУ СМЕШТЕНИ ВЕЋИ ФИЛМСКИ СТУДИЈИ СВЕТА¹⁵⁶

Ранг	држава	Зарада (у милијардима долара САД)
1	САД и Канада	11, 4
2	Кина	6, 6
3	Велика Британија	6, 5
4	Јапан	2
5	Индија	1, 9
6	Француска	1, 6
7	Јужна Кореја	1, 5
8	Немачка	1, 1
9	Аустралија	0.9
10	Мексико	0.8

---

¹⁵⁵ Топ-10 крупнейших киностудий мира: рейтинг лучших кинокомпаний, <https://lindeal.com/rating/top-10-krupnejshikh-kinostudij-mira-rejting-luchshikh-kinokompanij> (приступљено 23. 7. 2023)

¹⁵⁶ Крупнейшие киноиндустрии мира, <https://ru.history-hub.com/krupneishie-kinoindustrii-mira> (приступљено 23. 7. 2023)

Европа је, када се погледа увоз америчких филмова и серија заправо културна колонија САД. Јер, 66% продаје филмова у европским земљама чине филмови америчке производње (према томе, удео наплате за филмске производе ЕУ на тржишту ЕУ, респективно, износио је 27%, према последњим подацима). Такође, половина филмова доступних у Европској унији у оквиру система видео-он-деманд – индивидуалне испоруке телевизијских програма и филмова претплатнику путем дигиталне кабловске, сателитске или земаљске телевизијске мреже – су амерички филмови. Филмови и серије снимљени у САД чине 45% свих играних филмова који се емитују на европској телевизији.

На ранг листи ТОП 10 најпопуларнијих филмова у Европи последњих година, сви осим једног филма снимили су амерички филмски студији.¹⁵⁷ Изузетак је био филм К. Нолана „Денкирк”, који су заједно објавили Американци, Британци и Французи. Уопштено говорећи, холивудски профит од дистрибуције филмова у иностранству значајно се повећао током 20. и раног 21. века. Двадесетих година прошлог века чинио је само 20% укупног прихода, 2006. већ 63%, а 2018. 71%. Све ове чињенице говоре да упркос повременом незадовољству америчком спољном политиком, америчка култура наставља да буде привлачна људима широм света. Пре него што се директно окренемо улози филма у америчкој геополитици, а сходно томе, систему њених односа са америчким владиним агенцијама, чини се прикладним разумети зашто су холивудске продукције толико популарне у свету.

СПОСОБНОСТ „НАРКОТИЗАЦИЈЕ” ГЛЕДАЛАЦА

Постоји низ фактора успеха америчке кинематографије. Прво, глобализација је одиграла улогу у јачању позиције Холивуда: транснационалне корпорације, интернет, интеграција тржишта и технолошки развој. Нове могућности су омогућиле

---

¹⁵⁷ Види: Европске – 2022, <https://topnaroda.com/rating/kino/21059-evropejskie-2022.html> (приступљено 26. 7. 2023)

повећање производних капацитета и проширење тржишта кроз транснационалне токове људи, капитала, добара и услуга, као и кроз нове технологије. Друго, значајан допринос дало је и наметање енглеског језика као универзалног глобалног средства комуникације.¹⁵⁸ Треће, успех америчке кинематографије резултат је како финансијских могућности америчких филмских студија (неупоредиво већих од оних њихових страних конкурената), тако и „стила” америчке кинематографије. Међутим, ови фактори су уско повезани. Само америчка филмска индустрија може себи да приушти да користи најпознатије и талентоване глумце и користи најупечатљивије специјалне ефекте. Управо те могућности омогућавају Холивуду да одржи репутацију „фабрике снова”. Америчка филмска индустрија, мерено бројем блокбастера које производи (популарни и комерцијално успешни филмови за ширу публику), тежи да боље од својих страних конкурената разуме шта масовна публика жели. Популарни амерички филмови не беже ни од заузимања политичких ставова или једне од страна у сукобу, ако се ради о ратовима које је изазвала Америка (на пример БиХ¹⁵⁹) или и лику

---

¹⁵⁸ У свом чувеном роману „1984”, Џорџ Орвел у низу принципа поробљавања и контроле ума је извео следећи закон: ко контролише језик човека, контролише његов ум. Речником геополитике ово значи да људи чије су државе потпале под „меку” (хегемонију) или тврду власт (војним освајањем) одређеног колонизатора – што милом, што силом имају обавезу да уче језик колонизатора. Но, да би народ научио језик колонизатора потребно је потиснути његов језик, али и језик његових геополитичких савезника. Види: Зоран Милошевић, Руски језик у демократској Србији, <https://ruskidom.rs/wp-content/uploads/2022/01/ruski-ezik-u-dem.pdf> (приступљено 23. 7. 2023).

¹⁵⁹ Ангажман Анђелине Џоли у БиХ има велики геополитички контекст. Филм „У земљи крви и меда” из 2012. године. Ово остварење изазвало је снажне реакције целог региона, али је видљив геополитички контекст – оцрњивање Срба и правдање америчке агресије на Србе. Види: Голливуд как инструмент геополитики США, <https://mt-smi.mirtesen.ru/blog/43388124202/Gollivud-kak-instrument-geopolitiki-SSHA> (приступљено 25. 7. 2023).

О личности Џолијеве видети: Тяжелая депрессия, наркотики и странная попытка суицида. Как живет и борется с внутренними демонами Анджелины Джоли?, <https://lenta.ru/articles/2023/06/04/jolie/> (приступљено 4. 6. 2023)

њених геополитичких противника (Руса и Кинеза),¹⁶⁰ где уносе отворену идеолошку поруку.

Ипак, холивудски редитељи и продуценти покушавају да се фокусирају на оно што је блиско и разумљиво свакој особи било где у свету. Тако се људи широм света диве „Титанику” и „Прохујало са вихором”, не само зато што ови филмови славе америчке вредности, при чему експлоатишу, односно манипулишу љубавном причом. Оваква комбинација производи пожељан геополитички ефекат, јер лепота ових филмова у главама гледаоца се „лепи” за слику Сједињених Држава (овај образац данас користи Турска у својим серијама). **На тај начин филмови и серије постају један од елемената који формирају општи утисак о земљи коју већина гледалаца никада није имала прилику да посети.**

Способност успостављања такве емоционалне везе са публиком је последица чињенице да амерички продуценти више воле да не раздвајају уметност и забаву. Многи преферирају америчку кинематографију због чињенице да су слике „доброг квалитета” и да просто „наркотизују”¹⁶¹ (фиксирају поглед за екран), омогућавају гледаоцу да неко време побегнете од стварности и свакодневних проблема. Први је резултат финансијских могућности, а други је свестан избор у корист „забавног” аспекта биоскопа од стране продуцената.

Велики амерички филмски студији користе свој главни алат – **капитал**, да поставе већ поменуте стандарде филмске продукције, а који, како рекосмо, захтевају значајне финансијске трошкове. Не ради се само о томе да они продуценти који то себи не могу да приуште никада неће „сустићи” Холивуд. То такође значи да ће, због потребе да обезбеде зараду, тежити да избегавају заплете који су неуобичајени за гледаоца и стога представљају

¹⁶⁰ Види: Зоран Милошевич, Спасители мира на желтых экранах, *Простор*, № 7, 2012, str. 182 – 184.

¹⁶¹ Да филмови и серије доприносе „наркотизацији” гледалаца који „лепе” поглед за екран предмет је аргументоване критике. Види: Подмена понятий и наркотизация с телеэкранов, <https://news-rbk.ru/exclusive/print/page.1,30351-podmena-ponyatiy-i-narkotizaciya-s-teleekranov.html> (приступљено 4. 6. 2023)

комерцијални ризик. Продуцент Роберт Еванс¹⁶² то објашњава речима да нико „не ради ништа неочекивано, превише се плаше, улози су превелики”. Дакле, скуп доминантних базних сценарија у којима је Холивуд толико успешан, фиксиран је у главама продуцената као једини могући за успех. И исти сет остаје једини доступан потрошачу.

Истовремено, када је „замајац популарности” америчке кинематографије достигао врхунац, тешко је рећи да ли филмови још увек приказују управо оно што гледалац жели да види, или је идеја о знаку једнакости између Холивуда и испуњења жеља једноставно се учврстио у свести друштва.

Главни услов за потрошњу је доступност робе. Потрошња ће зависити од тога колико је производ распрострањен, колико је видљив. Филм, који се приказује у свим тржним центрима, не пролази добро на благајнама због наглог таласа тражње која се диже из темеља друштва, већ зато што је јако рекламиран. Међутим, филм који није произведен у једном од највећих холивудских филмских студија и који испада из уобичајених оквира заплета, никада неће моћи себи да приушти рекламну кампању упоредиву са њима по обиму. Тако се ствара зачарани круг. Финансијска средства Холивуда му омогућавају да ефикасно промовише своје филмове, што повећава потражњу за њима. Растућа потражња повећава приходе ионако најбогатијих филмских студија, дајући им још више простора за оглашавање које ће додатно повећати потражњу. У почетку, сиромашном и неславном филмском ствараоцу у таквој ситуацији готово је немогуће да се пробије на тржиште, а још више да се такмичи са признатим лидерима. Односно, садашњи систем заправо блокира алтернативу у области филма, тј. омогућава доминацију америчком филму.

---

¹⁶² [Василиј Степанов](https://seance.ru/articles/robert-evans/), Роберт Еванс. Мистер Неотразимый, <https://seance.ru/articles/robert-evans/> (приступљено 10. 6. 2023)

ГЕОПОЛИТИКА И ФИЛМ

Кинематографија игра улогу једног од инструмената геополитике.¹⁶³ Зато је, према мишљењу неких истраживача, бројне владе заинтересоване да одрже ниво глобалне популарности који ова индустрија има и, у мери у којој је то могуће, пружа јој одговарајућу помоћ. Међутим, вреди нагласити да у овоме предњаче Сједињене Америчке Државе са специфичним механизмом државне контроле кинематографије.

Као инструмент геополитике САД, америчка кинематографија има видљив утицај на умове стране јавности.¹⁶⁴ Најмасовнији медијски инструменти – филмови, рекламе, цртани филмови и телевизијски програми – постали су главни по питању политичког утицаја. Међутим, најважније својство филмова, које им омогућава да се користе као средство пропаганде, јесте њихова способност да тајно, неприметно утичу на људе. Утицај се јавља углавном на емоционалном нивоу, ван поља које контролише људски ум, и то је оно што помаже да се заобиђе рационално размишљање човека (појава емоционалне резонанције). Емоционална резонанца се дефинише као стварање одређеног расположења у масовној публици. Омогућава вам да заобиђете психолошку одбрану на свесном нивоу, која покушава да се заштити од реклама, пропаганде и свих врста метода испирања мозга. Овде је потребна емоционална резонанца, пошто је њено прво правило: „Треба да утичете на особу на емотивном, а не на свесном нивоу”.¹⁶⁵

Управо ова способност филмова и серија доводи до онога што професор **Ерик Фатор**, на Државном универзитету Колорадо, који се специјализовао за однос између геополитике и међународног политичког утицаја, користи термине као што су „арсенал забаве” (ен. arsenal of entertainment) и „милитаризација

---

¹⁶³ Голливуд как инструмент геополитики США, <https://mt-smi.mirtesen.ru/blog/43388124202/Gollivud-kak-instrument-geopolitiki-SSHA>

¹⁶⁴ Татев Дерзян (Tatev Derzyan), Кинематография как средство политического влияния, <https://enlightngo.org/language/ru/post/8173> (приступљено 24. 7. 2023)

¹⁶⁵ Исто.

културе”, што се односи на америчко лидерство у савременом светском поредку (другим речима ради се о претварању културе у геополитичко оружје).¹⁶⁶

Да бисте јасно видели утицај геополитике САД на Холивуд, размотримо два периода.

После Другог светског рата (1946-1991) у америчким филмовима СССР је представљен углавном као светско зло, најбољи пример таквих филмова је „Рамбо” серија филмова, која је била једно од инструмената Хладног рата.

Међутим, у биоскопу је била потпуно супротна слика 1943-1945. (тада су СССР и САД били савезници). У филмовима овог времена грађани СССР-а су представљени као хероји. Снимљен у то време и који приказује пријатељске односе СССР-а и САД, филм који је такође приказан у СССР-у је „Мисија у Москву” (режија Мајкл Кертис, 1943), снимљен је према књизи Џозефа Дејвиса, америчког амбасадора у СССР-у. А већ 1947. године амерички Конгрес је оптужио филмску екипу за ширење совјетске идеологије и антиамеричке активности.

Кључ успеха америчког лидерства у свету је у томе што оно следи комбинацију ставова (спектакла) и технологије, што представља „арсенал забаве”, чији лавовски удео чине филмови, серије и цртани филмови. Пре свега, филм има способност да опусту ум гледаоца, да га подстакне да се препусти моћи сопствене маште како би што више **ослабио способност властитог критичког мишљења**. Осим тога, филмска продукција може послужити као катализатор за промену понашања појединца или групе, најчешће због свесне или несвесне жеље за копирањем животног стила и навика главних ликова одређеног филма или серије.

Зашто је ово толико важно званичном Вашингтону?

Тренутна улога Сједињених Држава у светском систему одређена је не само поседовањем највеће „моћи” у поређењу са било којом другом државом, већ и чињеницом да **значајан број земаља директно или индиректно признаје легитимитет**

---

¹⁶⁶ Исто.

америчке доминације.¹⁶⁷ Велики део овог признања игра способност Сједињених Држава да дистрибуирају масовну забаву, што помаже да се пригуши потенцијално противљење америчком утицају у свету и одржати позитиван имиџ као најмоћније нације на планети.

Контакти између владе САД и Холивуда одржавали су се без престанка и после Хладног рата, упркос чињеници да је концепт глобалне идеолошке конфронтације са Совјетским Савезом, унутар којег је у великој мери формиран механизам односа, изгубио на актуелности. Као и геополитика уопште, овај правац се успешно прилагодио новој спољнополитичкој реалности, на пример, конфронтацији између Сједињених Држава и исламског тероризма. После 11. новембра 2001. године и терористичких напада на Сједињене Државе, најмање 40 врхунских руководиоца филмске индустрије састало се са Карлом Роувом, главним политичким саветником председника Џорџа В. Буша. На скупу, који је иницирала Бела кућа, били су заступљени готово сви водећи филмски студији и телевизијске мреже, као и Америчка асоцијација за филмове. Роуе је истакао неколико порука које је Холивуд морао да прошири кроз његов рад: **„САД у Авганистану воде рат против тероризма, а не против ислама”**; „сваки члан друштва може помоћи војсци”; „Америчку војску и њихове породице треба подржати”; „терористички напад 11. септембра захтева глобални одговор”; „ово је борба против зла”, а **„влада и Холивуд су одговорни за то да се деца осећају безбедно”**.

После овог надасве необичног „састанка о планирању” уследио је још један иза затворених врата. Резултат је био ДЦ 9/11: „Време кризе”, произведен уз подршку (у облику консултација) Беле куће, а где је приказан у повољном светлу председник Џорџ В. Буш млађи. После холивудских консултација са Роувом, Џек Валенти, тадашњи председник Америчког удружења за филмове, објавио је да је **дужност** Холивуда да муслиманима широм света пренесе поруку добротворне улоге

---

¹⁶⁷ Види: Зоран Милошевић, Може ли Америка спасти светски поредак?, *Печат*, бр. 338, 3. октобар 2014, стр. 46 – 49.

Сједињених Држава: да је Америка „облачила и нахранила милионе људи широм света не тражећи ништа заузврат. Одшколовали смо стотине хиљада људи из целог света на нашим универзитетима.” Снимљено је много кратких филмова и реклама које су имале за циљ да привуку људе да служе у америчкој армији и сарађују са ЦИА.¹⁶⁸

Најпознатији примери ангажовања Холивуда од стране владиних агенција у геополитици су филмови произведени уз подршку војске или обавештајних агенција. Министарство одбране САД блиско сарађује са „фабриком снова”. Филмска индустрија увелико користи савете и реквизите које даје војска како би смањила трошкове производње филма и учинила га аутентичнијим. У замену за то, Пентагон, по правилу, добија сценарије који формирају позитивну перцепцију америчке армије у друштву и утичу на њену привлачност као послодавца. Понекад се то своди на значајно преписивање сценарија и преглед пројекција за високе званичнике. Наравно, у случају филмова чија се радња не поклапа са званичним америчким виђењем догађаја у вези са војним операцијама, влада и војна команда одбијају да помогну у снимању (на пример, то се десило са филмом „Апокалипса сада” 1979. године).

Примери филмова снимљених уз помоћ Пентагона су „Истините лажи”, „Дан независности”, „Гвоздени човек”, у којима су Сједињене Америчке Државе представљене као нека врста добре силе, а испољавање њене војне моћи у иностранству доноси позитивне резултате за цело човечанство. У многим од ових филмова, највише што Холивуд себи дозвољава јесте да критикује америчко мешање у унутрашње ствари других држава. Другим речима, дозвољава се заплет у којем план заснован на чисто добрим намерама може да пође наопако, а да сами Американци постану жртве (као у филмовима „Црни јастреб”, „Минхен и опсада”). Такође случајеви прекомерне употребе војне

---

¹⁶⁸ Види: Зоран Милошевић, Ко контролише производњу филмова у Холивуду, *Печат*, бр. 525, 21. јун 2018, стр. 44 – 47.

силе могу бити критиковани у заплету филма, али не и америчка војна моћ и не америчка војска сама по себи.

Већина филмова са високом зарадом претпоставља да америчка војска има сва права да води војне операције у било којој „проблематичној тачки” на планети коју одабере по свом нахођењу. Често филмови ове врсте прећуткују о транснационалним глобалним интересима који стоје иза ових операција, о томе ко их плаћа и ко има користи. Такође, Пентагон не дозвољава сцене које дискредитују америчку војску: пљачке, насиље над цивилима, а корупција у војсци постаје или случајне епизоде или разлог за одбијање сарадње. Када је један од најпознатијих америчких продуцената Џери Брукхајмер („Пирати са Кариба”, „Нестали за 60 секунди”, „Национално благо”, „Принц Персије”), после напада 11. септембра 2001. године на САД, радио документарну серију о америчким трупама у Авганистану, упитао да ли би се сагласили да прикаже велики војни неуспех, ако им то не смета: „Пентагон је указао на кршења људских права. Ако Министарство одбране САД затражи измене сценарија у замену за своју помоћ, обавезе странака су прописане посебним споразумом. Технички саветник је одговоран да обезбеди да се снимање одвија према договореној верзији сценарија. Након завршетка процеса снимања, Министарство одбране чека прелиминарну пројекцију филма како би се уверило да нема кршења споразума. Такође може дати додатне препоруке у овој фази”. Према речима једног од техничких саветника, Давида Гиоргија, „Ако не ураде оно што им кажем, узећу своје 'играчке' и отићи. Поред одбијања да обезбеди опрему, Пентагон такође може да забрани коришћење информација које је пружила војска у филму и снимање на територијама у његовој надлежности. Такве мере могу довести до значајних финансијских губитака, па чак и до прекида пуштања филма.

Постоји и финансијски интерес за однос Холивуда са Вашингтоном. На пример, Џон Брајсон, бивши амерички секретар за трговину у администрацији председника Барака Обаме, истовремено је био у одбору директора компаније „Волт Дизни” и компаније „Боинг”. Сваки од савета има десетак

чланова, што чини прилично директну везу између водећег светског брэнда породичног филма и највећег светског произвођача војне опреме. Исто важи и за Луиса Колмана, који је истовремено био на позицијама у филмским студијама „Dream Works Animation SKG” и у „Northrop Grumman Corporation”, америчкој војно-индустријској компанији „General Electrics”, који улаже у високотехнолошке војне авионе, технологије надзора итд., и блиско повезан са Министарством одбране САД, такође је био већински акционар „Universal Studios” до 2011. године.

Током Хладног рата, способност Холивуда да утиче на широку публику почела је да активно користи Централна обавештајна агенција САД.¹⁶⁹ Крајем 1990-их, Френсис Стонор Сондерс, британски новинар и историчар, и Дејвид Елдриц, професор на Универзитету Хал, открили су писма из доба Хладног рата која доказују редовну преписку између запосленог у студију „Парамаунт” и ЦИА-е, у којима је први говорио о томе шта је постигао у промоцији прича за ову службу. Елдриц је сугерисао, на основу поређења садржаја писама и биографских чињеница, да је запосленик Парамоунта био Луиђи Лураши, шеф цензуре у Парамаунт студију. Лураши је наводно у преписци пријавио да је успео да добије сагласност неколико директора кастинга да деликатно уведе „пристојно обучене црнци” у филмове (као у филму Сангарее из 1953.).

У другим филмовима, на његов предлог, изрезане су сцене сумњивог третмана америчких власти према Индијанцима, посебно са племеном Апача у вестернима из 1953. године. Ове измене у сценаријима намерно су направљене да би се СССР лишио могућности да у своје сврхе користи лоше искуство Сједињених Држава по питању међурасних односа. Осим тога, сцене у којима су Американци злоупотребљавали алкохол подвргнуте су уклањању у неколико филмова.

---

¹⁶⁹ Фильмы про ЦРУ, <https://likefilmdb.ru/list/filmy-pro-cru/> (филмови у којима се ЦИА рекламира су, на пример,: Игре разума, Борнова идентификација, Операција „Арго,” Суrove мере, Агенти А.Н.К.Л., Апокалипса сада, Ана, Немогућа мисија, Код приступања „Кејптаун”...

Дерил Занук, суоснивач и потпредседник „20th Century Fox-a”, био је у одбору Националног комитета за слободну Европу. Овај Комитет је 1949. године створила ЦИА да би ширила амерички утицај у Европи и борио се против против совјетског утицаја. С. Д. Џексон, бивши специјалиста за психолошко оружје у Канцеларији за стратешке услуге (организацији која је претходила ЦИА-и), рекао је да би Занук лако могао да „уклопи” „праве” идеје у сценарије. Мајкл Фиццералд, специјалиста за филмску и телевизијску историју, у анализи Занукових достигнућа, истиче његов филм „Најдужи дан” (1962), који је, према Фиццералдовим речима, „апсолутно избрисао улогу комуниста у победи над фашизмом у Европи”.¹⁷⁰

Током 1950-их, ЦИА-ина канцеларија за координацију политике и Одбор за психолошку стратегију успешно су сарађивали у стицању права и улагању у продукцију цртаног филма „Животињска фарма” заснованог на истоименом делу Џорџа Орвела. Треба разјаснити да је од 1948. до 1952. Одсек за политичку координацију био крило ЦИА-е одговорно за тајне операције. Године 1952. спојила се са Одсеком за специјалне операције (Office of Policy Coordination), што је довело до формирања Управе за планирање, која је заузврат преименована у Дирекцију за операције 1973. године. Што се тиче друге јединице, то је Извршни комитет САД, који је постојао од 1951. до 1953. године, који је био задужен за психолошке операције и пропаганду. По савету ЦИА-е, завршетак анимираног филма је модификован на начин да подстакне револуције против комунистичких диктатура. А након што се Амерички комитет за културну слободу (који је био под патронатом ЦИА-е) упознао са филмом „1984”, дошло је и до промена како би се „Велики брат” више повезивао са комунизмом.

Исправке ове врсте нису увек само деликатно померале нагласак, понекад су суштински мењале смисао дела. У причи

---

¹⁷⁰ ЦРУ как продюсер: Фильмы и сериалы, к которым приложили руку шпионы, <https://www.kinopoisk.ru/media/article/2929513/> (приступљено 26. 7. 2023.)

Грејема Грина „Тихи Американец”, главни лик, агент ЦИА, одговоран је за бомбашке нападе у Сајгону, због којих су га убили комунисти. У екранизацији из 1956. кривица за експлозије пала је на комунисте, а главног јунака су ипак убили. Ова „исправка” је направљена на препоруку официра ЦИА Едварда Ленсејла.

Обавештајни званичници нису баш вољни да деле информације о својој умешаности у филмску продукцију. Према речима Д. Либа, аутора књиге о улози ЦИА у продукцији цртаног филма „Животињска фарма”, он никада није успео да добије „разумне информације” о овом питању. Очигледно, ово одељење користи свој утицај у Холивуду мање формално него Пентагон. ЦИА је тек 1996. отворила своју канцеларију за везу са индустријом забаве (Entertainment Liaison Office). Њена званична мисија је да обезбеди позитивну слику запослених у организацији, који морају бити „у филмовима приказани као аутентично способни, модерни, храбри и посвећени јавној служби”. Агенција нуди своју помоћ у постизању највеће аутентичности филмова кроз одговарање на питања, разоткривање митова, организовање посета седишту ЦИА, а понекад и снимање на њеној територији.

Запослени у овој дивизији саветују филмске продуcente. На пример, Мајкл Фрост Бакнер, сценариста „Агенција” и „Шпијунске игре”, рекао је да је његов консултант Пол Бери често предлагао обрте заплета који имају за циљ застрашивање терориста. Принцип сарадње у овом случају је исти као и код Министарства одбране. ЦИА нуди своју помоћ, али заузврат очекује да ће њене жеље у вези са сценаријем бити узете у обзир. У супротном, може уследити забрана коришћења датих информација.¹⁷¹

Постоје студије које потврђују да филмови снимљени уз подршку ЦИА-е имају утицај на јавно мњење. Група истраживача на челу са професорком Универзитета Дејтон Мишел Поц,

---

¹⁷¹ В интересах стране: как ЦРУ, Пентагон и правителство США влияли на кинематограф и массовую культуру, <https://dtf.ru/life/204819-CIA> (приступљено 25. 7. 2023).

интервјуишући испитанике пре и после гледања једног од филмова „Нулта видљивост 30” или „Операција Арго”, открила је да је након гледања степена поверења публике у ЦИА, америчку владу и Белу кућу порастао, као и уверење да се Сједињене Државе, у политичком смислу, крећу у добром правцу. Истовремено, око 30% је након гледања променило мишљење о наведеним институцијама у позитивније.

Да би филм послужио као инструмент геополитике, сценарио не мора да постави у центар америчку армију или обавештајне службе, па чак ни политику као такву (нити је потребно имати званичне споразуме са релевантним ресорима). У било којој класичној филмској радњи, било да се ради о комедији, детективској причи или мелодрами, постоји много детаља који раде на одржавању позитивне слике о Сједињеним Државама. Прелепе куће са травњаком симбол су благостања становништва; улазна врата са витражима – симбол животне сигурности, остваривање сна главног јунака, зато што верује у себе – симбол социјалне правде итд. С тим у вези, довољно је подсетити се кућа становника дисфункционалног „црног” кварта у филму Тилмана, „Туђа мржња” 2018. године где филмски јунаци „једва спајају крај с крајем”, а таквих момената има и у другим филмовима.¹⁷²

Управо такве „алузије и метафоре” чине популарне филмове ефикаснијим средством за преношење идеја јавности од филмова са „једноставном идеолошком поруком”. Водећи филмски ствараоци су научили да представе сумњиве тренутке на начин који или минимизира њихов негативан ефекат или неутралише њихов значај. Негативни фактори нису искључени из сценарија, већ су у њима представљени на строго дефинисан начин. Неправда чиновника, корупција, суровост, равнодушност представљени су као дела ретких „црних оваца”, које ће праведно и високо морално друштво неминовно казнити.

¹⁷² Види: Бен Аффлек: „Голливуд полон агентов ЦРУ”. Какве голливудске филмове Пентагон и ЦРУ переписивали годинама. https://dzen.ru/a/YlwPhkH_GlbLV36 (приступљено 25. 7. 2023)

У великом броју филмова, проблеми америчке политике се једноставно игноришу, а уместо њих се подмећу стереотипне заплете које произвођачима доносе највећу корист. Истовремено, не може се рећи да се не снимају филмови који критикују америчке владине институције или чак одређене друштвене појаве. Међутим, из више разлога, то не омета спровођење функције геополитике јачања позитивног имиџа Сједињених Држава у очима иностране јавности.

КАКО СУ ПРИКАЗАНИ ГЕОПОЛИТИЧКИ ПРОТИВНИЦИ САД У ХОЛИВУДСКИМ ФИЛМОВИМА

Холивуд се од својих почетака понашао као да има тапију на историјску истину коју прекраја како одговара геополитичким интересима Запада. Тако се догађа да млади изложени оваквој филмској продукцији мисле да су Американци поразили Хитлера, ослободилачка борба Вијетнама је негативни догађај, а Срби и Руси су дежурни негативци, о којима се не говори на основу историјских књига чињеница, већ на основу интереса.¹⁷³

Захваљујући моћи коју су концентрисали у својој држави, амерички (гео)политичари су себи дозвољавали сваковрсна „искакања” у етикетању противника.¹⁷⁴ Овом маниру није се одупро ни Холивуд. Наиме, познато је да је ова филмска

---

¹⁷³ Види: Дејан Р. Дашић, Кинематографија као средство креирања негативних стереотипа о Србима, *Социолошки преглед*, vol. XLIX (2015), no. 1, стр. 25–46, vol. XLIX (2015), no. 1, стр. 26.

¹⁷⁴ „Срби су народ без закона и вере. То је народ разбојника и терориста” (Жак Ширак, бивши председник Француске). „Срби нису нарочито паметни. Српска деца се више неће смејати” (Лоренс Онглбергер, државни секретар САД). „Срби су злочиначки дупеглавци” (ричард Холбрук, помоћник државног секретара САД...). Види Предговор зборнику *Говор мржње и култура памћења*, приредили Зоран Милошевић и Милош Кнежевић, Институт за политичке студије, Београд, 2020, стр. 9 – 10. Упор.: Брацо Ковачевић, Од говора мржње до „хуманитарних интервенција”, у зборнику *Говор мржње и култура памћења*, приредили Зоран Милошевић и Милош Кнежевић, Институт за политичке студије, Београд, 2020, стр. 64 – 125.

индустрије најављивала преко филмова и серија кога ће напасти и ти народи су приказивани као зли. Овој судбини нису избегли ни Срби, ни Руси, а ни бројни други нападнути народи.

Реагујући на ову злоупотребу „филмске уметности” дневни лист „Политика” је 11. августа 2022. године објавио занимљив чланак о овој теми. „Док је сваки српски филм, оно мало снимљених, дочекан и у нашем окружењу и у западном свету или осудама због „провокација” или тишином, нема лажи о Србима која није преточена у филм или серију. Сваки покушај да се кроз играни или документарни филм прикаже страдање Срба у ближој и даљој прошлости, што од наших дојучерашњих суграђана у заједничкој држави, што од већине западних званичника и медија, бива проглашен за „беспризорну српску пропаганду”. Последњи пример таквог става су реакције на приказивање трејлера за филм „Олуја”. Колико год нас оне погађале, и сами смо им допринели заборавом и ћутањем у име „виших интереса”. Остало је завршила западна пропаганда током ратова деведесетих, потом преточена у десетине филмова и серија у којима су Срби искључиво злочинци. Променити такав наратив биће и мукотрпан и дуготрајан процес.”¹⁷⁵

Док се, дакле, приказивала „Дара из Јасеновца” на другом, утицајнијем западном каналу приказан је филм о британској новинарки **Мари Колвин**, погинулој у сиријском граду Хомсу у фебруару 2012. године. У том филму Колвинова разговара с колегом новинаром једне западне агенције, описујући му страхоте које је видела док је извештавала из Авганистана, а он њој прича о „ужасу којем је сведочио у БиХ”. Каже човек како је гледао „Србе који су се сликали са одсеченим главама својих противника и још су се тиме поносили”! Једине фотографије из БиХ са одсеченим главама биле су оне које су припадници јединице „Ел

¹⁷⁵ Српска „пропаганда” и холивудска „истина”, <https://www.politika.rs/scc/clanak/514138/Srpska-propaganda-i-holivudska-istina> (приступљено 26. 7. 2023)

муджахедин” у саставу војске Алије Изетбеговића направили, а главе су српске, али кога је брига за то.¹⁷⁶

Приказано је и неколико епизода серије „Еф-Би-Ај”, у којој Србин поставља експлозив у патике такмичара на маратону у једном америчком граду, па Србин, који је део српске терористичке организације, који покушава да изведе нуклеарни терористички напад... Све су то, дабоме, на време открили и спречили. У француској серији филмова „Алекс Иго” једна Бошњакиња препознаје у угледном француском доктору Србина, који је узео презиме своје супруге Францускиње да би прикрио своје злочине почињене у БиХ, а тамо је, ни мање, ни више, узимао органе српским противницима и продавао их! Тад је приказана и „Немогућа мисија 4” Тома Круза... Било је и других, с мање страшним „српским злочинцима”.¹⁷⁷

Друга анализа такође потврђује (зло)употребу филмске уметности у (гео)политичке сврхе. „Док су глобалне вести приказивале Србе као варваре и сумануте етничке чистаче, а поједини западни интелектуални кругови такве стереотипе дизали на ранг концепта супротстављања Србима као антиподу цивилизације, холивудска филмска индустрија је за нас већ имала резервисане улоге”.¹⁷⁸

Аутор констатује да „Од раних дана развоја филмске индустрије, холивудски поглед на свет је кроз своје 'производе' пројектовао, свесно или не, својеврсну визију света, у којој је за неке појаве или личности била резервисана улога позитивности, а за друге улога дежурних негативаца”.¹⁷⁹

Холивудска машинерија је још за време трајања рата против нацифашизма снимила пропагандни филм „Chetniks – fighting guerillas”, у коме је Дража Михајиловић приказан као „модерни Робин Худ”. У време старе Југославије није било омогућено да

---

¹⁷⁶ Исто.

¹⁷⁷ Исто.

¹⁷⁸ Kada su Srbi postali negativci?,

https://www.b92.net/zivot/pop.php?yyyy=2010&mm=09&dd=28&nav_id=461527
(приступљено 26. 7. 2023)

¹⁷⁹ Исто.

видимо како Џејмс Бонд у филму „Из Русије са љубављу” има посла и са Титовим шпијунима, јер је у тим случајевима радила цензура. Култни шпијунски филм „The Mask of Demetrios” приказао је Београд као пристојну европску метрополу, док је Софију осликао као оријенталну касабу.¹⁸⁰

Разбијање Југославије и ратна дешавања на Балкану свој холивудски живот почињу тек половином девете деценије, наравно у пуном складу са тумачењима америчке и Западне геополитике. Нимало зачуђујуће, Срби су преко ноћи постали филмски негативци.¹⁸¹

У уводној сцени филма „Стена” (1995), која додуше нема никакве везе са даљом радњом филма, Николас Кејџ као експерт ФБИ за експлозиве демонтира бомбу, коју су сакривену у дечију лутку Срби из Босне послали поштом. У филму „Миротворац” (1997), Џорџ Клуни и Никол Кидман прогоне босанског Србина који, добивши од руске мафије и радикалних војних фракција нуклеарну бојеву главу, смера да је детонира на Менхетну.

Таква матрица убрзо почиње да се понавља у филмовима б-продукције. Упркос чињеници да Срби ни у једном догађају из деведесетих нису показивали склоности ка тероризму, често су били сврставани у овај кош.

Тако, у филму „Дипломатска опсада” (1999), измишљена групација Српски ослободилачки фронт узима таоце у америчкој амбасадџи у Румунији, ради трампе за пуковника Петра Војновића, који се као оптуженик за ратне злочине налази у Хагу. У том науму их, наравно, спречавају холивудски филмски хероји. Ни почетком

¹⁸⁰ Наравно, у то време Титова Југославија је спроводила троцкистичку политику, а Бугарска била део блока СССР-а. Према томе, симпатије су биле на страни Југославије. Види: Зоран Милошевић, Ванда Божић, (Нео)троцкизам и његова историја као инструмент савремене геополитике, у зборнику *Историја као инструмент геополитике*, приредио Зоран Милошевић, Институт за политичке студије, Београд, 2022, стр. 89 – 139.

¹⁸¹ Kada su Srbi postali negativci?, https://www.b92.net/zivot/pop.php?yyyy=2010&mm=09&dd=28&nav_id=461527 (приступљено 26. 7. 2023)

новог миленијума није дошло ни до какве промене у третирању Срба у холивудским и другим западним филмовима.

У филму „Снајпер 2” (2002), Том Беринцер, професионални маринац-снајпериста, у сцени која на неки чудан начин неодољиво антиципира атентат од 12. марта наредне године из стана наспрам зграде владе Србије на степеништу убија српског генерала – политичара одговорног за масовне злочине на Косову.¹⁸² Можемо, дакле, навести још низ филмова, али порука је иста.

Истовремено, сваки филм који Србе приказује у позитивном светлу се критикује „јер поткопава мир на Балкану”.¹⁸³ Истовремено, Ана Манојловић наводи следеће филмове који приказује Србе као народ у негативном светлу:

1. „Добродошли у Сарајево” – ратна прича у којој новинар и америчка хуманитарка из Сарајева покушавају да извуку муслиманску девојчицу.

2. „Лов на бегунца” је прича о новинару који покушава да ухвати ратног злочинца.

3. „Миротворац” – филм у којем Срби желе да подметну атомску бомбу у зграду Уједињених нација.

4 У ту причу се у потпуности уклопио и филм Анђелине Цоли о логору у БиХ, у којем Срби малтретирају Муслиманке.¹⁸⁴

---

¹⁸² Исто.

¹⁸³ Ана Манојловић, Балканска међа између пропаганде Русије и Запада, <https://www.rts.rs/magazin/film-i-tv/3488236/balkanska-medja-izmedju-propagande-rusije-i-zapada.html> (приступљено 26. 7. 2023). Након што је московска публика плакала, а српска навијала на премијери филма „Балканска међа”, британски „Тајмс” је оценио да овај филм поткопава регионални мир. Остварење у којем су Срби добри, а Албанци лоши момци, настало је после неколико деценија у којима су Срби били омиљени негативци холивудских филмова.

¹⁸⁴ Исто.

Јасно је, дакле, да се филмови користе као средство геополитичке пропаганде, како би се оправдала политика Запада према Србији.¹⁸⁵

Овом наративу нису избегли ни Руси, али и бројни други народи.¹⁸⁶

ЛИТЕРАТУРА

1. Андрианова, Т. В.: Геополитика и култура, РАН, Институт научной информации по общественным наукам, Москва, 2001.
2. Аффлек, Бен: „Голливуд полон агентов ЦРУ”. Какие голливудские фильмы Пентагон и ЦРУ переписывали годами. https://dzen.ru/a/Y1wPhkH_GlbLV36_ (приступљено 25. 7. 2023)
3. Вукашиновић, Милорад: Политичка географија Фридриха Рацела, Културни центар Новог Сада, <https://www.kcns.org.rs/agora/politicka-geografija-fridriha-racela/> (приступљено 23. 7. 20023).
4. В интересах страны: как ЦРУ, Пентагон и правительство США влияли на кинематограф и массовую культуру, <https://dtf.ru/life/204819-CIA> (приступљено 25. 7. 20023).
5. Голливуд как инструмент геополитики США, <https://mt-smi.mirtesen.ru/blog/43388124202/Gollivud-kak-instrument-geopolitiki-SSHA> (приступљено 25. 7. 2023)
6. Дашић, Дејан Р.: Кинематографија као средство креирања негативних стереотипа о Србима, *Социолошки преглед*, vol. XLIX (2015), no. 1, стр. 25–46, vol. XLIX (2015), no. 1.
7. Дугин, Александар: Геополитика постмодерне, Преводилачка радионица Росић, Никола Пашић, Београд, 2009.
8. Дерзьян, Татев: (Tatev Derzyan), Кинематография как средство политического влияния, <https://enlightngo.org/language/ru/post/8173> (приступљено 24. 7. 2023)

---

¹⁸⁵ Види: Дејан Р. Дашић, Кинематографија као средство креирања негативних стереотипа о Србима, *Социолошки преглед*, vol. XLIX (2015), no. 1, стр. 25–46, vol. XLIX (2015), no. 1, стр. 25–46.

¹⁸⁶ Види: Зоран Милошевич, Спасители мира на желтых экранах, *Простор*, No 7, 2012, str. 182 – 184.

9. Ињац, Желько: Култура страха, <https://www.kcns.org.rs/agora/kultura-straha/> (приступљено 26. 7. 2023)
10. Как живет и борет се с внутренним дѣмонам Анѣелина Дѣоли?, <https://lenta.ru/articles/2023/06/04/jolie/> (приступљено 4. 6. 2023)
11. Kada su Srbi postali negativci?, https://www.b92.net/zivot/pop.php?yyyy=2010&mm=09&dd=28&nav_id=461527 (приступљено 26. 7. 2023)
12. Ковачевић, Брацо: Од говора мржње до „хуманитарних интервенција”, у зборнику Говор мржње и култура памћења, приредили Зоран Милошевић и Милош Кнежевић, Институт за политичке студије, Београд, 2020.
13. Крупнейшие киноиндустрии мира, <https://ru.history-hub.com/krupneishie-kinoindustrii-mira> (приступљено 23. 7. 2023)
14. Манојловић, Ана: Балканска међа између пропаганде Русије и Запада, <https://www.rts.rs/magazin/film-i-tv/3488236/balkanska-medja-izmedju-propagande-rusije-i-zapada-.html> (приступљено 26. 7. 2023)
15. Милошевић, Зоран: *Турска и неоосманизам*, Завод за уѣбенике и наставна средства, Источно Сарајево, 2010.
16. Милошевич, Зоран: Спасители мира на желтых экранах, *Простор*, No 7, 2012.
17. Милошевић, Зоран: Може ли Америка спасти светски поредак?, *Печат*, бр. 338, 3. октобар 2014.
18. Зоран Милошевић, Рађање новог Турана, *Печат*, бр. 592, 1. новембар, 2019.
19. Милошевић, Зоран: *Турска и пантуркизам*, Удружење „Милош Милојевић”, Црна Бара, 2021.
20. Милошевић, Зоран: Ко контролише производњу филмова у Холивуду, *Печат*, бр. 525, 21. јун 2018.
21. Милошевић, Зоран: Руски језик у демократској Србији, <https://ruskidom.rs/wp-content/uploads/2022/01/ruski-ezik-u-dem.pdf> (приступљено 23. 7. 2023).
22. Милошевић, Зоран / Божић, Ванда: (Нео)троцкизам и његова историја као инструмент савремене геополитике, у зборнику *Историја као инструмент геополитике*, приредио Зоран Милошевић, Институт за политичке студије, Београд, 2022.

23. Мягкая сила,
https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%8F%D0%B3%D0%BA%D0%B0%D1%8F_%D1%81%D0%B8%D0%BB%D0%B0
(приступљено 23. 7. 2023).
24. Проць, Сергей: Фридрих Ратцель и его основные идеи,
<https://yandex.ru/turbo/fb.ru/s/article/278668/fridrih-rattsel-i-ego-osnovnyie-idei> (Приступљено 23. 7. 2023)
25. Подмена понятий и наркотизация с телеэкранов, <https://news-rbk.ru/exclusive/print:page,1,30351-podmena-ponyatiy-i-narkotizaciya-s-teleekranov.html> (приступљено 4. 6. 2023)
26. Предговор зборнику *Говор мржње и култура памћења*, приредили Зоран Милошевић и Милош Кнежевић, Институт за политичке студије, Београд, 2020.
27. Степанов, Василий / Эванс, Роберт. Мистер Неотразимый, <https://seance.ru/articles/robert-evans/> (приступљено 10. 6. 2023)
28. Српска „пропаганда” и холивудска „истина”, <https://www.politika.rs/scc/clanak/514138/Srpska-propaganda-i-holivudska-istina> (приступљено 26. 7. 2023)
29. Топ-10 крупнейших киностудий мира: рейтинг лучших кинокомпаний, <https://lindeal.com/rating/top-10-krupnejshikh-kinostudij-mira-rejting-luchshikh-kinokompanij> (приступљено 23. 7. 2023)
30. Trud, Aleksis: Geopolitika Srbije, Službeni glasnik, Beograd, 2007. Такође: Ф. Ратцель, <https://studme.org/393358/politologiya/rattsel> (приступљено 23. 7. 2023)
31. Фильмы про ЦРУ, <https://likefilmdb.ru/list/filmy-pro-cru/>
32. ЦРУ как продюсер: Фильмы и сериалы, к которым приложили руку шпионы, <https://www.kinopoisk.ru/media/article/2929513/>
(приступљено 26. 7. 2023.)

КУЛТУРА ПАМЋЕЊА ИЛИ КУЛТУРА СЕЋАЊА?

Под плаштом науке у Србији се, заслугом невладиног сектора (“сорошоита” и „грантоједа”), а који су на колективном политичком нивоу препознатљиви и као „другосрбијанци” (они Срби који су за НАТО, Европску унију, либерализам...), развила пропаганда да нема историје, а самим тим и културе памћења, већ само културе сећања, онога што се сећа жив човек. Све иза тога је магла, непоуздана историја. Тако један аутор, од образованих на овим темељима, пише: „Истовремено, ниједан опис прошлости заправо није опис прошлих времена – није могуће вратити се у прошла времена и проверити тачност нашег описа. Он представља актуелно тумачење и предмет је жустре полемике. Дакле, позивати се на прошлост је могуће само до одређеног степена. Сваки историјски догађај је последица тадашњих околности и разматрање тог чина у садашњости нужно води његовом убацивању у (неодговарајући) актуелни контекст. Самим тим, парадокс прошлости се огледа у томе што се одређени историјски догађај користи као основа за актуелно тумачење које ни на који начин није могуће директно повезати са историјским контекстом датог догађаја. Другим речима, прошлост као констелација ранијих дешавања је неприступачна. Она бива константно реконструисана и редефинисана у зависности од актуелних потреба друштва и његових тежњи у будућности. Они који нису свесни датог проблема, у прошлости виде кристално јасну и неуништу потврду њиховог гледишта, не знајући да њихова позиција нема никакву директну основу у ранијим временима.

У неку руку, нико нема прошлост.. Преостаје само њено тумачење око којег постоји (не)слагање у одређеном степену.”¹⁸⁷

---

¹⁸⁷ Милош Јефтић, ПРОГЛАС О КОЛЕКТИВНИМ СЕЋАЊИМА: ЗНАЧАЈ И ПРОБЛЕМИ ЗА КУЛТУРУ ПАМЋЕЊА, у зборнику *Говор мржње и култура*

Да видимо да ли је тако.

Београдска издавачка кућа „Просвета”, 2011. године објавила је превод књиге Јана Асмана под насловом „Култура памћења” (не „сећања”) у којој се бави улогом памћења и његовим облицима у изградњи културног идентитета.

Весна Ђукић, професор на Факултету драмских уметности, објавила је 2017. године монографију „(Ка)ко смо?, Студије културе памћења и политике идентитета у Србији” (поново „култура памћења”).

Влада Републике Српске покренула је сајт „Култура памћења” (<https://kulturapamcenja.com>) да од заборава сачува не само страдање Срба него и Јевреја у Другом светском рату.

Дечји културни центар Београда (www.dkcb.rs) развија пројекат „КУЛТУРА ПАМЋЕЊА – Светосавље у трећем миленијуму”.

А ваља знати и да је бавећи се трудом епских певача да допринесу очувању самосвести својих слушаца у обичном пуку, **историчар Радован Самарцић** записао да је „било и у најширим слојевима оне мудрости кад се зна да живот престаје **губитком памћења**. Због тога се (усмени) хроничар (са њим и народни гуслар) трудио да успостави и очува вертикалу, сачињену од историјских, моралних и песничких примеса, услед које ће се васцели српски род држати усправно и тако опстати.

Шта би, дакле, могло бити спорно у теми „Култура памћења”? Прво да кажемо да се наш предмет проучавања уобичајено дефинише на следећи начин:

„Култура памћења је симболичко наслеђе представљено у текстовима, церемонијама, споменицима, прославама, светим списима и другим медијима који служе као мнемотехнички покретачи значења која се односе на то шта се десило у прошлости.”

Мада се за овај појам, као синоним, често користе и термини: култура сећања, национално памћење и културално

памћења, приредили Зоран Милошевић, Милош Кнежевић, Институт за политичке студије, Београд, 2020, стр. 374.

памћење, треба истаћи да у Србији нема синонимности међу појмовима „памћење” и „сећање”.

Ево и зашто. **Синтагму „Култура сећања” користе другосрбијанци**, они који свој идентитет дефинишу као несрпски, чешће антисрпски, односно проевропски и пронатовски, не схватајући да је „сећање” краткотрајни, најчешће тренутни мисаони чин обично усмерен на нешто мање-више неважно, споредно, узредно...

Године 2006, професор Тодор Куљић објављује књигу „Култура сећања” (и она је једина, али међу младима очигледно утицајнија од претходно поменутих) која се препоручује поједностављеном, али зато нетачном досетком да **„срећни људи имају лоше памћење и богато сећање”**, а то значи да би млади били срећни треба да имају „богато сећање” (какво поједностављење, уз то и нетачно). Куљић препоручује својим читаоцима, а то су углавном студенти Филозофског факултета, да буду „критични према групним и идеолошким сликама прошлости и кадри да изграде самостални однос према историји”. Даље каже да без памћења свакако не бисмо могли замислити време. Међутим, **памћење свесно и несвесно искривљава оно што се не може вратити. У сећању прошлост није мртва, већ употребљив и активан садржај**. Управо у томе леже и могућности манипулације. Критичка култура сећања настоји да покаже узроке и обрасце разноврсних потреба прошлости. У овој књизи су показани разни механизми искривљавања прошлости. То се не постиже само чувањем одређених садржаја, већ и заборавом других. Другим речима, како се и зашто заборавља оно што је за владајуће групе некорисно, али и оно што је за групу нефункционално, а за појединца нелагодно? Речју, треба демистификовати селективно памћење и организовани заборав”.

Ако ово није довољно, навешћемо шта професор Куљић о „сећању” пише за „Пешчаник”, најважнији портал Друге Србије. „Изгледа да је 2005. године суочавање са блиском прошлошћу нових балканских држава под притиском из вана добило нове тонове. Заоштрена је дебата око ратних злочина унутар и између

држава. Хрвати грчевито бране дигнитет Домовинског рата, а Срби настоје да ублаже неупоредивост геноцида у Сребреници истичући и остале злочине. Домовински рат се не смије криминализовати, а Сребреница је резултат смишљене пропаганде – јесу паролe којима се умирује повређено врело поносног националног осећања обичног човека. Не мање је упадљива реторика по којој су се сви бранили од агресије, а ако је и било претеривања, реч је о ексцесима.”³

Ако смо добро прочитали, за Куљића је „геноцид у Сребреници” неоспоран, што га дефинитивно дискредитује као објективног и добронамерног истраживача.

Трећи аргумент у корист синтагме „култура памћења” је језичке природе. Руски аутор Вадим Викторович Рибин у једном свом раду констатује да једна од метода језичке борбе коју су научници описали, јесте слабљење супарничког језика са њему сродним језицима. Ова метода је стара као и принцип „завади па владај”. Тако, на пример, **видимо како словенски језици без међусобног договора позајмљују стране речи.**⁴ Иако се код „памћења” и „сећања” не може говорити (бар што се тиче српског језика) о страним речима, може се говорити о одступањима од заједничког корена. **На руском памћење се каже „память”, на бугарском „памет”, на пољском „памиећ”** и јасно је да имају заједнички корен (што би, ваљда, требало сачувати). Традиција је нешто што науку чини не само уверљивијом него и сведочи о њеном трајању. Тако је и код појмова. Другим речима, како се види, аргументи су за непристрасне и неострашћене на страни „културе памћења”.

Из наведених примера јасно је да се ради не само о различитим теоријским приступима, већ и наметању, кроз „културу сећања” другосрбијанске идеологије чији је

³ Тодор Куљић, Критичка култура сећања, <https://pecscanik.net/kriticka-kultura-secanja/> 30. 06 2006.

⁴ Вадим Викторович Рибин, ОПЕТ СЕ ПОВЛАЧИМО: Смањивањем употребе црквенословенског језика у Богослужењу ми издајемо православље, у зборнику *Православље и расколи: Како се снаћи?*, Приредио Зоран Милошевић, Примапром/Балканска геополитика, Бања Лука, 2020, стр. 145.

саставни део наратив о српској и руској геноцидности. Млади истраживачи, очигледно је, у ушима имају мембрану која их спречава да чују како се Југославија није распала, већ је разбијена спољном интервенцијом (о чему већ постоји доступна грађа). Они не могу да појме да Срби на Косову и Метохији нису терорисали Шиптаре, већ да је било обрнуто, о чему на најтрагичнији начин сведочи судбина Ђорђа Мартиновића, и то много пре „потезања оружја”. Они, даље, не могу да схвате да је НАТО извршио агресију на Србију и Црну Гору јер није имао одобрење Савета безбедности Уједињених нација, по међународном праву јединог органа овлашћеног да доноси одлуку о употреби оружја и војске. За њих, младе „истраживаче”, Србија и Црна Гора заслужиле су да их НАТО бомбардује, те их таква њихова логика нужно мора сврстати у аутошовинисте, односно „самомрзеће Србе”.

Овде се отвара питање ко нам, дакле, школује младе?

Јасно је да је Србија предала свој образовни систем западним центрима моћи који дефинишу не само наставне програме, него и наставнички састав. На Светог Саву 1966. године, Свети Јустин Ћелијски са тугом опомиње и горко рида над судбином српског народа. „Ти земаљска Србијо, куда идеш? Шта је твој крај? Шта ако не пропаст, погибија?...Срби неће у монахе, Срби кренули за Европом, за културом, за модом. Жене трче за париском модом, и по вароши и по селима. Младићи, омладина, Срби зрели, родитељи, чиновници, службеници, све то се дало на уживање. Биоскопи пре свега, и позоришта изнад свега... О лешеве српски! Шта вам даје та култура и цивилизација? Шта, осим лажи? Шта, осим лажног задовољства?...Пуна је Српска Земља лешева духовних. Душа до душе, ох, леш до леша! То су мање-више данашњи Срби.”⁵

Оно што у целој ствари јесте погубно, то је (само)уверење младих истраживача да све боље знају од осталих, нарочито старијих колега чији положај у послу, и знање и године, све више тумаче као болест и интелектуалну заосталост, чак и дементност!

---

⁵ Св Јустин Ћелијски: Где су Срби? (Објављено у зборнику: Тајна Светосавља, Београд, 2013, стр. 252-255.

Таква логика у истој је равни са „знањем” младог света у Србији да су за све невоље у њиховој домовини криви пензионери, они који су вишедеценијским деловањем створили све што постоји као друштвено богатство.

Ако се некада старост повезивала са животном зрелошћу и мудрошћу, сада је она сметња прогресу, напретку, освајању животног простора, очувању природних ресурса за нове генерације, у коме се појава коронавируса сматра нормалном, јер докрајчује старе и људе који одавно већ ништа не доприносе заједници.

Наравно, овде не смемо заборавити да млади „беже од Русије, као ђаво од крста”, те сарађивати са научницима из ове земље представља (идеолошку) јерес, недопустиву грешку и интелектуални регрес, при чему свесно превиђају да и у тој земљи има науке, али и да је она, између осталог, ослободила Европу од нацизма. Све то подсећа на (не)прилике које је књижевник Драгослав Михаиловић описао у свом роману „Кад су цветале тикве” (прво издање 1968.), тада се, да подсетимо, због слушања Радио Москве ишло на робију.

ЛИТЕРАТУРА

1. Јефтић, Милош: ПРОГЛАС О КОЛЕКТИВНИМ СЕЋАЊИМА: ЗНАЧАЈ И ПРОБЛЕМИ ЗА КУЛТУРУ ПАМЋЕЊА, у зборнику *Говор мржње и култура памћења*, приредили Зоран Милошевић, Милош Кнежевић, Институт за политичке студије, Београд, 2020.
2. Куљић, Тодор: Критичка култура сећања, <https://pescanik.net/kriticka-kultura-secanja/> 30. 06 2006.
3. Рибин, Вадим Викторович: ОПЕТ СЕ ПОВЛАЧИМО: Смањивањем употребе црквенословенског језика у Богослужењу ми издајемо православље, у зборнику *Православље и расколи: Како се снаћи?*, Приредио Зоран Милошевић, Примапром/Балканска геополитика, Бања Лука, 2020.

ИСТОРИЈСКО ПАМЋЕЊЕ И ПОЛИТИКА ПАМЋЕЊА У СРБИЈИ

Прилог проучавању борбе НАТО-а против културе памћења у Србији кроз примере преименовања улица у Београду

Општа дефиниција културе памћења каже да је то симболичко наслеђе представљено у текстовима, церемонијама, споменицима, прославама, светим списима и другим медијима који служе као мнемотехнички покретачи значења која се односе на то шта се десило у прошлости. Под истим појмом често се **као синоними** (касније ћемо видети да се овде, ипак одвија раздвајање значења ова два појма) користе и термини: култура сећања, национално памћење и културално памћење.¹⁸⁸

У Србији се политика памћења поставља у контекст политике (националног и верског) идентитета, односно изградње културног идентитета.¹⁸⁹

Међутим, државни суверенитет Србије, па самим тим и у сфери културе, је значајно смањен после агресије НАТО-а на СР Југославију (1999), окупације Косова и Метохије и разбијање заједнице Србије и Црне Горе (фалсификованим) референдумом у Црној Гори¹⁹⁰ и, потом, агресивној изградњи антисрпског

---

¹⁸⁸https://sr.wikipedia.org/sr-ec/%D0%9A%D1%83%D0%BB%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0_%D0%BF%D0%B0%D0%BC%D1%9B%D0%B5%D1%9A%D0%B0

¹⁸⁹ Види: Јан Асман, *Култура памћења*, Просвета, Београд, 2011.; Весна Ђукић, *(Ка)Ко смо: студије културе памћења и политике идентитета у Србији*, Факултет драмских уметности у Београду, 2017. Монографија се заправо бави темом одрживости националног идентитета заснованог на принципу културног суверенитета државе

¹⁹⁰ Јушковић: Референдум из 2006. био је фалсификован и неуставан, <https://www.in4s.net/juskovic-referendum-iz-2006-bio-je-falsifikovan-i-neustavan/>

идентитета код дела Црногораца који су прихватили нову реалност. Данас држава Србија, јасно је није суверена држава, иако је чланица свих међународних организација, укључујући и Уједињене нације, а њему владу чине чланови различитих западних глобалистичких организација од Трилатералне комисије до Малтешких витезова.¹⁹¹

Чињеница је да се народ борио за слободу и да су политички избори доносили више слободе (посебно за време владе Војислава Коштунице), али је Запад брзо гушио ове процесе и наметао своје људе који су контролисали политичку и културну сферу.¹⁹²

Ова политика и стање, није избегла ни сфера свакодневности и културе памћења. Колико се велике борба водила и води у области културе памћења показује нам борба око назива улица у Београду, пре свега оних које су носиле називе совјетских генерала и маршала, односно личности из Русије.

¹⁹¹ Министарка енергетике Зорана Михајловић члан озлоглашене Трилатералне комисије, <https://www.srbijadanas.net/ministarka-energetike-zorana-mihajlovic-clan-ozloglasene-trilateralne-komisije/> У Трилатералној комисији, поред министарке Михајловић, налазе се и: премијерка Владе Србије Ана Брнабић, Јован Ковачић – новинар (Председник Трилатералне комисије у Србији), Дејан Новаковић – државни секретар у Министарству енергетике, Александар Николић – државни секретар у Министарству одбране, Мирослав Весковић – ректор Новосадског универзитета, Зоран Басараба – Амбасадор Србије у Израелу, Ђорђе Вуковић – саветник за регулаторна питања у Министарству енергетике, Марко Благојевић, шеф Канцеларије за обнову поплавлених подручја... Види: VUČIĆEVI ČLANOVI „TAJNE VLADE U SJENCI”: Ana Brnabić, Zorana Mihajlović, Željko Mitrović, Miodrag Kostić, <https://www.slobodna-bosna.ba/vijest/35974/vuchicevi-clanovi-tajne-vlade-u-sjenci-ana-brnabic-zora-na-mihajlovic-zeljko-mitrovic-miodrag-kostic.html>; Још детаљнији списак може севидети у чланку који предлажемо у наставку: hTRILATERALA U SRBIJI: Profesor i opozicionar Jovo Bakic na Rokfelerovom platnom spisku? <https://www.espreso.co.rs/vesti/politika/416715/trilateralala-u-srbiji-profesor-i-opozicionar-jovo-bakic-na-rokfelerovom-platnom-spisku>

¹⁹² Види: Зоран Милошевич: Православные славяне и их безопасность в XXI веке, в сборнике: *Россия и славянские народы в XIX – XXI веке*, Брянск 2020, стр.91 – 97.

„Већина источноевропских градова је након пада комунизма преименовала своје улице, али је у Београду овај процес посебно радикалан”,¹⁹³ констатује Леа Вилингхам.

Комисија за именовање улица и тргова Скупштине града Београда **преименовала је до 2004. године скоро 200 улица**, међу којима и оне које су носиле имена Јосипа Броза Тита, Карла Маркса и Црвене армије, совјетских оружаних снага које су помогле ослобађање Београда од нацистичког окупатора 1944. године.¹⁹⁴

Године 1990, од 150 улица у старом Београду, 25 је имало неку везу са социјализмом или Другим светским ратом. Данас, само четири или пет улица је задржало називе из тог времена. Преименоване су чак и улице које су носиле име маршала Толбухина и генерала Жданова¹⁹⁵ – ослободиоца Београда.

Ипак, тај процес није завршен у потпуности. У мају ове године, градски менаџер Горан Весић, како је сам рекао, поднео је Комисији предлог за замену имена улица Гоце Делчева и Похорска на Новом Београду именима совјетских генерала из Другог светског рата, маршала Фјодора Толбухина и Владимира Жданова.

---

¹⁹³ Leah Willingham, Promena naziva ulica u Beogradu odraz vremena, <https://balkaninsight.com/2016/07/26/promena-naziva-ulica-u-beogradu-odraz-vremena-07-26-2016/?lang=sr>

¹⁹⁴ У ослобађању Београда учествовале су следеће јединице Црвене армије: 4. гардијски механизовани корпус под командом генерал-потпуковника Жданова, састава: 13., 14. и 15. механизована и 36. тенковска бригада, 230. хаубички артиљеријски пук, 140. минобацачки пук, 58. пук гардијских минобацача, 42. ловачка противтенковска артиљеријска бригада, 22. противавионски артиљеријски дивизион и 218. самостални инжењеријски батаљон, затим 5. самостална гардијска моторизована бригада, 73. стрељачка дивизија, 236. стрељачка дивизија и 5. гардијски механизовани корпус је, заједно с јединицама ојачања, имао у своме саставу 17.022 борца, 160 тенкова, 21 самоходно артиљеријско оруђе, 31 оклопни аутомобил, 366 топова и минобацача. Стрељачке дивизије имале су између 7.500 и 8.000 бораца.

¹⁹⁵ Пошавши, као члан совјетске војне делегације, на прославу двадесетогодишњице ослобођења Београда, 19. октобра 1964. године, генерал-пуковник Владимир Иванович Жданов је изгубио живот у авионској несрећи на Авали.

Њих двојица су водили војнике Црвене армије током ослобођења Београда 1944, а њихово име су некада носиле улице у центру града – Макензијева и Ресавска.

Београдске власти су касније назвале две приградске улице по совјетским ратним херојима, али тек пошто је пре неколико година Србија ојачала везе са Путиновом Русијом. Како би се сачувало сећање на њихов допринос ослобођењу Београда, Весић предлаже да њихова имена носе важније улице.

КО ЈЕ МЕЊАО НАЗИВЕ УЛИЦА – ДРЖАВА СРБИЈА ИЛИ НАТО (– СРБИ) ?

У претходних двадесетак година, док су на власти у Београду били **Српски покрет обнове** и Демократска странка, у „рату за интерпретацију историје”, у неколико таласа и правдајући се антикомунизмом, са београдских улица су систематски брисане табле с именима антифашистичких бораца, констатује Тања Јовановић.¹⁹⁶ Овде треба додати да је лидер Српског покрета обнове, Вук Драшковић, који је чак био и министар спољних послова Србије у једном моменту, заправо НАТО лобиста, те да је за заслуге од Запада проглашаван евроатлантском личношћу године¹⁹⁷, а додељивана су му и друга признања.

Српски и не само српски медији пренели су вест да је Међународни институт за безбедност прогласио председника Српског покрета обнове и бившег министра иностраних послова Вука Драшковић за евроатланску личност године 2011.¹⁹⁸ „Вук Драшковић је **својим активностима и јавним наступима** представљао јавности Србије све предности учешћа земље у

¹⁹⁶ Како су се Пеко и Коџа вратили у Београд, <https://www.vreme.com/cms/view.php?id=1230566>

¹⁹⁷ Види: Зоран Милошевић, време европских антихероја, *Печат*, бр. 249, 28. децембар 2012, стр. 52 – 53.

¹⁹⁸ Вук Драшковић евроатланска личност године, https://www.rtv.rs/sr_lat/politika/vuk-draskovic-evroatlanska-licnost-godine_327353.html

безбедносном систему као што је НАТО, и истовремено грађанима Србије **приближавао евроатлантске вредности** одлучно и на најразумљивији начин, тако што је ову важну тему померио са емотивног на рационално становиште”, пише у саопштењу Института. Једна од тих вредности је русофобија и антикомунизам.

VUK DRAŠKOVIĆ: U NATO, odmah

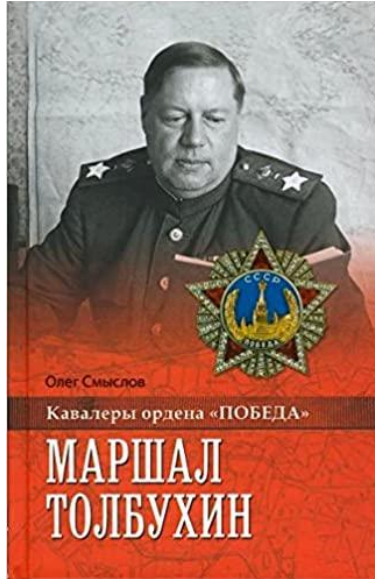
Poslednji je trenutak da Srbija shvati da je NATO ulaznica bez koje se ne može ući u Evropsku uniju, ocenjuje lider SPO Vuk Drašković

KURIR.RS

Драшковић је тражио да Србија уђе у НАТО одмах, јер без те улазнице се не може у Европску унију

Јасно је да је НАТО и колективни Запад преко српске пете колоне уклањао све што би Србе подсећало на братство и заједништво са Русима. Уклањање је било радикално јер је Запад желео радикалну трансформацију српске културе памћења. Осим улица са именима совјетских и руских личности страдао је и

руски језик¹⁹⁹ који је прогнан из српског образовног система, а медијима је било строго забрањено да позитивно пишу о Русији.

Маршал Толбухин

Требаће, дакле, деценије да се исправе све политичке, културне и друге глупости српске пете колоне учињене од 1999. године до времена каквог таквог њеног ослобођења из евроатлантске лудачке кошуље. Међутим, важно је истаћи да су активношћу руске стране руски ослободиоци Београда поново добили своје улице.²⁰⁰ Додељивањем имена улица **маршалу Толбухину и генералу Жданову исправљена је велика неправда према херојима**, ослободиоцима Београда, истакао је заменик градоначелника Београда Андреја Младеновић.

¹⁹⁹ Види: Зоран Милошевич, Русский язык в демократической Сербии, В: *Язык и идентичность*, редактор Кирилл Шевченко, Институт политических исследований/Центр евроазиатских исследований филиала РГСУ в Минске, Белград, Минск, 2020, стр. 260 – 269.

²⁰⁰ Никола Јоксимовић, Руски ослободиоци Београда поново добили своје улице, <https://rs.sputniknews.com>

После петооктобарских промена (1999. године и обојене револуције, када су на власт дошле прозападни политичари) београдске власти, занемарујући поједине историјске догађаје, враћале су стара имена централним београдским улицама не пазећи на могуће наношење историјских неправди.²⁰¹ Тако су без имена остали и руски маршал и генерал који су руководили ослобађањем Београда 20. октобра 1944. године. Маршал Толбухин добио је, додуше, улицу на периферији, у београдском насељу Жаркову.

Власти града Београда одлучиле су да новобеоградске улице Похорску и Гоце Делчева преименују и доделе им имена совјетских војсковођа. Тако је Улица Гоце Делчева постала Булевар маршала Толбухина, а Похорска улица Улица генерала

---

²⁰¹ Београдска операција (или Београдска офанзива) представља једну од највећих и најзначајнијих битака на Балкану у Другом светском рату. Операција је трајала од 12. до 20. октобра 1944. године и представљала је део опсежног оперативног плана Трећег украјинског фронта Црвене армије и Прве армијске групе НОВЈ, надовезујући се без застоја на операције у источној Србији и настављајући се гоњењем непријатеља кроз Срем. Здружене јединице НОВЈ и Црвене армије нанеле су у овој операцији немачкој Групи армија Србија тежак пораз, ослободиле су Београд, главни град Југославије и велики део Србије.

Жданова. „Данас, на 72. годишњицу ослобођења Београда, враћамо дуг и исправљамо велику грешку која је начињена херојима, ослободиоцима нашег главног града. Извињавам се и руском народу и Руској Федерацији што смо починили једну такву грешку, што улице које заиста припадају овим великанима и људима који су дали велики допринос да ми данас будемо слободни, данас не носе њихова имена. Надам се да ће житељи Новог Београда и Земуна који живе у овим улицама са поносом моћи да кажу да живе у улицама маршала Толбухина и генерала Жданова”, истакао је Младеновић.

Руски амбасадор у Београду Александар Чепурин истакао је да је правда победила и да је херојима враћено оно што им припада у складу са њиховим достојанством. Племенитост српског народа учинила је да се имена улица ослободилаца Београда врате, додао је амбасадор Чепурин. „Хтео бих да поменем и у чему се састојао подвиг ових хероја. Када је совјетска армија пришла Београду, могла је да заузме град скоро без губитака. Могла је да сруши све уз помоћ авијације и тешке артиљерије. Али у том случају не би био сачуван историјски центар Београда. Маршал Толбухин је у складу са договором са југословенском страном донео одлуку да се разради план заузимања Београда у склопу копнене операције, заједно са југословенским партизанима. Захваљујући томе, спасено је историјско лице Београда”, рекао је амбасадор Чепурин.

Цена која је плаћена за такву одлуку је 4.000 погинулих и 14.000 рањених црвеноармејаца и партизана, закључио је Чепурин. Обележавање 72. годишњице ослобођења Београда настављено је меморијалним дефилеом кроз Улицу краља Милана и полагањем венаца на гробље ослободилаца на Новом гробљу, а вечерас ће у Народном позоришту бити одржана свечана академија, а у Центру Сава концерт Академског ансамбла Националне гарде Русије.²⁰²

---

²⁰² Катарина Лане, Руски ослободиоци Београда поново добили своје улице, <http://www.ambasadarusije.rs/sr/vesti/beograd-ispravio-nepravdu-prema-svojim-oslobodiocima>

Генерал Жданов

Ове симболичне победе над НАТО лобистима и самим НАТО-ом у Србији не би било да грађани Србији нису протестовали против вестернизација улица у Београду. Тако су у одбрани „руских улица” могло читати и следеће²⁰³: „Руска цивилизација је европска цивилизација. Москва и Петроград су европски градови, не мање од Рима, Лондона, Мадрида... Темелји модерне Европе су постављени у јануару 1943., код града који се тада звао Стаљинград. Тако се и данас (ваљда) зове један од квартова

Париза.

Европа, да! Овом континенту припадамо. Европска Унија (НАТО), не, никад.” Даље:

“коме је, забoga, онда пало на памет да из назива београдских улица избацује совјетске/руске генерале и маршале који су Београд и Србију ослобађали? Шта ли је стајало у главама оних који су ту одлуку доносили, оних који су је изгласали и оних који су је одобрили? Колико заслепљеног антикомунизма, тупавог реваншизма или про-западног удвориштва је било потребно да се учини тако нешто!?”

²⁰³

„Руске”

улице

–

српска

брука,

http://www.nspm.rs/component/option,com_yvcomment/ArticleID,21515/url,aHR0cDovL3d3dy5uc3BtLnJzL2tvbHVtbmUtZGpvcmlRqYS12dWthZGlub3ZpY2EvcnVza2UtdWxpY2Utc3Jwc2thLWJydWthLmh0bWwjeXZDb21tZW50MjE1MTU=/view,comment/

Ја мислим да је ту најмање „заслепљеног антикомунизма” и „тупавог реваншизма” а највише *про-западног удвориштва*.” Или: Ваши српски револуционари које је ЦИА довела на власт рушењем легитимно изабране власти најмање имају проблем са идеологијом, јер они немају никакву идеологију, осим ако мито, корупцију и примање новца од страних влада за уништавање властите земље није идеологија.

Ту је само „*про-западно удвориштво*” са крајњим циљем \$\$\$\$ То им је једина „идеологија”. Али бијес народа се гомила.

Управо последња реченица је, према нашем мишљењу подстакла политичаре да се придруже руској страни и учине минималне уступке, тј. врате маршала Толбухина и генерала Жданова у српско памћење. Међутим, борба за своју културу, своју културу памћења овим није завршена.

БОРБА СЕ НАСТАВЉА – НАТО И ЗАПАД У ОФАНЗИВИ

Образовање је такође простор политичке, вредносне и идеолошке борбе. Овде, можемо слободно констатовати, Срби губе. Није тајна да је после 1999. године међу приоритетима Запада у Србији била контрола образовања. Започете су реформе на свим нивоима, а из уџбеника су систематски избацивани аутори и лекције који су утврђивали српски, словенски и православни идентитет. Догодила се тзв. мондијализација образовања. Познавати енглески језик је постала мода као и што чешиће и што више користити различите англицизме, тако да образована омладина данас говори некакав српско-енглески језик.

Међутим, догодили су се и значајни помаци у разумевању културе памћења код младих Срба.

Запад је преко своје пете колоне у српском образовању започео темељно преосмишљавање културе памћења у културу сећања.²⁰⁴

---

²⁰⁴ Види: Зоран Милошевић, *Култура памяти или культура воспоминаний?*, В сборнике: *Проблемы истории и культуры славян в академическом дискурсе России, Белоруссии и Сербии*, Брянск 2020, стр. 7 – 14.; Упор.: Зоран

В Сербии благодаря усилиям неправительственного сектора – так называемых „соросовцев” и „грантоедов”, известных в политическом сообществе как „другосербиянцы” (сербы, выступающие за НАТО, ЕС, либерализм и т. п.), – под видом науки пустила корни идея о том, что истории нет, а значит, нет и культуры памяти. Есть только культура воспоминаний – того, что помнит живой человек. Все остальное – фикция, ненадежная информация.²⁰⁵

ЛИТЕРАТУРА

1. Asman, Jan: Kultura pamćenja, Prosveta, Beograd, 2011.
2. Вук Драшковић евроатланска личност године, https://www.rtv.rs/sr_lat/politika/vuk-draskovic-evroatlanska-licnost-godine_327353.html
3. Willingham, Leah: Promena naziva ulica u Beogradu odraz vremena, <https://balkaninsight.com/2016/07/26/promena-naziva-ulica-u-beogradu-odraz-vremena-07-26-2016/?lang=sr>
4. VUČIĆEVI ČLANOVI „TAJNE VLADE U SJENCI”: Ana Brnabić, Zorana Mihajlović, Željko Mitrović, Miodrag Kostić, <https://www.slobodna-bosna.ba/vijest/35974/vuchicevi-chlanovi-tajne-vlade-u-sjenci-a-na-brnabic-zorana-mihajlovic-zeljko-mitrovic-miodrag-kostic.html>
5. Ђукић, (Ка)Ко смо: студије културе памћења и политике идентитета у Србији, Факултет драмских уметности у Београду, 2017.
6. Јушковић, Весна: Референдум из 2006. био је фалсификован и неуставан, <https://www.in4s.net/juskovic-referendum-iz-2006-bio-je-falsifikovan-i-neustavan/>

Милошевић, Предговор зборнику *Говор мржње и култура памћења*, Институт за политичке студије, Београд, 2020, стр. 9 – 16.

²⁰⁵ Види: Зоран Милошевић, Геополитическое положение православных народов и их перспективы, в сборнике: „Православие в исторических судьбах славянских народов”, Горки 2021, стр.21 – 34.

7. Јоксимовић, Никола: Руски ослободиоци Београда поново добили своје улице, <https://rs.sputniknews.com>
8. Како су се Пеко и Коџа вратили у Београд, <https://www.vreme.com/cms/view.php?id=1230566>
9. Лане, Катарина: Руски ослободиоци Београда поново добили своје улице, <http://www.ambasadarusije.rs/sr/vesti/beograd-ispravio-nepravdu-prema-svojim-oslobodiocima>
10. Милошевич, Зоран: Православные славяне и их безопасность в XXI веке, в сборнике: Россия и славянские народы в XIX – XXI веке, Брянск 2020, стр.91 – 97.
11. Милошевић, Зоран: Време европских антихероја, Печат, бр. 249, 28. децембар 2012, стр. 52 – 53.
12. Милошевич, Зоран: Русский язык в демократической Сербии, В: Язык и идентичность, редактор Кирилл Шевченко, Институт политических исследований/Центр евроазиатских исследований филиала РГСУ в Минске, Белград, Минск, 2020.
13. Милошевич, Зоран: Культура памяти или культура воспоминаний?, В сборнике: Проблемы истории и культуры славян в академическом дискурсе России, Белоруссии и Сербии, Брянск 2020.
14. Милошевић, Зоран: Предговор зборнику Говор мржње и култура памћења, Институт за политичке студије, Београд, 2020.
15. Милошевич, Зоран: Геополитическое положение православных народов и их перспективы, в сборнике: „Православие в исторических судьбах славянских народов”, Горки 2021.
16. Министарка енергетике Зорана Михајловић члан озлоглашене Трилатералне комисије, <https://www.srbijadanas.net/ministarka-energetike-zorana-mihajlovic-clan-ozloglasene-trilateralne-komisije/>
17. „Руске” улице – српска брука, http://www.nspm.rs/component/option,com_yvcomment/ArticleID,21515/ur1,aHR0cDovL3d3dy5uc3BtLnJzL2tvbHVtbmUtZGpvcwRqYS12dWthZGlub3ZpY2EvcnVza2UtdWxpY2Utc3Jwc2thLWJyZW50MjE1MTU=/view/comment/
18. TRILATERALA U SRBIJI: Profesor i opozicionar Jovo Bakić na Rokfelerovom platnom spisku? <https://www.espreso.co.rs/vesti/politika/416715/trilateral-a-ur-biji-i-opozicionar-jovo-bacic-na-rokfelerovom-platnom-spisku>

19. https://sr.wikipedia.org/sr-ec/%D0%9A%D1%83%D0%BB%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0_%D0%BF%D0%B0%D0%BC%D1%9B%D0%B5%D1%9A%D0%B0

ТАДЕУШ (ТАДЕЈ) ВОЛАНСКИ – ПОЉСКИ МИЛОШ С. МИЛОЈЕВИЋ

У Србији још траје борба за рехабилитацију погледа на историју Срба и Словена Милоша С. Милојевића. Кад српски аутори пишу о Милијевићу делује да је он изолован пример у словенском свету, што, наравно, није био. Борба за истину одвијала се међу скоро свим словенским народима. За тако нешто су пример Волански и Ломоносов. Из наведених примера следи да је постојао један центар (на Западу) који је добијао информације о стању историјске науке међу Словенима и сузбијао сваки аутохтонички поглед на историју међу њима, при чему је примењивао различите технике и средства. У неким примерима деловало је да иза сузбијања аутохтониста стоји Немачка, па Аустро-Угарска и на крају Ватикан. У случају Воланског „ватиканска рука” је више него очигледна.

Тадеуш Волански рођен је 1785. године у граду Шавеле (Шјаулјај) у Литванији. Током рата 1812. борио се у војсци Наполеона Бонапарте против Русије и чак је награђен орденом почасне легије. После рата се оженио, настанио у Пољској и почео да проучава рунско словенско писмо, као и да се бави археологијом и колекционарством. Највише су га занимали древни новчићи, амајлије, медаље, натписи на споменицима (камењима и надгробним споменицима), као и старине Северне Африке.²⁰⁶

Можда су замах за проучавање присуства Словена у Италији и на афричком континенту дала два налаза која су се појавила у његовој збирци – фигурица бога Озириса и обредна фигурица ушеби, коју су у древна времена Египћани стављали у гроб покојника. Фигурине из VII-IV века пре нове ере пронађене су

---

²⁰⁶ Воланский, Тадеуш, <https://ru.wikipedia.org/wiki>

током ископавања на обали Балтика и говориле су о трговачким односима древног Египта и словенских народа.

Истражујући древне споменике, Волански је закључио да се многи натписи, несхватљиви Европљанима, могу без потешкоћа прочитати уз помоћ словенских језика. Сматрао је да су и пре Тирила и Методија Словени имали своју врло древну азбуку и открио је да је уз помоћ словенских језика могуће читати већину етрурских (Расенских) натписа.²⁰⁷

Волански је сугерисао да Етрурци нису само најближи рођаци Словена, већ да је управо овај народ био прави оснивач Рима.²⁰⁸ Научник је веровао да су у древна времена словенски народи били познати не само у целој Европи, већ да се њихов утицај проширио и на Северну Африку па све до Нубије.

Волански је веровао да је већ успео да дешифрује већину натписа на етрурском језику, као и мноштво непознатих натписа на различитим артефактима. Своја запажања изнео је у писмима која је упутио у Санкт Петербург у Академију наука, затим Копенхагену, Данском краљевском друштву за проучавање историје, али и Краљевском научном друштву Бохемије. Међутим, љубитељ старина није схваћен озбиљно.

Не чекајући одговор, 1846. године, о свом трошку у граду Гнезно, Волански је објавио књигу „Писма о словенским старинама”. У књизи је археолог на немачком језику у пет писама са додатком од 12 гравура које су приказали 145 артефаката описао најстарија налазишта у својој збирци и у збиркама његових познаника и дошао до закључка да је историја словенских народа веома древна, а

²⁰⁷ У Русији званична наука још одбацује тврдње Воланског, о чему сведочи пример Чудиновва, Валерий Алексеевича. Види: <https://ru.wikipedia.org/wiki>

²⁰⁸ Да подсетимо, велики Ломоносов практички сам се супротставио страном (немачком) насиљу у руском академском кругу. Он је сматрао да историју словенских народа треба као минимум посматрати од антике. Види: <https://zen.yandex.ru/media/slavmir/velikie-o-slavianah-chast-7-zaprescenniy-tadeush-volanskii-5c657f371d345500ae2ed3bf>

распрострањеност и утицај и присуство у Европи се прећуткује и на све могуће начине скрива.²⁰⁹

У књизи је лако доказао да многи новчићи, медаље и натписи на артефактима, који су претходно приписивани или Данцима, па Швеђанима, или Римљанима, припадају Словенима – Љутићима, Литвинима (Литванцима), а које су касније погрешно приписали непознатим Балтима, Бохемцима, Моравцима, Русима и другим народима. Волански је на медаљонима и амулетима пронашао имена руских кнезова, које су Немци сматрали готово измишљеним. Ови натписи сведоче о истинитости легенди. Нашао је име Рурика, имена кнезова Олега и Игора, као и принцезе Олге.²¹⁰

Потпуно уникална у колекцији Воланског је монета из VII века са портретима византијског цара Константина II и словенског принца Гостивита. Натпис на новцу гласио је: HOSTIVIT ET CONSTANS P. F. AVG. Овај артефакт потврдио је да су ратовали између себе Римљани и Словени, као и да је међу њима био склопљен мир. Волански је претраживао артефакте, чије су порекло приписивали Риму или Персији, словенске речи и слике словенских богова – Радогаста, Чернобога, бога рата Јаровита, бога Чура. У натписима на индијским храмовима пронашао је име Тур-бога и превео оно што је написано на етрурским надгробним споменицима.

---

²⁰⁹ Волански није написао много књига. За сада су доступне на пољском, Wolański Tadeusz. *Wyjaśnienie znaczenia napisów na etruskich pomnikach*, 1846. и на руском: *Описание памятников, объясняющих славяно-русскую историю*, составленное Фадеем Воланским, переведённое Егором Классеном // Новые материалы для древнейшей истории славян вообще и славяно-руссов в особенности с лёгким очерком истории русов до Рождества Христова. М., 1854; СПб., 1995.

²¹⁰ Майя Новик, Зачем Ватикан запретил книгу о славянах, <http://www.dal.by/news/174/30-06-20-5/>

Тадеуш Волански

На књигу Воланског „Писма о словенским старинама”, пажњу је обратио (исте 1846. године) гнезнески надбискуп пољске Римокатоличке цркве, који се, што је невероватно безобразно, обратио се цару Николају I са **молбом да се ни више ни мање „Волански спали на ломачи од његових књига”**. Цар, веома изненађен злобом језуита, одлучио је да се упозна са садржајем књиге Воланског, због чега је купио неколико примерака „Писма...” и позвао у Санкт Петербург из Москве још једног познатог словенофила из XIX века, учитеља и писца **Јегора Класена**, да изврши експертизу књиге.

ПИСЬМА О СЛАВЯНСКИХ ДРЕВНОСТЯХ

Собрание первое
145 изображений на XII медных гравюрах
(1846 г.)

Собрание второе
Табл. XIII.-XXII. с 88 изображениями
(1847 г.)

Снимак насловне стране репринт издања књиге Воланског „Писма о словенским старинама”

Либерална омладина тог времена цара је називала **војничиним** (простим, grubим човеком – прим. прев.) и **Николајем Пендрекком** (човек који проблеме решава насиљем – прим. прев),. Међутим, Николај I није био ограничена особа и тачно је знао кога позива. Класен је био и заговорник идеје да су Етрурци најближи рођаци Словена и да су они оснивачи римске цивилизације и самог града Рима. Класен је покушао да докаже да су Словени стварали своју државност истовремено кад и Грци и Феничани, а учења норманских научника сматрао у најмању руку „недобронамерним”. После **Класеновог извештаја**, цар је наредио да се купи „потребан” број књига како би се чувале „под добрим обезбеђењем” и да се аутору додели заштита од војске, коју је обавезао не само да штити Воланског, већ и да

на сваки могући начин помогне експедицијама археолога да сакупе древне словенске артефакте.²¹¹

Како не би сувише раздражио Пољаке и ушао у сукоб, наредио је да се остатак књига запали. Ову последњу наредбу извршили су језуити који књигу нису само уништили, већ је, осећајући се да су неке њене копије сачуване у Санкт Петербургу, уврстиле у ватикански Индекс забрањених књига. Од тада је сваки римокатолик који би отворио „Писма словенских старина” чинио грех. Био је дужан да књигу преда особи која је имала право да чита такву литературу или да је уништи.

Ипак, већина открића Тадеуша Воланског постала је позната јавности: Јегор Класен, по налогу Николе I, укључио их је у једно од својих дела. Тачно, није све било укључено, већ само то што је прошло рецензију Руске православне цркве – слике словенских богова и посебно „срамог уда” биле су неприхватљиве. Нису били објављени ни урађени од пагана цртежи (слике) Христа, кога су укључили у своје пантеоне и коме су покушали да се клањају на исти начин као и осталим боговима – приносећи жртве.

Књига је била мање срећна од аутора – спалили су је. Крајем XX века у библиотеци града Њујорка пронађен је један примерак „Писма...”, који је неким чудом преживео. На иницијативу руских писаца Олега Гусева и Романа Перина, преведен је на руски језик и поново објављен, наравно о приватном трошку.

У XIX веку се о открићима Воланског разговарало неко време, а онда се политичка ситуација променила и на њега су „заборавили на многаја љета”. Познато је да је археолог умро почетком 1865. у Пољској. Његова јединствена збирка

---

²¹¹ О коренима идентитета Словена, али и о многим другим питањима историје овог народа потребно је и корисно консултовати и дела Сање Шуљагић, на пример, чланак „Један прилог сазнавању корена идентитета Словена”, у *Политичка историја Словена – између мита и стварности*, Зборник радова са међународне научне конференције одржане 15. новембра 2019. године, приредила Сања Шуљагић, Институт за политичке студије, Београд, 2019, стр. 69 – 88.

антиквитета пренесена је у музеј Краковског универзитета где се и данас чува. Међутим, његова огромна библиотека је нестала, претпоставља се да су је преузели језуити.

Књига „ПИСЬМА О СЛАВЯНСКИХ ДРЕВНОСТЯХ” (“Писма о словенским старинама”) прештампана је у Санкт Петербургу 2010. године. Том приликом Олег Гусев и Роман Перин су у предговору новом издању све оне који би узели у руке ову књигу подсећали: **„Ви држите у рукама забрањену књигу!”** Даље подсећају на њену историју и охрабрују читаоце да је прочитају (“**Не плашите се:** све књиге Воланског су 1853, године биле унете у папски „Индекс забрањених књига” и осуђене на спаљивање”).

На нашу срећу, папска инквизиција није имала приступ свим књигама. Тако је књига Воланског после више од 150 година поново доступна јавности. Иако инквизиције одавно нема, њен садржај се и даље третира онако како су инквизитори желели.

Значај Јегора Ивановича Класена за очување дела Воланског

Руски и други читаоци су за име Воланског могли да чују благодарехи историчару-патриоти Јегору Ивановичу Класену.²¹²

У свом капиталном делу „Древна историја Словена и Словено-Руса до Руриковог времена” (1854) Е. И Класен је као додатак уврстио два издања дела Воланског „Опис споменика који објашњавају словенско-руску историју”. Претходник Воланског и Класена може се сматрати Мавро Орбини, чија је књига „Историографија о почастима имена славе и ширења словенског народа и његових краљева и владара под многим именима и са многим Краљевствима, Краљевинама и Провинцијама”, објављена у Санкт Петербургу 1722. године (прештампана 2010. у издању издавачке куће „Белые альфы”). У овој књизи Орбини пише следеће: „Словенски народ је својим

---

²¹² Види: Класен, Егор Иванович, <https://ru.wikipedia.org/wiki>

оружјем огорчио готово све народе у Универзуму; упропастио Перејду: владао је Азијом и Африком, борио се са Египћанима и великим Александром; освојили су Грчку, Македонију, илирску земљу; поседовали Маравију, Шлеску земљу, Чешку, Пољску и обале Балтичког мора, стигли су и у Италију, где су се дуго борили против Римљана.” И ова књига је унесена у ватикански Индекс забрањених књига и била је спаљивана.

Насловна страна књиге Класена из 1854. године

Остаје тјана зашто савремени историчари не препознају такву моћ и прошлост словенског народа? Орбини, да подсетимо, није био Словен, већ римокатолички монах у Дубровнику (тада у саставу Сицилије).

Било како било, научна политика словенских држава до дана данашњег не признаје не само радове Воланског, него и Орбинија, Класена, а историјске погледе ни Ломоносова, иако најпознатији руски универзитет носи његово име. Сви ови аутори и њихова дела (као и књиге нашег Милојевића) од „званичне” науке и политике се и данас одређују као „**ненаучна дела, аутора који немају научни кредибилитет**”. Међутим, остаје без одговора шта ћемо са делима аутора који имају „научни кредибилитет”, попут Олге Луковић-Пјановић,²¹³ Реље Новаковића и других?

Овде логика посустаје и почиње политика. Другим речима да би објективна историја и друштвене науке уопште могле да буду доступна свима, мора, осим одговарајуће власти (влада), мора постојати и политичка елита која то жели. Без тог сагласја све ће бити исто, о чему сведоче нови фалсификати историје у вези словенских народа, а посебно о њиховој улози у Првом и Другом светском рату. Другим речима, догађа се да Словени не само да нису у стању да се изборе за истину о свом пореклу²¹⁴, него не могу ни да сачувају ни новије историјске истине.²¹⁵

ЛИТЕРАТУРА

1. Воланский, Тадеуш, <https://ru.wikipedia.org/wiki>
2. Классен, Егор Иванович, <https://ru.wikipedia.org/wiki>
3. Луковић-Пјановић, Олга: *Срби... народ најстарији*, 1 – 3, „Мирослав”, Београд, 2003.
4. Милошевић, Зоран: О новом тумачењу политичке историје у Белорусији и Украјини, у зборнику *Политичка историја*

---

²¹³ Види: Срби... народ најстарији, 1 – 3, „Мирослав”, Београд, 2003.

²¹⁴ Види: Зоран Милошевић, О новом тумачењу политичке историје у Белорусији и Украјини, у зборнику *Политичка историја Словена између мита и стварности*, приредила Сања Шуљагић, Институт за политичке студије, Београд, 2020, стр. 197 – 217.

²¹⁵ Види: Зоран Милошевић/Александра Мировић, Велики рат и (не)култура памћења у медијима: Говор мржње кроз фалсификовање историје и пропагандно деловање, у зборнику *Говор мржње и култура памћења*, приредили Зоран Милошевић и Милош Кнежевић, Институт за политичке студије, Београд, 2020, стр. 172 – 219.

Словена између мита и стварности, приредила Сања Шуљагић, Институт за политичке студије, Београд, 2020.

5. Милошевић, Зоран / Мирковић, Александра: Велики рат и (не)култура памћења у медијима: Говор мржње кроз фалсификовање историје и пропагандно деловање, у зборнику *Говор мржње и култура памћења*, приредили Зоран Милошевић и Милош Кнежевић, Институт за политичке студије, Београд, 2020.
6. Митић, Александар: *Срби у Грчкој*, „Примапром/Балканска геополитика”, Бања Лука, 2019.
7. Новик, Майя: Зачем Ватикан запретил книгу о славянах, <http://www.dal.by/news/174/30-06-20-5/>
8. Чудинов, Валерий Алексеевич. Види: <https://ru.wikipedia.org/wiki>
9. Шуљагић, Сања: „Један прилог сазнавању корена идентитета Словена”, у Политичка историја Словена – између мита и стварности, Зборник радова са међународне научне конференције одржане 15. новембра 2019. године, приредила Сања Шуљагић, Институт за политичке студије, Београд, 2019.

КЛЕТВЕ У „ПЕСМАМА И ОБИЧАЈИМА УКУПНОГ НАРОДА СРБСКОГ” МИЛОША С. МИЛОЈЕВИЋА

Руски научник Пјотр Гарјајев, Оснивач нове научне гране која се зове таласна генетика, каже: „Људи не схватају повезаност ријечи које изговарају и онога што им се догађа у животу. Главна структура човјека је ријеч, која има директан утицај на наш генетски апарат. ДНК осјећа ријеч и њен смисао, све што мислимо и кажемо утискује се у таласни ген, то јест таласно-генетски програм који мијења наслеђе сваке ћелије у једном или другом смјеру. Ако је ријеч пуна негативних значења, структура ДНК почиње да мутира и потомцима се већ предаје деформисана. Акумулација таквих негативних особина може се назвати ‘програм самоуништења.’”[1]

Према нашим истраживањима, додаје Гарјајев, „клетва узрокује мутагено дејство слично радиоактивном зрачењу од 1000 рендгена. Човјек као вајар ваја свој генетски апарат и одговарајућу информацију преноси следећем покољењу. Ако је она негативна, онда из генерације у генерацију, као што од грудве снијега постаје лавина, расте и саморазарајуће утиче на потомке”.

Ако се покуша успоставити хијерархија клетви, односно сазна која клетва је најгора долазимо до занимљивих виђења. Према одређеним веровањима најтежа је кумова клетва, према другим родитељска. Најстаријом се (што је нетачно) сматра клетва цара Лазара. Према „Песмама и обичајима укупног народа србског” најтежа је девојачка клетва. Да појаснимо.

Клетва као самосталан исказ изриче се са вером у магијску моћ речи да Бога, демона, судбину или природне силе покрене на наношење зла.

Народ верује да је кумова клетва посебно тешка – јер он представља моћног посредника између живих и мртвих.[2]

Традиција клетви постоји вероватно у свим културама света. Време настанка овог израза закључује се на основу њене садржине: пошто је основни подстицај за настанак клевете проклињање некога са жељом да му се нешто непријатно деси, јасно је да је настала у давна времена када се веровало у магичну моћ речи.

Најгоре клетве су оне које „баци” родитељ,[3] а у народној поезији као „опасне” клетве помињу се и оне које баца девојка или сестра.

Најстрашнија клетва наших предака је била заклињање мајчиним млеком (када мајка открије своје груди и закуне децу да је послушају у нечему, што је по правилу рађено једном у животу, а у срећним породицама никад), о коју се не сме огрешити.

Клетва цара Лазара спада међу најстарије српске клетве. Многи верују да још увек нисмо „скинули” проклетство које нам је бачено пре скоро седам векова. Петковић сматра да су се многи догађаји у историји српског народа догодили управо на Видовдан захваљујући речима изреченим 27.06.1389:

„Ко је Србин и српскога рода и од српске крви и колена, а не дош’о на бој на Косово не имао од рода порода, ни мушкога ни девојачкога! Од руке му ништа не родило, рујно вино, ни пшеница бела, Рђом кап’о док му је колена!”

Бројни су они који верују да је клетва изговорена уочи Видовдана обележила кретање и судбину српског народа. Као пример често се наводи да је Гаврило Принцип извршио атентат на аустроугарског престолонаследника Франца Фердинанда управо на овај дан, а као пример из модерне историје наводи се изручење Слободана Милошевића Хашком трибуналу.

У „Песмама и обичајима укупног народа српског”, Милоша С. Милојевића такође наилазимо на клетве.[4] У Песми „Смрт Јовина” налазимо стих:

„Већ су тјешке кљетве ђевојачке
Које су ме младе проклињале,
Проклињући; вако говориле:

Колико је јатлуку грана,
Толико је на јагуку рана,
Толик' њек је на Јовану рана”.

Драма се наставља када остарела мајка пита свога сина

Јована:

„Сине Јово јединац у мајке!

Кажи сине моје чедо драго!

Како би се опростио кљетва

Како би се опростио вјеза

И како ли, оних страшних

Мука

Што т'уклеше младе

Ђевојке”

Ал' из труња Јова одговара:

„Мајко моја сладка ранилице!

Њемогу се опростити кљетва.”

У песми „Најка и Иван”[5] имамо обруту ситуацију када Иван куне девојку која се удаје за другог.

„Од мене јој је благослов;

Колико љеба појела,

Толико јада подњела.

Колико воде пропила,

Толико суза пољела.

Колико вина пропила,

Толико крви прољеља.

У песми „Болан Јово у гори”[6] (стр. 85) болесни Јово разговара са дрветом (витом јелом), испод које болује јер су га проклеле три девојке које су му се обећале (дајући му везен јаглуку), а он их преварио, после чега су га овако клеле:

„Колико је на јаглуку грана

Толико је на Јовану рана.

Колико је јаглуку кука

Толик' Јова допао нам мука.

Колико је јаглуку веза

Толик' нек је на Јовану свеза

Колико је јаглуку ица
 Толик' Јово допао модрица.
 Колико је крушсци крушака,
 Толик' Јову згодило пушака.
 Што превари у селу девојке
 Што превари ујела га гуја
 Њега једна а њих деветере”.

У песми „Дарови преварене девојке” (стр. 85) девојка овако куне момка:

„Моме драгом моје миле друге
 Моме драгом моме вољеном војну
 Спремила сам мрку марамицу
 Кад омркне, да Бог да му даде
 Да Бог даде и Богородица:
 Да омркне а да не осване.
 Што ме тужан данас преварио
 Послушао свога старог бабу
 Свога старога бабу и старицу мајку
 Другу узо, а мени се смеје”.

Јасно је да се кроз „Песме и обичаје укупног народа србског” и када су у питању клетве јасно уочава снажан етички кодекс.

За разлику од других тумачења и песама, код обредних песама укупног народа србског и моралног кодекса који негује издваја се жеља за животом, јер се концентрише на младост, на мушко-женске односе и верност као основни принцип заједнице.

Договор између момка и девојке јасно указује да они желе заједницу засновану на међусобној верности и продужењу трајања даривањем новог живота. Народни песници због тога истичу да превара девојке представља снажан морални неопростив преступ, а девојачка клетва која из овога проистиче добија снагу која се протеже на шест поколења онога мушкарца који превари.

Данас, када на сваком кораку видимо сасвим супротну тенденцију, тј. одсуство жеље за животом савремене србске омладине, „Песме и обичаји укупног народа србског”, Милоша С.

Милојевића могу бити путоказ повратку животу, али и истраживање некадашњег културног јединства (обрасца) који може помоћи да се он поврати. Да би то било могуће, између осталог, мора се познавати дело Милојевића.

ЛИТЕРАТУРА

[1] МЕДИЦИНА БУДУЋНОСТИ: Пазите шта причате, гени све памте!, <http://www.sedmica.me/tzjrt/>

[2] Најгоре српске клетве: Опасне речи чије дејство траје шест генерација!, <https://stil.kurir.rs/lifestyle/59235/najgore-srpske-kletve-opasne-reci-sije-dejstvo-traje-sest-generacija>

[3] Старац Пајсије упозорава: Родитељска клетва је веома моћна, пазите шта причате деци!, (Преузето из књиге „С болом и љубављу савременом човеку” старца Пајсија Светогорца)

[4] Песме и обичаји укупног народа србског, одабране песме, први том, Приредио Милош С. Милојевић, Ганеша клуб/Удружење „Милош Милојевић Црна Бара, Београд, 2018, стр. 64.

[5] Исто, стр, 76-77

[6] Исто, стр, 85.

III

**ГЕОПОЛИТИЧКЕ АНАЛИЗЕ И
УПОЗОРЕЊА**

ПУТИН – КОРАК ИСПРЕД ДРУГИХ*

О Владимиру Путину на српском језику објављено је мноштво чланака, али и књига.

Интерес јавности за новог руског политичара, Владимира Путина, у Србији је први покушао да задовољи покојни Винко Ђурић књигама *На половини пута* (2004) и *Владимир Путин и васкрс Русије*, заправо други део претходне књиге (издање аутора). Од истог аутора имамо и трећу књигу, овај пут у издању Института за политичке студије, *Путинизам, историја – теорија – пракса* (2008). Следи књига једног од потписника овог предговора, такође у издању Института за политичке студије, *Путинова политика* (2007).²¹⁶ Потом се објављују монографије Бранка Влаховића, *Путин – моћ Русије* (2014) и браће Карић „*Путин: снага Русије*” (2020).

Прва књига руског аутора, како би се „из прве руке” задовољила радозналост о политичару чија појава никога није остављала равнодушним је превод са руског, аутора Роја Медведева, *Четири године у Кремљу* (2004) и *Повратак Русије* (2007), а коју су објавиле „Вечерње новости”. Наслов књиге је одговарао стварности, јер се Русија са Владимирим Путином вратила у свет геополитике и међународних односа. Друга књига руских аутора (Наталије Говоркјан, Наталије Тимакове и Андреја Кољесникова), је *Разговори са Владимиром Путином* (2016).

---

* Поговор књизи Владимира Путина „Русија у новом добу”, Институт за политичке студије, Београд, 2023.

²¹⁶ Поред наведене монографије од истог аутора су још две књиге где се више или мање говори о политици Путина: „*Нови пут Русије: Русија у поствизантијском геополитичком и религиозном вртлогу*”, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево, 2005. и „*Руско питање данас*”, Институт за политичке студије, Београд, 2006.

Не треба заборавити ни књигу америчког режисера Оливера Стоуна, *Интервју са Владимиром Путином* (2017).

На другим језицима објављене су, такође, бројне књиге које су се бавиле Путином џудистом и Путином геополитичарем, посебно после повратка Крима у састав Руске Федерације.

Иако су становници планете одмах по ступању на дужност премијера Руске Федерације 1999. године осетили да се ради о вансеријском политичару, тек његовим избором на дужност председника (2000) ово уверење ће се и утврдити и одржати до данашњих времена.

Решавајући чеченско питање омогућио је Русији да уђе у период стабилности, а сузбивши и тероризам који је Запад, углавном, преко припадника исламске вероисповести (сетимо се трагедије у Беслану), добио је готово безрезервну подршку јавног мњења.

Даља дешавања показала су да Запад не мирује и да тражи начин како да дестабилизује и подели Русију. Један од неуспешних покушаја је био преко Грузије (2008), али када је 2014. у Кијеву изведена успешна обојена револуција, Запад је учинио све да Украјина и Украјинци буду анти-Русија, као што су Хрвати анти-Србија.

После наведеног догађаја Кијевска хунта је организовала толико антируских акција, толико је уложила у пропаганду мржње према Русима, да је деловало да мора довести до експлозије и уништења Руса и Русије.

Међутим, вратимо се на 2014. годину. Те године је Крим донео референдумску одлуку да се врати у састав Руске Федерације. О геостратешкој важности Крима сувишно је говорити. Ко контролише Крим – контролише Црно Море.

Управо ове године показало се да је Путин у геополитичким потезима корак испред својих противника.²¹⁷

---

²¹⁷ О томе видети: Зоран Милошевич, Россия, Украина и Новая Хазария: геополитический аспект, в *Россия и славянские народы в XIX – XXI вв*, Брянский государственный университет имени академика И. Г. Петровского, Брянск, 2019, стр. 168 – 178.

Када је 24. фебруара 2022. године Руска Федерација започела Специјалну војну операцију (СВО) у Украјини, показало се да је за дан касније Запад са Украјином планирао напад на иа Доњецку Републику, али и Крим и не само Крим. Током СВО у Украјини испливали су бројна злодела Запада у Украјини, од терора ковидом-19, до спремности да се удари и на саму Руску Федерацију.

Оно што је интересантно, иако су западни медији Путина све време представљали као „демона”, а посебно после најаве Швабовог „великог ресетовања” и изазивања вештачких криза, тако да обични људи у лику Владимира Путина виде лидера-спасиоца од људи подлеглих окултним вредностима и религији. Због тога му једнако скандирају фудбалски навијачи у Турској, певају песме палестински музичари, а демонстранти у Немачкој носе његове фотографије.

У таквим околностима Дајана Лазаревић, млади истраживач и преводилац, упорно прати излагања и говоре Владимира Путина, преводи их на српски, добија одобрење из председничке администрације и том рукопису даје наслов „*Русија у новом добу*”. Ово је, дакле, *прва књига самог Владимира Путина*²¹⁸, а не како је то било до сада других о њему, што је и својеврсни *подвиг* преводиоца, учињен пре свега личним ентузијазмом. На овај начин читаоци се могу упознати са аутентичним Путиновим ставовима, размишљањима, идејама, знањем, жељама и предлозима, како западним политичарима, тако и по питању унутрашње политике.

Не бисмо да превише указујемо на све највредније у овој књизи, јер је тога доста, а тиме бисмо одузели драж читања, али би издвојили Путинова размишљања и деловање по питању Украјине. Управо Украјине, јер се на тој територији не бије битка

---

²¹⁸ Постоје поједини чланци Путина који су преведени на српски и уврштени у различите антологије или зборнике. Види: Владимир Кршљанин, *Руска политичка мисао данас*, Информатика / Институт за политичке студије, Београд, 2021, стр. 13 (НАТО у рату против Србије већ има десетине мртвих) и стр. 262 (Људи као циљ економије, а не „Велики ресет”).

само за опстанак Руске Федерације и Руса као народа, него и других народа Европе и света, а посебно нас Срба. Једноставно код Руса и Срба постоји нешто што би се могло назвати законом спојених судова.

Путин је у више наврата говорио о историјском јединству Руса и Украјинаца, али његов истоимени чланак на ову тему из 2021. године, за који каже да је сам писао на основу отворених извора, представља важно сведочанство. Прво, јер се ослонио на традиционалну науку, лишену фалсификата и митова. Исправно констатује да се проблем јавља у 14. веку, када је елита Литваније прешла на римокатоличку веру, а продубљује се низом црквених унија, од којих је најтеже последице имала по руски идентитет у Украјини и делимично Белорусији Брестка унија, потписана од дела православних владика и свештеника 1596. године. Од тада се спроводила полонизација и латинизација становништва (асимилација), а потискивало православље.

Оно што је важно, Путин наводи да Украјинац није етничко име, већ професија – граничар, односно означава човека који живи на граници. Све следеће акције различитих центара моћи, укључујући и большевичке, градиле су социјалним средствима украјински идентитет, али као антируски, а државу Украјину као анти-Русију.

Из таквих позиција власт у Украјини и њихови заштитници са Запада су обновили нацистичке вредности и идеологију (због потребе да становништво гледа антируским очима на Русију и Русе), а из чега је проистекла потреба за денацификацијом већ добро утемељене разбојничке државе – Украјине. Разбојничке, јер је Специјална војна операције Русије у Украјини показала да разбојничка влада у Кијеву није само милитаризовала становништво, ширила русофобију, већ градила биологорије које су биле основа за биолошки рат против Русије, али и целог човечанства са ковид пандемијом, тајно ушла у стварање нуклеарне бомбе, растеривала сопствени народ и постајала мостобран НАТО-а за напад на саму Русију.

Препоручујући читаоцима дело Владимира Путина „Русија у новом добу” можемо рећи да је аутор наставио добро познату

традицију да се развој политичке мисли одвија са развојем државе, тако да и овде видимо снажну државотворну мисао аутора. Другим речима, Путин се изјаснио против одумирања државе.

Монографија која је пред читаоцима умногоме ће допринети да заинтересовани схвате политику Руске Федерације у низу сфера, али и да разумеју зашто је био увек корак испред непријатеља Русије.

„КОДЕКС АЛИМЕНТАРИУС”(CODEX ALIMENTARIUS), АГЕНДА УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА 2030. И ХРАНА БУДУЋНОСТИ

Бирокуратски апарат УН одавно је независан од воље држава чланица ове организације. Његово формирање се одвија иза кулиса, а донете одлуке све више постају обавезујуће. Почетком 21. века развила се парадоксална ситуација када је „реп почео да маше псом” – одлуке УН почеле су да зависе не од држава оснивача, већ од бирокуратског апарата, разних комитета, комисија и поткомисија, докумената које припрема исти тај бирокуратски апарат. Штавише, ови документи су дугорочни.

Бирокуратија УН је још 2006. године усвојила документ под називом „Education for Sustainable Development Toolkit” – такозвана „Агенда 2030”, која као свој циљ дефинише „образовање за одрживи развој” целокупног становништва Земље. На основу овог документа УН су усвојиле 17 циљева „одрживог развоја”, који су почели да се систематски спроводе. На први поглед и „Агенда 2030” и сви „Циљеви одрживог развоја” изгледају позитивно, креативно и написано са великом пажњом за будуће генерације и подизање деце. Али, како кажу, „ђаво је у детаљима”. Њихова практична примена показује праву антиљудску намеру аутора оваквих докумената.

Тема „Агенде 2030 Уједињених нација”²¹⁹ и шта она доноси човечанству, са посебним освртом на људски јеловник који овај документ предлаже, постала је и омиљена тема медија. Ево неколико наслова: „17 Циљева одрживог развоја УН и њихово право значење”²²⁰, „Агенда – План за изградњу планетарне

---

²¹⁹<https://www.un.org/sustainabledevelopment/ru/about/development-agenda/>

²²⁰https://news.rambler.ru/other/43291880/?utm_content=news_media&utm_medium=read_more&utm_source=copylink

антиутопије”²²¹, „УН претварају светско становништво у биомасу”²²² „Скривена агенда УН до 2030.”²²³, „Шта ће људи јести у будућности?”²²⁴, „Вештачко месо и храна као лек: шта ћемо јести у наредној деценији?”²²⁵ ...

Измене у исхрани људи предвиђене су Правилником Агенде 2030. или како се у медијима назива „Кодексом Алиментариус”²²⁶ Ради се термину који се користи за прописе о храни који су написани и ратификовани 2009. године. Одмах треба рећи да постоји веза између компаније IG Farben²²⁷ (бивших BAYER, BASF, NOECHST) и Правила о храни које су ратификовале УН. Кодекс дозвољава замену природне хране вештачком (генетски модификованом), али и присуство у храни токсина које угрожавају људско здравље.²²⁸ Међутим, када се анализира позадина и циљеви „Кодекса Алиментариуса” долазимо до зла које је већ угрожавало људску цивилизацију и самог човека, а што није, на жалост, побеђено у Другом светском рату.

Ипак, пођимо редом.

²²¹<http://pravosudija.net/article/olga-kapitonova-etapy-voploshcheniya-agenda-21>

²²²https://zavtra.ru/blogs/oon_prevrshaet_naselenie_zemli_v_biomassu

²²³<https://unworld.ru/konspirologiya/skrytaya-povestka-dnya-oon-na-period-do-2030-goda/>

²²⁴<https://vc.ru/future/95390-kakoy-budet-eda-k-2050-godu>

²²⁵<https://www.forbes.ru/forbeslife/390119-iskusstvennoe-myaso-i-eda-kak-lekarstvo-chto-my-budem-est-v-sleduyushchem>

²²⁶*Кодекс Алиментариус*, второиздание, Издательство „Весь мир”, Москва, 2006.

²²⁷ Види: Фарбен геноцид. Концлагерь для человечества. История фармацевтического холокоста, <https://medalternativa.info/entry/farben-genotsid/> (приступљено 30. 12. 20021)

²²⁸ Колико је ова храна штетна упозорили смо у неколико радова. Види: Зоран Милошевић, *Образовање и интелигенција* (да ли су млади све мање интелигентни?) зборник радова са VI међународног скупа „Актуелни проблеми образовања и науке”, Европски универзитет, Брчко дистрикта, 2018, стр. 19 - 28.; Зоран Милошевић, *Пад интелигенције становника Запада? – да ли је памет и даље „добро распоређена”*, *Печат*, бр. 502, 12. јануар 2018, стр. 40 – 43.; Зоран Милошевић, *Омладина оштрог ума и кратког памћења*, *Печат*, бр. 586, 20. септембар 2019, стр. 51 – 53.

Кодекс Алиментариус (латински Codex Alimentarius – Кодекс о храни) је скуп међународних стандарда за храну које су усвојиле Међународна комисија ФАО (Организација за храну и пољопривреду Уједињених нација, међувладина организација за развој пољопривреде, шумарства, рибарства, руралних подручја) и СЗО (Светска здравствена организација) за примену Кодекса стандарда и прописа за храну. Кодекс стандарда покрива основну храну, како прерађену тако и полуфабрикату и

непрерађену храну.

Током 2012. у комисији је било представника из 186 земаља и Европске уније. Статус посматрача кодекса имало је 215 организација (владиних, невладиних и тела УН).

Комисија Codex Alimentarius формирана је под утицајем фармацеутске индустрије 1963. године, у складу са резолуцијама усвојеним 1961. године на једанаестом заседању ФАО конференције у УН и на шеснаестој скупштини СЗО. Међутим, историјски корени имена Codex Alimentarius могу се пратити до Codex Alimentarius Austriacus (ово је назив збирке стандарда и описа многих намирница развијених у Аустроугарској империји од 1897. до 1911.). Касније, у периоду од 1954. до 1958. године, Аустрија је већ активно допринела стварању регионалног европског кодекса, Codex Alimentarius Europaeus. И управо је Савет за Codex Alimentarius Europaeus 1961. године усвојио резолуцију у којој се предлаже да се стандарди које је он развио уведу у употребу у ФАО и СЗО.

„Кодекс Алиментариус” је написан као да је обавезни технички стандард за безбедност хране, минерала и витамина, а

заговорници Кодекса тврдили су да је то само добровољни референтни стандард и да државе немају обавезу да примењују кодекс. Међутим, Светска трговинска организација (СТО) сматра Кодекс Алиментариус међународним стандардом за решавање питања безбедности хране и заштите потрошача.

Немачка делегација је 1996. године предложила усвајање правила да се ниједан биљни, витамински или минерални додатак не ставља на тржиште као превентивно или терапеутско средство. За њих је предложено да се уведу исти захтеви који постоје за лекове. Предлог је усаглашен, али није прихваћен због протеста (касније је ипак то провучено у документа УН).

На 28. седници Комисије Codex Alimentarius (4-9. јул 2005.) расправљало се, између осталог, о „Смерницама за витаминске и минералне додатке исхрани” (Guidelines for Vitamin and Mineral Food Supplements) које захтевају да се људи подстичу да бирају уравнотежену исхрану уместо да узимају различите витаминске или минералне додатке. Изузетак је ако је унос неких елемената у храни недовољна, могућа је употреба прехранбених саплемената. Ове смернице су изазвале негодовање међу заговорницима додатака.

Кодекс квалитета хране (Codex Alimentarius) многи истраживачи оценили су негативно, тј. да је смишљен да се „тајно уништи становништво”.²²⁹ Наиме, иако је Кодекс Алиментариус рекламиран као необавезан (што поставља питање смисла његовог доношења), с обзиром да је наишао на значајно негодовање, глобалисти су нашли начина да га учине обавезним.

Светска трговинска организација (СТО) је 1994. године заменила Општи споразум о царинама и трговини (ГАТТ) и овлашћена је да уведе трговинске санкције ради спровођења Кодекса и других стандарда и смерница као средства за усклађивање глобалних стандарда за храну и олакшавање трговине између земаља. Другим речима, када су смернице,

---

²²⁹Codex Alimentarius — тајноне уничтожение населения,
<https://pub.wikireading.ru/34711>

правила и прописи у оквиру Кодекса ратификовани и усвојени, они постају обавезујући за сваку државу чланицу СЗО.

Имати међународне организације које се брину за наше благостање и исхрану је у теорији одлична идеја. Међутим, Кодекс нема везе са спасавањем живота и у потпуности је повезан са плановима елите да смањи светску популацију. Подсетимо да постоји (одобрени?) немачки план за Кодекс којим се предвиђа да се витамини, биљке (овде је посебно на удару коприва) или минерали не смеју стављати на тржиште у превентивне или терапеутске сврхе.

Ефикасност саплемената ће бити драстично смањена. Сви саплементи који се продају у или у земљама чланицама Кодекса мораће да буду одобрени у складу са овим драконским стандардима.

Зашто се то ради? Зато што хранљиве материје чине људе паметнијим, јачим, слободнијим и независнијим.

НАЦИЗАМ, ИГ ФАРБЕН И „КОДЕКС АЛИМЕНТАРИЈУС”

„Кодекс” је, дакле, непријатељ свих, осим оних који имају користи од њега. Осим тога, постоји и непосредна, директна веза са онима који су починили стравичне злочине против човечности за време нацистичког режима (Другог светског рата): „Један од оних који су проглашени кривим био је Херман Шмиц, председник гигантске корпорације И.Г. Фарбен.²³⁰ Његова компанија је била највећа хемијска фабрика на свету и имала је невероватну политичку и економску моћ и утицај у нацистичкој држави. Фарбен је производио гас који је коришћен у

---

²³⁰ Руководство концерна оптужено је пред Нирнбершким трибуналом. Тачније **13 од 23** висока функционера осуђено је на различите казне затвора, али су већ 1951. пуштени на слободу, након чега су се вратили на руководеће позиције у концерну и чак добили државну награду Савезне Републике Немачке. Види: IG Farben, https://ru.wikipedia.org/wiki/IG_Farben

нацистичким гасним коморама и челик за пругу изграђену да одвози људе у смрт”.²³¹

Какве ово везе има са Кодексом Алиментариусом? Корпорације и људи који стоје иза ове иницијативе су исте оне компаније и људи који су подржавали нацистичку Немачку: BASF, Hoechst и Bayer.²³²

Како, дакле, сведочи Алексеј Долганов, Нирнбершки трибунал је нацистичке олигархе, на челу са онима из ИГ Фарбена” осудио „на 12 година затвора и конфискацију”.²³³ Нико од осуђених није признао кривицу. Последњи од 27 осуђених у случају саучесника Трећег рајха ослобођен је 1952. године, а Алфрид Круп је изашао још раније, 1951. године. Трећи најважнији оптужени, власник индустријске империје Фридрих Флик, ослобођен је 1950. године.

Након завршетка великих нирнбершких процеса, који су окончани осудом највишег руководства Рајха, почели су мањи нирнбершки процеси осталим саучесницима режима. Највећи број војних судова одиграо се у америчкој зони окупације, где су, у току 12 суђења, доследно оцењивани поступци представника свих сфера немачког друштва. Осуђени су нацистички лекари-целати (7 смртних казни). Затим је уследило суђење судијама. У априлу 1947. дошло је време да одговарају људи из великог бизниса:

Суђење Флику (од априла до децембра 1947).

Суђење ИС Фарбену (од августа 1947. до јула 1948.).

Суђење Крупу (од децембра 1947. до јула 1948.).

Фридрих Флик је осуђен на седам (7) година затвора, од чега је само три године провео у затвору.

Након превременог пуштања на слободу, Флик је одмах оживео своје царство, а до 1960. поново се појавио на врху листе најбогатијих људи у Немачкој. Флик никада није признао своју

²³¹Codex Alimentarius — тайное уничтожение населения, <https://pub.wikireading.ru/34711>

²³²Алексеј Долганов, Суд над фашистскими олигархами, <https://topwar.ru/140886-sud-nad-fashistskimi-oligarhami.html>

²³³ Исто.

кривицу и одбио је да исплати било какву одштету ратним заробљеницима и затвореницима концентрационих логора, чији је принудни рад коришћен у његовим фабрикама током целог рата.²³⁴

Старији Круп је пуштен из трибунала из здравствених разлога. Далеке 1941. старац Густав је коначно изгубио разум и био је приморан да препусти контролу сину Алфриду Крупу.

Син је добио својих законских 12 година уз конфискацију. Одлуком Трибунала, Круп је био приморан да прода сва своја предузећа, а приход од продаје исплаћен је у виду обештећења жртвама. Међутим, извршење оштре казне прекинула је неочекивана околност: за оронуте радионице и напуштена предузећа није пронађен ни један купац.

Почетком 1951. године, на лични захтев Високог комесара америчке окупационе зоне, Алфрид Круп је пуштен пре рока и враћен је да управља својим фабрикама.

Данас, на почетку XXI века, Крупово царство наставља своју историју у виду највећег индустријског концерна у Европи „Tyssen Krupp AG”.

Најгори од свега је био хемијски картел ИГ Фарбен. Амерички војни трибунал закључио је да би без његових активности Други светски рат био немогућ.²³⁵ Хајнрих Бутефиш (менаџер ИГ Фарбена) и Хајнрих Гатенеу (званични представник ИС Фарбена, у исто време био је и СС официр) финансирани су Хитлеров долазак на власт уз очекивање владине

---

²³⁴ Види: Зоран Милошевић, Америка и фашизам, *Печат*, бр. 146, 24. децембар 2010, стр. 40 – 41.

²³⁵ ИГ Фарбен је био највећа подршка Адолфу Хитлеру у кампањи. Годину дана пре него што је Хитлер преузео власт, ИГ Фарбен је **донирао 400.000 марака Хитлеру** и његовој нацистичкој Социјалдемократској партији. Сходно томе, након Хитлеровог преузимања власти, ИГ Фарбен је био највећи шпекулант немачког освајања света током Другог светског рата. На Нирнбершком војном суду 1946/47. године овај хемијски картел је осуђен за војне нападе. **Студија фактора који су изазвали рат коју је урадила америчка влада закључила је да без ИГ Фарбена Други светски рат једноставно не би био могућ.** Види: Фарбен геноцид. Концлагерь для человечества. История фармацевтического холокоста, <https://medalternativa.info/entry/farben-genotsid/>

подршке фабрикама синтетичких горива. Након тога, **да би проширили научне пројекте, нацисти су створили експерименталну базу за компанију Фарбен – концентрациони логор Аушвиц.**

Фармацеутска одељења ИГ Фарбена користила су људе из концентрационих логора за своје потребе: хиљаде њих је умрло током експеримената на људима у којима су, између осталог, **тестиране нове и непознате вакцине.** Није било помиловања за заробљенике Аушвица. Они који су били преслаби или болесни да би радили, разврстани су на главној капији фабрике Аушвиц и послани у гасне коморе да се гуше хемијским гасом циклон-Б, који је коришћен за убијање милиона људи и произведен у ИГ Фарбен-у. У исто време, др Јозеф Менгеле је експериментисао са лековима у Аушвицу, који су означени као „Б-1012”, „Б-1034”, „3 382” или „Рутенол”. Тестови су рађени не само на болесним затвореницима, већ и на здравим људима. У почетку су се људи заразили пишулама, праховима, ињекцијама или клистирима. Многи лекови су изазвали повраћање или дијареју. У већини случајева, затвореници су умрли као резултат експеримената са новим таблетама за спавање. Према речима преживелих затвореника, Бајер је слао лекове у неозначеним и непотписаним бочицама које су давале пацијентима са туберкулозом.

ФОТО: Аушвиц

Дана 14. априла 1941, у Лудвигсхафану, Ото Армбруст, представник ИГ Фарбен одговоран за пројекат Аушвиц, рекао је својим колегама: „Наше ново пријатељство са СС-ом је благослов. Предузели смо све неопходне кораке да интегришемо концентрационе логоре за добробит нашег предузећа.”²³⁶

„Ови ИГ Фарбен злочинци, а не нацистички фанатици, главни су ратни злочинци. Ако се њихови злочини не изнесу на видело, а они сами не буду кажњени, представљаће много већу претњу будућем свету од Хитлера да је остао жив. А ако се њихова кривица не обзнани, нанеће још више штете будућим генерацијама.” (из говора званичног америчког тужиоца на суђењу у Нирнбергу).

Одлуком донетом на Нирнбершком суђењу, ИГ-Фарбен је подељен на BASF, Hoechst и Bayer. Данас је свака од три подружнице ИГ-Фарбен 20 пута већа од њихове матичне компаније из 1944. године. Поред тога, бивши чланови Нацистичке партије су три деценије након завршетка Другог

---

²³⁶Фарбен геноцид. Концлагерь для человечества. История фармацевтического холокоста, <https://medalternativa.info/entry/farben-genotsid/>

светског рата били на челу борда директора у БАСФ-у, Бајеру и Хоехсту. Подједнако важно, скоро три деценије након рата, БАСФ, Бајер и Хоехст (сада Авентис) заузимали су највише позиције у председништву, заједно са бившим члановима Нацистичке Социјалдемократске партије. Од 1957. до 1967. млади **Хелмут Кол** је био плаћени лобиста Verband Chemischer Industrie, централне организације немачког фармацеутског и хемијског картела. Тако је немачка хемијска и фармацеутска индустрија створила сопствену политичку снагу, остављајући немачком народу само избор коначног одобрења.²³⁷

Ово су три (BASF, Hoechst и Bayer) од осам највећих компанија за пестициде на свету. То су фармацеутске компаније. То су хемијске компаније. То су компаније које производе генетски модификовану храну. Ово су три главне компаније које су некада формирале нацистички хемијски картел И.Г. Фарбен. Фарбен је изградио концентрациони логор Аушвиц.

Фарбен је помогао да Хитлер избије на врх власти и постане лидер Немачке. Има ли овде очигледне везе или је нешто нетачно?

Док је служио затворску казну, Шмиц је тражио алтернативу грубој сили да контролише људе и схватио је да се они могу контролисати путем извора хране. Када је изашао из затвора, обратио се пријатељима у Уједињеним нацијама (УН) и изложио свој план **да преузме контролу над храном широм света**. Трговинска комисија, названа „Кодекс Алиментариус”, поново је створена под маском комисије за заштиту потрошача. Међутим,

---

²³⁷ Резултат је свима познат: **Хелмут Кол** је био канцелар Немачке 16 година, фармацеутска и хемијска индустрија је постала водећи светски извозник са подружницама у 150 земаља: више него што је ИГ Фарбен икада имао. Неколико милијарди људи ће умрети прерано, ако фармацеутска индустрија настави да спроводи своју вољу. Немачка је једина земља на свету у којој је бивши плаћени лобиста фармацеутског и хемијског картела дошао на чело владе. Дакле, немачка политичка подршка плановима глобалне експанзије немачких фармацеутских и хемијских компанија сеже 100 година уназад. **Исту основу видимо у Боновој подршци плановима Комисије Кодекс Алиментариус**. Види: Фарбен геноцид. Концлагерь для человечества. История фармацевтического холокоста, <https://medalternativa.info/entry/farben-genotsid/>

Кодекс се никада није бавио заштитом људи и потрошача. Организацију је занимао само новац и приходи на штету људи.²³⁸

Кодекс Алиментариус је заправо **оружје које се користи за смањење квалитета хране широм света**. На пример, Кодекс уопште не поставља ограничења за већину опасних индустријских хемикалија које се могу наћи у храни. Године 2001. 176 земаља, укључујући Сједињене Државе, окупило се и одлучило да је дванаест високо токсичних органских хемикалија, од којих су девет пестициди познати као трајни органски загађивачи (СОЗ – Стокхолмска конвенција о постојаним органским загађивачима), толико штетни да их је потребно забранити.

Према Кодексу, седам од девет забрањених Стокхолмском конвенцијом хемикалија поново ће бити дозвољено за употребу у производњи хране. Укупно, **Кодекс дозвољава употребу преко 3.275 различитих пестицида, укључујући и оне за које се сумња да су канцерогени или ендокринорушитељи**. Не разматрају се дугорочни ефекти излагања мешавини остатака пестицида у храни.

Да ли сте изненађени? Не, у овоме нема ништа изненађујуће. Данас – а и сутра – цео западни свет, тј. тзв. глобалистичка елита води рат не против тероризма, већ против ових „досадних створења” познатих као људи. **СЗО и ФАО предвиђају да ће најмање три милијарде људи умрети само због смерница Кодекса о витаминима и минералима**.

Према Кодексу, све животиње које дају млеко треба да буду изложене хормонима раста и све животиње у ланцу исхране ће примати антибиотике на субклиничком нивоу. Примена Кодекса ће резултирати захтевом за зрачењем свих намирница, осим оних које расту локално и продају се у сировом стању. Такви стандарди за храну су, у ствари, легализација токсичности и некавалитетне хране. У СЗО и ФАО процењују да ће од три милијарде људи за

---

²³⁸ Види: Зоран Милошевић, Корупција болест Запада која инфицира свет, *Печат*, бр, 165, 13. мај 2011, стр. 50 – 51.; Зоран Милошевић, Светско зло? То су амбиције и хегемонизам Запада, *Печат*, бр, 213, 20. април 2012, стр.50 – 52.

које се првобитно очекивало да ће умрети од последица примене препорука Кодекса за витамине и минерале, две милијарде умрети од контролисаних и спречивих болести узрокованих неухрањеношћу, затим од болести као што су рак, болести срца, васкуларне болести, дијабетес и многи други. Преживеће богата елита, које ће моћи себи да обезбеди изворе чисте хране и других хранљивих материја.

ФРИЦ ТЕР МЕЕР, „КОДЕКС АЛИМЕНТАРИЈУС” И АГЕНДА 2030.

Интересантно је да је Кодекс израдио нациста, Фриц тер Мер,²³⁹ бивши директор ИГ Фарбена (произвео и снабдевао „Циклоном Б” логоре за истребљење током Другог светског рата) и који је био осуђен од стране Нирнбершког трибунала на петнаест година за ратне злочине, али је после седам година пуштен на слободу. Други важан моменат је да је управо је Фриц тер Мер био главни саучесник Менгелеа.

²³⁹ [Alexander Light](https://fingaring.livejournal.com/41654.html), Повестка дня на XXI век — план сокращения человечества на 95%, <https://fingaring.livejournal.com/41654.html>

После изласка из затвора ангажован је да ради у УН.²⁴⁰ Постао је члан Комитета за планирање хране за човечанство и развио „Кодекс Алиментариус”. Све, дакле, што се данас пропагира у смислу нових јеловника, нове хране, последица је имплементације Кодекса који је осмислио споменути нациста, а иза њега стале компаније Bayer, BASF и Hoechst које су (под новим именима) поново креатори нових великих кршења људских права. Поменуте компаније су 1962. године основале комисију „Кодекс Алиментариус”, која је донела Правилник о исхрани, а потом га уградиле и Агенду 2030.

Правилник каже да су витамини заправо токсини и стога би требало да буду ограничени на неефикасне дозе, правила такође одобравају зрачење хране како би се уништили сви хранљиви састојци у њима, и прелазак на ГМО храну за већину становништва.²⁴¹

СИМБОЛИКА АГЕНДЕ 2030. И ЊЕНИ ПРОПАГАТОРИ

Неке познате и утицајне личности почеле су већ од 2017. године да носе значке „великог ресета” или тачније „Агенде 2030”.

Фотографија Бориса Џонсона на којој носи овај симбол снимљена је на 75. седници Генералне скупштине у седишту УН у септембру 2020. Фотографија др Тедроса снимљена у просторијама УН у Швајцарској у мају 2018. Фотографија Била Гејтса снимљена на конференцији голмана Гејтс фондације у Њујорку у септембру 2017. Фотографија Емануела Макрона снимљена са конференције Гејтс фондације у Њујорку у септембру 2018.

---

²⁴⁰ Види: Зоран Милошевић, Како излечити Уједињене нације?, *Печат*, бр. 331, 15. август 2014, стр. 46 – 47.

²⁴¹ Види: Зоран Милошевић, Неонацизам или сукоб цивилизација, *Печат*, бр. 210, 30. март 2021, стр. 47 – 49.

**Како у УН
објашњавају
овај симбол?**

„Уједињене нације су посвећене постизању циљева одрживог развоја до 2030. То значи окончање екстремног сиромаштва, глади и још много тога. На симболу има 17 различитих боја, по једна за сваки од 17 прокламованих циљева.

Јасно је да „УН Агенда 2030” све што предлаже правда екологијом, тј. полази од тога да ће људи уништити планету Земљу, самим тим и себе, те да се нешто мора учинити на очувању живота на земљи. Такође, после напада на традиционалну породицу, учења људи да се окрећу (неприродно) истом полу, ударило се на хришћанство и цркву, а сада, очигледно је, на ред долази и преваспитавање човечанства по питању хране.

Одједном стока (краве, свиње, овце...), која је на планети вековима заједно са човеком, троши много воде (које је све мање), те животињском месу треба наћи алтернативу. Такође биљни усеви (пшеница, кукуруз, соја, кромпир, грашак...) захтевају воду

и ђубрење... Јасно је, да према Агенди и ово није еколошки, те да ову храну треба заменити другом. Којом?

У тачки два Агенде каже се: „Потребно је избећи глад у свету, обезбедити сигурност хране и бољу исхрану и промовисати одрживу пољопривреду”, што се тумачи улагањем у генетски модификовану храну, а у тачки три предлаже се, ради здравља људи, свеопшта вакцинација и доношење глобалног правилника о исхрани људи, тј. да се дефинише шта се може, а шта не сме јести.

Има аутора који Агенду 2030. (али и појаву корона вируса) повезују са Билом Гејтском и његовом куповином значајног броја акција Монсанта (Monsanto).²⁴² Монсанта је основан 1901. а 7. јула 2018. године купио га је Бајер. Треба ли на овом месту да се присетимо ИГ Фарбена?

Да се нешто велико спрема јасно је по политици предаје власништва над земљом великим корпорацијама и уништавање малих и средњих фарми и даљу монополизацију производње хране. Овај процес добија на замаху. У овом случају, тежи се да се оствари неколико циљева. Људи су ускраћени за могућност да сами производе храну и падају у „ропство хране” и потпуну зависност од корпорација. Ови други добијају монополску могућност да контролишу цене, дистрибуцију и квалитет хране, у суштини, опет контролишу право на живот. Пресељавање људи са села у град уништава њихову способност да се прехрањују и тиме преживе.

Тешко је снаћи се у вртлогу политичког и бирократског језика „Агенде 2030”, али аналитичарима није промакло да је, упоредо са појавом овог документа Уједињених нација, започела свепланетарна медијска кампања на рекламирању нове хране и нове културе исхране, која је укључила у себе чак и канибализам.

---

²⁴²Бил Гејтс је 2010. године купио 500 хиљада акција „Монсанта”. Види: Коронавирус — его цель, авторы и хозяева. Часть X — окончание, <https://rossaprimavera.ru/article/aal654b7>; Види: Зоран Милошевић, Генетски модификована Украјина, *Печат*, бр. 334, 5. септембар 2014, стр. 50 – 52.

Тако Олга Мјалова на порталу „eg.ru” описује јеловник који су глобалисти припремили човечанству – на првом месту су инсекти тј. јешћемо цврчке, скакавце и брашнаре. Ако неко сумња, нека потражи у мегамаркетима (већ има у продаји) тестенине од њих.

Ово ће обогатити нашу исхрану протеинима, каже се у реклами: „Порција од 100 грама скакаваца садржи око 21-ог грам протеина”. Научници тренутно гледају на црве из брашна и америчке црне муве као потенцијалне изворе масти у исхрани. То је та храна будућности! Међутим, крај није ту. Медузе доживљавамо као непријатна створења, посебно ако нас „опеку”. Ова, дакле, непријатна, клизава и отровна створења последњих година су се прекомерно размножила у Средоземном, Црном, па чак и Азовском мору. Али добра вест је да се могу јести.

Неке врсте јела од медуза се већ служе у азијским и југоисточним земљама. У јапанској кухињи, ово јело се изврсно зове „кристално месо”. Такође, протеин медуза почела је да додаје својим производима компанија „Lick Me I’m Delicious”. Резултат су јединствене светлеће бомбоне, шећерна вата, сладолед.

Количина рибе се смањује због прекомерног улова, па ће једење медуза ускоро постати неопходно. Али ако се улов настави истим темпом, једног дана ћемо морати да заборавимо на рибу, чак и на медузе и да пређемо на супу од планктона.

Алге, као и друге биљке, емитују угљен-диоксид у атмосферу. Штетне су, међутим, могу се јести и тако смањити њихова штетност. Студија објављена 2013. у часопису „Algal Research” открила је да они такође производе различите протеине, масти и угљене хидрате. А недавна студија је открила да одређене врсте алги имају висок садржај омега-3 и других масних киселина које промовишу здравље срца и крвних судова.

Ево хране будућности – морске алге, при том има их у изобиљу...

Да ли сте чули да храна може да се узме инхалацијом?

Најпродаванији у Европи је кондиторски спреј „Le Whif”, који чоколаду у праху претвара у неку врсту магле. Можете је удахнути кроз посебну цев. Тако ћете уживати у укусу чоколаде,

али нећете појести скоро ништа (што ће смањити калорије и помоћи у борби против жеље за шећером). Још једна храна будућности. Инхалирана чоколада! Међутим, припрема се и друга храна на овај начин. Људи ће добити мирис хране, али не и храну.

Творац ове необичне намирнице био је професор са Харварда Дејвид Едвардс (хм, Харвард -sic!). У Канади је његова идеја унапређена и створен је „Le Whif” апарат. Уз помоћ ултразвука овај апарат прска храну (најчешће супу), коју клијент и даље удише кроз сламку. Десет минута таквог „оброка” – и глад је побеђена, а добијате само око 200 калорија.

Месо из епрувете. Узгајена говедина у лабораторијама је сада реалност. Студија објављена у часопису „Environmental Science and Technology” открила је да овакав узгој меса троши 7-45% мање енергије, 78-96% је мање емисије гасова стаклене баште и користи 99% мање земље од традиционалног узгоја стокe. Како еколошки!

Memphis Meat и Mosa Meat раде у овом правцу. Они настоје да превазиђу еколошке и етичке проблеме повезане са узгојем говеда кроз формирање матичних ћелија у животињским ткивима. Синтетичко месо, узгојено у лабораторији, добија се помоћу ових ћелија животиња.

Још једна храна будућности – ћевап од „лабораторијског меса”.

Али за сада, ово је заиста храна будућности. У масовној производњи, „месо из епрувете” ће се појавити за 10 до 20 година. Технологија овде тек треба да се побољша. Истина, први хамбургер од синтетичке говедине је дегустиран још 2013. године, а прилично се примењује у продавницама брзе хране у САД. Ипак, овде има још што-шта да се поправи, појефтини и убрза.

Штампана храна уз помоћ 3Д штампача. Изгледа као кадар из филма „Повратак у будућност”, али се већ увелико увежбава. Реклама ове хране каже „3Д штампани производи могу уштедети време на кувању и понудити укусну, лагану и хранљиву опцију за старије особе са потешкоћама у гутању”. НАСА је уложила велика средства у развој технологије за штампање хране у нултој

гравитацији како би астронаути могли да „кувају” током мисија. Као резултат тога, пица је већ штампана и једе се у Тексасу.

Америчке колеге са Универзитета Корнел раде на технологији Solid Free form Fabrication. Као „мастило” у њему служе такозвани хидроколоиди. Уз њихову помоћ можете штампати било који производ: од пржене пилетине до свежег поврћа и сира. Научници обећавају да ће штампана храна бити најмање штетна, тј. да ће бити здрава као и традиционална храна.

Генетска модификована храна се шири планетом: постоји генетски модификовани кукуруз, соја, репица, шећерна репа, кромпир и друго поврће.²⁴³ Пољопривредни производи су модификовани углавном да би били отпорни на пестициде и хербициде.

Ипак, научници су отишли још даље и створили нови алат за уређивање CRISPR / Cas-9. Омогућава вам да мењате геноме биљака са невероватном прецизношћу: узгајате кромпир без флека, али и свиње отпорне на вирусе. У јесен 2016. шведски научници су се почастили првим јелом направљеним од CRISPR производа. Тестенина од зеленог поврћа је наводно била доброг укуса.

Да ли су ГМО опасни? Одговори су различити. Све зависи од тога ко и с којим интересима образлаже ово питање. Међутим, ако се погледају фотографије младих из Индије који су јели генетски модификовану храну никоме неће пасти на памет да то поједе, али реклама и пропаганда су чудо, а људи поводљиви.

Овде људској машти није крај. Научник са Харварда (опет овај универзитет) Дејвид Едвардс направио је јестиву амбалажу сличну кори грожђа. Биће могуће спаковати шта год желите – од пљескавица до млечних производа. Тиме ће искоришћавање чврстог кућног отпада достићи нови ниво. На крају крајева, кутије, флаше, кесе и папирни омоти чине једну трећину нашег укупног отпада. Не зна се тачно колико ће укусно испасти јестиво

---

²⁴³ Види: Зоран Милошевић, Када је „Монсанто” јачи од државе: корпоративна глобализација агробизниса, *Печат*, бр. 423, 3. јун 2016, стр. 42 – 45.

паковање. Међутим, проналазач је обећао да ће бити херметички затворен и да ће храна бити свежа.

ОД МЕСА ИЗ ЕПРУВЕТЕ ДО КАНИБАЛИЗМА

На другој страни читав један (руски) Институт међународних политичких и економских стратегија (РУССТРАТ) бави(о) се несвакидашњим феноменом „Зашто су глобалисти започели кампању легализације канибализма на Западу“! За ауторе чланка све је јасно: „свет се припрема за следећу фазу деградације друштва – легализацију канибализма“. Гледали су америчке филмове и у једном главни јунаци расправљају шта са људским лешом. Једна од хероина из филма каже: „Од онога што остане након уклањања органа, моћи ћемо да синтетичемо хранљиву супстанцу. Протеинску храну је све теже добити, кремирање лешева је само расипништво. Ово ће играти водећу улогу у програму обезбеђивања хране људима.“

Недавно, почетком новембра 2021, медији су навелико расправљали о ПР кампањи шведског брэнда биљног меса „ОУМФ“ који је корисницима на Ноћ вештица нудио хамбургере са „укусом људског меса“. „На духовит начин“ купцима су представљени вегетаријански котлети од сојиног меса са печуркама.²⁴⁴

Запослени у компанији објаснили су да су уз помоћ одређених састојака могу да имитирају укус било којег меса. Међутим, видео снимак направљен за промоцију производа имао је недвосмислену поруку: неко попут лекара или куvara у белом мантилу улази у мртвачницу, постављајући прибор који изгледа као алат патолога. Затим следи прскање црвеног сока, чује се крцкање млеведеног меса у машини за млевење и киселе

---

²⁴⁴ Види: Зоран Милошевић, Загледани у људождерску будућност: транснационалне корпорације и држава, *Печат*, бр. 274, 28. јун 2013, стр. 43 – 45.; Упор.: Зоран Милошевић, Ко су стварни диктатори XXI века: сатанистички планови светске олигархије, *Печат*, бр. 327, 18. јул 2014, стр. 44 – 47.

пљескавице (људско месо је кисело – нап. аутора) су на шпорету...

Код здраве особе то може само да изазове гађење и повраћање, али су и сами организатори шок рекламе, очигледно, осетили тај укус. Портпарол компаније је изнео бројне „чудне и не баш пријатне” студије које су спроведене како би се постигао идентитет текстуре и ароме производа. Наравно, све се сводило на „еколошке проблеме” и, наводно, жељу да се човечанство нахрани биљном храном.

Идеја није нова. Пре три године у Финској, када је емитован нова сезона ТВ серије „Ходајући мртваци”, потенцијалним гледаоцима је постављено питање: „Какав је укус људског меса?” Ово је био и знак који је био истакнут у једном од ресторана у Хелсинкију.

У рецепту за млевено месо, који је направио кувар Том Волф, уз учешће истинских канибала, није било ничег забрањеног, узимајући у обзир открића правих канибала: свињска, говеђа и пилећа цигерица. Оглашивачи су, као случајно, објавили да један леш може да нахрани до шездесет људи. Интересантно, али било је више него довољно оних који су желели да пробају имитацију људског меса, тим пре што је промоција била бесплатна.

Стиче се снажан утисак да се свет припрема за следећу фазу деградације друштва – легализацију канибализма. За тако нешто има много примера.

Ако је све што је раније описано понуђено потрошачу у облику црног хумора, онда су неке присталице популаризације канибализма отишли много даље. Многи се сећају приче када су водитељи холандске ТВ емисије „Заморчићи” Денис Сторм и Валерио Зено пред камерама појели комадић меса које су узели један са другог. Младима у студију су пре емитовања исечени комадићи меса, добро испржени и понуђени пред камерама као оброк. Упркос извесној конфузији током оброка, јунаци програма изнели су своју главну идеју: „Нема ничег посебног у једењу људског меса.”

Амерички научници (а који би други) су већ развили технологију узгоја одреска из људских крвних зрнаца. Штавише, они који желе могу сами да направе производ тако што ће купити сет серума од говеђе или људске дониране крви са истеклим роком трајања и ту ставити ћелије свог тела. На пример, струготине са унутрашње стране образа. Одрезак је назван „Уроборос”, по окултном симболу који приказује змију која прождире сопствени реп. Код старих народа то је значило крај постојећег света и почетак новог, другим речима – Новог светског поретка. Због скупоће комплета и неефикасности процеса – за узгој једног сићушног одресака од неколико грама потребно је три месеца, **можемо закључити да је „Уроборос” од људске ДНК настао у ритуалне сврхе.**²⁴⁵

Данас је један од главних гласоговорника за легализацију канибализма професор на Стокхолмској школи економије Магнус Содерлунд. Овај „учени мушкарац” отворено позива на канибализам ради борбе са глобалним загревањем.

Вероватно су политички стратеги глобалиста за стартап (почетак) изабрали северну Европу, пошто је њено становништво до 21. века постало прилично управљиво и покорно. Под изговором очувања животне средине, заинтересоване транснационалне снаге гурају људе ка „исплативом” и „економичном” решењу.

У пројекту предвиђеном за човечанство није битна економска компонента, већ уништавање традиционалних вредности и дехуманизација. Псеудонаучници тврде да је „једење меса своје врсте”, под одређеним околностима, „нормално”, и да се може пратити кроз историју човечанства. Исти ти „научници”

---

²⁴⁵ Види: Зоран Милошевић, Транснационалне корпорација и држава, у зборнику: *(Дез)интеграција држава и идентитет*, приредили Зоран Милошевић/ Живојин Ђурић, Институт за политичке студије, Београд, 2014, стр. 101. 113. Упор: Зоран Милошевић, Разарање нација и држава – Џорџ Сорос, у зборнику *Актуелни тренутак политичких, правних и економских аспеката безбедности и заштите у Републици Српској и Босни и Херцеговини*, Удружење наставника и сарадника Универзитета у Бањој Луци, Европски дефендологија центар, 2016, стр. 328 – 337.

говоре о „природности” хомосексуализма, немања деце (чајлдфри) и феминизма.

На једном од руских либералних опозиционих канала (у Русији је етикета либерал равна издајнику) водитељи су убеђивали слушаоце да је једење плаценте, односно љуске људског фетуса која је одвојена након рођења детета, веома благотворно за здравље. Ово још једном потврђује да агенти утицаја делују у истом духу са својим спонзорима.

То значи да је сатанистички „програм снабдевања храном” већ на прагу.²⁴⁶

ЗАКЉУЧАК

Питање „Кодекса Алиментаријуса” и Агенде УН 2030. отвара многа питања, како из прошлости и садашњости, тако и будућности. Очигледно је да су наследници одређених компанија, које су криве за Други светски рат и страشان геноцид и злочин над човечанством наставили да остварују своје мрачне циљеве. Наравно, другачијим средствима, али са истим и горим последицама.

Преживели и помиловани креатори нацизма наставили су своје мрачне пројекте, које сада намећу човечанству преко Уједињених нација, при чему њиховој пажњи није промакла ни храна, коју креирају тако да се људи трују, односно деградирају у психофизичком смислу. Отуда јабуке без витамина и минерала и отровна храна, али и пропаганда канибализма.

---

²⁴⁶ Види: Зоран Милошевич, Феномен предателства и сербы: исследование случая Арсена Дедича, у зборнику: *Актуальные проблемы российской провинции: вызовы современности*, Новозыбков, 2017, с. 51 – 63.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Кодекс Алиментариус*, второе издание, Издательство „Весь мир”, Москва, 2006.
2. Фарбен геноцид. Концлагерь для человечества. История фармацевтического холокоста, <https://medalternativa.info/entry/farben-genotsid/> (приступљено 30. 12. 20021)
3. Зоран Милошевић, *Образовање и интелигенција (да ли су млади све мање интелигентни?)* зборник радова са VI међународног ккупа „Актуелни проблеми образовања и науке”, Европски универзитет, Брчко дистрикта, 2018.
4. Зоран Милошевић, *Пад интелигенције становника Запада? – да ли је памет и даље „добро распоређена”*, *Печат*, бр. 502, 12. јануар 2018.
5. Зоран Милошевић, *Омладина оштрог ума и кратког памћења*, *Печат*, бр. 586, 20. септембар 2019.
6. Codex Alimentarius — тайное уничтожение населения, <https://pub.wikireading.ru/34711>
7. IG Farben, https://ru.wikipedia.org/wiki/IG_Farben
8. Алексей Долганов, Суд над фашистскими олигархами, <https://topwar.ru/140886-sud-nad-fashistskimi-oligarhami.html>
9. Зоран Милошевић, *Америка и фашизам*, *Печат*, бр. 146, 24. децембар 2010.
10. Фарбен геноцид. Концлагерь для человечества. История фармацевтического холокоста, <https://medalternativa.info/entry/farben-genotsid/>
11. Зоран Милошевић, *Корупција болест Запада која инфицира свет*, *Печат*, бр. 165, 13. мај 2011.
12. Зоран Милошевић, *Светско зло? То су амбиције и хегемонизам Запада*, *Печат*, бр. 213, 20. април 2012.
13. [Alexander Light](#), Повестка дня на XXI век — план сокращения человечества на 95%, <https://fingaring.livejournal.com/41654.html>
14. Зоран Милошевић, *Како излечити Уједињене нације?*, *Печат*, бр. 331, 15. август 2014.
15. Зоран Милошевић, *Неонацизам или сукоб цивилизација*, *Печат*, бр. 210, 30. март 2021.

16. Коронавирус — его цель, авторы и хозяева. Часть X — окончание, <https://rossaprimavera.ru/article/aa1654b7>;
17. Зоран Милошевић, Генетски модификована Украјина, *Печат*, бр. 334, 5. септембар 2014.
18. Зоран Милошевић, Када је „Монсанто” јачи од државе: корпоративна глобализација агробизниса, *Печат*, бр. 423, 3. јун 2016.
19. Зоран Милошевић, Загледани у људождерску будућност: транснационалне корпорације и држава, *Печат*, бр. 274, 28. јун 2013.
20. Зоран Милошевић, Ко су стварни диктатори XXI века: сатанистички планови светске олигархије, *Печат*, бр. 327, 18. јул 2014.
21. Зоран Милошевић, Транснационалне корпорација и држава, у зборнику: *(Дез)интеграција држава и идентитет*, приредили Зоран Милошевић/ Живојин Ђурић, Институт за политичке студије, Београд, 2014.
22. Зоран Милошевић, Разарање нација и држава – Џорџ Сорос, у зборнику *Актуелни тренутак политичких, правних и економских аспеката безбедности и заштите у Републици Српској и Босни и Херцеговини*, Удружење наставника и сарадника Универзитета у Бањој Луци, Европски дефендологија центар, 2016.
23. Зоран Милошевич, Феномен предателства и сербы: исследование случая Арсена Дедича, у зборнику: *Актуальные проблемы российской провинции: вызовы современности*, Новозыбков, 2017.

БИТКА ДРЖАВА ЗА ДОМИНАЦИЈУ У ОБЛАСТИ ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ

Иако расте број људи који се баве развојем вештачке интелигенције, самим тим и њеном популарношћу међу ширим народним масама, позиције оних који размишљају о њеним импликацијама (друштвеним, филозофским, духовним, моралним) остају недовољно познате јавности.²⁴⁷ Њихово мишљење о развоју вештачке интелигенције (ВИ), усуђујемо се рећи, веома је важно, јер се њен развој представља као напредак, иако постоје бројне сумње да све може довести и до пропасти људске цивилизације.

На пример, један од проблема ВИ са којима се човечанство суочава јесте пораст дехуманизације, и то се не односи само на Американце. Чињеница је да су власти Сан Франциска, најлибералнијег града у Америци, 29. новембра 2022. године, са осам гласова „за” и три „против”, дозволиле роботима полицајцима да контролишу живот или смрт грађана.²⁴⁸ Један од разлога за примену „робокапа” је што су власти Сан Франциска узеле мито од корпорација које се баве ВИ, те траже тржиште за своје производе. Роботима не треба плата, медицинска нега, нити пензија. Промовишу се као позитивне мере штедње. Међутим, на чињеницу да се ради о дехуманизацији људских бића мало ко обраћа пажњу.

---

²⁴⁷ Хенри Кисинџер, Где је граница између људске и вештачке интелигенције?, <https://standard.rs/2022/12/23/gde-je-granica-izmedju-ljudske-i-vestacke-inteligencije/> (приступљено 19.2.2023.)

²⁴⁸ Пол Робертс, Робокопа пустили на слободу. Потеря человеческого контроля. Антиутопия надвинулась на нас, <https://svpressa.ru/world/article/354275/> (приступљено 10.2.2023.)

Ипак, због могућности ВИ, које превазилазе људске, почела је битка држава за доминацију у овој области. Има аутора који борбу држава за доминацију у области ВИ сматрају **новим „хладним ратом”**, који, сам по себи, представља опасност за целокупно човечанство.²⁴⁹

Да подсетимо, да се у политичкој историји света могу препознати различите „трке”: у наоружању, у области нуклеарне технологије, освајања космоса итд. Последње деценије међу овим „тркама” запажено место заузима борба држава за доминацију у области ВИ. Ова борба се у политичким наукама анализира и прати најчешће у оквиру проблематике „трке у наоружавању”. Овде се издваја и ужи круг од пет држава: Велика Британија, Израел, Кина, Русија и САД, а у шири ту су и Немачка, Француска и друге земље.

Све државе, које гледају далеко унапред, већ имају своје националне стратегије по питању ВИ, па се, рецимо и Кенија укључила у ово поље, што је мало ко очекивао. Међу државама **са националном стратегијом по питању ВИ** издвајају се: Канада, Кина, Данска, Европска унија, Финска, Француска, Индија, Италија, Јапан, Мексико, Скандинавско-балтички регион, Сингапур, Јужна Кореја, Шведска, Тајван, Уједињени Арапски Емирати, Велика Британија, Аустралија, Данска, Немачка, Индија, Италија, Кенија, Малезија, Пољска, Русија, Тунис и САД.²⁵⁰ Међу овим државама нема ни једне са Балкана.

ВИ убрзано постаје водећа у Четвртој индустријској револуцији, јер брише границе између физичког и биолошког света.²⁵¹ Тенденције у овој области показују да ће светски

²⁴⁹ Илья Хель, Холодная война за искусственный интеллект: угроза всему человечеству?, <https://hi-news.ru/research-development/xolodnaya-vojna-za-iskusstvennyj-intellekt-ugroza-vsemu-chelovechestvu.html?ysclid=lcw8ibjben375891381> (приступљено 4.2.2023.)

²⁵⁰ Обзор национальных стратегий в области ИИ, <https://dzen.ru/a/W8xwk0ls8ACr3eBr> (приступљено 4.2.2023.)

²⁵¹ Глобальная битва за превосходство в сфере искусственного интеллекта, <https://mixednews.ru/archives/147338?ysclid=lcw8d5116p910598317> (приступљено 4.2.2023.)

поредак претрпети значајне промене, а међународна компанија за тзв. консалтинг „McKinsey” сматра да ће 2030. године ВИ довести до раста глобалне економије за 13 трилиона долара.

Светски економски форум (Клауса Шваба) сматрао је да ће примена ВИ већ 2022. године довести до смањења радних места за 75 милиона, али да ће истовремено створити 133 милиона нових радних места.²⁵² Према мишљењу западних аутора, лидерству у сфери ВИ теже Кина и САД, али их прате Немачка, Јапан, Русија и Јужна Кореја. Ипак, блага предност се даје Кини, јер западни аутори сматрају да 85 посто кинеских компанија већ јесу активни учесници у сфери ВИ.

ШТА ЈЕ ВЕШТАЧКА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА (ВИ)?

Постоји мноштво дефиниција вештачке интелигенције. Наведимо неке: „Научни правац у којем се решавају питања техничког и програмског образовања људских делатности и њена предаја ВИ”. „Својства аутономних система која преузимају функције интелекта човека”. „Програмски системи који се одликују способностима да решавају одређене задатке које је раније решавао човек”.²⁵³ „Под 'вештачком интелигенцијом' подразумева се скуп теорија и техника коришћених за стварање машина способних да имитирају интелект”.²⁵⁴

Истраживања у области ВИ спроводе се већ седму деценију и то у два правца: логичком и неурокибернетичком. Логички се бави стварањем одговарајућег интелекта, тј. компјутерског програма за решавање одређених (конкретних) задатака или више њих. Неурокибернетички приступ је усмерен на стварање

---

²⁵² Исто.

²⁵³ Исто.

²⁵⁴ Barr A., Feigenbaum E. A. The Handbook of artificial intelligence. 1981. Vol.1. P.15 ; P. Jackson, Introduction to Artificial Intelligence. Dover, 1985. P.6 ; M. Hutter, Universal Artificial Intelligence. Berlin: Springer, 2005. P.7 ; G. Luger, Stubblefield W. Artificial Intelligence : Structures and Strategies for Complex Problem Solving. Benjamin/Cummings, 2004. P.4 ; R. Neapolitan, X. Jiang, Artificial Intelligence : With an Introduction to Machine Learning. Chapman & Hall/CRC, 2018. P.7 и др.

универзалне ВИ, тј. аналога људском мозгу који је способан да реши било који (интелектуални) проблем.

Данас део научника сматра да је велика шанса у развоју ВИ стварање квантне технологије, која ће у будућности бити основа ове интелигенције.

Свака држава која себе сматра важном у националним стратегијама истиче да је у **обавези** да развија програм ВИ. Данас је неоспорни лидер у овој области Кина, која даје 60 посто светских инвестиција и истраживања у овој области.

РАТ КАО ПОДСТИЦАЈ ЗА РАЗВОЈ ВИ

Тенденција савременог технолошког развоја умногоме је повезана са развојем ВИ и „интелектуализације рата”.²⁵⁵ Истовремено, технологије ВИ налазе се у центру глобалног супарништва држава, јер су утицале да се прошири борба на војно-политичком, економском, технолошком (нано-биотехнологије, на пример), а такође и на информационом и кибернетичком простору.

ВИ се разматра средством за остварење војне премоћи и на овој основи се развија и нова трка у наоружању. САД, Кина, Велика Британија, Француска, Израел, Русија, Индија и још неке државе већ реализују националне програме коришћења ВИ у системима командовања и управљања оружјем, системима за противваздушну одбрану (ПВО) и слично.

САД су пионири у погледу примене ВИ (2012) на државном нивоу, када је усвојена „**Стратегија дигиталне државе**” (Digital Government Strategy). Сарадња Беле куће с почетка XXI века са корпорацијама и националним технолошким лидерима је постала основа за дигиталну архитектуру државе и савременог обрасца економије у целом свету.

Међутим, на подручју ВИ појављују се нови претенденти на лидерство, како у виду других држава, тако и у виду

---

²⁵⁵ Н. Башкиров, *Мировое соперничество в сфере технологий искусственного интеллекта* (2021), *Зарубежное военное обозрение*. – 2021. – №11. – стр. 15-26

транснационалних корпорација и недржавних структура, што је покренуло нови талас супарништва. На листу лидера у коришћењу ВИ избиле су Кина и САД, али им „дишу за вратом” и државе Европске уније, Велика Британија, Јапан, Канада, Аустралија, Русија, Република Кореја и Индија.

Према мишљењима експерата, потенцијал држава по питању развоја ВИ зависи од: висококвалификованих научних кадрова у овој области, бројности мрежа научних института са факултетима и добра научна традиција. Наравно, веома важна је и државна подршка и финансирање научно-истраживачких установа, као и постојање великих корпорација у информатичкој сфери.

Пошто Кина тежи да преузме лидерство у области ВИ, Пекинг је предузео невероватне мере у образовању кадрова и ширења мрежа универзитета и истраживачких центара, а 2018. године појавила се и **Пекиншка академија ВИ**, а исте године Национални универзитет одбрамбених технологија добио је низ пројеката за роботизацију војних система и оружја и примену ВИ у руковођењу армијом.

Тренутно западни експерти сматрају да је Кина претекла САД по броју научних публикација посвећена ВИ и броју патената у овој области.

Савремену борбу држава одликује тежња да монополизују технологију ВИ, што дозвољава низ предности, укључујући и војну сферу.²⁵⁶ За припрему војних кадрова неке државе су већ формирале **Војне универзитете ВИ** (Индија, Кина и др.). У Националној стратегији за ВИ Индије, ВИ се дефинише као „једна од важнијих технологија која омогућава јачање потенцијала Оружаних снага, а која може не само да промени друштво, него и карактер рата”.²⁵⁷

---

²⁵⁶ М. Халинин, Ю. Васильев, В. Владимиров, Руководство Индии об использовании искусственного интеллекта в вооруженных силах (2021), *Зарубежное военное обозрение*. – 2021. – №12. – стр. 25.

²⁵⁷ Исто, стр. 29.

Дакле, иако Индија представља важну силу у области ВИ, степен реализације пројеката из ове области не дозвољава да се говори о већим продорима у овој области. Овде постоји неколико разлога, а један од њих је и труд Кине и САД да не дозволе доминацију Индије у Јужној Азији по питању фундаменталних технологија.

РАЗВОЈ ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ У КИНИ

Кина такође осваја ову област спроводећи политику „стапања војног и цивилног знања”. Према мишљењу кинеског руководства: „Развој технологије вештачке интелигенције имаће одлучујући значај за будућу глобалну војну и економску доминацију”.²⁵⁸ До 2030. године Кина планира да у област истраживања вештачке интелигенције уложи 150 милијарди долара, а према подацима листа „Japan Times” Кина годишње у ову област улаже седам милијарди долара. Наводи се и да је 2017. године у области вештачке интелигенције имала пет пута више регистрованих патената у односу на САД (!).

Према другим изворима, Кина је већ преузела доминацију када је реч о научним достигнућима у области вештачке интелигенције. Наиме, истраживачи јапанског листа у сарадњи са холандским издавачем „Elsevier” проучили су количину и карактер објављених научних радова у области вештачке интелигенције у последњих десет година и закључили да су кинески програмери и инжењери по броју и квалитету публикација у 2021. далеко надмашили америчке стручњаке, као и колеге из других држава.²⁵⁹ Истовремено, анализа коју је објавио јапански лист „Asia Nikkei” сугерише да су мере САД и Јапана за продор у области ВИ у доброј мери окасниле, јер су

²⁵⁸ Гери Маркус, Ернест Девис. *Искусственный интеллект: Перезагрузка. Как создать машинный разум, которому действительно можно доверять* = Rebooting AI: Building Artificial Intelligence We Can Trust. —Интеллектуальная Литература, Москва, 2021, стр. 112.

²⁵⁹ КИНА ПРВА У ВЕШТАЧКОЈ, <https://galaksijanova.rs/kina-prva-u-vestackoj/?script=cir>

кинески стручњаци већ преузели светски примат у овој области науке.

РАЗВОЈ ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ У САД

Године 2014. бивши министар одбране САД, Чак Хејгел, формулисао је „**трећу стратегију компензације**” према којој ће брзи развој вештачке интелигенције одредити физиономију будућих ратова. САД, према доступним подацима, су 2011. године уложиле 7,4 милијарде долара у развој вештачке интелигенције да би се овај износ стабилно увећавао сваке наредне године (у просеку за две милијарде долара). Новембра 2019. године Комисија за националну безбедност САД потврдила је да ће вештачка интелигенција имати одлучујући значај за очување доминације САД у области војне технологије.

Приоритети САД по питању ВИ су следећи:

- а) Финансирање истраживања повезаних са развојем ВИ;
- б) Уклањање законских баријера за увођење технологија на бази ВИ;
- в) Припрема будућих стручњака за ВИ;
- г) Достижање стратешког војног преимућства;
- д) Коришћење ВИ у државној управи;
- е) Рад са савезницима у области научног истраживања у области ВИ.²⁶⁰

Ипак, кључно питање које се појављује пред човечанством јесте ко ће избити на чело када је у питању ВИ – Кина или САД. Проблем је садржан у томе што ће ВИ довести до рушења постојећег светског поретка. Питање није само реторичко, јер ће ВИ створити мноштво могућности о којима тренутно није могуће говорити, нити их предвидети. Једно од важнијих питања је шта ће бити са радним местима и радом људи уопште, гаранцијама права људи на живот, безбедности и

---

²⁶⁰ П. Н. Бирюков, ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ США В СФЕРЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИСКУССТВЕННОГО, *Вестник ВГУ*, 2019, стр. 329.

социјалним правима? Уколико човечанство ово не реши, то може довести до катастрофе коју није могуће ни замислити.

Међутим, САД предузимају различите мере да се заштите у овој области. На пример, Конгрес САД је организовао Управу за националну иницијативу по питању ВИ (National AI Initiative Office) на федералном нивоу, а бави се координацијом истраживања и примене ове технологије. Године 2020. одлуком законодавног органа САД почела је са радом Комисија за националну безбедност у области ВИ (National Security Commission on Artificial Intelligence). Истовремено, Национални научни фонд САД повећао је грантове за истраживања у области ВИ (овде се не рачунају улагања приватних компанија и других субјеката). Ипак, Кина више новца улаже у ову област, па према овом критеријуму треба и да оствари боље резултате.

Уважавајући значај и специфичност ВИ за будућност, Пентагон је покренуо низ програма од војног значаја, а све у складу са „Националном стратегијом одбране”, која је усвојена 2020. године.

Америчка армија је почела и прелазак на информациону архитектуру у управљању одбрамбеним системима, а која је заснована на комерцијалној технологији, што подразумева чување података на територијално удаљеним и бројним серверима.

Оно о чему се мало говори, када је у питању ВИ и америчка војна стратегија, јесте да је она повезана са увођењем 5Г мреже, јер је то услов модернизације америчких оружаних снага. Ова мрежа минимизира угрожавање националне безбедности у информатичкој сфери и обезбеђује безбедност целокупне информационе структуре и онемогућава кибернетичке нападе (овде се мисли на нападе од стране Кине и Русије), а такође и решавање задатка уз примену ВИ.

Године 2020. по приоритетној основи Пентагон је усвојио Стратегију мреже петог поколења (DoD 5G Strategy), која је усаглашена са Националном стратегијом безбедности 5Г (National Strategy to Secure 5G), а објављен је и План реализације

стратегије мреже 5Г Војске САД (DoD 5G Strategy Implementation Plan).

Ипак, Кина је у овој области успела да измакне САД, пре свега захваљујући компанији „Хуавеј”, али и националној идеологији и систему вредности. Наиме, на Западу и у Кини се суштински разликује однос према човеку и друштву. На Западу антропоцентризам је достигао врхунац у време индустријализације и глобализације (човек је изнад других форми живота у васиони, тј. достигнут је екстремни индивидуализам). По схватању овог система индивидуа је у сталној борби са природом, друштвом, другим људима и самим собом. Развојем ВИ тежи се максималном богаћењу и необузданом индивидуализму.

У Кини се уважава неантропоцентризам, тј. систем вредности према ком људи могу да успеју само ако следе законе природе и остваре јединство природе и човека, при чему друштво неупитно господари над индивидуом. Социјални успех започиње индивидуалним самоусавршавањем. ВИ у овом систему вредности представља помоћника државе у области усавршавања индивидуе на путу максимизације социјалне користи.

Из истих разлога развој и примена ВИ у Кини не изазива панику у односу на Запад где она постоји.

Другим речима, **ВИ се налази у центру глобалног супарништва држава**. Лидери у овој трци су Кина и САД, а **престиж у области ВИ се разматра као кључним за овладавањем (задржавањем) статуса суперсиле у XXI веку**.

Истовремено, Кина води по питању школовања кадрова за ВИ (САД истовремено увозе интелигенцију за ову област из целог света), тако да се може рећи да Вашингтон има предност у истраживањима, а Кина и примени ВИ.

ВЕШТАЧКА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА И ЕВРОПСКА УНИЈА

Европска унија је усвојила план развоја са циљем „да постане суперсила у питањима етике (морала), кибернетичке безбедности и проналазаштва и коришћења вештачке

интелигенције”.²⁶¹ Међутим, између жеља и стварности политичара ЕУ постоји велики јаз. Наиме, америчке и кинеске компаније за ВИ су већ далеко испред компанија ЕУ. Други проблем ЕУ је што кадрови за ВИ одлазе да раде у САД, услед бољих услова које добијају од тамошњих компанија. Другим речима, у бројим анализама које се тичу ВИ сматра се да је **ЕУ, у ствари, кибернетичка колонија**, а основа овог става је одсуство указивања на достигнућа ЕУ у области ВИ.

И државе чланице ЕУ имају своје стратегије по питању ВИ. Француска, на пример, жели да буде светски лидер у области ВИ по **еколошким питањима**.²⁶² Развој ВИ за Французе означава и борбу за **очување државне независности**, због чега мимо „невидљиве руке тржишта и тржишне економије” посежу за државним улагањима у ову област. **Приоритети Француске у области ВИ су екологија, медицина, транспорт, одбрана и безбедност.**

Француске школе математике и информационих технологија су признате у целом свету, а сама Француска је лидер у области „неуроморфика” (енгл. *neuromorphic*). У путању су неуронски чипови засновани на имитацији рада људског мозга).

Проблем Француске је што се у овој области до 80 посто ослања на онлајн платформе САД, што је сврстава у кибернетичку колонију. Такође, иновације остварене у Француској користе компаније из САД, а не оне из Француске. Такође, Француска није објавила да је учинила неки важнији продор, односно достигнућа у области ВИ.

Немачка, на декларативном нивоу, такође жели да постане један од светских лидера у области ВИ, посебно у њеној примени у матици и у ЕУ. У том смислу определила је да су јој приоритети примена ВИ у области индустрије, логистике, медицине и безбедности.

---

²⁶¹ Развитие искусственного интеллекта в мире: ЕС, Франция, Германия, Израиль, <https://d-russia.ru/razvitie-iskusstvennogo-intellekta-v-mire-es-frantsiya-germaniya-izrail.html?ysclid=lcw8kasxgc490802590> (приступљено 8.2.2023)

²⁶² Исто.

Немачка је, према јавно доступним информацијама, један од лидера у истраживањима у области ВИ, али је тек недавно започела окупљање и образовање кадрова за ову област.

Слаба страна Немачке је што је већ изгубила битку од америчких и азијских компанија за немачке потрошаче, затим недостатак кадрова и недовољно образовних институција за ВИ. Ипак, Немачка је остварила продор у примени ВИ у области логистике (транспорта).

С тога је немачка влада предузела стратешке мере да убрзано развије научно-образовне институције за образовање кадрова за ВИ, затим је доделила посебна средства за привлачење страних стручњака за рад у домаћим компанијама. У сарадњи са Француском гради научну мрежу центара.

РАЗВОЈ ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ У РУСИЈИ

Русија такође прати тренд и развија примену вештачке интелигенције, посебно у војној сфери. Руски генерал Виктор Бондарев, командант војних ваздушних снага рекао је да Русија од 2017. године поседује ракете са вештачком интелигенцијом, као и да до 2030. године планира да 30 посто руске војне моћи функционише на основу примене вештачке интелигенције.

Руски председник Владимир Путин се у својим говорима осврће и на развој вештачке интелигенције: „Вештачка интелигенција – то је будућност не само Русије, него и целокупног човечанства. Ко се избори за лидерство у овој сфери, биће господар света”.²⁶³ Путин је, такође, на међународној конференцији „AI Journey” (2022) рекао да је Русија „корак испред” неких земаља у неким областима вештачке интелигенције, али је неопходно појачати напоре да се она развије

---

²⁶³ Гонка вооружений в области искусственного интеллекта, <https://wiki2.org/ru> (приступљено 31.1.2023.)

још више.²⁶⁴ Њихов проблем је одсуство јединственог центра за развој ВИ.

Истовремено, Влада РФ припрема нови концепт технолошког развоја државе до 2030. године. Планирано је да коначна верзија документа буде одобрена у марту 2023. године. На далекосежне циљеве и задатке који се огледају у документу указују наслови одељака у којима доминира израз „**одрживи технолошки суверенитет**”, а револуционарне технологије су по први пут стављене у први план економског раста.²⁶⁵

РАЗВОЈ ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ У ИЗРАЕЛУ

Интересантно је да је Израел започео примену вештачке интелигенције са дроном „Harpy” ради аутономног лета над регионом са циљем да пронађе и уништи радаре непријатељских држава и организација. Такође, предвиђа се и употреба вештачке интелигенције у оквиру транспорта.

Израел се сврстава међу водеће државе по питању ВИ. Поред примене у армији, приоритети у примени ВИ су пољоприведа и индустрија. Према оценама француских стручњака Израел, заједно са Канадом и Великом Британијом, заузима **кључну позицију у примени ВИ у екологији**.

Израел је држава у којој је примена ВИ довела и до проблема, пре свега губитка радног места многих стручњака, посебно у пољопривреди и индустрији. Такође, захваљујући примени ВИ дошло је до **повећане социјалне диференцијације**, што је произвело конфликтност у друштву.

Држава у сарадњи са приватним сектором осмишљава низ образовних програма усмерених на повећање информатичке

---

²⁶⁴ Путин: Россия „на шаг впереди” ряда стран в области искусственного интеллекта,

https://www.stoletie.ru/lenta/putin_rossija_na_shag_vpered_i_rada_stran_v_oblasti_iskusstvennogo_intellekta_503.htm (приступљено 10.2.2023.)

²⁶⁵ Иван Полетаев, Идём на прорыв. Россия стремится обойти Запад в инновационных разработках, https://www.stoletie.ru/ekonomika/idou_na_proryv_328.htm

писмености становништва, затим се ради на националној интернет мрежи.

ЗАКЉУЧАК

Иако су информационе технологије, у том смислу и ВИ, осмишљене да ослободе и уједине људе, оне су почеле да их међусобно изолују и супростављају. А глобалне корпорације и политичари су искористили ове механизме за своје интересе, претварајући људе у робу. Многе државне силе су изабрале да се боре за хегемонију, уместо да сарађују зарад заједничког просперитета. А то значи да свет чекају још веће кризе, о којима се тренутно може само нагађати. Али сасвим је очигледно да од њих неће патити глобалне корпорације, већ просечни и сиромашни људи.²⁶⁶

Други проблем је одсуство регулисања употребе вештачке интелигенције у области наоружања, иако је то предмет вишегодишње расправе. Државе, наравно, избегавају да се обавезу по овом питању. Године 2017. више од 100 стручњака за вештачку интелигенцију позвали су Уједињене нације да се позабаве регулисањем питања употребе оружја са ВИ. Истовремено, 22 државе су се залагале да се оружје са вештачком интелигенцијом у потпуности забрани. До сада – безуспешно.

Данас бројни експерти и политичари сматрају да је вештачка интелигенција „нови месија“²⁶⁷, који ће спасти свет од свих невоља, док други, сасвим супротно, сматрају да је она весник апокалипсе која ће уништити људску цивилизацију (на пример, Илон Маск). Економисти, опет, истичу да ће вештачка интелигенција до 2025. године обезбеђивати удвостручени темпо раста бруто националног дохотка и увећати светску трговину за 15 трилиона долара. Остаје да се види шта ће се на крају десити,

---

²⁶⁶ Заложници алгоритмов. Интернет и глобализација могли објединити мир и направити људе счастливее. Почему этого не произошло?, <https://lenta.ru/articles/2022/11/16/derevnya/> (Приступљено 19.2.2023.)

²⁶⁷ Гонка за цифровым призраком, *Огонёк*, №24 от 24.06.2019, стр. 28.

али међу хуманистима преовлађује скептицизам, јер „партнерство” човека и ВИ, како се футуристи надају, може довести до нестанка људске цивилизације.

На пример, постоје претпоставке да спој човека и ВИ (трансхуманизам) представља фашизам.²⁶⁸ Трансхуманизам није технолошка утопија, већ идеологија елите која води потчињавању обичног човека. Другим речима, трансхуманисти се одричу концепта слободе и савести, јер гледају на особу као на празан лист папира на којем можете написати било шта. То је оно што служи као основа за „брисање” човекове прошлости и прелазак на други квалитет.

ЛИТЕРАТУРА

1. Barr, A., Feigenbaum, E. A.: The Handbook of artificial intelligence. 1981. Vol. 1.
2. Башкиров, Н.: Мировое соперничество в сфере технологий искусственного интеллекта (2021), *Зарубежное военное обозрение*. – 2021. – №11.
3. Бирюков, П. Н.: ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ США В СФЕРЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИСКУССТВЕННОГО, *Вестник ВГУ*, 2019.
4. Глобальная битва за превосходство в сфере искусственного интеллекта, <https://mixednews.ru/archives/147338?ysclid=lcw8d5116p910598317> (приступљено 4.2.2023.)
5. Гонка вооружений в области искусственного интеллекта, <https://wiki2.org/ru> (приступљено 31.1.2023.)
6. Гонка за цифровым призраком, Огонёк, №24 от 24.06.2019
7. Заложники алгоритмов. Интернет и глобализация могли объединить мир и сделать людей счастливее. Почему этого не произошло?, <https://lenta.ru/articles/2022/11/16/derevnya/> (Приступљено 19.2.2023.)

---

²⁶⁸ Игор Шниренко, Фашизам под маском трансхуманизма, <https://naukaikultura.com/fasizam-pod-maskom-transhumanizma/> (приступљено 21.2.2023.)

8. Кисинџер, Хенри: Где је граница између људске и вештачке интелигенције?, <https://standard.rs/2022/12/23/gde-je-granica-izmedju-ljudske-i-vestacke-inteligencije/> (приступљено 19.2.2023.)
9. КИНА ПРВА У ВЕШТАЧКОЈ, <https://galaksijanova.rs/kina-prva-u-vestackoj/?script=cir>
10. Luger, G.: Stubblefield W. Artificial Intelligence : Structures and Strategies for Complex Problem Solving. Benjamin/Cummings, 2004.
11. Маркус, Гэри., Дэвис, Эрнест. Искусственный интеллект: Перезагрузка. Как создать машинный разум, которому действительно можно доверять = Rebooting AI: Building Artificial Intelligence We Can Trust. —Интеллектуальная Литература, Москва, 2021
12. Neapolitan, R., Jiang, X.: Artificial Intelligence : With an Introduction to Machine Learning. Chapman & Hall/CRC, 2018.
13. Обзор национальных стратегий в области ИИ, <https://dzen.ru/a/W8xwk0ls8ACr3eBr> (приступљено 4.2.2023.)
14. Полетаев, Иван: Идём на прорыв. Россия стремится обойти Запад в инновационных разработках, https://www.stoletie.ru/ekonomika/idom_na_proryv_328.htm
15. Путин: Россия „на шаг впереди” ряда стран в области искусственного интеллекта, https://www.stoletie.ru/lenta/putin_rossija_na_shag_vperedi_rada_stran_v_oblasti_iskusstvennogo_intellekta_503.htm (приступљено 10.2.2023.)
16. Развитие искусственного интеллекта в мире: ЕС, Франция, Германия, Израиль, <https://d-russia.ru/razvitie-iskusstvennogo-intellekta-v-mire-es-frantsiya-germaniya-izrail.html?ysclid=lcw8kasxgc490802590> (приступљено 8.2.2023)
17. Робертс, Пол: Робокота выпустили на свободу. Потеря человеческого контроля. Антиутопия надвинулась на нас, <https://svpressa.ru/world/article/354275/> (приступљено 10.2.2023.)
18. Jackson, P.: Introduction to Artificial Intelligence. Dover, 1985.
19. Халинин, М., Васильев, Ю., Владимиров, В.: Руководство Индии об использовании искусственного интеллекта в вооруженных силах (2021), *Зарубежное военное обозрение*. – 2021. – №12.

20. Хель, Илья: Холодная война за искусственный интеллект: угроза всему человечеству?, <https://hi-news.ru/research-development/xolodnaya-vojna-za-iskusstvennyj-intellekt-ugroza-vsemu-chelovechestvu.html?ysclid=lcw8ibjben375891381>
(приступлено 4.2.2023.)
21. Хель, Илья: Холодная война за искусственный интеллект: угроза всему человечеству?, <https://hi-news.ru/research-development/xolodnaya-vojna-za-iskusstvennyj-intellekt-ugroza-vsemu-chelovechestvu.html?ysclid=lcw8ibjben375891381>
(приступлено 4.2.2023.)
22. Шниренко, Игор: Фашизм под маском трансгуманизма, <https://naukaikultura.com/fasizam-pod-maskom-transhumanizma/>
(приступлено 21.2.2023.)

ДУНАВ, НАТО И СТРАТЕГИЈА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ ЗА ДУНАВ

Према руским изворима Запад је већ од 2014. године и обојене револуције у Украјини припремао путеве доставе оружја, борбене технике, муниције и минско-експлозивних средстава ка руској граници. САД су, наиме, бродовима достављали набројани војни материјал у европске луке, а одатле различитим путевима ка Румунији и Украјини. С обзиром да почетком Специјалне војне операције у Украјини Запад више није могао да доставља оружје у Украјину преко Одесе, алтернатива се отворила на ушћу Дунава у Црно море, тачније преко лука Рени, Измаил, Килија и Вилково (који су изграђени у совјетско време, а сачуване су до данас). Тако је преко ових лука, тачније преко Дунава отворен пут за натовско оружје за Украјину.²⁶⁹

Дунав, као што је познато представља међународну реку (истина ширењем Европске уније Дунав је постао река коју Запад контролише скоро целим током, сем оним делом који пролази кроз Србију), а пловидба је регулисана Конвенцијом из 1948. године која предвиђа слободну пловидбу трговачких бродова од „Улма (Немачка) до Црног мора преко Сулинског грла и излазом у Црно Море преко Сулинског канала”. При томе царинска контрола није предвиђена, нити се наплаћују транзитне таксе. Кретање војних бродова Дунавом је забрањено. Међутим, познато је да се Дунав код украјинских Курила улива у Црно море, из чега следи једноставан закључак: ко поседује Курилска острва, практично контролише Дунав.

---

²⁶⁹ [Михаил Чекмасов](https://zvezdaweekly.ru/news/20231131033-cXqYn.html), США превратили Голубой Дунай в дорогу войны, <https://zvezdaweekly.ru/news/20231131033-cXqYn.html> (приступљено 11. 4. 2023.)

Потписивање Конвенције одржало се у Београду, а у раду су учествовале делегације СССР-а, Украјинска ССР, Бугарска, Мађарска, Румунија, Чехословачка, Југославија, САД, Велика Британија, Француска и Аустрија. Захваљујући стеченим позицијама у Другом светском рату Совјетском Савезу, без обзира на противљење савезника из антихитлеровске коалиције Конвенција је усвојена од свих држава које имају приступ Дунаву. То је изменило однос снага у региону који је успостављен у време потписивања Париског мировног уговора 1856. године (после пораза Русије у Кримском рату од стране Запада и Османске империје), као и каснијих интерпретација које су по правилу ишле на штету Србије и Русије.

Уместо Европске Дунавске комисије, у којој су после Првог светског рата били само представници Енглеске, Француске, Италије и Румуније, створена је нова Дунавска комисија у коју су биле укључене искључиво подунавске земље (Аустрија од 1960), политички оријентисане на Совјетски Савез.

ИЗБОР: © wikipedia.org

Земље Дунавске комисије: чланице су означене црвено,
посматрачи жутом бојом (у границама од 01.01.2022.).

Резултат овог преокрета је био да је Дунав четрдесет четири године верно служио одрживом развоју подунавских држава. Чак и у извештају међувладине комисије програма TRASECA (Transport Corridor Europe-Caucasus-Asia) за 2011. годину, коју финансира Европска унија примећено је да је у „епохи комунизма превоз терета Дунавом достигао свој максимум 1997. од 91 841 000 тона”. Према подацима Дунавске комисије за 2020. годину аналогни показатељ је само 69 000 000 тона терета.

Рађање програма **TRASECA** догодило се на међународној конференцији у Бриселу 1993. године, а после историјских догађаја разбијања Југославије и распада СССР-а, затим потписивања Маастрихтског уговора о стварању Европске уније и окончања копања канала између баварских градова Бамберга и Клехајма 1992. године. **Овим програмом поништена су решења и достигнућа Конвенције из 1948. године.**

Отварањем канала отворен је европски унутрашњи пловни пут Рајна-Мајна-Дунав, који повезује луке Северног и Црног мора. Његова дужина од Ротердама до украјинских лука Рени, Измаил, Килија и Вилково износи око 3.500 километара. Програм TRASECA се заснива на међународној сарадњи између ЕУ и партнерских земаља на организацији транспортног коридора Европа-Кавказ-Азија. У периоду 2010-2012, Дунав је укључен у програм као кључни коридор Трансевропске транспортне мреже са целогодишњом пловидбом.

Европска унија и НАТО нису остали на програму TRASECA, већ је донесена и Стратегија Европске Уније за Дунавски регион²⁷⁰ 2010. године. „Према Европској комисији Дунавски регион се драматично променио. У последње време догодила су се два таласа проширења Европске Уније, у 2004. и 2007. години. 'Најинтернационалнији' речни слив у свету сада је већим делом простор Европске уније. **Дунав може отворити**

---

²⁷⁰ SAOPŠTENJE KOMISIJE EVROPSKOM PARLAMENTU, EVROPSKOM SAVETU, EVROPSKOM SOCIO-EKONOMSKOM KOMITETU I REGIONALNOM KOMITETU, Strategija Evropske Unije za Dunavski region, Brisel, COM(2010) 715/4, str. 12.

Европску Унију према њеним блиским суседима, региону Црног Мора, Јужној Кавказији и Централној Азији. Стратегија Европске Уније за развој Дунавског региона може допринети остварењу циљева Европске Уније, јачајући основну политику европске иницијативе, а нарочито у контексту Европске стратегије... „²⁷¹

ЕВРОПСКА УНИЈА И СТРАТЕГИЈА ЗА ДУНАВ

Интерес Европе за Дунав и простор иза Дунава је веома стар и постојан. Наиме, после Кримског рата (завршеног 1856.) формирана Европска дунавска комисија која је имала власт над рекама Чилие на северу, Сулине у средини и Сент Џорџем на југу. Власт над Дунавом је предвиђена две године, али се протегла на 82.²⁷²

Европска дунавска комисија била је прво и дуго времена једино међународно тело са јаким полицијским и правним овлашћењима над приватним судовима и појединцима, а 1930. године, на пример, професор историје Глен А. Блекбурн из Сједињених Држава назвао ју је „јединственом” организацијом.

Без територијалних поседа, она је, ипак, посебан међународни ентитет који има суверенитет над широким водама Дунава.... **Ове потпуно дискреционе функције не захтевају овлашћење ниједне групе држава, а уредбе Комисије не подлежу жалби.**²⁷³

Све се ово, дакле, понавља.²⁷⁴

²⁷¹ Исто.

²⁷² Комиссии по реке Дунай, https://translated.turbopages.org/proxy_u/en-ru.ru.34f1b56f-63a9e20f-42a6944d-74722d776562/https/en.wikipedia.org/wiki/Commissions_of_the_Danube_River

²⁷³ Глен А. Блекбурн, „Международный контроль над рекой Дунай”, Текущая история, XXXXII (сентябрь 1930)

²⁷⁴ Ранко Јаковљевић, *Крај Дунава: прилози за историју граница*, Центар академске речи, Шабац, 2018, стр. 62. сведочи како су се Срби чудили жељи Енглеза да контролишу пловидбу Дунавом.

Уочи ширења Европске уније на исток и приступања њој дванаест земаља 2004. и 2010. године, Уједињена Европа се суочила са проблемом стварања транспортног коридора који повезује запад и исток овог дела света. Проблем постаје све акутнији због интересовања Старог света за ресурсе и енергенте Каспијског мора и Азије, које је посебно изражено од 2001. године (почетак рата у Авганистану, затим у Ираку).

Због тога је Европска унија 2009. године поставила задатак да развије „Дунавску стратегију”,²⁷⁵ осмишљену да коначно формира јединствен пловни пут који повезује Северно и Црно море. У Европи тренутно постоји 10 „међународних транспортних коридора”. А најважнији од њих се сматра „коридором број 7”, од Беча, преко Братиславе, Будимпеште, Букурешта и до обале Црног мора. Штавише, и ЕУ и НАТО ту већ стоје „на чврстој ноzi” (након приступања сиромашне, али веома важне и агресивне Румуније 2007. године).

Шта подразумева спровођење Дунавске стратегије? Пре свега – значајно повећање теретног саобраћаја дуж Дунава, будући да је он „коридор број 7”. Тренутно се овим путем превезе 50 милиона тона терета годишње. Планирано повећање је 6 пута, до 300 милиона тона. Иако ово очигледно није граница. Ако Запад преузме контролу над каспијском лаком нафтом, а ствари иду ка томе, онда ће се робни промет вишеструко повећати.

---

²⁷⁵ Избор појма стратегија није баш најсрећнији. Јер, према неким виђењима „*Стратегија* у изворном значењу представља *књигу о вештини ратовања*, а има корен у старогрчком појму **στρατηγία** који је значио лукавство или мајсторију. Данас се под стратегијом, у проширеном смислу, има у виду начин, средство или метод за доношење одлука којима се обезбеђују оквири за систематско промишљање и даје могућност једној земљи да решава међусобно повезана друштвена, економска и питања заштите животне средине на регионалном, националном и локалном нивоу. У овом есеју се говори о једној стратегији која траје цело једно столеће и има исти циљ. Она у Дунавском региону Србију као локалног актера поставља у ситуацију избора, данас као и пре једног века...” Види: Небојша Вељковић, Дунавска стратегија – стара идеја за нови век, <http://rapp.gov.rs:800/zelena-energija/cid190-44679/dunavska-strategija-stara-ideja-za-novi-vek>

Тако река Дунав, који пролази кроз територију 10 земаља, полако постаје не само вода већ злато. Истина, постоји један проблем. Коридор не би требало да води у ћорсокак. Теоретски, нови коридори водног транспорта до Евроазије могу почети од ушћа у Дунав:

- преко Црног мора и Дњепра – до Белорусије, балтичких држава и северне Европе;

- преко Црног мора, Азовског мора, Дона и Волге – до индустријских региона Русије;

- преко Црног мора, Азовског мора, Дона, Волге и Каспијског мора – до земаља Централне Азије.

Међутим, опет, постоји проблем. Готово главни део делте Дунава припада Румунији. На реци има много румунских лука. Само на првих 170 миља од ушћа су Сулина, Тулчеа, Галати и Браила. 15.076 метара фронта за привез. Мање него у Ротердаму (има их 40.000), али ипак...

Али из речне луке брод мора ићи на море. Са овим, Румуни имају потешкоћа. Тренутно имају три излаза: два вештачка канала („Черновода – Констанца” и „Међидија – Новодари”) и један природни – „Сулина рукавац”. Вештачки канали пуштени у рад 1984. и 1988. су добри за све, али се могу запречити. Тамо је висинска разлика од нивоа главног канала Дунава до нивоа Црног мора 55 метара, тако да су на сваком каналу по две преводнице. А браве су значајно повећање трошкова проласка пловила, прво, и, што је још важније, ниска пропусност самих канала.

Канал „Сулински рукавац”, изграђен 1857-1881, дугачак 63 километра, широк 60 метара и дубок 7,5 метара, сада је главни излаз у Црно море. Али Сулински има и својих недостатака. Пре свега, чињеница да канал обезбеђује искључиво једносмерни саобраћај бродова и то само током дана. А ово је значајан и безнадежан губитак због застоја и губитка времена.

Стога, Румунија грозничаво покушава да заврши изградњу новог канала „Светог Ђорђа”, дуж природног Георгијевског крака у делти Дунава. Али мало је вероватно да ће се то догодити брзо. Канал је почео да се гради још за време Чаушеска, и само је он, са својим диктаторским и административним способностима могао

да мобилише све снаге земље да се то могао да уради. Сада, колико се зна, међународне финансијске организације дају новац Румунији само за одржавање капацитета канала Сулина. Питање оптимизације пропусности у вези стратегија Европске уније је Дунав и Црно море одложила „за касније”. Дакле, проблем још није решен.²⁷⁶

Стратегија би требало да учини Регион правим регионом 21. века, сигурним и поузданим, а једним од најатрактивнијих у Европи. У израду Дунавске стратегије биле су укључене Немачка, Аустрија, Мађарска, Словачка, Хрватска, Србија, Румунија, Бугарска, Молдавија и Украјина, док ће остале државе и региони који припадају дунавском сливу бити укључени у заједничке пројекте. Русија је, дакле, елиминисана.

Да би се ово постигло, Европски савет је захтевао од Европске комисије да припреми (нову) Стратегију. **Она следи принципе ЕУ Стратегије за регион Балтичког мора**, која се сада спроводи.²⁷⁷

Да би се ојачала интеграцију целог Региона, Стратегија има за циљ јачање политике ЕУ и примене права у овој области. Он пружа политичку подршку тренутним иницијативама и подиже њихову видљивост. Конкретно, неке активности у оквиру постојећих органа део су Акционог плана.²⁷⁸

Када се сагледа Стратегија ЕУ за Дунав јасно је да она остварује циљеве НАТО-а, јер следи агресивну политику каква се води у Прибалтику са циљем потискивања Русије. Тако да је јасно да се и Дунав жели претворити у унутрашњи пловни пут Еу-НАТО-а. Ово за сада ремети само Србија (Аустрија је већ одавно инкорпорирана у западни систем), а њено „дисциплиновање” значи и подршку ЕУ и НАТО сепаратизму у Војводини, преко развоја тзв. Војвођанског идентитета.²⁷⁹ Уколико Западу успе да

---

²⁷⁶ Андрей Ганжа, Дунайская стратегия, telegrafua.com/country/11650/

²⁷⁷ Арпад Гордош, Макрорегион Дуная на карте Европейского Союза, Современная Европа.– 2011.– № 2 (46).– С.54-61.

²⁷⁸ Исто, стр. 21.

²⁷⁹ Дунав је и разлог због чега Запад подржава војвођански сепаратизам, јер претварање ове реке у унутрашњи пловни пут Европе захтева да се одузме

одвоји Војводину од Србије, онда је и Дунав у овом делу под контролом.²⁸⁰

Потпредседник Владе Србије задужен за европске интеграције **Божидар Ђелић** био је представник Србије током израде Стратегије ЕУ за Дунавски регион. Колико се види из медијских извештаја прихватио је све што је Брисел тражио. Из његове изјаве дате у Бриселу види се да је Србија скрајнута од доношења главних политичких и питања. Србији је дато да у оквиру Дунавске стратегије имати задатак да координира три од једанаест домена – транспорта, економије знања и безбедности и борбе против организованог криминала, али уз контролу „партнера”.

Ђелић је прецизирао да ће Србија ова три домена координирати у сарадњи са својим партнерима – у домену транспорта са Словенијом, у домену безбедности с Немачком и у домену економије знања са Словачком.²⁸¹

Да су НАТО и Европска унија заинтересовани да српски део Дунава буде укључен у Стратегију ЕУ за ову реку, сазнали смо већ 2010. године. Наиме, израда стратегије Европске уније за регион Дунава започеће у понедељак у немачком граду Улму где ће у првим консултацијама учествовати чланови Европске комисије и шефови и министри подунавских држава укључујући и званичнике из Србије. Тим поводом у Бриселу је јуче боравио

контрола над својим делом реке Србији. Овде се пласирају различите идеје од обнове Аустро-угарске Монархије (у коју би ушла и Војводина) до евроатлантских идеја и посебних споразума. Истина, монархисти Аустрије који су носиоци обнове црно-жуте монархије Војводину не спомињу изричито као „кандидат за чланство” у новој монархији али је указано на, наводно, високи степен прихватљивости њихових идеја у овој српској покрајини. На информативном сајту „Црно-жути форум” истакнуто је да је телевизијска репортажа о манифесту Црно-жуте алијансе, донесеном поводом 89-годишњице „републиканског пуча” у Аустрији изазвала изузетну пажњу и наклоност Војвођана „одмереног и мудрог политичког шлифа”.

²⁸⁰ В. Самошкин, Дунайское продолжение войны в Югославии // Независимая газета. 1999. 12 октября.

²⁸¹ Ђелић: Србија координатор у три домена Дунавске стратегије, Политика, 12.01.2011.

потпредседник српске владе Божидар Ђелић који се састао са Дирком Анером, директором европског директората за регионалну политику.²⁸²

„Први пут Србија је у Бриселу третирана као чланица ЕУ тако што смо од почетка укључени у израду једне европске стратегије. Добили смо уверавања од директора Анера да ћемо бити третирани као чланица ЕУ и када стратегија буде дошла у фазу израде пројеката и финансирања. Дунав је велика шанса за Србију, јер нашој земљи припада око четвртине слива реке. У домену израде инфраструктуре, путева, мостова, речних лука, затим у домену енергетике, туризма, заштите животне средине, Србија има велике могућности и верујем да ћемо се доказати као веома вредан будући члан ЕУ”, казао је Ђелић.²⁸³

У израду Дунавске стратегије укључене су Немачка, Аустрија, Мађарска, Словачка, Хрватска, Србија, Румунија, Бугарска, Молдавија и Украјина, док ће остале државе и региони који припадају дунавском сливу бити укључени у заједничке пројекте.

Потпредседник Владе за европске интеграције Божидар Ђелић, који је и национални координатор Дунавске стратегије у Србији, рекао је вечерас да је данашњи дан историјски за Дунав, јер су лидери ЕУ, поред одобравања Хрватској да постане 28. чланица ЕУ, усвојили и подунавску стратегију.²⁸⁴

---

²⁸² Божидар Ђелић, Србија укључена у стратегију ЕУ за Дунав, Политика, 29.01.2010.

²⁸³ Исто

²⁸⁴ Ђелић: усвајање стратегије ЕУ историјски дан за Дунав, *Политика*, 24. 6. 2011. Да се жеље и пракса у Србији разилазе показује следећи податак. **Закључно са 2005. годином, приватизована су готово сва предузећа у Србији која се баве лучком делатношћу, односно, све луке и пристаништа отворена за међународни саобраћај на Дунаву, са изузетком новосадске луке.** У приватизацији ових предузећа нису поштоване специфичности лука као објеката саобраћајне инфраструктуре, већ су луке третиране као било које друштвено предузеће. Државни органи су омогућили новим власницима да постану *de facto* власници лука као стратешких објеката саобраћајне инфраструктуре. То за последицу има постепено гашење лучких делатности на Дунаву, јер нови власници нису заинтересовани за лучку делатност, већ да

„Дунав, са уласком Хрватске у ЕУ, заправо је и додатни доказ да Србија природно припада ЕУ”, јер ће тада Дунав изаћи из ЕУ, ући у Србију и онда наставити свој ток поново у ЕУ кроз Румунију и Бугарску, рекао је Ђелић.

Тако имамо доказ да нисмо само географски део Европе, већ и политички, захваљујући Дунаву, објаснио је Ђелић.

Оно што је интересантно јесте да Стратегија за Дунавски регион не предвиђа заштиту националних интереса, јер се политика ЕУ не може мењати (практикује се само консултативни метод усаглашавања политике).²⁸⁵ Такође, Стратегија примењује „три не”: нема нових фондова, без нових институција и без нових правила.²⁸⁶

РУСИЈА И ДУНАВ

Као резултат распада СССР-а, Русија се нашла у позицији раздвојене од Европе од стране нових независних држава. То је изазвало потребу за обављањем транзитног превоза преко њихове територије и одговарајуће повећање трошкова транспорта робе. У тим условима, јединствени пловни пут Азовско море – Црно море – Дунав добија велики значај за Русију, с обзиром да је пловидба Дунавом остала „слободна и отворена за грађане, трговачке бродове и робу свих држава”.

Руска дипломатија, стручњаци поморске и речне флоте морали су да уложе велике напоре да у периоду најозбиљнијих геополитичких промена у сливу Дунава и сложеног процеса прилагођавања Београдске конвенције новим условима у Европи, тј. да Русија земља не буде избачен из дунавске сарадње. Изјаве

добију у власништво скупо грађевинско земљиште, на коме ће градити објекте друге намене или трговати земљиштем. То је основни разлог што стратешки важна лучка делатност у Србији замире. Види: Верица Бараћ, Зашто су европски стандарди неважни за луке у Србији, Политика, 11.04.2010.

²⁸⁵ Види: Драган Г. Даниела, Придунайский треугольник Румыния–Украина–Молдова: особенности межгосударственного сотрудничества, *Проблемы постсоветского пространства*, 2019 6(4), стр. 422.

²⁸⁶ Исто, стр. 423.

Министарства спољних послова Руске Федерације о наставку чланства у Дунавској комисији најпре су изазвале примедбе неких подунавских држава. У почетку је Украјина била посебно активна у отпору руском учешћу у Дунавској комисији, која је добила целу флоту некадашњег Дунавског бродарства СССР-а. Истина, у будућности је било могуће ослабити антируске тенденције и отклонити претњу искључења Руске Федерације из Дунавске комисије. Практично све њене старе и нове чланице одобриле су документа која потврђују пуно учешће Русије у управљању режимом пловидбе Дунавом. Представници Руске Федерације и данас активно учествују у раду руководећих и свих посебних органа Дунавској комисији.²⁸⁷

Ипак, много се променило у позицији Русије на Дунаву. Сада, немајући дунавску обалу и инфраструктуру на Дунаву, осим учешћа у међународној бродарској компанији „Интерлихтер”, Русија се ипак нашла одсечена од практичних питања дунавског бродарства, која се углавном решавају у оквиру конференције директора Дунавских бродских компанија, учесници Братиславских споразума.

Консолидација руског присуства на Дунаву може бити мотивисана чињеницом да је Дунав, по свом међународном статусу, оптималан коридор за транспорт руског терета, спасавајући земљу од трошкова копненог транзита. Може се претпоставити да ће се улога Русије у Подунављу значајно повећати након решавања статуса Каспијског мора и оживљавања веза кроз економску сарадњу. С тим у вези, активира се транспорт дуж Волга – Донског канала до лука Црног мора и даље Дунавом до Европе, укључујући и из трећих земаља (Иран, Азербејџан, Туркменистан, Казахстан). Стога је главни задатак данас да се обезбеди да се Русија не нађе на маргинама новог дунавског процеса, што би се могло десити ако усвајање декларација о Дунаву не уваже руске интересе и руски речни бродови буду елиминисани из ове реке.

---

²⁸⁷ Види: В. Кохан, Седьмой европейский транспортный коридор: судоходные условия на Дунае, *Дунаец*. 2002. 24 июля.

ДУНАВ – РЕКА НА КОЈОЈ НАТО ИМА МОНОПОЛ

Није тајна, дале, да програми ЕУ одражавају војне планове САД и НАТО-а. Након државног удара у Украјини 2014. године и почетка рата у Донбасу, Вашингтон је најавио почетак операције Atlantic Resolve и најавио програм под називом Европска безбедносна иницијатива (European Reassurance Initiative, ERI)), који је 2017. године замењен програмом EDI (European Deterrence Initiative).

Све ове „иницијативе” укључују: повећање војног присуства САД, модернизацију војне инфраструктуре, повећање залиха наоружања и јачање војног потенцијала америчких партнера у Европи. За ове намене изграђено је најмање 15 складишта америчке војске у Немачкој (4), Бугарској (2), Румунији (2), Италији, Белгији, Холандији, Грчкој, Норвешкој, Пољској и Литванији (по један).²⁸⁸

Ова политика и пракса САД и НАТО-а су важне не само због присуства друмских и железничких терминала, већ и због развијеног система пловних канала између река Мозел, Мајна, Некар и других са излазом на Рајну. То значи да се терет не мора искрцавати са бродова и пловила на вез директно у луци. Довољно је извршити његов претовар у речне бродове, који имају све водеће флоте света.

Даље, терет може да иде или до складишта у Немачкој, Белгији и Холандији, или дуж речног транспорта Рајна-Мајна-Дунав, где логистички проблеми нису толико акутни. У циљу стандардизације, на овом пловном путу примљени су за рад

---

²⁸⁸ У овој геополитичкој игри, Европа и САД су постале конкуренти. Сједињене Америчке Државе активно гурају свој „атлантски или амерички пројекат”, који подразумева очување империјалне власти широм света. ЕУ покушава да спроведе „европски пројекат” који предвиђа ширење утицаја уједињене Европе на Урал. Види: Валерий Панов, Потечет ли Дунай вспять? Внешняя политика Румынии: современные вызовы и угрозы безопасности Украины, https://www.stoletie.ru/geopolitika/potechet_li_dunaj_vspat_2010-06-18.htm

несамоходни бродови (шлепови) типа Европа-2Б носивости 2.000 тона, који се граде у Бродоградњи и ремонту бродова Килија.

Лако је израчунати да ће воз од девет таквих баржи (највиша VII класа БДП-а) имати носивост 18.000 тона. Што се тиче осталог транспорта, реч је о четири стотине педесет вагона од 40 тона или девет стотина приколица од 20 тона преузетих из оптерећеног европског копненог саобраћаја.

Пловидба од Ротердама до Сулине траје 10,5 дана за самоходне бродове и 13,5 дана за потискивани конвој.

Коллаж автора, <https://zvezdaweekly.ru/news/20231131033-cXqYn.html>

Пловни пут Рајна-Мајна-Дунав

РУМУНСКИ ТРАГ

Сулински канал, који је поменут, није једини излаз на Црно море, као што није једини улаз у слив реке Дунав. Под јурисдикцијом Украјине је канал Бистри, а под јурисдикцијом Румуније канал Дунав – Црно море (Черновода – Констанца).

Ушће Бистрое отворено је за пловидбу 17. августа, из другог покушаја (прва најавна отварања је била 10. јула 2020.) након што

је украјински мали хидрографски брод „Шљаховик” дигнут у ваздух због наилажења на сопствене мине (28. јула), као и бродића „Орлик” (31. јула, и одмах је потонуо), као и плутајућа дизалица која је требало да га подигне (3. августа).

На територији уз делту Дунава, поред дванаест морских и речних лука (Румунија – 8, Украјина – 4), налази се и ваздушна база „Михаил Когелничану” и два објекта за складиштење залиха америчке војске: један у истоименом насељу где је и ваздушна база, други у речном луком у насељу Мецидија на каналу Дунав – Црно море, што је врло погодно логистичко чвориште за транспорт војног терета. Поготово када се узме у обзир да растојање између њих не прелази 44km, а повезани су не само железницом и путевима, већ и пловним путевима.

Инфраструктура у делти Дунава

Према извештају Дунавске комисије за 2020. годину, промет терета само кроз Сулински канал од 2014. до 2020. повећан је за скоро 50 одсто. У истом периоду повећан је и теретни промет украјинских лука Измаил и Рени. И иако се у извештају ништа не каже о војном терету, индиректни знаци не остављају сумњу. Листа садржи категорије робе као што су нафтни производи, АДН

(опасна роба), регистрована роба (вероватно има и нерегистрованих), ро-ро транспорт (возила на точковима и гусеничарима), контејнери (вероватно нису празни) итд. А пад промета терета у 2020. није нимало изненађујући. То је типично за рецесију привреде и војне активности (вежбе) током пандемије КОВИД-19.

Речни канал и систем водног транспорта румунског дела Доњег Подунавља

Припремљени војни објекти САД и НАТО-а у Румунији омогућиле су распоређивање у том подручју, на пример, 101. ваздушно-десантне дивизије (октобар 2022.), као и да се доставе залихе наоружања, које се дуж Дунава или унутар граница румунских територијалних вода у Црном мору могу слободно и најважније тајно преусмерити у луке Украјине, способне да приме не само речне, већ и поморске бродове. дужине до 296 метара, газа до 7 метара, носивости до 18.369 тона. Слично, војни терет за Украјину може се транспортовати морским путем унутар бугарских територијалних вода из лука Варна и Бургас.

НАТО „ЗАГОНЕТКЕ” И ТЕНКОВИ ЗА УКРАЈИНУ

Када је Румунија ушла у НАТО (2004) и ЕУ (2007) њен утицај у региону нагло је порастао, а све се правдало „руском опасношћу”.²⁸⁹

Да би слика била употпуњена, не може се занемарити још једна чињеница. Као што се зна од маја до јуна 2021. у Шпанији, Немачкој и Румунији је у шест фаза изведена НАТО вежба *Steadfast Defender 2021*. У првој фази, названој „трансатлантска појачања”, вежбало се пребацивање трупа са северноамеричког континента преко Атлантика у Европу. У другој етапи изведене су поморске вежбе код обала Португалије, у којима је учествовало 18 површинских бродова (укључујући британску ударну групу носача авиона на челу са *HMS Queen Elizabeth*), једну подморницу и више од 40 авиона за „заштиту морских путева”. Трећи – „координација војне мобилности” – на територији Немачке да се разради брзо кретање савезничких снага и опреме преко граница европских држава. У четвртој етапи – „Племенити скок” – разрађено је распоређивање трупа у Румунији. Пето – пратеће вежбе за одраду заједничких дејстава у црноморском региону. Шесто – премештање (повратак) на пунктове сталног размештаја. Како кажу, не треба бити визионар да би се разумели прави циљеви ових маневара.

Међутим, то није све. 8. септембра 2021. године, као резултат вежбе *Steadfast Defender 2021*, објављено је да је Заједничка команда НАТО-а подршку у позадини (*Joint Support and Enabling Command, JSEC*), а одговорна и за кретање савезничких снага и опреме преко европских граница. Истовремено, седиште *JSEC*-а се налази у немачком граду Улму на Дунаву.

У међувремену, од прве деценије 2023. године, најмање три америчка носача оружја већ су стигла у европске луке на обали

---

²⁸⁹ Драган Г. Даниела, Придунайский треугольник Румыния–Украина–Молдова: особенности межгосударственного сотрудничества, *Проблемы постсоветского пространства*, 2019 6(4), стр. 421.

Северног мора: USNS Pililaau, Ocean Grand и Ocean Jazz. На путу за ARC Independence (планирани датум доласка у Данску – средина јануара), а још четири напуштају луке на америчкој обали Атлантика у блиској будућности. А оружје које су испоручили могло би се достављати дуж европских унутрашњих пловних путева.

Такође вреди обратити пажњу на чињеницу да и на Дунаву и на отвореном мору, користећи право слободе пловидбе, бродови плове под заставом Украјине. Украјинско дунавско бродарство (УДП) има речну флоту од 75 самоходних пловила (укључујући 25 тегљача) и 245 јединица несамоходне флоте носивости од 1.000 до 2.300 тона, а такође управља и флотом страних заједничких предузећа, која има 125 јединица несамоходне флоте.

Поред тога, поморска флота УДП-а укључује 7 пловила носивости од 3300 до 4050 тона (шест бродова за суви терет и једно пвило за течни терет). Треба нагласити да је постојећа бродска конструкција способна да транспортује тешку војну опрему као што је РСЗО „Химарс” са муницијом и декларисаним „поклонима” кијевском режиму у виду борбених возила пешадије „Бредли” из Сједињених Држава, „Мардера” из Немачке и АМКС-10РЦ тенкови на точковима из Француске са испоруком у украјинске луке на Дунаву.

Ево и примера. Према информационим ресурсима у власништву УДП-а, теретни брод „Вилково” носивости 4050 тона у периоду од 2. до 8. јануара 2023. године извршио је прелаз из Италије у бугарску луку Варна. Раније је забележен у Босфорском мореузу. Пвило сличног по димензијама теретног складишта (одликује се присуством сопствених уређаја за дизање на левој страни) је у фебруару 2021. године испоручило амерички РСЗО Химарс у румунску луку.

Поред тога, светском мрежом кружи фотографија са америчким тенковима Абрамс утовареним у речно пвило. Како је утврђено, слика је направљена најкасније у јесен 2019. године, иако се користи као илустрација НАТО вежбе Defender Europe 2020. У ствари, реч је о вежбама припреме за хитно распоређивање у Европи од оклопна јединица од више од 1.500

војника из Форт Худа у Тексасу, која се одиграла у марту 2019. У јуну исте године на територији Румуније одржане су НАТО вежбе Saber Guardian – 2019, током којих је оклопна јединица америчке војске вежбала форсирање Дунава.²⁹⁰

До сада подаци о достављању оружја Украјини по унутрашњем воденом путу Рајна – Мајна – Дунав раније нису објављивани. Међутим, сада се случајно дошло и до ових података, тако да таласи Дунава крију много тајни. Између осталог, како су прошли Србију?

ЛИТЕРАТУРА

1. Блэкберн, Глен А.: „Международный контроль над рекой Дунай”, Текущая история, XXXXII (сентябрь 1930)
2. Бараћ, Верица: Зашто су европски стандарди неважни за луке у Србији, *Политика*, 11.04.2010.
3. Вельковић, Небојша: Дунавска стратегија – стара идеја за нови век, <http://rapp.gov.rs:800/zelena-energija/cid190-44679/dunavska-strategija-stara-ideja-za-novi-vek>
4. Гордош, Арпад: Макрорегион Дуная на карте Европейского Союза, *Современная Европа*.– 2011.– № 2
5. Ганжа, Андрей: Дунайская стратегия, telegrafua.com/country/11650/
6. Даниела, Драган Г.: Придунайский треугольник Румыния–Украина–Молдова: особенности межгосударственного сотрудничества, *Проблемы постсоветского пространства*, 2019 6(4)
7. Ђелић: Србија координатор у три домена Дунавске стратегије, *Политика*, 12.01.2011.
8. Ђелић, Божидар: Србија укључена у стратегију ЕУ за Дунав, *Политика*, 29.01.2010.
9. Ђелић: усвајање стратегије ЕУ историјски дан за Дунав, *Политика*, 24. 6. 2011.

---

²⁹⁰ Види: Момчило Сакан, Основе геополитике Румуније, *Сварог*, бр. 15, 2017, стр. 40.

10. Јаковљевић, Ранко: *Крај Дунава: прилози за историју граница*, Центар академске речи, Шабац, 2018.
11. Комисии по реке Дунај, https://translated.turbopages.org/proxy_u/en-ru.ru.34f1b56f-63a9e20f-42a6944d-74722d776562/https/en.wikipedia.org/wiki/Commissions_of_the_Danube_River
12. Кохан, В.: Седьмой европейский транспортный коридор: судоходные условия на Дунае, *Дунаец*. 2002. 24 июля.
13. Панов, Валерий: Потечет ли Дунай вспять? Внешняя политика Румынии: современные вызовы и угрозы безопасности Украины, https://www.stoletie.ru/geopolitika/potechet_li_dunaj_vspat_2010-06-18.htm
14. SAOPŠTENJE KOMISIJE EVROPSKOM PARLAMENTU, EVROPSKOM SAVETU, EVROPSKOM SOCIO-EKONOMSKOM KOMITETU I REGIONALNOM KOMITETU, Strategija Evropske Unije za Dunavski region, Brisel, COM(2010) 715/4
15. Самошкин, В.: Дунайское продолжение войны в Югославии, *Независимая газета*, 1999. 12 октября.
16. Сакан, Момчило: Основе геополитике Румуније, *Сварог*, бр. 15, 2017.
17. [Чекмасов](https://zvezdaweekly.ru/news/20231131033-cXqYn.html), Михаил: США превратили Голубой Дунай в дорогу войны, <https://zvezdaweekly.ru/news/20231131033-cXqYn.html> (приступљено 11. 4. 2023.)

СТО ГОДИНА ЕВРОАЗИЈСКЕ ИНТЕГРАЦИОНЕ ИДЕЈЕ

Ове и наредне године обележаваће се стогодишњица евроазијске идеје. Наиме, 1920. године у Софији је објављен политички есеј Николаја Трубецког „Европа и човечанство”, након чега је уследила реакција Петра Савицког у виду чланка „Европа и Евроазија” и објављивање зборника „Поглед на исток. Предосећаји и постигнућа. Утемељење евроазијства”, који представља дело два аутора, Петра Сувчинског и Георгија Флоровског, објављеног 1921. године.²⁹¹

ЕВРОАЗИЈА – СИНТЕЗА СЛОВЕНА И ТУРСКИХ НАРОДА

Евроазијство је почело да претендује на улогу главне интеграционе идеологије на постсовјетском простору. Класично евроазијство појавио се међу руским емигрантима 20-их година прошлог века, као реакција на распад словенофилских илузија и очекивања након завршетка Првог светског рата, као и пропасти старих царстава на чијим рушевинама су настали национализам и сепаратизам. Евроазијци су одустали од идеје стварања заједничке словенске цивилизације, у чијем је центру требала да буде Русија, износећи идеју Евроазије као посебног цивилизацијског простора, који се делимично подударало са границама некадашњег Руског царства и СССР-а.²⁹²

---

²⁹¹ Алексей Дзермант, Евразийство нового века, <http://teleskop-by.org/2020/01/13/evrazijstvo-novogo-veka/>

²⁹² Види: Зоран Милошевич, Особенности русского национализма, *Феномен гражданского сознания в российском обществе конца XIX – начала XX вв.: Деятельность братьев Верещагинных*, Материалы всероссийской научной конференции, Череповецкий государственный Гуманитарный институт, Череповец, 2008, стр. 14 – 29.

Истовремено, реагујући на пораст националних покрета у Русији током година револуције и грађанског рата, као и на национално разграничење које су спровели бољшевици у СССР-у, Евроазијци су престали да размишљају о Русији као о цивилизацији заснованој на културној и геополитичкој доминацији словенско-руског елемента, око којег се окупљају све остале етничке групе. Евроазија је почела да се схвата као синтеза словенских и „туранских” елемената.²⁹³ Другим речима, поред Словена-Руса, у евроазијству су равноправни партнери и бројни турски народи, што на неки начин представља концепцију мирољубивог уједињења Русије и Турана,²⁹⁴ а постсовјетска реализација Евроазијског савеза (2014), заправо је понајвише дело туранских република Централне Азије, највише Казахстана, тачније, њеног бившег председника Нурсултана Назарбајева.²⁹⁵

Окретање Турану као позитивном опредељењу ужасавало је многе руске националисте. Савицки је на основу таквог опредељења посредно оправдавао татарско-монголски јарам, захваљући коме је „Русија стекла њену геополитичку самосталност и очувала њену духовну независност од насилничког романско-германског света”. „Без татарства не би било ни Русије” – представља тезу која је била кључна формула евроазијства, јер двојакост руских предела (шуме и степе) јесте нешто што само по себи захтева природну синтезу. Притом, таква синтеза није просто преклапање два геополитичка система, него нешто целовито, оригинално, нешто што поседује своје сопствено мерило и методологију оцене. Победивши Монголе и Татаре, Руси су преузели „монголски дух” који представља основу за историјску и духовну надмоћ Евроазијаца. Чак и знатан

²⁹³ Николај Трубецки о туранском елементу у руској култури, у зборнику радова: *Феноменологија руске душе*, о карактеру и менталитету Руса, приредио: Добрило Аранитовић, Логос, Београд, 2008, стр. 112.

²⁹⁴ Всеволод Шимов, Евразийство и постсоветская интеграция, <https://zapadrus.su/rusmir/pubru/2065-evrazijstvo-i-postsovetskaya-integratsiya.html>

²⁹⁵ Види: Зоран Милошевић, Русија и интеграције на постсовјетском пространству, *Војно дело*, бр. 1, Београд, 2006, стр. 9 – 21.

процент бољара, те људи који су опслуживали московског цара, сачињавали су представници татарског племства. Руска државност је једним делом произашла из њених татарских извора, па стога они историчари који затварају очи пред том чињеницом или настоје да умање њен значај нису у праву – писао је Николај Трубецки.²⁹⁶ Чудо преображаја татарске државности у руску остварено је захваљујући снажној дисперзији религиозног осећања, те благодарешћем успону православља, који је захватио Русију у доба татарске окупације. Овај религиозни пламен помогао је древној Русији да облагороди татарску државност, да јој присаједини нови религиозно-етички карактер и да је учини својом. Одиграло се русификовање и оправослављење татарштине и московски цар, који је постао носилац те нове форме татарске државности, задобио такав религиозно-етички статус да су пред њим поклекли и препустили му водећи трон сви остали ханови западног улуса. Масовно преобраћење татарског племства у православље и службовање московском цару био је спољашњи израз ове моралне интегришуће силе.

За сваку нацију, ропство представља не само несрећу, него и наук. Долазећи у додир са страним освајачима и насилницима, домицилна нација апсорбује њихове психолошке карактеристике и елементе њихове националне културе и идеологије. Под условом да аутохтона нација успе да органски преобликује оно што је позајмила, те се на крају се ослободи јарма, онда се може говорити о благородности или штетности стране окупације као наука.

Монголска окупација је трајала преко два века. Иако су Татари првенствено дошли са намером да угњетавају Русију, они су је истовремено подучавали сопственој култури и обичајима, тако да се за нешто више од двеста година Русија на крају ослободила татарског јарма, у виду можда „лоше скројене”, али изузетно чврсто устројене православне државе. То је био резултат татарског јарма, односно, онај плод по коме се може судити о

---

²⁹⁶ Николај Трубецки о туранском елементу у руској култури, стр. 112.

штетности или благотворности самог јарма по судбину руског народа.²⁹⁷

ЕВРОАЗИЈСТВО И ПАНЕВРОПЕИЗАМ СА СВОЈОМ НОВОМ „КЛАСНОМ БОРБОМ”

Дакле, век од појаве евроазијске идеје јесте добар повод да се направи кратак преглед резултата размишљања на ову тему, да се расветле њени (не)успеси, а такође и да се размотри њена перспектива, с обзиром да је у међувремену ова идеја постала и део званичног програма Руске Федерације. Успех евроазијства се може анализирати у заједничком контексту са паневропском идејом са којом показује невероватан синхронизам. Заправо, до појаве докумената о политици евроазијства и европеизма дошло је готово истовремено. Оснивање Паневропске уније и објављивање манифеста Рихарда Николауса Куденхове-Калергија, „Пан-Европа” датира из 1922-23. године.²⁹⁸ Важно је напоменути да је европску идеју формулисао аристократа мешовитог, аустријско-јапанског порекла, то јест, „евроазијског” порекла, док су први Евроазијци потицали из руско-литванске и пољске племићке породице.²⁹⁹

²⁹⁷ Русија је бездржавна, најанархичнија земља на свету. Док је руски народ најаполитичнији народ, који никада није успео да уреди сопствену државу. Сви истински руски национални писци, мислиоци, публицисти, сви су они недржавотворни, својеврсни анархисти. Анархизам је манифестација руског духа. **Корен ових дубоких противречности је у несагласју мушког и женског у руском духу и карактеру. Женственост чини Словене мистички осетљивим, способним да послушкују унутарње гласове. Али потпуна превласт женског елемента их омета у томе да испуне своју мисију у свету. Међутим, мушки дух потенцијално постоји у пророчкој Русији, у руском ходочасништву и руском трагању за правдом. И ови елементи ће се иманентно сјединити са женственошћу руске земље.** Види: Николај Берђајев, Душа Русије, у зборнику радова: *Феноменологија руске душе*, о карактеру и менталитету Руса, приредио: Добрило Аранитовић, Логос, Београд, 2008, стр. 7 и 22.

²⁹⁸ Види: Зоран Милошевић, „Аристократски” план уједињења Европе, *Печат*, Београд, бр, 251, 18. јануар 2013, стр. 46 – 49.

²⁹⁹ Исто.

Животни путеви заговорника паневропске и евроазијске идеје били су дијаметрално различити. Забране и прогони од стране нациста за заговорнике паневропске идеје нису имали теже последице, за разлику од заговорника евроазијства, нарочито Николаја Трубецког.³⁰⁰ Паневропејци су мирно преживели рат, стекли утицајне присталице међу породицом Хабзбург и другим европским краљевским и племићким породицама. Постали су чланови Европског парламента, док су многе присталице евроазијске идеје, а које су остале у Совјетском Савезу, ухапшене и утамничене. Све недаће које су задесиле присталице евроазијске идеје нису поколебале Петра Савицког, који чак ни због личних прогона које пролазио није био огорчен, нити је за то кривио совјетску владу, већ је ипак успео да преда штафету евроазијске идеје Гумиљову.

---

³⁰⁰ Трубецки, Николај Сергејевич (1890-1938) био је син ректора Московског универзитета, кнежевског порекла. После Октобарске револуције, 1920. године, емигрирао је у Бугарску из које 1923. прелази у Беч и постаје професор Бечког универзитета. Ухапшен је од стране Гестапоа због противљења националсоцијализму, те је током ислеђивања преминуо.

Током 1930. године у штампи је говорио против националсоцијализма, видећи у њему својеврсни „биолошки материјализам”, неспојив са православним схватањима, као што је био и марксистички „историјски материјализам”. Као одговор на покушаје бившег присташе евроазијске идеје А. В. Мелера-Зекомелског, који је живео у Немачкој, да споји ставове десног евроазијства и руског националсоцијализма, Трубецки је написао теоријски антинацистички чланак „О расизму”. Критиковао је „аријску теорију у лингвистици”, тврдећи да не постоји индоевропски протојезик, а сличност језика индоевропске породице може се објаснити њиховим утицајем једних на друге током историјског развоја. Идеје које је Трубецки изнео у чланку „Мисли о индоевропском проблему” биле су разлог што су га неке аустријске колеге пријавиле Гестапоу.

Године 1938., после Аншлуса, и доласка Гестапоа у Аустрију, Трубецки је ухапшен и извршен је претрес у његовом стану. Према П. Н. Савицком, само га је кнежевска титула спасила од слања у концентрациони логор. Међутим, значајан део његових научних рукописа је заплешен током претраге и касније изгубљен. Николај Сергејевич Трубецки није могао да издржи терор који се спроводио над њим, па је на крају и преминуо у болници услед инфаркта. Види: Трубецкой, Николай Сергеевич, <https://ru.wikipedia.org>

Формирање стварне Пан-Европе – Европске уније почиње са пропашћу Трећег рајха. Занимљиво је да је управо један Рус, Александар Кожев (Кожевников), који је додуше деловао у Француској, 1945. године написао визионарски трактат „Латинско царство. Скица француске спољне политике”, у којој се паневропске идеје настављају и конкретизују, уз прилагођавање новој, послератној стварности.

Кожев је на свој начин објединио евроазијство и европејство. Године 1929. објавио је кратки чланак у париском листу „Евроазија” под насловом „Филозофија и В.К.П.”, у коме је, у суштини, дошао до закључка да је дијалектички идентитет руског комунизма и евроазијства настао на рушевинама старог света и застарелих облика култура. Кожев није био само проницљив аналитичар, већ је у периоду од 40-их до 60-их година прошлог века био и најутицајни, такозвана, „сива еминенција” у Министарству спољних економских односа Француске, и који је дефинисао политику земље током стварања општеевропског тржишта и трговинско-економске архитектуре будуће Европске уније.

ЕУ је формирана 1951. године стварањем западноевропског језгра Европске асоцијације за угаљ и челик, коме је 1957. године прикључена Европска економска заједница. Године 1967. од ове две асоцијације настала је Европска заједница, као и Европска заједница за атомску енергију која се после распада СССР-а 1992. године, из чисто економске, претворила у политичку унију – данас познату као Европску унију.

Наравно, Европска унија је у међувремену показала своје право лице. Први утисак који је оставила Европска унија, и како су њен примарни циљ интеграције засноване на поштовању људских права, свих слобода и свега доброг, почео је постепено да се руши, што свакако није било нимало обећавајуће за аутохтоне народе Европе.

Чињеница је да је ревносно прокламована борба за равноправност против свих облика дискриминације, која је обавезна за сваку „пристојну” политику, укључује јасну поделу на угњетаване групе људи којима је потребна заштита и групе

угњетавача којима је илузорно пружати заштиту. Идеолошки посматрано, овакво виђење сеже све до марксизма, констатује Сергеј Худиев.³⁰¹ Свет је подељен на потлачене и тлачитеље, а којој класи одређена особа припада, може се веома лако и брзо одредити. Морална истина увек је на страни „потлачених”, а свако зло и неправда увек долази од „тлачитеља”. За Владимира Лењина, сама формулација питања да ли би се пролетаријат могао непоштено односити према власницима земљишта и капитала (као и свештенству) био би неразумљив. Пролетери су историјски увек у праву, док тлачитељи, власници земље, капиталисти и свештенство нису. Немогуће је према истим принципима приступити силама напретка које морају победити за добробит целокупног човечанства и силама реакције које су извор свеколиког зла.

Савремени либерални поглед на свет много дугује неомарксистичкој франкфуртској школи која је покретачку снагу напретка видела не толико у пролетаријату колико у интелегенцији и маргинализованим друштвеним групама. Комбинујући марксизам и фројдизам, следбеници ове школе су веровали да корен људског зла и несрећа лежи у стварању „ауторитарних личности” које су одговорне за фашизам и све облике угњетавача, а чије се личности обликују у складу са репресивним сексуалним моралом који је хришћанство наметнуло човечанству. То је један од разлога (иако не и једини) за упорно промовисање распуштености и перверзија – што је и одговор на традиционалне породичне вредности коју следбеници ове школе мрзе из дна душе и која је „трн у оку” идеолога модерног либерализма. Према оваквој слици света, представници старог света – као што су бели патријархални хетеросексуални мушкарац, који, уз то, сваке недеље иде у цркву – може бити ништа друго до угњетавач. Црквени људи такође не могу бити жртве неправде и прогона, као што ни за бољшевице нису могли

---

³⁰¹ Сергей Худиев, Антихристианский вандализм достиг апогея в Европе, <https://politikus.ru/events/125573-antihristianskiy-vandalizm-dostig-apogeya-v-evrope.html>

бити жртве неправде. Говорити да су цркве жртве напада мржње значило би поткопати целу либералну слику света, по чему се либерали разликују од бољшевика који се уопште нису устезали да те речи јавно изговоре, те су отворено говорили о сопственој „класној мржњи”.³⁰²

За либерале је „мржња” искључива одлика реакционарних, конзервативних снага. „Мрзители” (haters) су искључиво они који се не слажу са либералном агендом. На пример, родитељи који не желе да њихова деца пролазе кроз ЛГБТ индоктринацију у школама су „мрзители”. Џордана Питерсона, психолога и филозофа који (самим својим академским тоном) оспорава принуду да се употребљавају појмови попут „трансродних особа” либерали идентификују као „мрзителя”. Бивши директор корпорације Mozilla, Брендон Ајк, који је 2008. године донирао хиљаду долара за политичку кампању у сврху одбране вредности традиционалног брака – се такође означава као „мрзитель”. Међутим, „прогресивни активиста” који уђе у цркву са чекићем и разбије лица кипова Исуса Христа и Марије – неће се сматрати „мрзитељем”, јер ће оправдање за његове поступке пронаћи у томе да је можда мало претерао у свом праведном протесту против моћи мизогиније, хомофобије и уопште свих врста угњетавања, чији се корени налазе у хришћанству. Самим тим се поставља питање: Да ли је уопште и претерао? Назвати таквог активисту „мрзитељем” у сваком случају је неприхватљиво у пристојном либералном друштву.³⁰³

Све категорије нападача – екстремисти из редова недавно придошлих миграната, феминисткиње, ЛГБТ особе – припадају напредним и потлаченим групама које су актуелној идеолошкој клими драгоцене. Све ово, по свему судећи, има веома снажно инхибицијско дејство, како на полицију – која се, попут случаја у Ротерхему, плаши да покаже превелику ревност, тако и на медије, који посвећују више времена мишљењима конзервативаца, која затим преувеличавају, правећи безначајне случајеве.

---

³⁰² Исто.

³⁰³ Исто.

Примећујемо да Европска унија открива сасвим друго лице од оног са којим је наступала пред непридруженим државама 90-их година прошлог века, тако да је оправдано запитати се шта се заправо дешава са идејом европејизма? „Прво, видимо једнозначну 'победничку поворку' *формалне* либералне демократске мисли која широм отвара врата доминацији НАТО-а који примењује оружје, играјући при томе на карту међуетничких несугласица. Друго, сама култура земаља које су ушле у Европску унију постаје све хомогенија, такорећи 'глобална', а то значи једнообразна, упркос формалном мултикултурализму који уствари подрива културне разлике.³⁰⁴ Овој хомогенизацији прилично доприноси прилив миграната, који, на крају крајева, треба да избрише реалне разлике међу европским етносима на исти начин као што су се ове разлике постепено брисале међу мигрантима који су дошли у САД.”³⁰⁵ Другим речима, сви који желе у Европску унију морају бити свесни да тиме подривају оригиналне, самобитне аспекте културе, чиме се стварају услови за претапање народа у нешто ново, нешто непознато, прожето мањинским погледима на свет. Дилема се може представити и на следећи начин. Интеграције у Европску унију нуде вишу економску безбедност (стандард), али се, заузврат, разара аутохтона култура народа Европе, чиме се на један вештачки начин изазива криза идентитета.³⁰⁶

Критика Европске уније у делима следбеника евроазијске идеје је нарочито присутна код Рустема Вахитова (Татарина из Републике Башкористан), који види континуитет између

---

³⁰⁴ Види: Зоран Милошевић, Европска унија и Русија – стратешко партнерство или стратешка заблуда?, *Политичка ревија*, бр. 4, Београд, 2008, стр. 1043 – 1052.

³⁰⁵ Артем Павлович Соловјов, К. Н. Леонтјев о три стадија развоја културе, балканском питању и будућности Србије: поглед из XIX века, у зборнику: *Србија и Евроазијски савез*, приредио Зоран Милошевић, Центар академске речи, Шабац, 2016, стр. 15-16.

³⁰⁶ Види: Александар Јанковић, Шта значи бити „Европљанин”? у зборнику: *Србија и Евроазијски савез*, приредио Зоран Милошевић, Центар академске речи, Шабац, 2016, стр. 270 – 283.

Хитлерове „Европске уније” и савремене Европске уније.³⁰⁷ Наиме, он разбија мит о постојању „лоше Немачке” и мит да је Други светски рат био „рат са Немачком”, те наводи податке да је у „поход на Исток” пошла комплетна Западна Европа, осим Британаца, Срба и Грка. О томе говори и национални састав заробљеника, међу којима је било припадника свих народа Европе у односу 3:1, то јест, на три Немца долазио је један из остатка Европе. Жалосно је и да су међу нацистима биле бројне добровољачке јединице из Француске, Данске, Норвешке, Белгије, Холандије и других држава, које су све редом поднијеле писмене молбе немачкој команди да им дозволи да ступе у Вермахт и буду послани у рат против СССР-а, који је био представљен као подивљала звер која прети „цивилизованој Европи”.³⁰⁸ Такође, бројне земље су биле савезнице Немачке током Другог светског рата, међу којима су се истицале Румунија која је Вермахту препустила 220 000 војника, затим Италија 62 000 војника, Мађарска 200 000 војника, Финска (која је са неутврђеним бројем војника учествовала у блокади Лењинграда), итд.

ПРАКТИЧНА ПРИМЕНА ЕВРОАЗИЈСКЕ ИДЕЈЕ

Евроазијство је пронашло практичну примену тек после распада Совјетског Савеза, према коме је већина Евроазијаца (Петар Савицки, Лев Карсавин, Лев Гумиљов), упркос томе што је Совјетски Савез био модерни облик „евроазијске” државности, имала компликован однос и контрадикторне ставове, при чему је додатну отежавајућу околност представљала доминација догматског марксизма, у којој идеја евроазијства није могла добити званично признање.

³⁰⁷ Рустем Вахитов, Хитлеровска „Европска унија” против Русије – СССР, у зборнику: *Србија и Евроазијски савез*, Приредио Зоран Милошевић, Центар академске речи, Шабац, 2016, стр. 163 – 173.

³⁰⁸ Исто, стр. 165.

Кључну улогу у популаризацији идеје евроазијства током периода перестројке и постперестројке, играла су новинарска дела Лева Гумиљова и Александра Дугина,³⁰⁹ која су створила услове за позитивну перцепцију евроазијства и прихватање тих идеја од стране интелектуалних и политичких елита у постсовјетској ери. Бивши председник Казахстана, Нурсултан Назарбајев, први је пут 1994. године изразио идеју о потреби стварања Евроазијске уније, до чије ће реализације протећи скоро 20 година, пролазећи кроз различите фазе, од Евроазијске економске заједнице, преко Царинске уније, до заједничког економског простора до чијег је отелотворења дошло стварањем Евроазијског савеза, 2014. године.

Евроазијство је, у оквиру руске и других блиских култура постало снажна интелектуална традиција, и иако не једина, онда свакако једна од најзапаженијих и најутицајних школа мишљења. Она није постала водећа идеја идеократске државе, о чему су сањали њени оснивачи, али се такође испоставило да ова идеја није у потпуности неплодоносна или абортивна, као многи други идеолошки пројекти.

У модерној Русији, евроазијство је, ако не главна идеолошка струја, онда, свакако, популаран поглед на интеграције, сагласан трагању и учвршћивању положаја нове Русије у глобалном свету. **Евроазијство је, између осталог, саставни елемент модерног руског идентитета и геополитичке праксе. То је најважнији резултат првог века од појаве евроазијске идеје.**

За то време, Евроазијци су анализирали и засновали са становишта географије, геополитике, економије, политичке економије, права, историје, културологије, етнологије и лингвистике, постојање аутентичне цивилизацијске платформе Русија-Евроазија, указали на њене границе као Евроазије у ужем смислу и постојање разлика у односу на Европу.

Евроазијство се дуго налазило у такозваном „интелектуалном запећку”, иако је било практично једина веза

---

³⁰⁹ Александар Дугин, *Основи геополитике*, књ. 1, Геополитичка будућност Русије, Екопрес, Зрењанин, 2004, стр. 24 – 25

између совјетске и постсовјетске епохе која је омогућавала, ако не да се избегне дубоко историјско и геоекономско удаљавање, онда бар да се ублаже последице распада СССР-а и омогући преиспитивање заједништва великог простора Европе и Азије, на нов начин и у новим облицима.

У поређењу са паневропском идејом, евроазијству је најизвјестан начин било и теже и лакше да се развија: теже, јер је тек од краја осамдесетих година прошлог века могло несметано да се шири, а са друге стране лакше, јер није било потребе да се разједињене националне државе поново уједињују у нову заједницу, пошто је још увек било живо совјетско наслеђе, које већина становника постсовјетског простора оцењује позитивно као време напретка и стабилности. Ситуацију је компликовало и стање у коме су се налазиле новоформиране државе, које су питањима националног суверенитета давале предност на штету заједничких интереса.

У сваком случају, минимални циљ евроазијске идеје је испуњен формирањем Евроазијског економског савеза (ЕАЕС), који, упркос свим познатим проблемима и недостацима, функционише прилично успешно.

Дакле, који би то потенцијални циљеви евроазијства требали да се испуне током његовог другог века?

Евроазијство ће, наравно, имати велики значај у решавању важних унутрашњих проблема у Русији као што су интеграција разнородних етнокултурних и религијских елемената у једну нацију, натурализација радне снаге и других миграната, пореклом углавном из централне Азије и Кавказа, и, коначно, стабилизација демографске ситуације, јер без привлачења људи из овог дела света, одржавање демографског потенцијала Русије биће проблематично. Евроазијство је, дакле, природни концептуални оквир унутар којег се могу избећи крајности национализма и пропалог мултикултурализма, који, како је то показала Европска унија, ствара гета и затворене (религијске и расне) заједнице.

У Казахстану (вишенационалној држави), евроазијство је једина стварна алтернатива националистичком пантуркизму, исламском фундаментализму и илузорном западњаштву

(присутном у свеколикој подршци окултистима и окултизму) која омогућава одржавање међуетничке хармоније и сопственог идентитета.

У Белорусији, евроазијство је прилагођено локалним условима, те представља неопходну противтежу супарничком европеизму који тежи отимању Белорусије и њеном сврставању у евроатлантски војни блок са антируском основом. Оваква идеја која се посебно развија међу младима би резултирала потпуном променом геополитичке оријентације Белорусије, губитком главних тржишта и распадом државе, као што је то случај са Украјином.

У Јерменији и Киргистану, учешће у евроазијским интеграцијама практично је једина прилика за економски раст, превазилажење уског националног хоризонта локалних елита и изолације који не пружа никакву шансу за развој.

Након свега што је урађено следи институционални развој унутар постојећих структура Евроазијског савеза, Евроазијске економске комисије и Организације Договора о колективној безбедности – ОДКБ (“источни НАТО”). Ово је технократски задатак у оквиру кога се решава: продубљивање економских интеграција, привредна сарадња, увођење заједничких приступа, техничких и социјалних стандарда; затим пријем нових учесника: Узбекистана, Таџикистана, Молдавије, Азербејџана, Монголије итд., стварање зона слободне трговине са трећим земљама, и коначно, приступ монетарној унији и колективној евроазијској валути.

Формирање наднационалне евроазијске бирократије, која већ подразумева хуманитарни задатак неговања и очувања заједничког евроазијског идентитета, те стабилизације и ширења појединачних националних идентитета. Овај задатак је остварив само уз помоћ примене „меке моћи”, народне дипломатије и културне политике, уз подршку проевроазијских елита и наднационалне бирократије. Тренутно се поменути задатак не сматра релевантним, што је свакако заблуда, али како се буду мењале генерације политичара у свакој од земаља Евроазијског савеза, потреба испуњавања циљева овог задатка биће све

очигледнија. Јасно је да је народу потребно нешто што повезује „небо и земљу, небо и народ”, а да то није искључиво економија.

Будућа Евроазијска унија треба да стекне обележја политичког и војног савеза, а националне елите морају да узрасту до разумевања важности делегирања и уједињења суверенитета. У супротном, оне неће сачувати власт и државност, те неће осигурати ни сопствену безбедност, нити безбедност грађана својих држава.

Као општи теоријски и практични задатак поставља се превазилажење граница и оквира који су одређени првобитном идејом евроазијства, односно, прелазак са уједињења Евроазије, у ужем смислу, у облику савеза Русија-Евроазија са ограниченим простором који је некада припадао бившем СССР-у и Руској империји, на уједињење Евроазије, у ширем смислу, у Велику Евроазију, која обједињује не само северну Евроазију, већ и комбинује различите евроазијске народе: источнословенске, турске, иранске, арапске, кинеске, индијске, европске и друге.

Треба формулисати комплементарни одговор на кинески пројекат „Нови пут свиле”, европске интеграције, али и регионалне претензије Турске и Ирана. Локални развој би се требао проширити и обухватити комплетну Евроазију. Свакако да ће неки од циљева евроазијске идеје бити краткорочно оствариви, док ће за друге бити потребно стрпљење, али ће у константном кретању ка њима и они постати дугорочно оствариви.

Савез са Европом јесте пожељан, али тешко остварив у скоријој будућности. Европска унија мора проћи кроз фазе сопственог дубоког преобликовања, које су компатибилне са оним што се догађа у Евроазији. Засад, Европа није спремна за улазак Евроазијски савез, јер је идеолошки осиромашена за окретање ка Истоку.

Али са слабљењем евроатлантских окова и убрзаним развојем Русије и Кине, јављају се реални предуслови за прелазак Европе на страну Истока, мада је јасно да ће бриселска бирократија покушати да на све начине потчини Евроазијски савез себи, својим интересима и својој логици развоја. Било какве подвале овог типа никако не би смеле да се дозволе, јер је

устројство Европске уније и НАТО-а установљено према колонијалистичким принципима Британске источноиндијске компаније која је поробила Индију. Прошло је време када се гледало кроз прсте доминацији Запада и Европе, те је сасвим јасно да се будућност човечанства налази у уједињавању на другачијим принципима.

Евроазијство као концепција која симболички и метафорички представља заједницу шуме и степе, односно, симбиозу Источних Словена и турско-монголских народа, требала би да направи искорак и пронађе заједничку платформу, ако не за савез, онда бар за будуће приближавање Турске, Ирана, Кине и Индије редефинисаној и обновљеној Европској унији. Најлакши начин за то су заједнички економски, технолошки и логистички пројекти, заједнички систем безбедности и стандарда. Све ово ће неминовно пратити зближавање људи, идеја и култура. Евроазијство би требало постати главна методологија и метајезик у овом процесу.

За руску културу и идентитет ово је безусловни изазов, због страха да ће бити лишена доминантног положаја или чак потиснута од стране других култура са старијом традицијом и њеним бројним носиоцима.

У Русији и њеним евроазијским савезницима преовладава конзервативни поглед на свет, жеља да се све сачува како јесте у тренутном стању. Очигледно је да је то израз духа прошлих времена, али је за опстанак потребно пробудити свест о неизбежности радикалне промене.

Сада је време за скупљање камења мудрости, али доћи ће време када ће ову мудрост требати поделити са другима. Русија, руска култура и идентитет имају потенцијал раста, па након периода конзервативног застоја и инкубације који не може дуго трајати, мора уследити фаза напретка и дисперзије која има технолошку, економску, геополитичку и културну димензију.³¹⁰

---

³¹⁰ Постоје мишљења, без обзира на формирање Евроазијског савеза 2014. године, да Русија још није рекла своју коначну реч. Наиме, на питање новинара „Да ли Евроазијски савез има будућност?“, Бабурин је одговорио:

Просторни правац ове дисперзије је вероватно повезан са Евроазијом, њеним севером, истоком и југом. За то ће бити потребно изградити евроазијанизам новог века, а што ће бити обавеза нове генерације научника, политичара, публициста и других.³¹¹

ОД ЕВРОАЗИЈЕ ДО ВЕЛИКЕ ЕВРОАЗИЈЕ

Поред развоја Евроазијског савеза, Русија са партнерима ради и на пројекту „Велике Евроазије”. Наиме, питање могуће интеграције многих пројеката модерних регионалних организација (Евроазијског савеза, АСЕАН-а, ШОС-а, и других, укључујући и ЕУ) у један мегапројект Велике Евроазије, разматрано је у Москви на конференцији 2017. године (IV Међународна научна конференција „Анализа развоја, безбедност и сарадња: Велика Евроазија — 2030”), јер има дугу историју и низ историјских прототипова.³¹² У протекле три године разговарало се о томе у контексту погоршања односа између конвенционалног „Запада” и „Истока”; покушаја примене прекоокеанских, транспацифичких, трговинских и инвестиционих партнерстава (зона слободне трговине са наднационалном арбитражом која спроводи интересе

„Има будућност, светлу и привлачну, али тек онда када Русија објасни целом свету шта хоће. Досад се то није десило”. Види: Сергеј Бабурин, Русија није рекла шта хоће, (интервју), *Политика*, 22. децембар 2018, стр. 1. и 7.

³¹¹ Познати (бело)руски научник Кирил Шевченко сматра да су се интеграциони процеси на постсовјетском простору приметно активирали и продубили, пре свега ради исправљања негативних последица глобализације. Иако, дакле, Евроазијски савез наступа са корективних основа, он промовише скоро искључиво економске интеграције, али не и оне из хуманитарне и социјалне сфере. А без вредности, без идеологије, без јасних ставова у овим сферама, све интеграције су упитне и кратког даха. Види: Кирил Шевченко, „Хаос у главама”: хуманитарни проблеми евроазијских интеграција, у зборнику: *Србија и Евроазијски савез*, приредио Зоран Милошевић, Центар академске речи, Шабац, 2016, стр. 52 – 58.

³¹² Большая Евразия—2030: аналитика развития, безопасности и сотрудничества, <http://gea.owasia.org>

транснационалних корпорација) и других пројеката који су у овом тренутку делимично замрзнути од стране Сједињених Америчких Држава, затим о кризи светског политичког и економског регулаторног система, поштравању глобалне конкуренције у свим сферама живота, а посебно у покретању и практичној имплементацији низа планетарно значајних програма. Другим речима, стварна слика процеса интеграције и дезинтеграције тренутно је сложена и контроверзна.

Појам „Велика Евроазија” се релативно недавно појавио у геополитичком речнику. Поменути појам укључује комплетну Евроазију и део Африке. Према класификацији УН-а, у Велику Евроазију се убраја 48 држава Европе, 50 држава Азије и 7 држава Северне Африке, које покривају простор осам од дванаест локалних цивилизација и девет цивилизацијских асоцијација. Почетком XXI века у земљама Велике Евроазије концентрисано је готово 9/10 светске енергије, око 3/4 светског БДП-а и 4/5 светског становништва. Истини за вољу, Велика Евроазија је неравномерно насељена. Ово предодређује многе особености организације живота континента у прошлости, али и у будућности.

Сама појава концепта Велике Евроазије условљена је појавом новог светског поретка заснованог на изворном глобалном економском моделу и истицању „јединства у различитости” као културног и цивилизацијског и политичког принципа. Истовремено, организационо-правна формација Велике Евроазије пре свега је повезана са јачањем геополитичког и геоекономског утицаја Кине, формирањем координисане глобалне политике земаља БРИКС-а и повећањем спољнополитичке активности и економског суверенитета Русије. У тренутној политичкој стварности прихватање Велике Евроазије одвија се у оквирима велике политичке и војне конкуренције, због чега нарочито стратешко питање има систем вредности којим се води омладинска политика.

Наравно, да би се схватила идеја (Велике) Евроазије мора се схватити и појам „Идеократије”, што је веома важан аспект теорије Савицког, који је сматрао да евроазијску државу треба

градити полазећи од исконског духовног импулса, одозго надоле, што значи да се читава њена структура мора стварати у сагласности са Идејом априори и на челу те структуре мора се налазити посебна класа „духовних вођа”.

Идеократија је представљала првенство непрагматичког, нематеријалног и некомерцијалног прилаза државном уређењу. Врлина „географске личности” по Савицком се налази у способностима уздицања над материјалном нужношћу, уз органско укључивање физичког света у јединствени духовно-стваралачки импулс глобалног историјског деловања.

Идеократија је термин који обједињује све облике недемократске, нелибералне владавине засноване на нематеријалистичким и неутилитаристичким мотивацијама. Море је либерална демократија, „трговачки поредак”, прагматизам. Копно је идеократија (свих врста), „хијерархијска владавина”, превласт верског идеала.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бабурин, Сергеј: Русија није рекла шта хоће, (интервју), *Политика*, 22. децембар 2018.
2. Большая Евразия—2030: аналитика развития, безопасности и сотрудничества, <http://gea.owasia.org>
3. Берђајев, Николај: Душа Русије, у зборнику радова: *Феноменологија руске душе*, о карактеру и менталитету Руса, приредио: Добрило Аранитовић, Логос, Београд, 2008.
4. Вахитов, Рустем: Хитлеровска „Европска унија” против Русије – СССР, у зборнику: *Србија и Евроазијски савез*, Приредио Зоран Милошевић, Центар академске речи, Шабац, 2016.
5. Дугин, Александар: *Основи геополитике*, Књ. 1, Геополитичка будућност Русије, Екопрес, Зрењанин, 2004.
6. Дзермант, Алексей: Евразийство нового века, <http://teleskop-by.org/2020/01/13/evrazijstvo-novogo-veka/>
7. Јанковић, Александар: Шта значи бити „Европљанин”? у зборнику: *Србија и Евроазијски савез*, приредио Зоран Милошевић, Центар академске речи, Шабац, 2016.

8. Милошевић, Зоран: Русија и интеграције на постсовјетском пространству, *Војно дело*, бр. 1, Београд, 2006.
9. Милошевич, Зоран: Особенности русского национализма, *Феномен гражданского сознания в российском обществе конца XIX – начала XX вв.: Деятельность братьев Верещагинных*, Материалы всероссийской научной конференции, Череповецкий государственный Гуманитарный институт, Череповец, 2008.
10. Милошевић, Зоран: „Аристократски” план уједињења Европе, *Печат*, Београд, бр, 251, 18. јануар 2013.
11. Соловјов Артем Павлович: К. Н. Леонтјев о три стадија развоја културе, балканском питању и будућности Србије: поглед из XIX века, у зборнику: *Србија и Евроазијски савез*, приредио Зоран Милошевић, Центар академске речи, Шабац, 2016.
12. Трубецој, Николај: О туранском елементу у руској култури, у зборнику радова: *Феноменологија руске душе, о карактеру и менталитету Руса*, приредио: Добрило Аранитовић, Логос, Београд, 2008.
13. Трубецкой, Николай Сергеевич, <https://ru.wikipedia.org>
14. Худиев, Сергей: Антихристианский вандализм достиг апогея в Европе, <https://politikus.ru/events/125573-antihristianskiy-vandalizm-dostig-apogeya-v-evrope.html>
15. Шевченко, Кирил: „Хаос у главама”: хуманитарни проблеми евроазијских интеграција, у зборнику: *Србија и евроазијски савез*, приредио Зоран Милошевић, Центар академске речи, Шабац, 2016.
16. Шимов, Всеволод: Евразийство и постсоветская интеграция, <https://zapadrus.su/rusmir/pubru/2065-evrazijstvo-i-postsovetskaya-integratsiya.html>

(НЕО)ТРОЦКИЗАМ И ЊЕГОВА ИСТОРИЈА КАО ИНСТРУМЕНТ САВРЕМЕНЕ ГЕОПОЛИТИКЕ

Питање које делује „логично” гласи: зашто би се неко сећао троцкизма у 21. веку, када је његов оснивач мртав већ 81 годину, док је идеја светске револуције изгубила привлачност. Зашто се, дакле, сећати старих унутарпартијских обрачуна у СССР-у?³¹³ Јер, сви који су имали добро образовање сећају се да је Стаљин победио троцкистичку групу у партији и елиминисао њене присталице, укоренење у свим сферама државне делатности. Било је јасно као два пута два. Међутим, троцкизам као доктрина и као метод политичке борбе није могао бити елиминисан, тј. није ни умртвљен, а ни заборављен. Наставио је своју разорну мисију и после 1940. године и смрти самог Троцког, сво до наших дана, када поново показује своје наказно лице.³¹⁴

Његово учење о успостављању светске диктатуре (Новог светског поретка) уз помоћ перманентног унутрашњег и спољног рата (револуција, „обојених” и других...), о подривању темеља институције породице, традиционалног морала и уништавање свих националних држава и те како је живо и данас се препознаје као геополитика неотроцкизма или „културног троцкизма”.

---

³¹³ НЕОТРОЦКИЗМ. Что такое вообще – троцкизм? И за что Сталинские офицеры были коней троцкизма? (ЛИКБЕЗ), Что общего у троцкизма, фрейдизма, оккультизма и церковного обновленчества?...<https://anisiya-12.livejournal.com/106887.html>

³¹⁴ Душан Туваљевић, *Врјеме Стаљина: достигнућа, критика и дестаљинизација*, СПКД Просвјета, 2021, стр. 40 – 41. критички разматра улогу Троцког и наводи да си и Октобарску револуцији и самог Троцког финансирани ционисти, Упор.: Владимир Карпов, Генералисимус, Информатика, Београд, 2018, стр. 45.

Да нисмо усамљени у оваквом размишљању сводчи Андреј Лавренчук, који је у једном свом чланку. поставио сличну дилему: **зашто идеологија троцкизма данас захтева разматрање?**

Чини се да је Троцки изгубио од Стаљина у политичкој борби и није имао времена да потврди своју теорију стварним искуством. Ипак, с друге стране, **троцкизам је веома популаран идеолошки тренд левице**, а то не може бити ако се сама идеологија заснива на мртој теорији која није издржала тест времена. Напротив, видимо да је ова теорија наставила да се развија, **појавио се такозвани неотроцкизам**.³¹⁵ „Четврта интернационала”, коју су створили Троцки и истомишљеници, упркос раскоlima, и даље постоји, а сам тренд је прилично популаран у иностранству, посебно у Латинској Америци. **Има ли у овој идеологији и њеној историји нешто на шта би вредело обратити пажњу?**³¹⁶

Када се боље анализира савремени троцкизам, види се да се посебно чврсто угнездио у америчкој влади, али не само у њој. На ову тему објављен је занимљив чланак познатих публициста Џефрија Стајнберга, Алена Дагласа и Рејчел Даглас са индикативним насловом **„Чејни оживљава Парвусов 'Перманенти рат’”** (“Cheney Revives Parvus 'Permanent War' Madness” by Jeffrey Steinberg, Allen Douglas, and Rachel Douglas (September 23, 2005 issue of Executive Intelligence Review, EIR). **Савремени троцкисти себе називају „револуционарни марксисти”**. Уз овако маркетиншки добро одабрана имена, а како сведочи Раде Јанковић, троцкизам, који је имао наказно лице, **подвргнут је безграничној естетизацији**³¹⁷, тако да људи и не

³¹⁵ Савремени неотроцкизам је појава која се изражава углавном у ватреном антисовјетизму, под маском марксистичко-лењинистичких парола о Светској револуцији. Нема сумње да су неотроцкисти скривени агенти снага светског империјализма, предвођених Сједињеним Државама и Европском унијом.

³¹⁶ Андреј Лавренчук, Идеологија троцкизма, Газета *Суть времени*, Киев, №, 19 октјбра 2017.

³¹⁷ Раде Јанковић, *Како упокојити вампира*, Духовни луг, Крагујевац, 2020, стр. 85.

примећују да је неко троцкиста, нити, по правилу, знају шта то значи.

„Никада није била тајна да су редови данашње вашингтонске неоконзервативне ратне партије попуњени троцкистима првог и другог степена, олицетворених у **Ирвингу Кристолу**, бившим троцкистом који је себе називао „кумом” читавог неоконзервативног апарата и уреднику 'Weekly Standard-a', **Вилију Кристолу**. Чињеница је да су сви они, као и потпредседник **Дик Чејни**,³¹⁸ до данас остали **фанатичне присталице доктрине „перманентне револуције” бившег болшевичког народног комесара за војна питања Лава Троцког, као и „перманентног рата”**. Ово последње може се видети, на примеру, рата који је Чејни покренуо у Ираку, као и рата који је намеравао да започне против Ирана, овога пута употребом атомског оружја, као и стална непријатељства против Сирије, затим провокације у Латинској Америци³¹⁹ и где год је то

---

³¹⁸ Ричард Брус „Дик” Чејни (енгл. Richard Bruce „Dick” Cheney, 30. јануар 1941) је 46-ти потпредседник САД, у време Џорџа В. Буша од 2001. до 2009. Члан је Републиканске странке. Чејни је радио као Секретар одбране у влади председника Џорџа Буша старијег. Руководио је војним операцијама у Панами и на Блиском истоку. Награђен је председничком медаљом слободe због „очувања америчке сигурности у време великих промена у свету”.

Био је председник компаније Халибартон, а такође био је члан председништва Проктер и Гембла, Јунион Пацифика и ЕДС-а.

Заједно са Доналдом Рамсфелдом 1997, основао је непрофитну образовну организацију која је зове Пројекат за Нови Амерички Век чији је циљ промовисање глобалног америчког вођства. Види: https://sr.wikipedia.org/sr-ec/%D0%94%D0%B8%D0%BA_%D0%A7%D0%B5%D1%98%D0%BD%D0%B8

³¹⁹ Троцкизам, као идеја перманентне револуције и рата, као и неизоставно пратеће идеје сексуалне револуције, еугенике, сада је више него популаран у читавом „цивилизованом” свету. Готово сви левичарски покрети у Латинској Америци, од **Сендера Луминосоа** до герилаца мексичке државе Чијапас, заражени су управо овом идеологијом. Стога је, иначе, крајње време да се у општој наклоности руских родољуба подкоманданта Маркоса изврши корекција као „свог”, „борца против америчког глобализма”. Не тако давно, чак је упутио апел изопачецима целог света, који су, по њему, угњетавани од стране светске буржоазије, са апелом да се „ослободе” и побуне против друштва и да

могуће. **Управо ова доктрина, коју већина историчара повезује са именом Стаљиновог ривала Троцког и његових следбеника, представља главну претњу застрашујућим размерама насиља у савременом свету... Истовремено, она је и стварна претња за само постојање Сједињених Држава као уставне републике...** Ово је корен широко распрострањеног неспоразума у владајућим круговима САД и Европе о истинској природи претње која је настала након што је Чејни почео да практично спроводи теорију коју је Лаву Троцком предложио **Александар Гелфанд**, британски агент, који је рођен у Русији, а познат под псеудонимом „**Парвус**”, у време када је Троцки покушавао да свргне цара током револуције 1905. године. Гелфанд је потом у писаној форми свом сараднику изнео доктрину „перманентне револуције/перманентног рата”, коју је Троцки бранио до краја свог живота, тј. атентата на њега извршеног у Мексику 1940. године. То је политика коју воде бивши троцкисти из реда Чејнијевих неоконзервативних саветника.³²⁰

Актуелни амерички државни секретар за спољне послове, **Ентони Блинкен**, такође је привукао пажњу јавности због

се не стиде својих навике. Он такође подржава радикални феминизам, заправо се противи институцији традиционалне породице. Мексички проамерички медији често подржавају побуњенике, слабећи на тај начин ову националну државу. **А ово у целини помаже поробљавању ове земље**, упркос очигледној антиамеричкој оријентацији покрета. Уосталом, сваки, па и најтрулији режим, у случају јачања државе, почиње мало по мало да штити своје националне интересе, а мексичка влада, која не контролише територију велике државе, постепено бива лишена ове могућности.

³²⁰ Међутим, подршка оваквим политичарима – троцкистима, много дубља. На пример, утицај Сороша и људи који стоје из њега. Сорош према речима Анатолија Васермана „**САД купују стране политичаре, а Сорош купује и саме политичаре САД**”. Види: Анатолиј Васерман, Где се завршавају САД и почиње Сорош: у: *Ритам америчке расистичке политике*, приредио Зоран Милошевић, Удружење Милош Милојевић, Црна Бара, 2021, стр. 68.

етикете „троцкист“.³²¹ Наиме, Блинкен спроводи реформу америчке дипломатије у троцкистичком духу.³²²

Као што је француски политички консултант и оснивач „Réseau Voltaire” Тери Мејсан приметио у марту ове године,

---

³²¹ Куда ведет американскую дипломатию „троцкист” Энтони Блинкен?, <https://russtrat.ru/comments/6-noyabrya-2021-0010-6939>

³²² Према Блинкену, садашња демократска администрација поклања велику пажњу спољној политици и жели да повећа број запослених у Стејт департменту за 500 људи, а сам ресор захтева повећање буџетског финансирања за 10%. А све у циљу спровођења „историјских дугорочних промена”. То значи да ће америчка дипломатија да почне да делује код куће (питање је шта онда ради друга министарства која су задужена за унутрашњу политику). У сваком случају то пре личи на покушај, под маском поправљања спољне политике САД, пропаганде личних ставова самог Блинкена и његове групе. У ствари, америчка амбасада са огромним особљем и могућностима ће се појавити унутар Сједињених Држава. Ко може да гарантује да ће служити интересима државе, а не уског слоја људи?

Државни секретар такође намерава да заустави „масовни егзодус Американаца из дипломатске службе”. Он каже лепе речи да би особље Стејт департамента требало да буде „свестранији, али истовремено динамичан, проактиван и талентован”. Обећано је да ће почети активан рад да се кадрови привлаче перспективни специјалисти, који ће створити широке могућности за напредовање у каријери...

Збуњујуће је да се ово представља под заставом неговања „**разноликости и инклузије**”. Иначе, на почетку своје службе, Блинкен је именовao првог директора Стејт департамента за различитост и инклузију. Ова особа, Џина Аберкромби-Винстенлеи, и њен тим ускоро треба да представе нацрт стратешког плана како би осигурали да „Стејт департамент одражава пресек америчког народа који ми представљамо”.

Преведено на нормалан језик, то значи да ће, по свему судећи, дипломатску службу попунити „идеолошки исправне” присталице родне идеологије и ЛГБТ особа, од којих се очекује напредовање на високе функције.

Следи, према Блинкену, и снижавање критеријуме за кандидате за дипломате. Најзад, државни секретар намерава да оживи личну и јавну (народну) дипломатију. Чињеница је да су сада запослени у амбасадама САД ограничени у комуникацији инструкцијама, а америчка дипломатска представништва у иностранству, због строгих безбедносних захтева, отварају се спорије од амбасада других земаља. Ово треба да поправи лична и народна дипломатија, како би се смањило ризик за званичне дипломате (мада остаје нејасно који то грађани САД желе да ризикују свој живот ради „реализације националних интереса и идеала”.

„Блинкен намерава да настави линију успостављену након што је председник Реган довео троцкисте да створи Национални фонду за демократију (НЕД) и претворио људска права у оружје интервенције, у унутрашње ствари других држава и поред тога што их он сам никада није посматрао. А интереси владајуће класе су се променили. Треба да прекине свађу са Кином и покуша да потисне Русију са Блиског истока како би тамо наставио „рат без краја”.

Могуће је да ће се у овој ситуацији „троцкиста” Блинкен не само супротставити Москви и Пекингу, већ ће се борити и са својим домаћим политичким противницима у лице војног лобија.

Ни политичари Европске уније (ЕУ) нису имуни на троцкизам. Како сведочи Раде Јанковић, прво је занимљиво што се чланови Европске комисије називају **комесарима**, што је директна асоцијација на марксизам и комунизам совјетског типа. Но, без претензија на коначан списак троцкисти који су били или су још у Европској комисији су: Жозе Мануел Барозо, нама добро познати Хавијер Солана из времена агресије НАТО-а на СР Југославију, односно Србију и Црну Гору, Јошка Фишер (плус анархиста), Данијел Кон-Бенедикт, Ангела Меркер, Алексис Ципрас...³²³

На другој страни планете, у Русији, оглашавање некадашњег председника Руске Федерације, **Дмитрија Медведева**, који се у свом програмском чланку у „Руској газети” означио као **агент светске закулисе**, спреман је да се одрекне руског суверенитета у корист наднационалних структура под изговором „пандемије”, треба разматрати као одговор председнику Уставног суда Валерију Зоркину, који је против предаје суверенитета државе проблематичним наднационалним центрима. Тиме се придружио америчким колегама.³²⁴

³²³ Раде Јанковић, *Како упокојити вампира*, Духовни луг, Крагујевац, 2002, стр.87 – 88.

³²⁴ Андрей Захарченко, Медведев потерял доверие Путина?, *Русский Вестник*, № 20, 2021, стр. 11. „Дмитрија Анатољевича настављају да сматрају полулибералом или чак главним системским либералом.”

Његов чланак је изазвао велику полемику, која сведочи, ни више ни мање, о недостатку јединства у руској политичкој администрацији. То значи да свесна већина друштва, која не прихвата ковид мрачњаштво и QR-фашизам, мора на сваки могући начин да се одупре Медведеву и неотроцкистима, те да приморају власт да обавља функцију у складу са Уставом.³²⁵

Медведев је, јасно је, лојални сарадник Бајдена и у свом чланку се каже „да јака респираторна инфекција (ОРВИ – Острая респираторная КОВИД-19), присиљава државе света да забораве на свој идентитет и националне интересе и удруже се, преносећи све узде власти наднационалним структурама глобалне олигархије, посебно Светској здравственој организацији (СЗО)”. Генерално, у овом концепту нема ничег оригиналног и новог – **ово је класични неотроцкизам**, а Русија је то већ прошла 1920-1930.

ФОТОГРАФИЈА: Године 1945. фашисти су убијали оружјем, а у 2020. години вакцинама?

³²⁵ Андрей Цыганов, Они колеблются: давайте поможем Валерию Зорькину и другим консерваторам не позволить Медведеву и прочим неотроцкистам окончательно сдать страну!, <http://katyusha.org/view?id=17667>

Дмитриј Медведев је сада заменик председника Савета безбедности Руске Федерације, што није мала политичка функција, који се у последњих годину дана прославио изјавом (како су многи мисле, не случајно): **„да је потребна је свеопшта вакцинација, иначе ће бити немогуће спречити ширење болест”**. Уочи новембарске Скупштине СЗО (2021.), на којој се планира потписивање „споразума о пандемији” о ванредним овлашћењима која су све земље делегирале неомалтузијанској канцеларији глобалиста, **Медведев је у „Руској газети” објавио уводни чланак под насловом „Шест лекција и једна пандемија. О прошлости, садашњости и будућности борбе против КОВИДА-19.”**

Према проценама аналитичара, чланак је припремио читав тим аутора и сам по себи је веома индикативан. **Означава отворено прелажење провладине либералне „елите” Русије под окриље глобалиста, њено потпуно одвајање од руског и других аутохтоних народа, као и прелазак земље под директну спољну контролу.**³²⁶

Анализа текста помоћи ће нам у проналажењу одговора на питања: куда нас вуку архитекте пројекта „Пандемија” и шта им треба од нас. Медведев, дакле, констатује: **„Не може бити изолованог имунитета у једној земљи. Могућ је само колективни имунитет глобалних размера, који се мора постићи у сарадњи...”** Ово нимало не делује оригинално, већ је то преписани текст Резолуције министара здравља држава Г20, а овакве ставове садрже и бројне декларације СЗО.³²⁷

„У јеку пандемије, суштински су пропали позиви на универзалну солидарност и узајамну помоћ у борби против болести, на укидање санкција које ометају функционисање здравствених система, па чак и на прекид рата 'на врућим тачкама'. Национални егоизам, 'пећинска логика' Хладног рата,

³²⁶ Угроза националној безбедности: Дмитрий Медведев предложил статью страну под прямое управление ВОЗ, <http://katyusha.org/view?id=17654>

³²⁷ Игорь Кулебякин, Очередное хамство апологетов нового мирового порядка, Тема вакцинации может стать прологом гражданской войны, *Русский Вестник*, № 21, Москва, 2021, стр. 10.

параноични фантомски страхови, покушаји заштите сопствених уских геополитичких интереса често су се показали много јачим од универзалних људских вредности”, наводи се у тексту Медведева.

Изгледа, да заменик председника Савета безбедности Медведев³²⁸, сматра да **Русија више нема „своје геополитичке интересе”**? Сви садашњи сукоби са учешћем Русије су „параноични фантомски страхови” и наш „национални егоизам”? А, за Медведева је и НАТО руски пријатељ, па и земље ЕУ...

Други човек Савета безбедности Руске Федерације предлаже да се полуге контроле над националном политиком сопствене земље и свих земаља света званично **пренесу у руке невладине канцеларије**, коју је исцрпно описао директора Курчатовског института, дописни члан Руске академије наука Михаил Ковалчук на једном форуму: „Директор ЦИА Ален Далес, његов брат, у то време амерички државни секретар Џон Далес, а уз пуну финансијску подршку милијардера Џона Рокфелера, основали су Светску здравствену организацију (СЗО). За шта? Не да лечи људе, већ да преузме пуну контролу над стањем светског здравља и утиче на њега – вакцинацијом, или било чим другим... Први председник СЗО био је Рокфелеров најближи сарадник Брок Чисхолм.

Ево шта је рекао (цитат): „Да бисмо добили светску владу, потребно је избацити из свести људи њихову индивидуалност, приврженост породичним традицијама, национални патриотизам и верске догме. Уклањање појмова истине и лажи, који су основа за одгајање детета, замену вере у искуство старијих рационалним размишљањем – то су закаснили циљеви који су потребни да се људско понашање промени”, рекао је Ковалчук и то не било где, већ на војно-техничком форуму „Армија-2020”. У јавним изворима нема вести да је на Форуму био присутан Медведев.

Када се, дакле, све сабере, види се јединствено неотроцкистички фронт, при чему, на Западу се не устручавају да

---

³²⁸ Види: Зоран Милошевић, НАТО и наивност Медведева?, *Печат*, бр. 142, 26. новембар 2010, стр. 44 – 45.

ставове савремених либерала према уништавању породице, према борби против хришћанства уопште и православља, посебно, према увођењу рода и ЛГБТ тоталитаризма³²⁹, називају ништа друго, како смо већ нагласили, „**културни троцкизам**”.³³⁰

Идеје Троцког, дакле, живе и побеђују не само у САД, али у овој држави они данас „воде коло”.³³¹

Главне идеје троцкизма

О Троцком постоји огромна литература.³³² О Троцком је чак и Лењин, повремено, лоше говорио. Називао га је „блебетало”, „клепетало”, „фразер”, „типичан полуобразовано богословски брбљивац” и „адвокат за мрачне послитиће”.³³³ Такође Лењин је оптуживао Троцког да обмањује раднике, крије истину, те да је „најподлији каријериста”.³³⁴ Међутим, Троцки је био најбољи говорник међу револуционарима, који је слушаоце усивавао и дражио на акцију.

Троцки је као главни комесар за Црвену армију изузетно претеривао у одлукама, не жалећи животе револуционара. Заправо Троцки је учинио највеће гадости и злочине³³⁵ о којима је

³²⁹ Зоран Милошевић, Две квадратне миље зла: Нови светски поредак и апокалипса, *Печат*, бр. 441, 14. октобар 2016, стр. 48 – 49

³³⁰ Неотроцкизм и его современные последователи, <https://cont.ws/@prikhojanka/992700>

³³¹ Види: Андреј Соколов, ЛГБТ – ново америчко оружје, у: *Ритам америчке расистичке политике*, приредио Зоран Милошевић, Удружење Милош Милојевић, Црна Бара, 2021, стр. 113 – 118.; Упор.: Владимир Маслов, Како ЛГБТ особе формирају структуре власти у САД, у: *Ритам америчке расистичке политике*, приредио Зоран Милошевић, Удружење Милош Милојевић, Црна Бара, 2021, стр. 119 – 125.; Артем Филипов, Како САД васпитавају милионе нових хомосексуалаца, у: *Ритам америчке расистичке политике*, приредио Зоран Милошевић, Удружење Милош Милојевић, Црна Бара, 2021, стр. 125 – 134.

³³² Рој Медведев, *За суд историје, о Стаљину и стаљинизму*, Службени гласник, Београд, 2012, стр. 81.

³³³ Исто, стр. 82.

³³⁴ Исто, стр. 83.

³³⁵ Исто, стр. 88.

требало обавештавати јавност, али то није било могуће. Његов омиљени израз је „немилосрдно казнити”, а стрелјао је чак и једног адмирала (Счастног).³³⁶

Троцки је, дакле, био практичар који је у политички живот унео три важне идеје које се имплементирају у геополитику и примењују и данас. То је **идеја о перманентној револуцији, предају државног (националног) суверенитета наднационалном центру (Нови светски поредак) и милитаризација грађанског (цивилног) друштва, коју је започео милитаризацијом рада.**

О свим овим идејама, мање више, биће речи у нашој анализи, јер све три идеје живе данас у савременој геополитици, додуше у нешто измењеном и естетизованом контексту. „Перманентни револуционари” данас су скривени у невладиној сектору, који на миг покровитеља **јуришају на режим или мурал** – свеједно, али све мора бити у милитаристичком духу. Колико се догодило тзв. обојених револуција чији је крајњи резултат био довођење марионетске владе? Да ли су обојене револуције део „перманентне револуције”? Како ћемо касније видети – јесу. Но, мало их је ко тумачио у троцкистичком наративу.³³⁷

Да ли је глобализација значила уништавање националних држава и предају њиховог суверенитета Уједињеним нацијама или неким другим центрима? Колико данас има заиста суверених држава на свету – иако њихов број расте? Може ли се рећи да са сваком новом државом банкари имају нову колонију?

---

³³⁶ Исто, стр. 89.

³³⁷ **Најпознатије обојене револуције су:** „Баршунаста” у Чехословачкој (1989), „Булдожер” револуција у СР Југославији (2000), „Револуција ружа” у Грузији (2003), „Наранцаста револуција у Украјини (2004), „Револуција тулипана” у Киргизији (2005), „Јасмин револуција” у Тунису (2011), „Револуција достојанства” или Евромајдан у Украјини (2014) и „Сомотска револуција” у Јерменији (2015). Види: Самые известные цветные революции, <https://uznayvse.ru/interesting-facts/samie-izvestnie-cvetnie-revoliucii.html>

Уз све то Троцки је заговарао милитаризацију грађанског друштва. Троцки није никада искључивао принуду у свим іезиним облицима, од најблажих до најтежих.³³⁸

Троцки пише: „Елемент обвезности државне присиле не само да не силази с повијесне сцене него ће, напротив, играти још у току дуга раздобља необично велику улогу.”³³⁹ Затим Троцки проглашава човека лењивцем који настоји да избегне рад, па констатује: „могло бисе рећи да је човек прилично лијена животињска врста”.³⁴⁰ Због тога је Троцки **предложио милитаризацију рада**, као решење овог проблема. Тако је настала радна обавеза и радне (ударне) бригаде. И све то по угледу на организацију војске. Радна мобилизација, штабови или комитети за мобилизацију, команданти бригада, радна дисциплина, радничке униформе... На крају је Троцки ишао на формирање радних армија...³⁴¹

„Револуционарна идеологија неоконзерватизма”, пише амерички публициста Мајкл Линд, „је у ствари троцкистичка теорија перманентне револуције”.

³³⁸ Лав Троцки, *Из револуције*, стр. 245.

³³⁹ Исто, стр., 246.

³⁴⁰ Исто.

³⁴¹ Исто, стр. 261.

У одбрану милитаризације Троцки је изнео следећи став: „Остваривање радне обавезе незамисливо је – у овој или оној мери – без примјене методе милитаризације рада, Овај нас термин одмах уводи и област највећег празноверја и опозицијских јадиковки”.³⁴² Другим речима, етикета (празноверје и јадиковање), уместо аргумената.

После милитаризације рада уследиле су друге милитаризације, а данас је очигледно да се пандемија коронавируса користи за **милитаризацију медицине**, јер како објаснити принуду ношења маске, вакцинисања непровереним вакцинама, закључавања (као најекстремнији део мере наводне заштите становништва). Како објаснити ангажовање војске и полиције (у Аустралији и другде) да силом наметну становништву ове мере.³⁴³

Последња мера заштите од ковида је „закључавање”, Према теорији социјализације, јасно је да је човек друштвено биће и да му је друштво других људи неопходно. Када је асоцијалан, односно почне да наноси повреду или велике штете другим људима он се затвара (у затвор). Међутим, ако и тамо покушава да буде асоцијалан – иде у самицу. Самоћа је најтежа казна за човека. А мере против ковида предвиђају закључавање!³⁴⁴

---

³⁴² Исто, стр. 249.

³⁴³ Види: Зоран Милошевић, *Време европских антихероја*, Печат, бр. 249, 28. децембар 2012, стр. 52 – 43.

³⁴⁴ Види: Зоран Милошевић, *Увод у социологију*, Слобомир П Универзитет, Бијељина, 2009.

Савремени троцкизам (неотроцкизам): његове карактеристике и варијетети крајем 20. – почетком 21. века

Актуелна светска криза је читав комплекс криза које покривају све аспекте живота, како развијених тако и земаља у развоју. Стога је превазилажење традиционалним средствима немогуће, будући да је реч о кризи исцрпљеног модела модерне западне цивилизације.

Главни разлог који је изазвао ову кризу је колапс под теретом унутрашњих противречности „потрошачког друштва”, које је основа постојања западне цивилизације, када се висок животни стандард становништва заснива на вештачки високом нивоу потрошње, који не одговара ресурсној бази и производној бази ових држава.

Тип „потрошачког друштва” није само ћорсокак верзија цивилизације – то је, дакле, претња за постојање човечанства уопште, јер према савременој науци, ако би читаво човечанство одједном добило животни стандард развијених земаља, тада би природни ресурси доступни на планети били довољни за само 50 до 70 година.

Када је до 1991. године светски социјалистички систем ликвидирао, одмах се поставило питање превазилажења ове нечувене противречности са становишта самог темеља капитализма.

Да би се постигао овај циљ, међународни финансијски капитал треба да уништи традиционалну друштвено-политичку структуру модерних западних држава. Односно, **изврши грандиозну светску социјалну револуцију**, а да је у току, јасно је свима, посебно после појаве Ковида 19 и **милитаризације медицине**, под изговором борбе против пандемије.³⁴⁵

Занимљиво је виђење троцкизма од стране руског аутора Игора Друза, који га разматра као шири појам, као неку врсту апологетског учења о хаосу и одбацивању традиције, јер је била прилично потпуно таква за време власти Троцког и његових присталица у СССР-у, због чега и носи ово име. **То је учење о успостављању светске диктатуре уз помоћ перманентног унутрашњег и спољашњег рата, о подривању за то темеља институције породице, традиционалног морала, свих националних држава.**³⁴⁶

Практична разрада сценарија ове нове „светске револуције” извршена је 1997-1998. године у Индонезији. У овој земљи, догодио се колапс тржишта акција и валуте, у року од шест месеци, довео је до троструког смањења животног стандарда становништва, што је опет изазвало немире, а потом и промену политичког режима и почетак процеса распада земље, који је потом, с муком, заустављен.

Урушавање великих држава је други најважнији циљ који је покренула светска финансијска престоница – „светска револуција”, будући да је поробљавање, а потом и експлоатација

---

³⁴⁵ Зоран Милошевић/Александра Мирковић, Вакцина као средство геополитичког утицаја, *Ковид 19 – изазови и последице*, приредила Албина Фазловић, IX међународни научни скуп, том 2, Европски универзитет Брчко дистрикт, Брчко, 2021, стр. 23 – 34.

³⁴⁶ Игоръ Друзь, Троцкизм как явление истории, <https://cont.ws/@medvedursus/167760>

малих држава много лакше и zgodније од великих и средњих.³⁴⁷ Услед тога догодиле су се „обојене револуције” у низа држава, а по правилу, после слома режима на власт су долазили „глобалисти”, односно заступници политике неотроцкизма. Наравно, главна и најважнија мета је Русија, као што је била и 1917. године.

Циљ „контрола елите” у Руској Федерацији и у Украјини („Наранцаста револуција”) – је, дакле, прелазак са стадијума „лоповског капитализма” 1992-1998. до стадијума „дивилизоване експлоатације” кроз „закон и ред”. Али то није постигнуто у Руској Федерацији, не бар у потпуности, али јесте у Украјини 2014. године извођењем тзв. Наранцасте револуције, што је довело до не само демографског слома и губитка 22 милиона становника, него и свеколиког економског и културног колапса.³⁴⁸

Овај глобални процес, као и евидентни успеси и у идеологији и у политици, довели су до својеврсне „ренесансе троцкизма” која се одвијала последњих година и још увек траје.³⁴⁹

Од 1998. године, од тренутка када је председник Уго Чавез³⁵⁰ дошао на власт у Венецуели, Латинска Америка је постала главни полигон за оживљавање троцкизма у његовим

³⁴⁷ Види: Зоран Милошевић, *Геополитика*, Европски универзитет, Брчко, 2013.

³⁴⁸ Види: Кирил Шевченко, Украјинска држава и њене перспективе у оценама Романа Дмовског, у зборнику: *Украјинско питање Данас*, приредио Зоран Милошевић, Центар Академске речи, Шабац, 2015, стр. 31. где се каже: Личности које се баве практичном реализацијом „украјинског пројекта” су такве да ту почиње трагедија. „Нема те силе која би спречила авантуристе из целог света, којима је тесно у својо отаџбини, да не дођу у Украјину...”. Упор.: Зоран Милошевић, Русија, Украјина и Нова Хазарија: геополитички аспект, *Политичка ревија*, бр. 1, 2019, стр. 97 – 127.; Тања Грачева, *Невидима Хазатия*, Зёрна, Рязань, 2008.

³⁴⁹ Види: Зоран Милошевић, Пљачкаш под маском непрофитног филантропа, *Печат*, бр. 397, 27. новембар 2015, стр. 46 – 49; Зоран Милошевић, Илузија демократије и владавине олигархије, *Печат*, бр. 421, 20. мај 2016, стр. 56 – 59.

³⁵⁰ Види: Зоран Милошевић, Зашто је Чавез победио, *Печат*, бр. 238, 12. октобар 2012, стр. 46 – 47; Зоран Милошевић, Смрт Чавеза, *Печат*, бр. 258, 8. март 2013, стр. 38 – 39.

различитим облицима. Једном приликом формирања следећег кабинета министара, венецуелански председник Чавес је међу својим новим министрима навео новог министра рада Хозеа Рамона Ривера, кога је представио као: „младог, радног лидера. У исто време, сам Чавез се касније сећао овога, овако: „Када сам га позвао код себе и понудио да преузем место министра. Рекао ми је: Председниче, прво желим да вас упозорим. **Ја сам троцкиста**”. Одговорио сам: „У реду. Ово уопште није проблем. И ја сам троцкиста! **Ја сам за линију Троцког, за Перманентну револуцију.**”

Управо ова светска ренесанса, или једноставније речено, **оживљавање троцкизма**, као главне идеологије коју припрема светска финансијска престоница „светске револуције”, одвија се истовремено у неколико праваца. **Први је у облику „класичног троцкизма”**, чије се присталице куну именом свог вође где год је то могуће.

Други – у облику разних врста организација, које себе наглашено називају марксистичким. Претходници овог другог правца, још у време СССР-а, били су идеолози такозваног „еврокомунизма”.

Истовремено, еврокомунизам је декларисао лојалност марксизму, али не и лењинизму. Еврокомунисти се нису формално идентификовали са социјалдемократијом, иако су напустили већину идеолошких позиција научног комунизма. **Претеча еврокомунизма била је неотроцкистичка идеологија „титоизма”**, настала у Југославији 50-их година 20. века, у виду такозваног „југословенског социјализма”.

Трећи тренд модерног троцкизма је такозвани „десни троцкизам”. За разлику од два претходна облика, он се не труди да се маскира комунистичком фразеологијом и **концентрисан је израз правога лица троцкизма** као таквог, односно левичарског реформистичког крила светског либерализма – идеологије светског финансијског капитала.

На светској сцени „десничарски троцкизам” у наше време представљају финансијски тајкун Сорош са својим тзв. Отвореним друштвом и мрежом „невладиних” организација

под његовом контролом, али и тајкун Бил Гејтс, са својим Фондом и такође бројним невладиним организацијама и појединцима које контролише. У Руској Федерацији „десничарски троцкизам” су истовремено представљали и партија Јаблокои уредник Независимаје газете Третјаков и њен публициста Белоцерковски. Један од најутицајнијих руских олигарха тог времена, Березовски, такође је био близак „десничарском троцкизму”. Сада је палицу троцкизма у Русији преузео Дмитриј Медведев.³⁵¹

О настанку термина троцкизам

Термин „троцкизам” први је употребио либерални историчар и лидер Кадетске партије Павел Миљуков. У зборнику из 1907. године „Како су прошли избори за 2. државну думу”, Милијуков је, анализирајући догађаје од октобра до новембра 1905, написао: „Када су се слободни политички

³⁵¹ Још један мали додаток о присутности троцкизма у савременој геополитици. У јулу 2006. објављен је интервју са једним италијанским обавештајцем који је био укључен у истрагу политичких отмица и убистава које је извршила ЦИА-ина **терористичка мрежа „Гладио”**, а преко руку левичарских ултраса „Црвених бригада”. Разговарајући о лику једног од идеолога овог пројекта, Мајкла Ледина, инсајдер је рекао следећу важну ствар, која је директно повезана са темом нашег разговора. „Ледин је идеју перманентне револуције позајмио од Троцког, али ју је преименовао из „социјалистичке” у „демократску”. А Троцки је позајмио идеју трајне револуције од британских специјалних служби, које су веровале да је потребна стална нестабилност на Истоку како би се спречило да се ислам консолидује.

Из троцкизма се, као из јајета, излегла „глобална демократска револуција” названа по Бушу млађем и Кондолизи Рајс. Круг је завршен. **Троцкизам није историја, већ важан идеолошки извор милитантног глобализма**, чији нам се потенцијал показао током такозваног „арапског пролећа”, али не само њега. Види: Зоран Милошевић, Рушење режима – преко интернета, *Печат*, бр. 152, 11. фебруар 2011, стр. 52 – 43.; Зоран Милошевић, Свет на удару интернет револуционара, *Печат*, бр. 154, 25. фебруар 2011, стр. 50 – 51.; Зоран Милошевић, Фејсбук, Гугл и ЦИА, *Печат*, бр. 155, 4. март 2011, стр. 47 – 48. Зоран Милошевић, Арапско или курдско пролеће?, *Печат*, бр. 242, 9. новембар, 2012, стр. 48 – 49.

састанци први пут појавили у Русији после 17. октобра, њихово расположење је несумњиво било левичарско. Говор чак и такве странке као што је Уставно-демократска странка, која је тада доживљавала прве месеце свог постојања и спремала се за парламентарну борбу, била је апсолутно немогућа последњих месеци 1905. године. Они који сада замерају партији што истовремено не протестује организовањем митинга **против „револуционарних илузија” троцкизма** и против поновног појављивања „бланкизма”, једноставно не разумеју или се не сећају расположења окупљене демократске јавности на митинзима.

Касније је термин „троцкизам” коришћен у току такозване „књижевне расправе” у јесен 1924. године. Тада је Лав Троцки објавио чланак „Октобарске лекције”, који је изашао као предговор трећем тому његових сабраних дела. Троцки је у чланку описао историју несугласица унутар бољшевичке партије у периоду пре октобра 1917. године. Као одговор на то, лист „Правда” је објавила уводник, који је написао **Николај Бухарин**, „Како не треба писати историју октобра (о објављивању књиге друга Троцког „1917”)”.

У овом чланку се **први пут од 1917. године користи термин „троцкизам”**. Касније је овај термин, као опис **специфичних погледа Лава Троцког**, као непријатељског према ставовима Владимира Лењина и бољшевичке партије, коришћен у чланцима Лава Камењева („Лењинизам или троцкизам?”), Григорија Зиновјева („Бољшевизам или троцкизам?”) и Јосиф Стаљин („Троцкизам или лењинизам?”), објављених у новембру 1924. У том контексту је концепт „троцкизма” коришћен у званичној совјетској историографији и званичном совјетском марксизму до краја 1980-их.

Први пут у примени на модерну руску политичку стварност, **термин „неотроцкизам”** је употребио и увео у оптицај публициста, идеолог националног крила у Комунистичкој партији Руске Федерације **С. А. Стројев** у јулу 2005. како би окарактерисао део руског левичарског покрета који је прешао на сарадњу са коалицијом политичких покрета, који се годину дана

касније уобличио као „Друга Русија” односно са Комитетом – 2008, „Уједињеним грађанским фронтом” Каспарова итд.

За утемељивача идеологије троцкизма сматра се Лав Троцки (1879—1940), док троцкизам представља политичко учење изнето у његовим радовима, као и других лидера тзв. леве опозиције из 1920 – 1930. година и њихових представника из Међународне леве опозиције и Четврте интернационале. Међутим, како ћемо видети, Троцки није имао главну улогу у формирању идеологије која ће понети његово име.³⁵²

Троцкизам је заснован на теорији о деформисаној радничкој држави и потреби предаје суверенитета светском револуционарном центру (интернационали), перманентној револуцији, привржености класичном большевизму и одбацавању стаљинизма (сматрају га скретањем у десно), те милитаризацији рада. Настављачи дела Троцког и троцкизма после његове смрти су: Ернест Мандел, Тед Грант, Тони Клиф, Алан Вудс, Ернест Мандел, Мишел Пабло, Џозеф Хансен, Науел Морено и Пјер Ламберт и други. Не сви, али многи од њих су напустили ортодоксни троцкизам.

Има мишљења и да је троцкизам, – теорија развоја большевизма на основу погледа Карла Маркса, Фридриха Енгелса, В. И. Лењина, Лава Троцког и у одређеном степену и низа других аутора из реда тзв. Леве опозиције и Међународне леве опозиције и Четврте интернационале.

Кључне тачке троцкистичке теорије су: большевизам; лењинизам; марксизам; комунизам; интернационализам; класна борба; антиауторитарност; слобода говора; демократски централизам; дијалектички материјализам; теорија деформисане радничке државе; теорија перманентне револуције; приврженост идеји светске социјалистичке револуције, која се наизменично

³⁵² Интересантно би било урадити анализу ко је све од југословенских аутора и професора универзитета био троцкиста. На пример, писац предговора за изабрана дела Лава Троцког, проф. др **Предраг Вранички**, нескривено брани учење Троцког, уздижући га у значајног мислиоца. Види: Предраг Вранички, Лав Давидович Бронштајн – Троцки, предговор књизи Лава Троцког, *Из револуције*, „Отокар Кершовани”, Ријека, 1971, стр. 5 – 50.

шири на све остале преостале појединачне земље, и стварању јединствене светске социјалистичке федерације свих народа света; анализа класне природе СССР-а; критика стаљинизма због његовог одбацивања ортодоксног бољшевизма.

Сам термин троцкизам је за следбенике троцкизма – **екзонизам**, тј. неприхватљив које користе наводне „маргиналне групе левих националиста” (које сами троцкисти не признају за такве, на пример чависте), те стога користе друге термине, на пример „револуционарни марксизам”.

Џејмс Патрик Кенон је у својој књизи „Историја америчког троцкизма”³⁵³ (1942) приметио да „троцкизам није нови покрет или нова доктрина, већ само рестаурација, оживљавање правога марксизма, који је развијен и спроведен Октобарском револуцијом и раних дана Комунистичке интернационале”.³⁵⁴

Опис троцкизма у Ушаковљевом речнику гласи: Најопаснији агент буржоазије у радничком покрету, сорта меншевизма, који је ујединио најконтрареволуционарније и двостране елементе (назване по народном непријатељу Л. Троцком) у борби против револуционарног пролетаријата. –... Наши партијски другови нису приметили, превидели су да садашњи троцкизам више није оно што је био, рецимо, пре 7-8 година, да су троцкизам и троцкисти за то време доживели озбиљну еволуцију, која је коренито променила лице троцкизма, да с обзиром на то и борбу против троцкизма, методе борбе против њега морају бити радикално промењене... да је троцкизам престао да буде политички тренд у радничкој класи, да је од политичког тренда у радничкој класи, као што је то било пре 7-8 година, **троцкизам се претворио у бесну и непринципијелну банду диверзаната, шпијуна и убица по налогу обавештајних служби страних држава.** Стаљин (говор на пленуму Централног

---

³⁵³ „Социалное равенство”, Москва, 1942, стр. 145, према: от 5 сентября 2005 на [Wayback Machine](#) (1944)

³⁵⁴ Джеймс П. Кэнон, История американского троцкизма, <https://iskra-research.org/FI/Cannon/index.shtml>

комитета Свесавезне комунистичке партије большевика 5. марта 1937).³⁵⁵

Ако оно што се зове троцкизам сматрамо политичким феноменом и о томе говоримо у високом стилу, онда се појам „троцкизма” може дефинисати на следећи научни и историјски начин, наиме: **„Троцкизам је марксизам ере империјализма, и светски империјалистички ратови прве половине 20. века”**.³⁵⁶

И, ако после овога, дефиниција, направљена у узвишеном научном стилу, пређе на једноставно научну, онда историја настанка ове нове лево-либералне идеологије, која је добила чудно име „троцкизам”, иако је **сам Троцки направио најмањи допринос његовом стварању**, изгледаће овако. Припреме од стране европских банкара, на прелазу из 19. у 20. век, за глобалну реорганизацију тадашњег света, која је, према њиховим плановима, требало да се изврши уз помоћ светског рата, а затим и светске револуције, за њену успешну имплементацију, потребно је, између осталог, да се има и одговарајућа нова идеологија и нова политичка снага која ће ту идеологију применити како би се водио и завршио процес сумирања политичких резултата ових предстојећих глобалних војних и политичких преокрета.

Пошто су ови предстојећи глобални или бар свеевропски преокрети требало да имају револуционарни карактер без преседана, **онда би и ова нова идеологија и политичка снага која је изражава требало да буду, с једне стране, револуционарна, па чак и ултрареволуционарна**, а с друге стране, истовремено потпуно контролисана и оперативно вођена од својих стварних креатора – западних банкара.

Стварање нове псеудореволуционарне идеологије било је за западне банке, утолико актуелније што некадашње европске леве идеологије, настале раније, тј. средином 19. века, по њиховом налогу, у лику анархизма и марксизма, нису биле више погодне за ову намену.

³⁵⁵ Что такое троцкизм, <https://wwii-soldat.ru/trockizm/#i-13>

³⁵⁶ Константин Колонтаев, Троцкизм – особенности его происхождения и суть, <http://istor-vestnik.org.ua/4927/>

Разлози за то су били што је европски марксизам, у почетку, а да није био истински револуционаран, до тог времена изгубио и последње остатке, чак и свог спољашњег револуционарног духа, **дегенеришући се у чисто реформистичку социјалдемократију, која се у стварности плашила сваке револуције**, попут ватре, и, у најбољем случају, маштали су о доласку на власт, искључиво мирним путем.³⁵⁷

Зауврат, анархисти, иако су задржали спољашњу борбеност стечену после Прудона трудом Бакуњина, у својој суштини заложеној током њиховог стварања, нису имали потребне квалитете за овај предстојећи циљ, а то су: централизација, дисциплина и масовност.

Полазећи од свега тога, вођени и субјективним и објективним разлозима, европски банкари су одлучили, како кажу, да не филозофирају, већ да крену најједноставнијим путем, **да створе нову револуционарну идеологију**, тако и њене политичке носиоце и гласноговорнике, уз већ постојеће леве политичке снаге, које су контролисали – социјалдемократе и анархисте. Издвајањем из њих екстремне леве фракције, њиховим уједињењем и каснијом политичком и идеолошком синтезом добили су шта су желели.

Према концепцији њених стварних креатора, ова нова европска лева идеологија и политичка снага би од анархиста преузела радикални револуционаризам, а од социјалдемократије – солидну теоријску обуку, масовност, централизацију и партијску дисциплину.

Да би развили, нову синтетизовану револуционарну идеологију, европски банкари су прилично брзо пронашли веома погодну фигуру за такав циљ. **То је био Карл Кауцки** (1854 – 1938), који је у својој политичкој биографији био потпуно оличење ове предстојеће синтезе. У прилично младој доби, док је живео у Бечу, придружио се једној од тамошњих анархистичких

---

³⁵⁷ Види: Зоран Милошевић, *Зашто се распадају државе, Национални интерес*, бр. 1, 2011, стр. 243 – 261.; Зоран Милошевић, *Тоталитарни покрети и идеје на Истоку Европе, Национални интерес*, бр. 2, 2011, стр. 29 – 57.

организација, а затим неколико година касније, већ са 20 година, у Бечу, постао социјалдемократа. Убрзо након тога напушта Аустрију и прелази на стално место боравка у Немачку, у Берлин, где постаје немачки социјалдемократа.³⁵⁸

У редовима немачке социјалдемократије, Кауцки се прилично брзо, упркос својој младости, **показао као истакнути теоретичар**, и убрзо пао под лично туторство самог Енгелса, поставши, заједно са Бернштајном, један од његових последњих ученика.

Све то му је омогућило да направи брзу каријеру у немачкој социјалдемократији, поставши у последњим годинама Енгелсовог живота, уз њега, **незванични идеолог Социјалдемократске радничке партије Немачке**, као и, у извесној мери, целокупне европске социјалдемократије тог времена...³⁵⁹

Сумирајући овај део, не може се не приметити да такве особине рађања будућег „троцкизма”, ипак, нису промакле пажњи неких, додуше појединачних, представника совјетске друштвене науке. На пример, Махмуда Кхудајкулова. У својој докторској дисертацији, објављеној касније у облику монографије, анализирајући рад В. И. Лењина „О новој фракцији помирителја или врлина”, написаној 1911. године, закључио је да су карактеристике троцкизма дате у њој прилично применљиве на анархизам.³⁶⁰

Основа за развој нове европске револуционарне идеологије Каутског, а у интересу европских банкара, била је такозвана „теорија ултраимперијализма”, коју је створио још пре наруџбине банкара, **заједно са својим учеником Рудолфом Хилфердингом (1877 – 1941)**.

³⁵⁸ Карл Каутский, *Путь к власти: Славяне и революция*, Госполитиздат, Носква, 1959, стр. 150.

³⁵⁹ *Большая Советская Энциклопедия* (1-е издание) – М., 1937 – т.31. – столбцы 803 – 804.

³⁶⁰ Махмуд Худајкулов, *Из истории борьбы большевистской партии с анархизмом*, Ташкент: издательство „Узбекистан”, 1984, стр. 9.; Упор.: Серафим Никифорович Канев, *Революция и анархизм*, Москва, „Мысль”, 1987.

Према овој теорији, мреже транснационалних банака и индустријских корпорација, могу да се уједине, те дугорочно и потпуно елиминишу ривалство и противречности између мање или више развијених капиталистичких држава и тиме отклонити узроке међусобних ратова.

Кауцки је веровао да је капитализам способан да успостави потпуно уједињење светског тржишта у блиској будућности. Према његовом мишљењу, такво удруживање ће резултирати стварањем јединственог светског финансијског труста (ипак, финансијски капитал је најмобилнији и мање везан за одређене индустрије), што ће заменити ривалство и борбу повезане са функционисањем националног капитала, разбити политичке и економске границе државе и почети да регулише целокупну светску економију и политику.

Кауцки је користио своју „теорију ултраимперијализма” да реанимира једно од основних начела марксизма, о неизбежности светске социјалистичке револуције, или бар да започне социјалистичку револуцију у европским размерама.³⁶¹

Што се тиче ученика Карла Каутског – **Рудолфа Хилфердинга**, он је поред политичке економије „ултраимперијализма” радио и у оквиру ове теорије и онога што се у СССР-у звало – **теорија научног комунизма**. Овим двама правцима својих научних и политичких интересовања посветио је своју књигу „*Финансијски капитал*”, коју је завршио 1910. године

---

³⁶¹ Када су се у немачкој социјалдемократији појавили такозвани бернштајновци, Кауцки је постао главни теоретичар такозваног **ортодоксног марксизма или социјалдемократије**. Лист Die Neue Zeit, који је он уређивао, основан као орган социјалдемократије без разлике у нијансама мишљења и због тога је на својим страницама дозвољавао веома широке контроверзе, постепено је добијао све ортодокснији карактер; Бернштајн га је напустио 1899. године, тада су у њему престали писати Волфганг Хајне, Макс Шипел и већина других бернштајноваца или ревизиониста, који су основали свој орган „Sozialistische Monatshefte ...”

На свим конгресима Социјалдемократске партије, Кауцки је био један од главних говорника ортодоксне социјалдемократије. Види: Каутский, Карл, https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D1%83%D1%82%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%9A%D0%B0%D1%80%D0%BB

и истовремено објавио. Многи његови савременици, пре свега, наравно, међу његовим партијским друговима, одмах су назвали ово прилично темељно дело директним наставком Марксовог Капитала, примењеног на еру империјалистичке фазе капитализма.

Ова књига је, готово од самог почетка, постала готово **нескривена апологија тадашњег европског финансијског капитала**, када је Хилфердинг у њој указао да се развојем капитализма разни монополи овладају различитим моћима, а као резултат тога, националне границе постају све мање пропусне за страна добра. Као резултат, по његовом мишљењу, овај протекционизам може да прерасте у тешку економску кризу и светске ратове. А, само је интервенција „Светске централне банке” у стању да изглади ову противречност или чак да је сведе на нулу.

Један од главних елемената садржаја овог Хилфердинговог дела била је **досадна пропаганда онога што се може назвати „банкарским социјализмом”**. Хилфердинг је ово проповедање теорије „банкарског социјализма” започео у својој књизи „Финансијски капитал” са тако релативно невиним одломком: укупни капитал, у облику новчаног капитала. У свом секвенцијалном развоју, ова тенденција би довела до тога да би једна банка или група банака добила на располагање цео агрегатни новчани капитал. Таква „Централна банка” би вршила контролу над целокупном производњом.³⁶²

Што се тиче Каутског, поред развијања главних елемената нове револуционарне идеологије, коју су наручили европски банкари, његов задатак је био и рад на формирању кадрова у овој области, односно обучавање идеолога и теоретичара нижег ранга који су способни не само да теоретишу, већ и да такође имплементирају и његове и своје теорије у политичку праксу.³⁶³

³⁶² Р. Гилфердинг, *Финансовый капитал*, Москва, „Соцэкгиз”, 1959, стр. 243.

³⁶³ Нити Лењин нити Троцки нису волели Каутског. У својим публикацијама полемизирао је са бољшевицима, сматрајући њихову праксу неспојивом са идеалима демократије и социјализма, због чега га Лењин карактерише као „одметника”. Објављује књигу „Криза бољшевизма”, где критикује

Прва од таквих кадрова, коју је одабрао Кауцки, који је складно спојио све наведене квалитете, била је **Роза Луксембург**, његова ученица и дугогодишња сарадница.

О улози Луксембурга у стварању и даљем развоју онога што је касније добило погрешан назив – „троцкизам”, прво издање „Велике совјетске енциклопедије”, доноси следеће: „Роза Луксембург (1871 – 1919), рођена је у граду. из Замостјеа (руски део Пољске) у **буржоаској јеврејској породици**. Од 1886. до 1888. био је члан пољске партије „Пролетеријат”. После разбијања ове партије од стране власти, 1888. године, емигрирала је у Швајцарску. Од 1888. до 1897. била је студент на Универзитету у Цириху. На овом универзитету је 1897. године докторирала економске науке. Исте године се преселила у Немачку, где се придружила Социјалдемократској партији и убрзо постала истакнута личност њеног левог крила. У односу на борбу руских бољшевика против опортунизма, Роза Луксембург је у више наврата заузимала политички штетни став, клизећи ка мењшевизму. Дуго је била под утицајем Каутског, од кога је позајмила доста центристичких, полумењшевистичких погледа. **Луксембург је 1905. заједно са Парвусом измислио утопијску шему „перманентне револуције”. Касније је ову шему преузео Троцки и претворио је у оружје борбе против лењинизма.**³⁶⁴

Треба напоменути да је годину дана раније, Стаљин у свом извештају на пленуму ЦК СК бољшевика 3. марта 1937. о политичким и идеолошким активностима и улози Розе

бољшевичку партију као организацију завереника и подржава парламентаризам. На свој „Тероризам и комунизам” Лав Троцки је одговорио истоименим делом, након којег је уследило дело Каутског „Од демократије до државног ропства (Одговор Троцком)”. За што Ленин с Троцким так не любили Каутског, <https://historical-fact.livejournal.com/194687.html>; Упор.: Карл Каутский, От демократии к государственному рабству, <http://revarchiv.narod.ru/kautsky/oeuvre/fromdemocracy.html#st26>

³⁶⁴ *Большая Советская Энциклопедия* (1 – е издание), Москва, 1938. – Т.37 – столбцы 548 – 550.

Луксембург, изразио се знатно оштрије: „**Политичке теорије Луксембурга – то је основа идеологије троцкизма**”.³⁶⁵

Из свега наведеног, дакле, **произилази да су чувену теорију „перманентне револуције”, чије је стварање совјетска друштвена наука у потпуности и искључиво приписала Троцком, у ствари створили сасвим други људи. То је, пре свега, Роза Луксембург, која је своју идеју уопштено подигла на основу теорије „ултраимперијализма” Каутског и Хилфердинга, уз накнадне, веома важне, али ипак само допуне Александра Парвуса.**

Након што је Роза Луксембург створила, уопштено говорећи, теорију „перманентне револуције”, даља главна улога у њеном развоју и стварању низа других идеја, које су касније добиле назив „троцкизам”, **припала је другом политичком емигранту из границе Руске империје – Александру Парвусу (Гелфанду)...**

Детаљнију и живописнију, али страшно политички некоректну Парвусову политичку биографију, са становишта званичне совјетске историографије, дала је у својој књизи „гвоздена жена” чувена предреволюционарна руска масонка **Нина Берберова.**

У виђењу Берберове и, политичка биографија Парвуса и његово учешће у стварању те идеологије, која је из неког разлога касније названа „троцкизам”, изгледа овако: „Парвус је 1886. отишао из Русије у Швајцарску, где је студирао на универзитетима. Базел, Берн, Цирих... У Цириху упознаје руске социјалдемократе Плеханова, Засулича, Акселрода, које је освојио својим ентузијазмом и мржњом према царској Русији. Они су се, као и сви који су га познавали у млађим годинама, дивили његовој интелигенцији, енергији, фанатизму, који, узгред, није ометао ни јасноћу мисли ни способност теоријског размишљања. Потом се преселио у Немачку, учланио се у Социјалдемократску партију, а годину дана касније био је у кући

³⁶⁵ И. Сталин, О недостатках партийной работы и мерах, по ликвидации троцкистов и иных двурушников, Москва, Госполитиздат, 1937, стр.11.

Розе Луксембург, где је упознао Бебела и Кауцког и свађао се са Бернштајном. Убрзо је постао уредник једног од немачких социјалдемократских листова „Арбејтер Зајтунг”.³⁶⁶

Говорећи о стварању „троцкизма” од стране Парвуса, Берберова је о њему написала следеће: „Био је покровитељ младом Троцком који је у Немачку стигао 1903. године. **Од Парвуса, Троцки је позајмио идеју 'перманентне револуције'**. Перманентна револуција је требало да почне општим политичким штрајком. У Русији је требало да почне општи политички штрајк и уништење државе. Тада су друге земље требале да следе њен пример. Парвус је рекао да ће за неколико година морати да почне рат у Европи, а овај рат ће допринети слому капитализма. Русија ће изгубити овај рат и тада ће Русија дати сигнал за пад европских монархија. Парвус и Троцки су се толико зближили да је 1904. године, у Минхену, Троцки живео код њега са супругом.”³⁶⁷

За Јосифа Цугашивилија Троцкизам је „буржоаско-јеврејско учење, које се формирало током дужег историјског периода, а почевши од 1905. године и до саме смрти Троцког 1940. године. Порекло троцкизма лежало је у издвајању од стране царизма и рабинских јеврејских кругова Јевреја у посебну кагалску организацију њиховог, наслеђену из доба феудализма. Све је то одвајало Јевреје од осталог становништва и супротстављало им их. Буржоаска револуција из 1905. године, а потом и социјалистичка, покидала је ове кагалске границе постојања Јевреја. Пошто су они, обични Јевреји, а то су углавном били занатлије, трговци (међу њима је било мало радника и сељака) били подвргнути двоструком или чак троструком угњетавању, пролетаризацији, пропасти и бацили их у крило револуције, али због њихове ситне – буржоаске природе, они су у раднички покрет увели такву појаву у револуцији као што је троцкизам, који је био

---

³⁶⁶ Н. Берберова „Чайковский. Железная женщина”, Москва, издательство имени Собашиковых, 1999. –стр. 374.

³⁶⁷ Исто, стр. 374 – 376.

заснован на јудаизму и ционизму, синонимима јеврејске буржоазије, заправо. Троцки³⁶⁸ је постао њен идеолог.³⁶⁹

Многи се плаше да троцкизму дају његову праву сврху, као тренду ционизма у левом покрету, и то само зато што сви ционистички медији одједном дижу буку наводног антисемитизма. Међутим, није тајна да модерне социјалдемократске партије Запада данас контролишу ционисти. Са троцкизмом, као трендом ционизма, нешто је теже, пошто спекулише радничким покретом, као што то чини, на пример, „Раднички отпор” града Кијева, који, иначе, финансирају ционисти из Лондона. Њихове активности у корист ционистичке буржоазије покривене су левичарским револуционарним фразама, које дезоријентишу раднике.

Враћајући се историји троцкизма, треба напоменути да су управо они ти који су у Октобарској револуцији 1917. открили реакцији план за оружани устанак. Управо је **Троцки 1918. осујетио мировне преговоре са Немачком у Бресту, и то намерно и само да би бајонетима Немачке успоставио власт крупне јеврејске буржоазије у Русији.** Ционисти су пак из левих есера организовали атентат на Лењина и убили немачког амбасадора Мирбаха у Москви.

Као што се зна, Троцки се у августу 1917. појавио у болшевичкој партији, која је у то време била права политичка и економска снага у Русији. **Улазак у партију био је улазак на власт у интересу ционизма.**

³⁶⁸ Кратка биографија гласи: Бронштајн (Троцки) Лејба Давидович (1877-1940), лишен свих посебних државних права, син колонисте Херсонске губерније, Јелисаветградски округ, јеврејске вероисповести, од 1903. мењшевик, августа 1917. приступио РСДЛП (б), по повратку из емиграције, преко групе „Межрајонци” (малограђанско удружење јеврејске интелигенције, ни на који начин није повезано са радничком класом). Године 1927. искључен је из партије, а 1929. избачен из СССР. Године 1932. је лишен совјетског држављанства.

³⁶⁹ Иосифъ Джугашвили, Троцкизм и неотроцкизм – сионизм, За благо Украјни, №2, 1999 г., Према: <https://proza.ru/2011/08/11/192>

Посебно треба истаћи следеће. Троцки је у марту 1918. именован за председника Врховног војног савета и народног комесара за војна питања. Троцкисти су слати пре свега на кључна места у Црвеној армији, као и у Народни комесаријат. Они који нису уложили у њихов концепт били су физички елиминисани и дискредитовани. Питање војске је увек било питање моћи. Ко контролише структуре моћи, контролише и власт. Најзначајнији представници троцкизма у војсци били су Тухачевски, Јакир, Путна, Уборевич, Корк, Ајдман итд., који су 1937. покушали да изврше војни удар у интересу крупне јеврејске буржоазије, на челу са кланом Ротшилд, субвенционисање, укључујући и боравак Троцког у иностранству, а касније и долазак Хитлера на власт у Немачкој. Године 1937. извршено је чишћење од контрареволуционарних елемената у војсци и у Комунистичкој партији. Укупно је ухапшено 11.000 присталица троцкизма у војсци, 36.500 је отпуштено. Стрельано је 400 људи. Довољно је рећи да је у влади и Савету народних комесара било 15 народних комесара који су подржавали троцкизам.

Троцкистички покрет у постсовјетској Русији

Троцкистички покрет почео је да оживљава у СССР-у крајем 1980-их. Међутим, она је попримила организациони облик тек 1990. године: 18-19. августа 1990. године у Москви је одржана међународна теоријска конференција посвећена 50. годишњици атентата на Лава Троцког. Поред совјетских, активно учешће у раду ове конференције узели су и представници троцкистичких организација Велике Британије, Мађарске и Југославије. На овој конференцији је основан Организациони комитет за совјетску секцију Четврте интернационале, коју је предводио Алексеј Гусев. Године 1991. Организациони одбор је трансформисан у Социјалистички раднички синдикат (СРС), који је постао део Радничке интернационале за оживљавање Четврте

интернационале (*Workers International to Rebuild the Fourth International*).

Данас у Русији делују следеће организације које се позиционирају као троцкистичке или блиске троцкистичкој политичкој традицији:

- руски социјалистички покрет;
- Революционарна лабуристичка партија;
- „Социјалистичка алтернатива” (руска секција Комитета радничке интернационале);
- Руски део Међународне марксистичке тенденције.

Сергеј Стрикун је аутор занимљивог чланка у коме се бави феноменом троцкизма – јуче и данас.³⁷⁰ За овог аутора **троцкизам је теорија ревизије марксизма**, а основе је дао Лав Троцки.

Троцкизам се огледа (и) у пароли „**Револуција има почетак, али нема краја!**” чиме је ударио темеље идеји о „перманентној револуцији” (1906), а поновљеној и додатно објашњеној 1930. у брошури под истим насловом. Идеја која се и данас примењује од стране Запада, не само у том делу земљине кугле, него у већем делу света кроз различите „револуционарне” подухвате, обојене револуције, па чак и неприродне, попут оне геј, педофилске или канибалистичке (у исхрани). Троцки је идеју „перманентне револуције” сматрао својим главним доприносом марксизму.

Руски аутор Л. Соколски сматра троцкизам једним од најопаснијих области опортунизма и ревизионизма у светском револуционарном покрету,³⁷¹ јер се солидаризовао са либералима и либерализмом. Под притиском либералне пропаганде и разноразних опортуниста који су активно спекулисали о смрти совјетског социјализма, у светском револуционарном покрету је настала пометња и колебања – вера у једину праву револуционарну теорију – марксизам-лењинизам је био озбиљно

³⁷⁰ Сергей Стрикун, „Троцкизм”: ревизия марксизма или предвидение?, <https://strikun.ru/trockizm-reviziya-marksizma-ili-pre/>

³⁷¹ Л.Сокольский. О сущности „троцкизма”. Современные заблуждения рабочих. http://velemudr.blogspot.com/2019/02/blog-post_16.html

нарушен, комунистички и раднички странке почеле да се распадају или прелазе на социјалдемократске позиције.

Интересантно виђење троцкизма изложено је и у чланку „Троцкизам: стара болест и њене савремене форме.”³⁷² За аутора, који се потписао само почетним словима имена и презимена теоријски извори троцкизма налазе се у механистичком материјализму, волунтаризму, шематизму и социологији, док је субјективизам његова методолошка основа.

Шта је заједничко савременим троцкистима са током раног 20. века? Да, исто оно што је садржано у дефиницији – волунтаризам, шематизам и механистички материјализам, односно површност у марксизму, прикривена истовремено револуционарним фразама. Као што је и сам Троцки био механициста, тако се и његови следбеници одликују истим квалитетом. Не схватајући суштину дијалектике, они оптужују противнике за догматизам, ауторитарност, лидерство и друге грехе, док гласно изјављују своју приврженост циљу револуције. Штавише, оптужујући противнике за догматизам, они се и сами у својој критици ослањају на укаљане догме, а да то и не примећују.

Може бити да је најбоље од свих, Троцког у суштини најбоље окарактерисао Владимир Иљич Лењин, називајући га „Јудишка Троцки” – Јуда (Головљев јунак – право име Порфириј Владимирович Головљов. Херој романа М. Е. Салтикова-Шћедрина „Господа Головљови” – З.М./В.Б.), који је био „споља... љубазан и добар, другим речима – драг човек. А унутра њега је чучао похлепни и зли Јуда”.³⁷³

Зашто је троцкизам опасан? – питање које је међу првима, на пример, смислено поставио Владимир Павленко,³⁷⁴ те додаје: **Сећате ли се како је почела „перестројка”? Уз разговоре о „добром” Троцком и „лошем” Стаљину. И са пратећом**

³⁷² Л.Г., Троцкизм: старая болезнь и её современные формы, <https://mrxsm.ru/trockizm-staraja-bolezn-i-ejo-sovremennye-formy/>

³⁷³ Л.Г., Троцкизм: старая болезнь и её современные формы, <https://mrxsm.ru/trockizm-staraja-bolezn-i-ejo-sovremennye-formy/>

³⁷⁴ Владимир Павленко, Чем опасен троцкизм?, <https://regnum.ru/news/polit/2507967.html> (26 октябрия 2018)

провокацијом, прво, потискивањем главне личности Октобра, Лењина, на периферију, друго, **рехабилитацијом троцкизма**, и треће, **опортунистичким увођењем других личности у „јавну сферу” тог времена**. Заједно са Бухарином, чија је удовица Ана Ларина извучена из нафталина и гурнута на телевизијске екране са важном „поруком потомцима”, иначе напамет наученом током „перестројке”.

Од куда је дувао ветар? Сада то сигурно знамо: из „крuga истомишљеника”, о коме је говорио „архитекта перестројке” Јаковљев, који је предложио да се совјетски систем и социјализам разбију најпре ударом „касног” лењинизма на стаљинизам, а затим са социјалдемократијом и либерализмом против лењинизма. Захваљујући А.А. Сазонову, који је своја сећања, уз многе архивске документе, објавио у зборнику „Ко је и како уништио СССР” (Москва, 2010), ми сада све то знамо.

Троцки – револуционар, теоретичар или агент?

Засебна, али веома занимљива тема је америчка „одисеја” Троцког, посебно његов исхитрени одлазак из САД у Русију после Фебруарске револуције. А све перипетије овог пута, који је, како доказује познавалац руског револуционарног покрета, професор-историчар са Универзитета Ајдахо Ричард Спенс, контролисали Британци преко резидента британске обавештајне службе Вилијама Вајсмана.³⁷⁵ Пустивши Троцког да оде и приредивши спектакл хапшења и ослобађања, Британци су му обезбедили алиби против оптужби за колаборационизам.

Ланац сличних „случајности”, како сведочи други амерички историчар Роберт Ворт у свом делу „Антанта и руска револуција”, завршава се импресивним низом чињеница из којих произилази да су авантуре генерала Корнилова августа 1917. и адмирала Колчака, почев од 1918. године, такође блиско координирале обавештајне службе Британије и Сједињених Држава. Зашто?

³⁷⁵ Владимир Павленко, Чем опасен троцкизм?, <https://regnum.ru/news/polit/2507967.html> (26 октябра 2018)

Само да би ослободили Троцког из Халифакса и омогућили му да настави пресељење у Русију, при чему је у свему томе предњачио пред Британцима председник САД Вудро Вилсон.

„Како се могло догодити да Троцки, са тако непријатним теретом на леђима, заврши у редовима бољшевика током Октобарског покрета? – пита Стаљин. – А догодило се зато што је Троцки тада бацио (заправо напустио) свој терет, сакривши га у орман. Без ове „операције” озбиљна сарадња са Троцким не би била могућа. Даље Стаљин сумира: „Троцкизам сада делује како би разобличио бољшевизам и поткопао његове темеље. Задатак партије је да сахрани троцкизам као идеолошки тренд.”

Која је главна поука ове историје од пре једног века за савремено доба? Крајње је једноставно: кокетирање са троцкизмом пре или касније довешће... неизбежно до сукоба са њим. Стога је препоручљиво да се овом „феномену” прелиминарно одузме кључ који је помињао Стаљин, који је закључао тачно одређен „терет” да би дочекао „боља времена”.

Сам „црвени пројекат” створен је, не ради опште среће, већ за управљање. Њена опипљива подела на два главна табора почела је након револуције. **Комунистичка интернационала (у даљем тексту Коминтерна), како јој назив говори, радила је на пројекту светске револуције.** Њоме управљају Ротшилд и прва совјетска влада, као што знате, се састојала од 80% Јевреја. Саму Русију револуција и грађански рат коштали су 12 милиона погинулих људи + економски губитак. Очигледно, после свега није било могуће извозити револуције „бајонетима”. Пучеви у Европи су пропали. Тако је настао концепт изградње комунизма на 1/6 површине земље. Међутим, ни Лењин ни Троцки, култне личност Коминтерне, нису желели да чују за то. У ствари, армија њихових присталица у државном апарату моментално се претворила у агенте Коминтерне, диверзанте и непријатеље, а заправо је у првој фази победио национални пројекат, комунизам са руским карактеристикама.³⁷⁶ Троцки и његове присталице су

---

³⁷⁶ Кто такие неогроцксты и чем они отличаются от коммунистов. Политический ликбез.,

поражени, али је потом кренула пропаганда против Стаљина преко приче о „крвавим стрељањима” и стварање култа стрељаних троцкиста (а милионе убијених од стране троцкиста нико није спомињао).

Комунизам са руском специфичношћу преживео је Други светски рат, смрт Стаљина и по инерцији је трајао још 40 годинам да би завршио своје постојање после велике издаје. Међутим, важно је знати да троцкизам и све што је представљао није нестао, њиме и даље управљају Ротшилди.³⁷⁷

Троцки није био комуниста. Савремени левичари такође нису комунисти. ЛГБТ особе, феминисткиње, еколошке организације – не боре се за своја права и циљеве. Они бране права и циљеве оних који их финансирају.

Наравно, везе Троцког и међународног финансијског авантуристе Парвуса, на које указује Ларуш и други, идеолошки заслепљени интелектуалци могу, наравно, назвати ноторном „теоријом завере”, која је у наше време равна „антисовјетској агитацији”. Па да цитирамо највећег познаваоца троцкизма – Стаљина: „...левица у немачкој социјалдемократији, Парвус и Роза Луксембург... Они су измислили утопијску и полумењшевичку шему перманентне револуције... Касније ову полу – мењшевичку шему перманентне револуције преузима Троцки (делимично Мартов) и претвара је у оружје борбе против лењинизма.”³⁷⁸

Троцкизам и нечовечни експерименти перманентних револуционара

https://pikabu.ru/story/kto_takie_neotrotskisty_i_chem_oni_otlichayutsya_ot_komunistov_politicheskiy_likbez_652717

³⁷⁷ Кто такие неотроцкисты и чем они отличаются от коммунистов. Политический ликбез., https://pikabu.ru/story/kto_takie_neotrotskisty_i_chem_oni_otlichayutsya_ot_komunistov_politicheskiy_likbez_652717

³⁷⁸ И.В. Сталин, О некоторых вопросах истории большевизма: Письмо в редакцию журнала „Пролетарская Революция”. – Соч., т. 13, 1951, с. 84-102

Размотримо још један аспект троцкизма – нечовечне експерименте перманентних револуционара у области психологије, образовних програма и еугенике.³⁷⁹ Перманентни револуционари у политици неминовно подржавају своју духовну браћу – исте бунтовнике из науке, односно, псеудонауке. Сексуално васпитање се у Русији уопште није појавило са почетком Горбачовљеве перестројке. Непосредно после Октобарске револуције, овакве образовне програме почео је да подржава човек број два у совјетској хијерархији – Лав Троцки. Публициста Алексеј Шчербаков, који је истраживао ове процесе, написао је у свом веома садржајном чланку „Фројдизам под црвеном заставом”: „... **Од грађана Руске империје, за промоцију фројдизма на Истоку највише је учинио човек који нема никакве везе са медицином: Лав Давидович Троцки.** Године 1908. у Бечу је упознао Ернеста Адлера, који је у то време био један од Фројдових омиљених ученика... Теорије самог Адлера, будућег „демона револуције” нису одушевљавале. Троцки је знао много више о вољи за моћ од аустријског интелектуалца. Али Фројдово учење га је занимало. И Лав Давидович га се сетио када је дошло време...

... Ускоро је у Москви отворена прва психоаналитичка клиника. После тога су почели да се отварају истраживачки институти – у Москви и Петрограду.

На пример, критичар Виктор Топоров пише: „Моја бака је отишла да ради као преводилац у истраживачком институту. Преводила је совјетским фројдовцима, фројдистичким марксистима, психоаналитичким учитељима или, како су сами себе називали, **педолозима**. Постепено занесена овом, како се касније показало тридесетих година, псеудонауком, почела је и сама да пише чланке. Неке од њих, третирајући из неког разлога

---

³⁷⁹ Интересантна је појава, која се у науци, прилично заобилази, мржња Маркса и Енгелса, а очигледно и Троцког према Словенима, а посебно Русима. Отуда и нечовечно поступање револуционара према Русима. Види: Зоран Милошевић, Маркс и Енгелс о Словенима, *Национални интерес*, бр. 3, 2019, стр. 215 – 229.

тему „трансфера”, открио сам у детињству и темељно проучио. Бака је писала, на пример, приметивши интересовање ученика за друга из разреда, учитељица је морала да то „пренесе” на себе, па тек онда да из сексуалне сфере пренесе у креативну. **Размишљајући о својим учитељима, сложио сам се са Стаљином: педологија је псеудонаука”...**

... У СССР-у су отворена два експериментална вртића сталног боравка – у Москви и Петрограду. Московски се звао „Дечји вртић”. Ту је смештено тридесеторо деце од једне до пет година различитог порекла – деце радника, интелектуалаца и партијских радника. **Важно је напоменути да је међу њима био и Стаљинов најстарији син Василиј.** Ово је ниво на коме се све то развијало. **Вера Шмит** је била задужена за ову установу. Њен муж, **Ото**, био је један од оснивача Совјетског психоаналитичког друштва, као и истакнути радник бољшевичке владе, на челу Државне издавачке куће. Истакнути фројдиста **Вилхелм Рајх**, познат по својој теорији „сексуалне револуције”, који је овај подухват третирао са телећим ентузијазмом, назвао је овај покушај „**првим покушајем у историји образовања да се теорија дечје сексуалности испуни практичним садржајем**”. Идеја Дечјег вртића је образложена на посебан начин. Према Фројду, однос детета према оцу је комбинација љубави и мржње. Љубав – разумљиво је зашто, али мржња израста из „Едиповог комплекса”, из жеље да замени оца у односима са мајком. Дакле, **на месту слике оца међу децом, према идеји брачног пара Шмит, требало би да буде или Комунистичка партија, или светски пролетаријат, или лично друг Троцки.** Што се тиче „Едиповог комплекса”... Овде је у обзир дошао сам педолошки развој. Овако један очевидац, такође одушевљени поштовалац фројдовске педологије, описује методе васпитања. „У Дому за децу није било кажњавања, а особљу није било дозвољено ни да подигне тон у комуникацији са децом. Осуда или похвала је била усмерена на чин, а не на само дете: ако је, на пример, дошло до туче, онда дете које је започело није кажњено, већ му је речено за бол који је нанео. Деца нису била „добра” или „лоша” – такве традиционалне моралне дефиниције (укорењене у концепту

првобитног греха) само су повећале комплекс кривице и довеле до озбиљне психолошке трауме – првог узрока неуротичне болести у каснијем животу. Оно што су одрасли осуђивали као „лоше” понашање (нпр. мастурбација, мокрење у кревет, сисање палца, играње фекалијама) била је подсвесна манифестација инстинкта и посебно сексуалности. Према таквом понашању у Дечијем вртићу се стрпљиво односило (да ли на нешто подсећа? Уобичајени либерални екстремизам наших дана – прим. аутора) и покушавало да помогне...

Фројда је веома занимало шта ће се код деце формирати уместо „Едиповог комплекса” и шта ће од њих касније произаћи. Уопште, Фројдовци су се окренули пуном развоју. Троцкиста и присталица психоанализе Милер пише: „... Основан је институт са потпуно признатим програмом обуке, појавила се амбуланта заједно са сиротиштем, а све је то радило на основу принципа психоанализе. Широко објављивање психоаналитичких чланака и књига одвијало се на нивоу који је само неколико година раније било тешко и замислити. Све такве подухвате држава је на овај или онај начин подржавала. Може се са сигурношћу тврдити да... ниједна друга влада у прошлости или касније није учинила толико да подржи психоанализу.” Цела ова компанија је стално комуницирала са престоницом фројдизма. Један од најближих Фројдових ученика, Карл Абрахам, почео је непрестано да лута између Москве и Беча. Постоје врло озбиљне информације да су совјетски психоаналитичари почели да траже од Троцког новац за финансирање психоанализе у иностранству. (Може се претпоставити да су ове инфузије помогле да се друго после Марксовог „јединог истинитог” учења прошири по целом свету – од Америке до Сингапура – прим. аутора). Разлог је био то што је Фројд наводно отворио бесплатну клинику у Бечу. Истина, ову клинику нико није видео... А колико је новца отишло Фројду и његови пријатељима у Аустрију – нико са сигурношћу не зна. Совјетска Русија је наводно давала новац за научни рад. И чинило се да је све тек почело.

Али није све ишло тако глатко. Чињеница је да психоаналитичари имају веома озбиљне непријатеље.

Најзначајнији је био чувени академик Павлов. Тешко га је назвати конзервативцем из науке. Али није могао да поднесе фројдовце. Павлова, совјетска власт је поштовала – упркос томе што се према њој понашао, благо речено, без много љубави – и то никада није крила. Али он је учинио дело, па му је опроштено и „дисиденство” и верски ставови (Павлов, син свештеника, никада није крио своју приврженост православној вери – прим. аутора)... Троцки је бранио своју замисао најбоље што је могао способност, покушавајући да објасни да између Павлова и Фројдовца нема суштинских разлика. Истина, ни сам Павлов није тако мислио. Штавише, **Павлова је подржавао Стаљин, који је осећао искрено гађење према психоаналитичкој галами...** У форми анегдоте могу да наведем причу међу комунистима о растурању психоанализе. **Рецимо, када је Василиј Стаљин некако доведен кући из вртића, тата га је упитао: – Шта радиш у свом Дечјем вртићу? – Научени смо да се бавимо самозадовољавањем – одговори Василиј. Овде је грузијски Стаљин побеснео, васпитан у традиционалним вредностима, и постао звер...”**

Закључак – чему су водили најважнији планови Троцког?

Ако одбацимо специфичан речник овог „борца за народну срећу” који је веома волео власт и раскошан живот (као што је писао В. Розанов у „Опалом лишћу”: „Не наш језик – наша убеђења, већ наше чизме – наша уверења”), тада је суштина била да се успостави светска диктатура уске групе људи (користећи комунистичку фразеологију, назвао је „диктатуром пролетаријата”, при чему се смисао не мења), стварање „Радничке армије” од нових робова. Троцки је чак предложио да се фабрике и предузећа повежу са војним окрузима, а ударни батаљони пошаљу у одвојене производне погоне како би „они повећали продуктивност личним примером и репресијама...”. А такође и најактивније укључивање еугенике и „сексуалне револуције” за

уништење институције породице и култивисање типова људи који потребни новим деспотима.

Троцки се борио да нестану националне границе, за спајање транснационалних корпорација са државним апаратом и, на крају, стварање јединствене светске владе. Нека се зове либерална, а не комунистичка, од овога се његова суштина не мења. Следбеници Троцког у светској елити су већ довели до тога да слободно тржиште брзо замењују монополи, а већ око 30% светске трговине чини трговина између филијала истих транс националних корпорација (ТНК). Уједињене нације (УН) су чак створиле посебно одељење за сарадњу са ТНК, које су понекад по финансијској моћи једнаке малим државама. А перманентни рат и трајни, али контролисани хаос неизбежни су под светском диктатуром у настајању, која све време потискује периодично настајућа жаришта отпора.

Избегавши Орвелову „1984.“, човечанство се излаже ризику да 2024. заврши под „гвозденом петом“ монополског капитала, како је рекао Џек Лондон. У меморандуму, намењен колегама, 14. септембра 2005, Линдон Ларуш је написао: **„Употреба заменљивих термина“** перманентна револуција „и „перманентни рат“ – то је **само замена за стари концепт: „империјализам“**...

„Перманентна револуција“ је неовенецијански термин за англо-холандске либерале (Хазаре) који дефинише природу и циљеве британског империјализма заснованог на доминација финансијско-олигархијског система који уништава све потенцијалне изворе патриотског супротстављања империји, и вођење политике „перманентне промене режима“ (перманентне револуције), као и „перманентног рата“.

Не тако давно, представница „подружнице“ британско-америчког империјализма, Кондолиза Рајс, на састанку америчко-израелског комитета за односе са јавношћу, највеће лобистичке организације која брани интересе Израела у Сједињеним Државама, рекла је: Ми меримо свој успех демократским револуцијама „ружа“, „наранџасте“, „љубичасте“, „пала“ и „тулипана“.... После тога је додала: „Слобода данас маршира у

Авганистану и Ираку, Либану и Грузији, у Украјини, у Киргистану и на палестинским територијама.” Она је, дакле, директно признала: револуције у боји су дело америчких неокона”.³⁸⁰

На крају додајмо оцену хрватског (југословенског) марксисте из 1971. године, Предрага Враничког, „да су све оптужбе стаљинизма против њега и опозиције у СССР најперфидније и бескруполозније инсинуације”.³⁸¹

Шта рећи?

ЛИТЕРАТУРА

1. НЕОТРОЦКИЗМ. Что такое вообще – троцкизм? И за что Сталинские офицеры были коней троцкизма? (ЛИКБЕЗ), Что общего у троцкизма, фрейдизма, оккультизма и церковного обновленчества?...<https://anisiya-12.livejournal.com/106887.html>
2. Душан Туваљевић, *Вријеме Стаљина*: достигнућа, критика и дестаљинизација, СПКД Просвјета, 2021.
3. Владимир Карпов, *Генералисимус*, Информатика, Београд, 2018.
4. Андрей Лавренчук, Идеология троцкизма, Газета *Суть времени*, Киев, №, 19 октябрия 2017.
5. Раде Јанковић, *Како упокојити вампира*, Духовни луг, Крагујевац, 2020.
6. Анатолиј Васерман, Где се завршавају САД и почиње Сорош: у: *Ритам америчке расистичке политике*, приредио Зоран Милошевић, Удружење Милош Милојевић, Црна Бара, 2021.
7. Куда ведет американскую дипломатию „троцкист” Энтони Блинкен?, <https://russtrat.ru/comments/6-noyabrya-2021-0010-6939>
8. Андрей Захарченко, Медведев потерял доверие Путина?, *Русский Вестник*, № 20, 2021.

³⁸⁰ Л.Г., Троцкизм: старая болезнь и её современные формы, <https://mrxsm.ru/trockizm-staraja-bolezn-i-ejo-sovremennye-formy/>

³⁸¹ Предраг Вранички у предговори књизи Лава Троцког, *Из револуције*, „Отокар Кершовани”, Ријека, 1971, стр. 49.

9. Андрей Цыганов, Они колеблются: давайте поможем Валерию Зорькину и другим консерваторам не позволить Медведеву и прочим неотроцкистам окончательно сдать страну!, <http://katyusha.org/view?id=17667>
10. Угроза национальной безопасности: Дмитрий Медведев предложил сдать страну под прямое управление ВОЗ, <http://katyusha.org/view?id=17654>
11. Игорь Кулебякин, Очередное хамство апологетов нового мирового порядка, Тема вакцинации может стать прологом гражданской войны, *Русский Вестник*, № 21, Москва, 2021
12. Зоран Милошевић, НАТО и наивност Медведева?, *Печат*, бр. 142, 26. новембар 2010.
13. Зоран Милошевић, Две квадратне миље зла: Нови светски поредак и апокалипса, *Печат*, бр. 441, 14. октобар 2016.
14. Неотроцкизм и его современные последователи, <https://cont.ws/@prikhojanka/992700>
15. Андреј Соколов, ЛГБТ – ново америчко оружје, у: *Рутам америчке расистичке политике*, приредио Зоран Милошевић, Удружење Милош Милојевић, Црна Бара, 2021.
16. Владимир Маслов, Како ЛГБТ особе формирају структуре власти у САД, у: *Рутам америчке расистичке политике*, приредио Зоран Милошевић, Удружење Милош Милојевић, Црна Бара, 2021.
17. Артем Филипов, Како САД васпитавају милионе нових хомосексуалаца, у: *Рутам америчке расистичке политике*, приредио Зоран Милошевић, Удружење Милош Милојевић, Црна Бара, 2021.
18. Рој Медведев, *За суд историје, о Стаљину и стаљинизму*, Службени гласник, Београд, 2012.
19. Самые известные цветные революции, <https://uznayvse.ru/interesting-facts/samie-izvestnie-cvetnie-revoliucii.html>
20. Зоран Милошевић, Време европских антихероја, *Печат*, бр. 249, 28. децембар 2012.
21. Зоран Милошевић, *Увод у социологију*, Слобомир П Универзитет, Бијељина, 2009.
22. Зоран Милошевић/Александра Мирковић, Вакцина као средство геополитичког утицаја, *Ковид 19 – изазови и посљедице*,

- приредила Албина Фазловић, IX међународни научни скуп, том 2, Европски универзитет Брчко дистрикт, Брчко, 2021.
23. Игоръ Друзь, Троцкизм как явление истории, <https://cont.ws/@medvedursus/167760>
  24. Зоран Милошевић, *Геополитика*, Европски универзитет, Брчко, 2013.
  25. Кирил Шевченко, Украјинска држава и њене перспективе у оценама Романа Дмовског, у зборнику: *Украјинско питање Данас*, приредио Зоран Милошевић, Центар Академске речи, Шабац, 2015.
  26. Зоран Милошевић, Русија, Украјина и Нова Хазарија: геополитички аспект, *Политичка ревија*, бр. 1, 2019.
  27. Татьяна Грачева, *Невидимая Хазатия*, Зёрна, Рязань, 2008.
  28. Зоран Милошевић, Пљачкаш под маском непрофитног филантропа, *Печат*, бр. 397, 27. новембар 2015.
  29. Зоран Милошевић, Илузија демократије и владавине олигархије, *Печат*, бр. 421, 20. мај 2016.
  30. Зоран Милошевић, Зашто је Чавез победио, *Печат*, бр. 238, 12. октобар 2012.
  31. Зоран Милошевић, Смрт Чавеза, *Печат*, бр. 258, 8. март 2013.
  32. Зоран Милошевић, Рушење режима – преко интернета, *Печат*, бр. 152, 11. фебруар 2011.
  33. Зоран Милошевић, Свет на удару интернет револуционара, *Печат*, бр. 154, 25. фебруар 2011.
  34. Зоран Милошевић, Фејсбук, Гугл и ЦИА, *Печат*, бр. 155, 4. март 2011.
  35. Зоран Милошевић, Арапско или курдско пролеће?, *Печат*, бр. 242, 9. новембар, 2012.
  36. Предраг Вранички, Лав Давидович Бронштајн – Троцки, предговор књизи Лава Троцког, *Из револуције*, „Отокар Кершовани”, Ријека, 1971.
  37. “Социальное равенство”, Москва, 1942.
  38. Джеймс П. Кэнон, История американского троцкизма, <https://iskra-research.org/FI/Cannon/index.shtml>
  39. Что такое троцкизм, <https://wwii-soldat.ru/trockizm/#i-13>
  40. Константин Колонтаев, Троцкизм – особенности его происхождения и суть, <http://istor-vestnik.org.ua/4927/>
  41. Зоран Милошевић, Зашто се распадају државе, *Национални интерес*, бр. 1, 2011.

42. Зоран Милошевић, Тоталитарни покрети и идеје на Истоку Европе, *Национални интерес*, бр. 2, 2011.
43. Карл Каутский, *Путь к власти: Славяне и революция*, Госполитиздат, Москва, 1959.
44. *Большая Советская Энциклопедия* (1-е издание), Москва, 1937 – т.31.
45. Махмуд Худайкулов, *Из истории борьбы большевистской партии с анархизмом*, Ташкент: издательство „Узбекистан”, 1984.
46. Серафим Никифорович Канев, *Революция и анархизм*, Москва, „Мысль”, 1987.
47. Каутский, Карл, <https://ru.wikipedia.org>
48. Р. Гильфердинг, *Финансовый капитал*, Москва, „Соцэкгиз”, 1959.
49. За что Ленин с Троцким так не любили Каутского, <https://historical-fact.livejournal.com/194687.html>;
50. Карл Каутский, От демократии к государственному рабству, <http://revarchiv.narod.ru/kautsky/oeuvre/fromdemocracy.html#st26>
51. *Большая Советская Энциклопедия* (1 – е издание), Москва, 1938, Т.37.
52. И. Сталин, О недостатках партийной работы и мерах, по ликвидации троцкистов и иных двурушников, Москва, Госполитиздат, 1937.
53. Н. Берберова „*Чайковский. Железная женщина*”, Москва, издательство имени Собашниковых, 1999.
54. Иосифь Джугашвили, Троцкизм и неотроцкизм – сионизм, За благо України, №2, 1999 г., Према: <https://proza.ru/2011/08/11/192>
55. Сергей Стрикун, „Троцкизм”: ревизия марксизма или предвидение?, <https://strikun.ru/trockizm-reviziya-marksizma-ili-pre/>
56. Л. Сокольский. О сущности „троцкизма”. Современные заблуждения рабочих. http://velemudr.blogspot.com/2019/02/blog-post_16.html
57. Л. Г., Троцкизм: старая болезнь и её современные формы, <https://mrxsm.ru/trockizm-staraja-bolezn-i-ejo-sovremennye-formy/>
58. Владимир Павленко, Чем опасен троцкизм?, <https://regnum.ru/news/polit/2507967.html> (26 октября 2018)

-
59. Кто такие неотроцкисты и чем они отличаются от коммунистов. Политический ликбез., https://pikabu.ru/story/kto_takie_neotrotskisty_i_chem_oni_otlichayutsya_ot_kommunistov_politicheskiy_likbez_652717
60. И.В. Сталин, О некоторых вопросах истории большевизма: Письмо в редакцию журнала „Пролетарская Революция”. – Соч., т. 13, 1951.
61. Зоран Милошевић, Маркс и Енгелс о Словенима, *Национални интерес*, бр. 3, 2019.
62. Л. Г., Троцкизм: старая болезнь и её современные формы, <https://mrxsm.ru/trockizm-staraja-bolezn-i-ejo-sovremennye-formy/>
63. Предраг Враницки у предговори књизи Лава Троцког, *Из револуције*, „Отокар Кершовани”, Ријека, 1971.

БИОГРАФИЈА АУТОРА

Зоран Милошевић је рођен 1959. године у Богатићу (Србија), одакле је кренуо на школовање, прво на Војну академију у Београду коју је завршио 1983. године, а потом и Факултет политичких знаности у Загребу, где је 1987. године одбранио магистарски рад „Компаративна анализа садржаја о САП Косову недељника НИН, ДАНАС и ТЕЛЕКС”. Потом у Српском Сарајеву на Филозофском факултету на одсеку за социологију брани докторску дисертацију „Савремена друштвена доктрина Римокатоличке цркве”.

Радио је у Југословенској народној армији, потом Вишој хемијско-технолошкој школи у Шапцу, да би 2001. године прешао на Институт за политичке студије, где и данас ради. Наставу је држао и на Филозофском факултету у Источном Сарајеву, Слобомир II Универзитету у Бијељини и Европском универзитету

у Брчком. Држао је предавања за постдипломце на државном универзитету у Санкт Петербургу, Факултету политичких наука Универзитета у Брјанску, Духовној академији у Минску итд.

Објавио је преко 1000 библиографских јединица (монографије, приређена издања, научни и публицистички чланци и преводи).

Предмет интересовања Милошевића је *религија*, посебно начин(и) проверавања (унија и прозелитизам). Из политикологије и социологије религије објавио је следеће монографије: *Политика и теологија* (1994), *Демократија или христократија – Света столица између рата и мира* (1997), *Друштвена доктрина Римокатоличке цркве* (2001), *Црква и Политика* (2002), *Ко је Ханс Иван Мерц – новоблажњик Римске цркве* (2003), *Транзиција и Српска црква* (2004), *Црква, наука и политика* (2005), *Од Малоруса до Украјинаца – прилог проучавању промене културног и националног идентитета Малоруса* (2008), *Идентитет Европе – будућност муслимана у Европској унији* (2012), *Религија и идентитет* (2013), *Терористи или жртве Запада – муслиманско питање у Европској унији* (2015) – такође на арапском (2022), *Окултизам и политика* (2019).

Поред монографија приредио је неколико зборника: *Унија – политика Римокатоличке цркве према православним Словенима* (2005 и 2015) *Национални идентитет и религија* (2013), *Небеска геополитика – Ватикан и међународни односи* (2016), *Православље и идентитет православних народа* (2019), *Баук фанариотизма кружи православљем* (2020), *Православље и расколи – како се снаћи?* (2020), *Светост и идентитет – улога светаца и светости у формирању идентитета православних народа* (2020) и *Светост и дух времена* (2021).

Такође објавио је и већи број научних радова из ове области у Србији, Белорусији, Русији, Казахстану, Ираку, БиХ, Хрватској и Словенији.

За научни рад је награђиван у Русији, Белорусији, БиХ и Србији.

Комисија коју су основали Удружење књижевника Русије, „Нова књига Русије” и ИИПК „Ихтиос”, за доделу награде

„Империјалне културе Едуарда Володина”, 2005. године доделиле су Милошевићу награду у категорији „Словенско братство” за истраживање „Филозофска мисао Светог Николаја Велимировића”. Потом је 2008. године од Муниципијалне академије из Москве награђен медаљом Шолохова за свеукупан рад. Године 2008. Руски дом му додељује Грамоту „за изузетан рад на развијању сарадње између Србије и Русије”.

Пројекат Растко доделио му је Велику повељу за допринос међународној култури и вредностима словенско-балканске цивилизације (2022.).

Удружење новинара Белорусије доделио је своју највишу награду (медаљу Максима Богдановича) Милошевићу 2022. године за развој друштвених наука.

Неки од научних радова Зорана Милошевића представљају и обавезну или додатну литературу на неколико универзитета у Русији и Белорусији.

Редовни је члан Словенске академије наука и уметности из Москве.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

327:271.2
316.7:327

МИЛОШЕВИЋ, Зоран, 1959-

Светост – култура – геополитика : Сусрет који води ка Спасењу / Зоран Милошевић. - Зворник : АСоглас, 2024
([Зворник : АСоглас]). - 306 стр. : илустр. ; 21 см

Стр. 7-18: И разум и душа у служби науке / Дајана Лазаревић. - Биографија аутора: стр. 303-305. - Напомене и
библиографске референце уз текст. - Библиографија: стр. 298-302.

ISBN 978-99976-83-18-2

COBISS.RS-ID 139863041